UVA. BHSC. BU 03856

BU 3856

Biblioteca Universitaria
Estante..... 23
Tabla..... V
Número..... 5171

BIBLIOTECA
DE LA UNIVERSIDAD DE VALLADOLID.
Estante n.º 17
Tabla 4
Número 4184

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

Libreria de San Fran.co de Vall.d

Plutio — 35
Sino — 3
Num.o — ~~2~~ 11

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

PRIVILEGIVM

CAESAREAE MAIESTATIS

MAXIMILIANVS Secundus diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator, semper Augustus, ae Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclauoniæ, &c. Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ & V Virtembergæ, &c Comes Tyrolis, &c. Recognoscimus, & notum facimus tenore præsentium, vniuersis. Rempublicam bene & recte constitutam, non tam armis, mœnibus, & propugnaculis, quam literarum studijs, & viris rebus agendis aptis, & idoneis munitā esse decet. Animaduertentes autē ad cōseruandas & propagandas bonas artes, ac seminarium quasi virtutis constituendum & retinendum, operas typographicas plurimum adiumenti conferre: Ideo non eos solum, qui Reipublicæ domi aut foris prodesse, vel hostium iniurijs propulsandis, vel pro Tribunali Ius, & iustitiam administrando, quietem & tranquillitatem publicam tueri solent, sed etiam in primis existimamus fouendos, qui rei literariæ curam suscipientes, non de nostra solum ætate, sed de posteris etiam bene mereri nituntur.

Cum igitur nobis expositum sit, nostri & Sacri Imperij fideles dilectos, M. Georgium Braun, & M. Franciscum Hogenbergium, & non sine multo laborum tædio, & graui sumptu, Ciuitates Orbis Terrarum accuratissimè delineatas, ac alia, quæ ad earum originem & historiam spectarent, summa diligentia collegisse, atq; constituisse illas Ciuitatum delineationes, cum historica enarratione, ad communem rei literariæ vtilitatem in publicum edere, deterreri autem sinistris æmulorum artibus, qui falcem in messem alienam inijcientes, ex aliorum laboribus, priuata commoda venari solent, nobisque proinde humiliter supplicatum sit, vt pro nostra, in literarum studia & Musarum alumnos, affectione, ipsis clementer subuenire, Cæsareaque auctoritate nostra, nimiam illam æmulorum licentiam benignè coercere dignaremur. Quibus quidem precibus gratioseè admissis, præsentium vigore, scienter animoque benè deliberato, & Cæsarea auctoritate nostra seriò decernimus & statuimus, quod nemo pictorum, cælatorum, typographorum, bibliopolarum & aliorum, qui vendendis, vel imprimendis libris, seu quacunque alia ratione librariam negotiationem exercent, æmulisque opus illud imitaturis, pingendis, sculpendisue, aut alio quouis modo exornandis atque illustrandis imaginibus & tabulis vsui vel auxilio esse possunt, memoratam M. Georgij Braun, & M. Francisci Hogenbergii, Ciuitatum Orbis Terrarum descriptionem, delineationibus, & historica enarratione illustratam, intra decennium ab editionis absolutæ die numerandum, coniunctim vel diuisim ipsis insciis aut inuitis, nec typis, nec sculptura, seu quocunque alio modo, aut charactere, æmulari, aut imitari, vel aliunde allatum, intra Sacri Romani Imperij fines vendere, ac distrahere publicè, vel occultè possit aut debeat. Si quis autem præsens edictum nostrum transgredi aut violare, memoratumque opus recudere, & in fraudem auctorum spargere conatus fuerit, eum non solum huiusmodi libris, tanquam commissis & prædictis M. Georgio Braun, & Francisco Hogenbergio, vel hæredi, aut mandatum habentibus, auxilio Magistratus eius loci, vbi deprehensi fuerint, vendicandis priuari, sed insuper etiam pœna decem Marcarum auri puri fisco nostro Imperiali, fraudis vindici, & parti læsæ ex æquo soluenda & numeranda mulctari volumus. Mandantes vniuersis & singulis nostris & Sacri Romani Imperij subditis & fidelibus dilectis tam Ecclesiasticis, quàm sæcularibus, cuiuscunque status, gradus, ordinis, & conditionis exstiterint, præsertim vero ijs, qui in Magistratu constituti sunt, ac vel suo, vel superiorum suorum loco & nomine, Iuris & Iustitiæ administrationem exercent, ne quemquam hoc Priuilegium, seu interdictum nostrum impunè violare, spernere ac negligere patiantur. Sed si quos contumaces compererint, præscripta pœna plecti, & quibuscunque rectè fieri potest, modis coerceri curent, quatenus & ipsi grauissimam indignationem nostram euitare voluerint. Id quod restamur præsentibus litteris, manu propria subscriptis, & Cæsarei sigilli nostri impressione munitis. Datum in Ciuitate nostra Imperiali Ratispona, die vigesima quarta mensis Augusti, Anno Domini Millesimo Quingentesimo Septuagesimo sexto, Regnorum nostrorum Romani, decimoquarto, Hungarici decimotertio, Bohemici vero vigesimo octauo.

Maximilianus.

V. Io. Bap. VVeber

Ad mandatum Sac. Cæs. Maiestatis proprium

Obernburger.

UVA. BHSC. BU 03856

IMPERATORI
CAESARI, RVDOLPHO,
II. P. F. AVGVSTO,
INVICTISSIMO.

ET REVEREN-
DISS. ILLVSTRISSIMISQVE
SACRI ROMANI IMPERII
SEPTEMVIRIS, PRINCIPIBVS,
ELECTORIBVS,

DANIELI MOGENTINÆ,
SALENTINO COLONIENSIS,
IACOBO TREVIRENSIS, ECCLESIÆ ARCHIEP.
LVDOVICO COMITI RHENI, PALATINO,
AVGVSTO SAXONIÆ DVCI,
IOANN. GEORGIO MARCHIONI BRANDEBVRG.
RVDOLPHO BOHEMIÆ, REGI,
Clementissimis, Gratiosissimisque Principibus,

GEORGIVS
BRAVN. ET FRAN-
CISCVS HOHENBERGIVS
DEDIC. CONSECRANTQ.

UVA. BHSC. BU 03856

ALEXANDRI GRAPHEI A SECRETIS AMPLISSIMAE REIPVB. ANTVERPIANÆ, IN ORBIS TERRARVM CIVITATES COLLOQVIVM.

INTERLOQVVTORES, THAVMASTES, PANOPTES.

Thaumastes. AT quæ rara meis nunc ò pulcherrima rerum
Subijcitur facies oculis? miranda repentè
Vnde hæc, hæc vnde in terris apparet imago?
Ecquid portendit subita hæc mutatio? nam quæ
Mortales hebetat visus caligine aura,
Prospectumque oculis dudum quæ crassa tuenti
Eripit, en penitus nostris absterſa recessit:
Hinc mentem, cunctosque nouus stupor occupat artus,
Quid referam? an fallax oculos sic ludit imago?
Non herclè: video, dictu mirabile, claris
Luminibus, nostro atque alio sub sole iacentes
Subiectas terras, mediis impostaque terris
Oppida, & haud notas nobis sine nomine gentes:
Regnaque, sunt longè nostris quæ dissita regnis:
Collibus impositas arces, turresque superbas,
Cælicolum delubra Deum, fora plena tumultus,
Marmoreasque domos, operosa palatia Regum
Magnorum, longarum amplissima strata viarum,
Littoraque & celsos curuato fornice pontes,
Et portus, pictis naualiaque apta carinis.
Nec videor minus ante oculos hæc cernere, cœli
Jupiter astrigero quàm cùm sublimis ab axe
Despicit, atque imis defigit lumina terris,
Desuper adspectans, cum res, hominumque labores
Respicit, & rerum curam cum concipit omnem,
Ecce autem, & notas, nota in regione, velipso
Momento, cunctas Belgarum lynceus vrbes
Cerno: quas inter, felici illustria partu
Carole Gandaueæa tuo ter maxime lata
Mœnia conspicio: bene noto nomine Brugas,
Mercibus & quondam externis opibusque potentes:
Bruxellam altricem Regum, sedemque vetustam:

Et

UVA. BHSC. BU 03856

Et quam florentem studijs, atque arte Minerua
Præstanti, & meritò dulces ante omnia Musæ
Delegere sibi. hic mirè splendida nuper
Regifico luxu, Dia Andouerpa, superbo
Luxurians fastu, insigni celeberrima cultu,
Nympha Europæo longè gratissima cœlo;
Et quæ tantum alias inter caput extulit vrbes,
Quantum lenta solent inter viburna cupressi:
Squalidâ nunc, omni penitus spoliata decore,
En iacet, informi vultu, turpique veterno
Obsita, scissa comas, referens vix virginis ora,
Indignis lacerata modis: hinc turbidus imis
Flexiuagus placidum Scaldis caput occulit vndis.
At licet ærumnis præsentibus obruta magnis,
Innumerabilibusque malis pessundata, penè
Succumbat defessa: tamen quandoque procellis
Insanis, tenebris, & tempestatibus atris
Depulsis, procul & claro mox Sole reducto
Lumine, tempus erit, res est certissima, fallet
Haud quaquam, rursus cùm ceu rediuiua resurget,
Attollensque caput celsum sub nubila condet,
Et proiecta solo nunc marcida serta, decora
Ceruici variata rosis reparata reponet,
At mihi quis reliquas vrbes, quas vndique cerno
Hic illic sparsas, nullo mihi tempore visas,
(Nam nunquam externas abij peregrinus ad oras)
Expediet? venit huc properans, en, fortè Panoptes,
Hoc poterit: namque is, passim toto orbe vagatus,
Plurima narrauit, quæ oculis lustrauit acutis.
Ergo opportunè nobis te, care Panopte,
Offers: dic age, & hæc edisserere vera roganti.
Hæc vrbs est quænam, celebres quæ amplissima colles
Mœnibus includens septem complectitur altis?
Pan. *Dicam equidem, neque suspensum te amice tenebo:*
Hæc, tibi quæ ostendit Pario viuoq; columnas
Marmore surgentes, & templa ex ære columnis
Magnifico sumptu suggesta, palatia celsis
Diuorum templis certantia celsa, Theatra
Ardua, Thermarum vestigia prisca, ruinas
Murorum ingentes, veterum monumenta virorum:
Hæc est illa potens rerum Roma, inclyta bellis,
Et quondam augustis Mauortia clara Triumphis:
Hæc regna imperio præsit, populosq; subactos
Frenauit, totum victrix dominata per Orbem.
Thau. *Quis verò ille amnis, gratis qui flexibus errat,*
Cultarigans? Pan. *est hic, dictus quondã Albula, Tybris:*
Cæruleus Tybris, cælo gratissimus. Illa,
Ecce, est præcipiti Florentia nobilis Arno

UVA. BHSC. BU 03856

Ter quater ingenijs felix, spectabilis altis
Turribus: hæc Senæ celsa sunt mœnia: Parmæ
Armigeræ sunt hæc, prædiuitis vbere gleba.
Parthenopen hac parte vides: hac parte capaci
Insignis portu frondosis collibus Ancon
Cernitur: hic celebris latis Ferraria campis
Apparet. dites Ligurum, Insubrumque potentum
Sint vbi, quóve loco positæ, si forte requiris,
Primæ vrbes: est, nonne vides? hic altera: at illic
Altera. sed video geminam quo luminis acrem
Intendas aciem: nonne huc? surgentia cœlo
Hic vbi se tollunt multa arte palatia, tecta
Regia, ceu medio in pelago molimine magno
Constructa ac fabricata manu, fundamina magni
Neptunni, immota loco perstantia, quamuis
Æstuet, atque imis vtas eructet arenas
Sedibus iratum pelagus? terraque marique
Vrbs hæc est Venetum, longos dominata per annos.
Hic Drepani portus, tuta hic statione Panormus:
Hic Mamertini quæ mittit munera Bacchi.
Ecce, Tridentinæ latis in vallibus arcis
Hic surgunt turres: montosa, atque aspera magnos
Hic bis sex vnum & pagos das cernere clarè
Heluetia, æternùm firmatos fœdere certo.
Dulcibus hic studijs, & mirè dedita Musis
Argentina sacris: illic, Augusta, per Orbem
Cognita terrarum, celeberrima, nomine verè
Requè augusta, Lyco gaudens. pulcherrima, latis
Mœnibus, ingenijs operosæ addicta Minervæ
Acribus inprimis, hæc Noriberga vetustis
Sedibus, en, illa est, diues Vormatia campis
Fertilibus, Procerum celebris conuentibus: illi
Quæ vicina iacet, laudata est Spira; liquores
Dulcia nectareos quæ fundit vina, perita
Sacrosanctarum legum. Thau. *quæ deinde Panopte*
Vicinæ hæ vrbes, præclaris mœnibus ambæ,
Ambæ illæ eximiæ? Pan. *Rogitas? harum altera, Rheni*
Quæ posita ad ripas, est dicta Maguntia: magnam
Hanc statuit molem quondam Germania victrix:
Mansura hæc posuit Drusi monumenta subacti.
Thau. *Ergo hæc, quam perhibent populisque orbique odisse*
Infanda arte typos argutoex arte, perenne
Diuinumque opus, inuentum admirabile, visum
Haud vnquã? Pan. *Illa ipsa: æternum cui plurima debet*
Posteritas olim tanto pro munere. Thau. *dic nunc*
Altera quæ? Pan. *dicam: rapido est Francfordia Mæno*
Nobilis, excellens claris virtutibus: illa
Regales generosè tibi dat Cæsar honores.

Sceptra

UVA. BHSC. BU 03856

Sceptraq́ promittit, ſacri Imperijq́ tiaram.
Thau. *At nobis nondum eſt conſpecta Colonia.* Pan. *cernes,*
Huc paullum deflecte oculos: celeberrima longè
Hæc, Agrippine ducens de nomine nomen,
Eſt: hanc felicem dicunt, meritoq́ beata
Dicier illa poteſt, ſi vel reſpexeris alta
Mœnia, ſi turres, excellentesq́ domorum
Structuras, cœlo ſurgentia tecta Deorum,
Reliquias Diuum, quibus eſt dotata: bibornis
Si vel dona ſinu Rhenus pater ampla patenti
Quæ fundit, opere aut feruentia ſtrata viarum.
Hæc ſint magna licet: tamen eſt felicior illo
Nomine, quòd tam felici Reſpublica ductu
Tanta eat, & placida populus quod pacie fruatur
Felix, ante alias felix Vrbs: ſcilicet, iſtis
Temporibus duris, quòd ſemina dira malorum
Innumerabilium, quòd mille incommoda rerum,
Deplorandarum ſat nunquam, haud ſenſerit: ipſa
Liuida Fortunæ quod non experta furentis
Tela: nec, vt plures alia, quas ſæua fatigans
Exercet Nemeſis, duros eſt paſſa labores:
Conſilijs moderata pijs, virtute ſuprema,
Arte Salentini, *ſupremi Antiſtitis, alti*
Illius Herois, claro de ſanguine creti
Iſenburgorum Comitum: Groppere *ſalubri*
Conſilio qui primus ades: te docta Minerua
Erudijt, tibi ſacroſancta volumina Legum
Noſſe dedit, Sophiæ & iocundos ire per hortos.
Hæc eadem, auſpicijs magni moderata Senatus,
Alma viget: cuius pars eſt non infima, multo
Eximius ſplendore vigil Liskirchius, *æquis*
Legibus is populum & iuſtis conſultus habenis
Iuſtitiæ regit, & prudens nunc temperat vrbem.
Conſul: is & Muſas mirè complexus, & artes,
Et fouet, & colit ingenuas: queis dulcia cordi
Carmina, laurigero qui Phœbo digna locuti,
Hos generoſus alit, diuino & nectare paſcit.
Nec minus has decies olim molitus habenas
Eſt Sudermannus *magna cum laude, probata*
Et pietate grauis, canáq́ ætate verendus,
Præclarus genitor tuus, ô Henrice, *repoſta*
Cui licet indogredi docti penetralia Phœbi,
Magnarumq́ graues rerum cognoſcere cauſſas
Cui datur, Hanſiacis & qui benè conſulit acri
Vrbibus ingenio, dum res ſub pectore verſat
Syndicus ambiguas, facundoq́ explicat ore.
Nunc verò hinc alias vt concedamus ad vrbes
Præcipuas quaſdam, tu lumine percipe porro

UVA. BHSC. BU 03856

Quò digitum intendam. non hîc, en, cernis, apricis
Collibus impositam, riguis & vallibus vrbem?
Non liquidos fontes passim per prata, per arua
Læta soporifero manantes murmure? lymphis
Agmina Nympharum vitreis mersare natantum
Corpora? perpetuò hæc dicas viridantia Tempe,
Aspice: Aquisgranum est: hîc Carole Mausoleum
Conspicitur ter Magne tuum: hic diademata prima
Magnanimi accipiunt, genus alto à sanguine Diuûm,
Induperatores. acri quæ sulphure fumant
Hæc loca, sunt calidis Thermæ de fontibus ortæ:
Ægra salutifero reparantes corpora Thermæ
Flumine, victa lue, & varijs exercita morbis.
Mercibus, & studijs hîc splendida Lipsia: clara hic
VVittenberga iacet: vastos Erfurdia muros,
Vandalicos & sæpe truces experta furores
Hamburgum, & celsas turres, arcesq; superba
Lubeca ostentat: ter maxima Praga potentum
Nec minus ostentat monumenta insignia Regum:
Et vastas moles, longi & curuamina pontis.
Magna Vienna, sua hic en propugnacula, vinci
Nescia, miratur, animosaque despicit hostem.
Hæc Phœbæa Rhodos: sunt hæc tua mœnia Buda.
Illa, illa est Magni de nomine Constantini
Dicta, opibus Regum pulcrè exornata, potenti
Imperio, famaq; ingens, magna æmula Romæ.
Porro hanc, cui fixis oculis stupefactus inhæres.
Vrbem, vallorum latè quam circulus ingens
Ambit, miraris? ea quæ sit deinde requiris.
Cernere pyramidum quæ dat spectacula, quæque
Clara sepulcrorum præbet miracula Regum?
Est Memphis: sæui iussa imperiosa Tyranni
Quatuor hæ didicere pati, & iuga dura subire
Heu miseræ. hæc Solymæ sanctæ sunt mœnia: fœdè
At nunc rapta manent, canibus data præda cruentis.
Quæ sit causa rogas? agitans discordia fratres,
Quos voluit dici ipse suo de nomine Christus,
Hoc facit: vt proprios enses in viscera vertant.
Heu sua, nec capiti studeant auertere pestem.
Vnanimes: nimia vanæ cupidine capti.
Nunc age, præcipuas fœcundis diues Iberus
Quas habeat terris, quas Gallia fertilis vrbes,
Accipe. Quam cernes magnis, en aspice, muris,
Est. sua quæ iactat cocco saturata rubenti
Serica fila, olim populis, Granata, beatis
Laudata: hæc est Mercurio fundata, potensq;
Hispalis: hic, toti felix notissima mundo

Vllys.

UVA. BHSC. BU 03856

Vlyxbonna iacet: nobis quæ ditia mittit
Munera, quæ dat dives Arabs, quæ decolor Indus,
Quæq; nouo quæruntur opes dudum orbe reperto.
Hanc Burgum dicunt: hæc est, quæ Barcino ponto
Adiacet ostrifero: medijs hæc quæsita terris
Ostentat sese, populi dixere Toletum.
Indigenæ: magno ter felix Præsule. Thau. *sed quæ*
Hæc? Pan. *est, altiloquum Vatem qua clara Camœnis*
Dulcibus Ausonium peperit generosa. vetustis
Mœnibus hic spectanda iacet Nemausus aperte:
Illa quater senis vicis quæ præfuit olim
Imperiosa: potens illa ecce Tholosa. Thau. *sed hæc quæ*
Fluminis has rapidi ripas quæ splendida cultis
Ædibus illustrat? Pan. *iocundo est munere Diuûm,*
Lugdunum omnigenum, longe celeberrima: at illa, est
Vrbibus Europæ populosa Lutetia, certans
Circuitu magno, late complexa rotundo
Orbe suo plani quamplurima iugera campi.
At nunc sat fuerit, vastum ostendisse per orbem,
Præcipuè insignes turritis mœnibus Vrbes,
Hoc Europæo positas alioqui sub axe:
Namque ego, distincto si cunctas ordine pergam
Enumerare, frequens vasta aut quas Africa monstris
Terra habet, aut Indi procul hinc sub Sole reposti
Occiduo, simul & nascenti: Asiæve potentis
Innumeras, cunctas & quas Sol lumine lustrat:
Antè, leues atomos tenui quos corpore clarus
Phœbus, vbi radios patulæ per aperta fenestræ
Inserit, inter se motu miscere videmus
Prælia perpetuo, enumeram, referamq; canendo:
Omnia nec valeam numeris includere nostris
Nomina: præcipitans & Sol cadit; ipsa domorum,
Aspice, summa micant tantùm fastigia: quare
Mox abeo: hanc vnam si designauero, dignam
Quam videas: hæc est cunctarum maxima longè
Insula, cæruleis pelagi quæ tunditur vndis:
Auriquè argentique ferax. toto orbe Britanni
Diuiti, hanc habitant: longè pulcerrima regni
Totius hæc Vrbs est, Londinum nomine dicunt:
Regia, magna, potens, multos regnata per annos.
Cecropijs olim, Latijsque habitata Camœnis:
Funera Roffensis magni, docti aspera Mori
Heu indignate, tantorum fata virorum.
Porrò autem, plures alias, totumque per orbem,
Vndique vel sparsas immensis tractibus vrbes,
Si cognosse cupis: sunt, qui rara arte periti,
Virtute insignes clara, quos maxima Pallas
Erudijt, te oculis, & mente per omnia ducent:

UVA. BHSC. BU 03856

Hos adiunge tibi socios, aderuntque volentes.

Franciscus Hogenbergius. Thau. *Qui precor hi?* Pan. *est alter bonus Hogenbergus: at alter.*

Simon Nouellanus. Thau. *Estne Nouellanus?* Pan. *Ille est. his Iupiter aquus*
Pro meritis, cunctas vrbes cognoscere, terras
Metirique oculis dedit, in quacunque repostas
Parte orbis, quocunque alio sub Sole iacentes.
His quoque, si Phœbo & Musis dilectus amœnis
Tertius accedet, spectata Ortelius arte
Eximius, deerit nihil: at tibi cuncta, vel vno
Lumine, lustranti, toto orbe errare licebit.

EIVSDEM FRONTISPICII EXPLICATIO.

Thaumastes.

VErum age dic, hæc est quæ præstantissima moles,
Ardua, nata recens operoso è marmore, cœlo
Ductum opus augustum, cunctis memorabile seclis:
Cui binæ assurgunt solido ex adamante columnæ,
Perpetuæ, immanes, admiranda arte columnæ,
Regifico exstructæ sumptu? quæ Diua? quid isti,
Quid sibi fare, volunt? namque hic fulgentibus armis
Indutus, galea, clypeoque insignis, & hasta,
En stat mole sua grauis, imperterritus: alter,
Huic licet, at nudus reiecta veste, minetur?
Præterea, quid id est, flammis crepitantibus hic quòd
Ingentem syluam ramis frondentibus ignes
Pascere conspicio? mirari, accurrere nudos
Mortales? hic effossis habitare latebris,
Stramineasque casas illic componere? Pan. *Dicam.*
Principio genus humanum, discriminis omnis
Atque vsus expers, inter spelæa ferarum,
Quadrupedumq; domos, horrentia lustra, trahebat
Vitam infelicem in siluis, sine legibus vllis
More feræ, victumq; dabant immitia corna,
Glandiferæ quercus, spinis rubus asper: & herbæ
Pabula præbebant, vulsis radicibus: acremq;
Stinguebantque sitim fontes, riuique fluentes.
Mortales inter nudos Apheleia, decora
Non vllo cultu, simplex at, nudaque & ipsa
Versabatur inops, cunctarumque indiga rerum.
Atque adeo, dum forte sedent, & dulcia lenti
Ocia agunt, & securi per mollia ludunt
Gramina sub dio: dum magna furentibus Austris
Exercet siluas tempestas, turbida torquens
Nubila, & arborei vasto cum pondere rami
Incumbunt ramis, ventique frequentibus vrgent
Motibus inter se ramos magno impete, ab omni
Parte: latent validis quæ abstrusæ feruida truncis,

Corti-

UVA. BHSC. BU 03856

Corticibusque intus flammarum semina, crebro
Trita micant frondes hinc nutrimenta ministrant.
Aridula: mox at, conceptis viribus ignis
Æstuat, & ventis increbrescentibus, atras
Fumorum nubes inter, Volcanus habenis
Immissis, populatur ouans densa omnia silua
Robora: iocundo stirpes spoliantur honore.
Hac rara specie perterrita pectora miris
Vsque modis: feruens ferret quid flamma, quid ignis
Fumifer ignari, portentosique calores:
Diffugiunt, furor at postquam violentior ignis
Paullatim cessit, flammaque, æstusque quierant:
Audaces: propiusque accedere tentant.
Ignibus: hi, quæ, quanta ferant mortalibus ægris
Commoda, percipiunt: hinc mox aduoluere certant
Robora cruda focis: trabibusque subinde fouere
Arboreis, primas æterna pascere flammas
Materia statuunt, omne & seruare per æuum.
Ergo, alium atque alium, tacitis sed nutibus, ipsi
Huc simul inuitant: huc omni ex parte frequentes
Conueniunt: mire tepida dulcedine capti
Flammarum, inter se læti socia agmina iungunt.
Hinc, vbi communis iam consuetudinis vsus
Plurimus accessit, titubantes fingere linguas,
Et formare suas, si vera est fama, loquelas
Cœperunt, prima atque exordia sumere: tandem
Vox inuenit iter, meditataq; verba sequuta
Paullatim, cœpitque frequens crebescere sermo.
Quare, homini erectos, spectantes æthera vultus,
Cum dederit Natura parens, sublimiaq; ora:
Vt longè præstet cunctis animalibus: ipsos
Mortales miseros haud quaquam passa iacere
Sordibus in fœdis, angustam & degere vitam:
His cognosse dedit, quos ipsa creasset in vsus
Vnguibus armataq; manus, digitosq; micantes,
Membrorumq; agiles nodos, artusq; decoros.
Hæc ergo experti cœlestia munera, tentant
Explorare nouas artes: pars fronde saligna
Tecta parant: alij mox apta cauare latebris,
Exesi latere in montis, loca. figit hirundo
Garrula ceu nidos tignis, imitatus at alter
Has, cœno simul & viridanti vimine, rarum
Texit opus. menti sed vbi prudentia maior
Successit, prælongo vsu, suspendere furcis
Populeis sua tigna student, vdaq; parata
Argilla, lentis & cratibus intertexta,
Ducitur arbuteis paries: ramalibus inde
Aut fagi, tiliæve leuis, vel arundine glauca

UVA. BHSC. BU 03856

Integitur, feruenti vmbra vt defendat ab æstu
Corpora: non imbres, hyemis non frigora lædant.
Interea, his rudibus mortalia pectora curis
Dum sese exercent, studijsq́ frequentibus illis
Intenta inuigilant: dias sub luminis oras
Se prodit solers Industria. paupere tecto
Hæc, laribusq́ue arctis nata olim, paruula quamuis
Esset, & in cunis recubans composita iaceret,
Somno vnquam paruos vix declinabat ocellos.
Mox, vbi cum pueris cœpit colludere, mirè
Ipsa agilis, manibus paruis, digitisq́ tenellis,
Plurima vel madido è limo, vel vimine lento
Fingebat, nuuc hæc tractans, nunc illè retractans.
At, postquam sensim, teneris crescentibus annis,
Sollicitam ignauæ cœperunt tædia vitæ:
Pauperiem duram fugiens, errare per orbem,
Densis in syluis soliſque in montibus æuum
Degere constituit: oculis perquirere acutis
Singula, scrutari, mirari, mente capaci
Versare abstrusas res, vestigare profundas
Et rerum causſas, & quæ Natura creatrix.
Alma parens, magna ingenio, admiranda dedisset.
Tandem edoctæ probè, sortis miseratæ malignæ
Humanæ, insinuans hominum se mentibus vltrò,
Ipsa experta, suas dudum quas repperit artes
Edocet, ingenij & paullatim exercet acumen:
Ignaraq́ manus operum, insuetaq́ laborum,
Rebus inauditis, primum & nascentibus aptat.
Scilicet, hinc vsu pedetentim exercita longo
Pectora: dein, rerum perquam studiosa nouarum,
Inque dies rebus magis oblectata repertis,
Ingenio ingenium, præclaris artibus artes
Exsuperant, nil quidquam intentatumque relinquunt.
Sic genus humanum, rude quondam, obtusaque gestans
Pectora (ceu fera depositaferitate) per artes
Ingenuat, vsu, longa assuetudine victum,
Formatumque aliam vitam, moresq́ decoros
Accepit, procul abiectis agrestibus. altè
Sæpius insita sic, fisso cuneove securive
Arboris alterius trunco, syluestria sorba
Exuere agrestes animos, mitescere succos
Conspicimus crudos, acres quique ante fuere.
At non tanta quidem quondam mortalibus ipsis
Sufficere hæc potuit vel sola industria. namque
Et claræ hæ diuæ, celso de culmine Olympi
Delapsæ in terris, diuino numine plenæ,
Monstrauere viam. Thau. *sed quæ? namque, aspice, tan-*
Conspicio hic vnam, referat qua virginis, alma (*tum*

Aut

UVA. BHSC. BU 03856

Aut Diuæ, aut Nymphæ vultus, dic ista Panopte
Quæ precor est, hic quæ sublimi in sede locata
Sublimis sedet, egregio exornata decore?
Libella in dextra fabrilis cernitur: aureus
Circinus in læua, & non fallax norma videtur.
Pan. *Hæc illa est celebris, longè pulcherrima Nympha,*
Illa, illa Idæa magnæ gratissima Matri:
Illius eximijs decorat quæ tempora sertis
Turrita. hæc illa est, docuit quæ ponere primum
Fundamenta operum magnorum, calcis & vsum
Coctiliumq́, dedit laterum: quibus artibus altis
Montibus aut marmor, puteis aut saxa trahantur.
Ordinibusque graues docuit disponere certis
Structuras rerum, fulgentes ære columnas:
Tectaque sublimi turres educere cælo
Aerias, tignis coniungere tigna, vel ipsa
Robora, fraxineasque trabes aptare bipenni.
Præterea, quas aut facies spectare domorum
Debeat ad cœli partes: qua parte locanda
Atria, vestibulum, secreta cubilia, xysti,
Balnea, triclinia, & magnorum altaria Diuûm.
Et quid non? demum, latis quibus oppida terris
Ponenda, aut vrbes quibus in regionibus aptis,
Morbida ne malè spirantis contagia lædant
Aeris, continuo ne sint obnoxia ventis
Corpora pestiferis. simulacra, stupendis
Artibus, Heroum, spirantia signa, colossos
Fingere marmoreos, ad sidera ducere moles.
Ardua Pyramidum, varijsq́, palatia Regum
Picturis, varijs ornare coloribus ades.
Ducere aquas longo per marmora candida ductu
Fontibus è primis, metiri iugera gnoma,
Cuncta manu docta regere, vt Ratione magistra,
Norma vel à recto, vel ne quid aberret amussis.
Hinc, magnæ meritò donis quòd talibus ornet
Vndique diuinis gremium Telluris apertum,
Orbis Terrarum decus immortale, perenne,
Cunctarum, emerita est ea dicier ornamentum.
Thau. *Admiranda canis: proprium quod nomẽ?* Pan. *vt*
Non opus: hæc tantum, quæ dixi, sedulus ipse (edam
Inspice, nomen habes. Thau. *capio. quis hic alter ænis*
Qui squamis horret, clypeoque, hastaque tremendus?
Pan. *Cuius nota benè hæc Diua est Tritonia Pallas,*
Bellipotens: quondam primas hæc condidit arces,
Surgentes moles, & propugnacula bello
Tuta. Thau. *quis ille alter?* Pan. *primo est qui primus in*
Ob scelus infandum, fraterna cædis iniquæ, (orbe
Sanguinis & fusi, fugiens vltricia magni

UVA. BHSC. BU 03856

Arma Iouis, tristesqúe minas, dextræqúe potentis
Fulmina, telluri presso signauit aratra,
Et primam cinxit turritis mœnibus vrbem.
Thau. *At cui sublatis ad cœlum molibus altum*
Magnificè erecta hæc moles inscribitur ingens,
Insignis titulis, insignibus argumentis?
Pan. *Illi: Europæum lato qui temperat orbem*
Imperio, in terris & qui dat iura secundis
Auspicijs felix, magno Max Æmiliano
Induperatori, cingunt cui tempora lauri
Victrices. his & qui sunt de stirpe creati
Magnorum Heroum, claris natalibus orti.
Quos penes est summam rerum, imperijq́ referre
Heroa ad virtute grauem. queis, prima potestas
Designare, humeris cuius operosa recumbat
Magnarum rerum moles, qui sceptra, coronamqúe
Inuictus gerat, & magni molimina Turcæ
Contundat, validis armis arma impia frangat.
Thau. *Quis posuit precor hoc opus immortale? quis auctor?*
Pan. *Hi sunt, antè memoraui nomina quorum,*
Quos repetam meritò digni: præclarus vterque
Arte Nouellanus, bonus Hogebergus. Thau. *at istis*
Hæc quis tam viuis simulachra coloribus aptè
Depinxit, pulcreqúe stylo illustrauit acuto?
Quis vel imaginibus lætum hunc afflauit honorem?
Georgius Braun. Pan. *Quis rogitas? est, qui Graio, Latioq́ cothurno*
Fuscius insignis, per amœna vireta, per hortos
Aonidum ingreditur: dulces ante omnia Musæ
Cui cordi, citharamqúe dedit cui Phœbus eburnam.
Thau. *Ergo, quòd nobis, serisqúe nepotibus, isti*
Tantarum auctores rerum, voluere Panopte
Consultum benè, & hunc tantum impertire laborem,
Et nos his cumulare bonis, ingentibus, amplis,
Perpetuis, vllo morituris tempore nunquam,
Præmia digna ferent meritis pro talibus. altus
Iupiter his dabit, æternum vt per secula currant
Omnia, & obscuro subducat nomina leto.
At nos, Posteritasqúe simul ventura, vicißim
Carmina perpetuò, toto resonantia cælo,
Dicemus læti, tanto & pro munere largis
Laudibus in terris meritos tribuemus honores.

ALEXANDER GRAPEEVS
CANEBAT.

UVA. BHSC. BU 03856

GEORGIVS
BRAVN AGRIPPINENSIS
BENEVOLIS LECTORIBVS.

S. D.

QVANDOQVIDEM celebrium Vrbium, Oppidorumque topographicæ descriptiones, accuratissimè delineatæ præsenti hoc opere vobis proponantur ob oculos, Spectatores, Lectoresque beneuoli; non ita alienum ab instituto nostro fore putaui, de primis Vrbium initiis, progressu & incremento paucula quædam præfari: vt primis earum principijs & causis probè perspectis ac cognitis, earundem institutum, vsus, ac finis penitius intelligatur. M. Vitruuius lib. de Architect. 2. humanæ societatis initium mira quadam industria explicans, causam, quæ homines in vnum coegit, cœtusque sociauit, his verbis enarrat: *Homines*, inquit, veteri more, vt feræ in syluis & speluncis & nemoribus nascebantur, ciboque agresti vescendo vitam exigebant: interea quodam in loco ab tempestatibus & ventis densæ crebritatibus arbores agitatæ, & inter se terentes ramos, ignem excitauerunt, ex ea flamma vehementi perterriti, qui circa eum locum fuerunt, sunt fugati, postea re quieta, propius accedentes, cùm animaduertissent commoditatem magnam esse corporibus, ad ignis teporem ligna adijcientes, & eum conseruantes, alios adducebant, & nutu monstrantes, ostendebant, quas haberent ex eo vtilitates. In eo hominum congressu, cùm profundebantur aliter spiritu voces, quotidiana consuetudine vocabula, vt obtigerant, constituerunt: deinde significando res sæpius, in vsu ex euentu fari fortuitò cœperunt, & ita sermones inter se procreauerunt. Paulò aliter Cicero, ciuilis humanæque societatis conuentum, originem habere, litterarum monumentis tradidit: quem Franciscus Senensis Patritius, lib. 1. de Regni & Regis institutione, imitari videtur. Qui non casu, & fortuitò homines conuenisse scribit, sed diuinam mentem sapientiam ipsis præstitisse, vt societates, cœtusq; instituerent. Quæ quidem mens diuina, cùm cætera animantia abiecisset ad pastum; solum hominem erexit, ad cœliq;, quasi veri domicilij conspectum, excitauit. Tum speciem oris ita formauit, vt in ea penitus reconditos mores effingeret, quando hilaritatem animi vultu ostendimus, mœrorē enim, tristitiam, formidinem, iram, furorē, tranquillitatemq;, frons, oculi & supercilia indicant. *Hac* mente diuina, principiò rerum humanarum acutiores ingenio viri, qui inter vagos illos atque agrestes homines versabantur, animaduerterunt, hominem aliena ope indigere, cùm neminē sibi ipsi satis esse cernerent. Proinde arbitrati sunt, illum per societatem sui generis commodius degere posse, & facilius consequi omnia, quæ per naturam ei deesse videbantur. Et idcirco à syluestri vagaq; solitudine, in multitudinis cœtum, humanamq; societatem illum deducendū esse duxerunt. Quo quidem facto, quamprimū coniuncti inter se homines, sermonem ex assidua consuetudine statuerunt, quò conceptum mentis exprimerent, & consilia communicarent. Plato autem in Protagora, aliud ab his diuersum ciuilis cōsuetudinis principium refert, quod quidem, quia fabulis est multò, quàm veritati propinquius, referre non placet. *Iam* verò hominum cœtu siue ignis vtilitate sociato, siue natura & ratione duce instituto, quod sanè à ratione non multum abhorrere videtur, vt primas hominū societates ab his principijs vtilitatis causa profectas existimemus, credamusq; hominē natura sociale animal, longè magis quàm apes, formicæ, grues, & eiusmodi genera, quę gregatim aluntur, gregatimq; se tuentur, in vnum cœtum venisse, vt quisq; promeret, quod alteri opus esset, acciperetq; aliunde quod ipse præstare non posset. Igitur, vt dixi, communi hominum societate conflata, cumq; in ea sermonis auxilio se mutuò intelligere, sensum animi exprimere, tum manibus & articulis, quam vellent rem, faciliter se posse tractare viderent, cœperunt in eo cœtu alij speluncas fodere sub montibus, nō nulli hirundinum nidos, & ædificationes earum imitantes, de luto & virgultis facere loca,

Consociati humani generis origo.

Domicilium tyrocinium.

UVA. BHSC. BU 03856

quæ subirent: eaque ratione domiciliorum tyrocinium inuentum, & excogitatum fuit. Cùm porrò essent homines imitabili docilitate; natura, quotidie inuentionibus gloriantes, alijs alij ostendebant ædificiorum effectus, & ita exercentes ingenia certationibus, indies melioribus judicijs efficiebantur, plurimumq; furcis erectis, & virgultis interpositis, luto parietes texerunt: Alij luteas glebas aere facientes, struebant parietes, materia eos iugumentãtes, vitandoq; imbres & æstus, tegebant arundinibus & fronde. Postea, quoniam per hybernas tempestates, tecta non poterant imbres sustinere, fastigia facientes, luto inducto, proclinatis tectis, stillicidia deducebant. Vnde *Architecturæ rudimenta* sunt nata, quæ ab ijs initijs profecta sunt quæ necessitas humano generi ostendit. Quemadmodum, Daniele Barbaro teste, legitur in his esse, quæ nuper inuẽtæ sunt in insulis, vbi casæ arboribus innixæ, cannis, & viminibus intextæ, stramentis, & luto contectæ cernuntur, ea tamẽ ratione, vt magnitudine, pulchritudine, & commoditate personarum dignitati plurimum tribuatur. *Hæc* à Christianis, vt natura tulit, ita inuenta, sed postquam frequentia celebrari ea loca cœperunt, politioribus lignis, elegantioribus formis ornata consp iciuntur. Ex leuibus porrò, obscuris, & exilibus ædificiorum principijs, crescente nimirũ in vna aliqua casa, ex fœmina & viro, filiorum & nepotum multitudine, quæ eodem tecto contineri non poterat, modicis ex materia domibus, vt autor est *Halicarnasseus*, vicatim, discretisq; domicilijs habitare cœperunt. Eaque occasione, villas & pagos paulatim construere, & societatem ex pluribus domibus constituere necesse fuit: vnde Franciscus Senensis, in suis de Repub. libris, oppidorũ & vrbium initium deducit. Cum enim sensim cernerent homines, quantæ vtilitatis esset humana societas, quamque facilius victum simul complures, quàm singuli compararet (quò enim maior & frequentior multitudo est, eò vberior in ea est copia eorum omnium, quibus vita indigeat, quando nascentibus hominibus inopia data est comes) tutiusque ab incursu ferarum degerent coadunatis tugurijs, pagos pagis adiungere, & familias familijs adijcere cœperunt, & de communi vtilitate cogitare. *Hinc* seminarium ciuitatum est ortum, in quibus populariter habitarent. *Hinc* munimenta, tutioris vitæ gratia, inuenta sunt. Nam locis æditis fossam ducere, & vallo circundare, non dubitauerunt, & sic vrbes & oppida inchoauerunt. Quocirca Varro ait: Vrbem dici, quod aratro præfinita: & Pomponius Iureconsultus peregregius, Vrbem dictã asserit, quòd vrbare aratro definire sit: Vrbum, òptimum vetustissimorum verborum indagatorem præterea dixisse ait, curuaturam aratri appellari, quod in vrbe condenda adhiberetur. Oppidum etiam dici Varro testis est, quòd munitur opis causa: Sic etiam mœnia, quòd vrbem muniant, appellata sunt, & Murus à munitione dictus est. Quibus ex rebus constat, primam rationem eorũ, qui ciuilem societatem instituerunt, fuisse, vt tutè degerent, & à vi atque impetu munirentur. Tranquillitas namque vitæ dux illis extitit, ad innumerabiles commoditates excogitandas. Quis porrò vrbem primus condiderit, varie à multis proditum est. Alij Cecropem statuunt, vt Plinius, qui eã extruxit, quæ postea ἀκρόπολις, id est, ars, dicta est *Athenien*sibus, prius erat Cecropia. Strabo, Agros prius à Phoroneo dicit conditos, quod Homerus Pelasgi connominat. Ægyptij omnium antiquitatum gloriam ementitis annalibus ad se trahunt, & Diospolim, quæ sunt Thebæ, tempore omnes antecedere assueuerant. Verum Enochia, vt Iosephus vocat, omnium est vetustissima, quam Cain, cùm exagitaretur furijs cæsi fratris, nec vllus sibi locus tutus satis videretur, condidit, muriscq; cinxit, & terminos agro posuit. Consimiliter & Pallas Arcium inuentrix, multorum scriptorum auctoritate constituitur, quam Bellonam plerique nominârunt, eò quod belli inuentrix & Princeps, à Cicerone lib. 3. de Nat. Deorum, constituatur, vel quia hastam vibrare consueuerit, docueritque, vel denique à furore immittendo bellantibus, & quòd minimè sit mitis. Cuius templum in noua regione vrbis, & ante hoc columna erat posita, vnde hasta mittitur, signum belli inferendi. Quin etiam huic Arcium inuentrici, tria quædam signa peculiariter attribuebantur: noctua, draco, & populus. Quare Demosthenes, Athenien sis, summus ille Imperator (asserente Francisco Senensi, lib. 9. de Reg & Regni administratione) cùm in exilium proficisceretur, *Arcem Athe*narum suspexit, & altiore voce dixisse fertur: O Pallas, vrbium custos, cur tribus truculentissimis belluis de lectaris, noctua, dracone, & populo? Cupiens populi leuitatẽ præcipuè accusare. Quibus quidẽ signis, qualis Princeps esse debeat, sagax declarauit vetustas, vt vigil, prudensque sit, & populum fautorem habeat. Noctua quidem, vt cernimus, vigilantissima est, & noctu

Architecturæ rudimenta.

Oppidorum autor.

Arcium inuentrix.

UVA. BHSC. BU 03856

noctu semper excubet. Draco autem peracri oculorum acie, omnia circumspicit, vigilatque, quod etiam eius nomen indicat, δέρκωμαι enim est cernere, & acutè intueri. Idcirco à doctissimæ vetustate, ædium sacrarum, adytorum, templorum, thesaurorumque custodia, draconi assignatur. Sed rude & inconcinne, quemadmodũ & ædium, oppidorũ, vrbiumq; principium fuit. Neque enim initio muris cinctæ, vallo & propugnaculis ex viuo saxo communitæ fuerunt, sed, vt Halicarnasseus perhibet, aggeribus tantùm, arborumq; truncis, casæ aliquot leui materia, vel arundine, vel stramento excitatæ, quibus homines habitabant, circundabantur. Nec Galli olim, & multò minus Germani, vt Hubertus Leodius affert, qui non oppida, sed vicos inhabitabant, lapide & cæmento suas ciuitates cingebant: sed trabes directæ perpetuæ, in longitudinẽ paribus interuallis distantes inter se binos pedes in solo collocabantur, reuinciebantur extrorsus, multo aggere vestiebantur: ea autem quæ diximus interualla, grandibus in fronte sexis effarciebantur. His collocatis & coagmentatis, alius insuper ordo adijciebatur, vt idem illud interuallum seruaretur, neque inter se contingerent trabes, sed paribus intermissæ spacijs, singulæ singulis saxis interiectis, arctè continerentur, sic deinde omne opus contexebatur, dum iusta altitudo muri expleretur. Qui quidem muri in hunc modum compositi, etsi eatempestate deformes non erant, & ad vtilitatem, defensionemque vrbium summam haberent opportunitatem, quod & ab incendio lapis, & ab ariete materia defenderet, quæ perpetuis trabibus pedes quadrigenos plerumq; introrsus reuincta, neque perrumpi, neque distrahi posset, non tamen perpetuò durabilis erat, pluuia etenim & vetustate corrumpebatur, & temporis tractu, cariosa sæpè concidebat. Idcirco necessitate hominũ industriam excitante, quæ in iam constituta ciuili societate, multorum consilijs adiuta, vires & incrementa gradatim sumpsit, & à quo ferarum & sceleſtorum hominum iniurijs commodius se tuerentur, saxa saxis coniungere, lateritios muros ex lapide & materia cõpositos construere didicerunt. Quos prioribus multò firmiores fuisse, ex eo facilè constat, quia ob expugnationis difficultatem, muralis corona ab Imperatore ei dabatur, qui primus murum subijsset, & per vim in hostium oppidum ascendisset. Ex quo facilè apparet, quomodo nihil simul inuentum, & perfectum fuerit. Constituta iam qualicunq; vrbis facie à casarum necessitate, ad agrestium tugurioloruin commoditatem: à commodo verò, ad ædificiorum magnificentiam atque splendorem sensim progressi homines, & certam ædificandi rationem per artificiosas symmetriarum obseruationes, inuenerunt. Eoque modo, vsus, obseruatio, animaduersioque naturæ, artem demùm peperit, quæ primo statim vocabulo, artificem fabri nomine insignivit. Vnde Faber cuiusque rei opifex, primùm institutione dictus est, Græcè τέκτων, vnde Architecturæ commune omnibus artificijs nomen deductum est. Quæ singulari cultu, magnificentia, atque nitore non modò vrbes, publica priuataque ædificia expolire, & concinnè ornare, sed & magno fastu, stupendis impensarum sumptibus, præclara & magnifica illa ædificia septem construere docuit, quæ humanæ industriæ miracula mundus admiratur. Itaque nobilissima Architectura, in summo collocata fastidio, totius Vniuersi ornamentum, iure nominatur. Quæ etenim vrbs, quod oppidum aut castrum absque Architecturæ præsidijs, vel minima nominis celebritate claret? Illa ædificiorum magnificentia, populi opes, vasta propugnaculorum mole, murorum & turrium dispositione ac ordine, Moderatorum curam & prouidentiam spectantibus non obscurè demonstrat. Eam proinde Daniel Barbarus, omnium artium Principem, ac dominam, Iudicem atque Reginam artificiorum, & inuentorum optimo iure vocat. Quam & Vitruuius scientiam dicit, pluribus disciplinis & varijs eruditionibus ornatam, cuius iudicio probantur omnia, quæ à cæteris artificibus perficiuntur opera. Cuius quidem artis dignitas, ex eo maximè elucet, quòd eius nomen à principatu, quem inter omnes artes obtinet, sit deriuatum. Quare & Plato Architectum præsse inquit his, qui artibus vtuntur. Sed quisnam ego, qui Architecturæ commendationem suscipio? Anne Gellianum illud exciderat, Turpius esse exigue atque frigidè laudare, quàm insectanter & grauiter vituperare? eius itaque commendationem Architecturæ peritis relinquens, ad præsens me opus conuertam. In quo quidnam ornamenti toti vniuerso periti Architecti vrbium, oppidorumq; structura contulerint, artificiosæ Simonis Nouellani, & Francisci Hogenbergij manus, mirifica quadam industria, tam accuratè, & ad viuum partium singularum proportione, & vicorum ordine adamussim obseruato, expresserunt,

UVA. BHSC. BU 03856

vt non icones & typi vrbium, sed vrbes ipsæ, admirabili cælaturæ artificio, spectantium oculis subiectæ appareant. Quas partim ipsi depinxerunt, partim ab ijs, fagaci diligentia conquisitas, atque depictas acceperunt, qui singulas quasque vrbes perlustrarunt. Idq; ea diligentia, vt non temerè, sed audacter atque constanter affirmare audeam, nihil vnquam eiusdem argumenti vel in Italia, vel in Gallia, aut alibi prodijsse, quod cum istius operis artificio & veritate conferendum veniat. In quo topographicæ vrbium oppidorumque descriptiones tam geometrica, quàm perspectiua pingendi ratione, cum genuina situs, locorum, mœniorum, publicorum & priuatorum ædificiorum obseruatione, singulari artis industria atque præsidio sunt delineatæ. Sed quem in finem Lector optime, dices? Norunt historiarum periti, quantum ad variarum rerum cognitionem peregrinatio longinqua & diuturna conducat. In qua sensuum admiculo percipiuntur ea, quæ doctore etiam exercitatissimo præeunte, non ita commodè intelligi queunt. Varij siquidem diuersarum Gentium ritus, disciplinæ, leges, mores, instituta, & cõsuetudines peregrinando multò accuratius intelliguntur, quàm si ea, quæ nunquam vidimus, sola historica lectione tractaremus. Nunquid ieiunum & prorsus anile de multiplici rerum varietate eius iudicium est, qui natiui soli limitibus omni tempore septus, domesticos tantùm, apud quos diluituit, audiuit, exterorum verò hominum consuetudines nunquam vidit? Itaque non immeritò Diogenes Laertius lib. 2. in vita Archelai Cosmographi scribit, Alexandrum Macedonem gloriari solitum fuisse, se plura oculis lustrasse, quàm alij Reges vnquam animo & cogitatione attingere valuissent. Scribit Diodorus Siculus, Democritum Abderitem Philosophum octoginta iuges annos peregrinatum fuisse, vt varijs in locis, diuersorum hominum consuetudine, nihil eorum negligeret, quæ homines mentem scientiarum nitore exornare potuissent. Ita Nestor (asserente Francisco Senensi lib. 14. de Regis & Regni institutione) gloriatur, quòd cum Lapithis conuersatus fuerit. Menelaus autem iactabundus exultat, quòd Cyprum, Phœniciam, Ægyptumque aduenerit, Thebas quoque viderit, quas centum clauderent portæ, & singula quæque ducentos haberet custodes equis instructos, & quòd Æthiopiam etiam lustrauerit, Sidoniam, & Lybiam. Sed quia non omnium facultates concedunt, neque etiam omni periculo, hoc præsertim tempore, vacat, per varias mundi partes oberrare, multasque vrbes ac oppida peragrando lustrare: Idcirco, præsenti opere, variarum historiarum amantes, à peregrinandi labore, periculo, atque impensa liberauimus. Dum acerrimo oculorum sensui, qui reliquos omnes, Aristotele teste, præstantia superat, accuratissimas vrbium icones proponimus: quæ in tabulis artificiosè depictæ, multò apertius de se iudicium præbent, quàm si descriptione litteris tantùm comprehensa, qualiscunque & obscura earum cognitio quæreretur. Hoc studij genere Carolum Magnum vehementer delectatum fuisse constat, quem tres tabulas argenteas habuisse, Platina in vita Leonis III. commemorat: quarum vnam, in qua vrbs Constantinopolitana insculpta erat, Basilicæ B. Petri; aliam, vbi imago vrbis Romæ cernebatur, Ecclesiæ Rauennati dono dedit. Tertiam filijs reliquit, cui inerat orbis terrarum descriptio, quam auream fuisse plerique scribunt. His porrò vrbium descriptionibus, historicas earundem enarrationes coniunximus, vt vbi depictorum oppidorum facies cum ijs Lectores contulerint, præter vrbium oppidorumque situm, etiam ea; quæ ad ciuitatem pertinent, aliqua ex parte intelligant. Quod quidem institutum nostrum, non modò gratiam habere, sed & mirificam delectationem, & vtilitatem præbere existimaui. Cùm ex eo, & historiarum audeatur cognitio, & quæ optima ædificandi ratio sit, diuersorum ædificiorum collatione, perspici queat: Tum etiam situm, murorum ambitum, & conditionem earum vrbium, quæ à truculentissimis nationibus, Christianis sunt ereptæ, non sine maxima recuperandi spe, spectandas proponat. Ita Alexandrum, quem ex virtute Magnum nuncupauerunt, summa diligentia scrutari solitum aiunt loca, in quibus bellum esset gesturus, semperque eadem picta intueri voluisse, vt picturam illam contemplando, ea dignosceret, quæ caueuda, quæue adeunda essent. Neque verò est, cur consilium hoc Christianis tandem aliquando noxium & perniciosum fore quis putet, eò, quòd primariæ ipsorum vrbes fidei hostibus hac occasione contemplandæ & discutiendæ veniant. Huic siquidem malo, quod quidem haud exiguum fore putabamus, ea ratione occurrimus, dum diuersarum nationum ac gentium diuersum vestiendi cultum & habitum, vtriusque tam præstantioris, quàm deterio-

UVA. BHSC. BU 03856

terioris sexus effigies vrbium simulachris appingi curauimus. Quam sanè ob causam immanissimi Turchi, qui omninò nullas, vel sculptas, vel depictas imagines ferunt, nunquam hoc opus, etiamsi maximè ipsis emolumento esset futurum, admittent. In his denique vrbium enarrationibus eorum scriptis vsi sumus, qui eas ipsi peragrarunt, & oculis accuratissimè perspexerunt, ne quis mihi de ignotis, & nunquam à me visis, multa scribere obijciat. Eos autem auctores iam omnes ex ordine recenserem; sed prolixitatis euitandæ gratia, id omitto. Desiderantur quidem adhuc aliquot vrbium typi, quos bellicis præpediti tumultibus, non ita commodè obtinere potuimus. Quòd si itaque Vrbium Moderatores, aut quicunque tandem alij, Ciuitatum suarum delineatione, splendoris aliquid operi nostro, historiarum etiam, & picturæ amatoribus, in honesta Litterarum studia, animi propensionem significare, eamque nobis communicare voluerint, suo eas loco collocabimus, neque ipsi à nobis præteribuntur indicti. Ita opus hoc nostrum mirificè multarum vrbium genuina descriptione ornauit ac auxit Præstantissimus, Doctissimusque vir, Dominus Abrahamus Orttelius *Antuerpianus*, hoc nostro tempore insignis Cosmographus, quo optimos quosque honestis Litterarum studijs fauentes, maximo beneficio affecit. Nec minores gratiarum actiones merentur summi illi præstantissimarum artium admiratores, Georgius Hoffnagel *Antuerpianus* Mercator, & Cornelius Chaymox, quorum ille viuos & accuratos *Hispanicarum*, hic verò aliquot Germanicarum vrbium typos, perhumaniter nobis communicauit. Idem etiam singulari animi propensione fecit, generis virtutumque splendore Clarissimus vir ac Dominus, D. Constantinus Liskirchius, Florentissimæ Reipubl. Colonienſis primarius hoc tempore Cõsul: cuius spectabilis omnique officiorum genere à nobis obseruanda dignitas, earum vrbium, oppidorumq; descriptionibus opus hoc nostrum adauxit, quæ ex Africa, Asia, & India pauci vnquam antè depictas viderunt. Nec minus de Cosmographiæ & historiarum studiosis benè mereri voluit Reuerendissimus & Illustrissimus Princeps ac D. D. Gerardus à Groslbeck, Leodiensium Antistes, &c. Cuius Illustriss. Cel. procurante Reuerendo D. Georgio Syluio, eiusdem Diœcesis D. Suffraganeo dignissimo, vrbis suæ Leodiensis viuam & accuratam effigiem, operi nostro inserendam, pro liberali Illustrissimæ Cel. suæ in studiorum cultores propensione, communicauit. Reliquum nunc est, vt Candidum spectatorem, lectoremque beneuolum peramanter rogem, vt studium nostrum, quo bellissimè eum reficere, & recreare conati sumus, boni consulere, eiq; optimè fauere dignetur. Coloniæ Agrippinæ,

M. D. LXXII.

UVA. BHSC. BU 03856

MELCHIOR HITTORPIVS

S. THEOLOGIÆ L. ET APVD GRADVS MARIÆ APVD AGRIPPINENSES CANONICVS, GEORGIO BRAVN. AMICO SVO, S.

VIDI, & perluſtraui vrbes, Ornatiſsime Georgi, & gratias habeo maximas; Nam plurimum me oblectarunt, neque video, ſoli, ſolitudinemque amanti homini, quid poſsit amœnius accidere, quàm quod alij diuturnis itineribus feſsi, magno cum ſumptu, temporisque non parua iactura, vix, vel certè non tam exactè aſsequuntur, illud apud ſtudia ſua deſidentem, & his tantummodo fatigatum, oculis, non vnius tantum regionis, ſed totius vniuerſi vrbes peragrare, ac perluſtrare. Quare cùm gaudeam homines doctos, artificioſa huiuſmodi inuentione, quæ & oblectet, & commoda ſit, atque vtilis multorum otio conſulere voluiſſe; Tum verò te, quem neſcio, quomodo in animo meo geram; Niſi, quòd virtus atq; probitas, magnes eſſe amoris dicatur, hoc nobis tam pulchrum ſpectaculum adornaſſe, theatrumque, erexiſſe, id mihi etiam ob patriam eſt iucundiſsimum. Cui magnum, hoc ornamento, apud omnes exteros, decorem; tibi verò etiam eius grato ciui, ſempiternam gloriam, & immortale nomen conciliaſti. Vale, & ſpartam illam tuam, quod facis, exornare perge.

UVA. BHSC. BU 03856

OLISIPO, NVNC LISBONA.

OLISIPONEM inter antiquissimas Hispaniæ vrbes annumerandam esse vetustissimi quique scriptores testantur. Hanc Varro Olisiponem, & Ptolemæus Oliosiponem appellant, Plinius Sarlatiam & Iuliam felicem, Strabo vero Vlyssleam & ab Vlysse conditam, ex verbis Myrliani videtur asserere. Antiquæ vrbis Olisiponis situs, collem excelsum ad Tagi ripam deductum vsq; antiquitus solummodo occupabat, nunc vero plures montes ac valles magnitudine complectitur. Ab hac parte, qua meridiem respicit, vetus Regia amplissima, magnificoque opere pulcerrima conspicitur, quam ad Sanctos vulgo dicunt. Versus aquilonare vrbis cornu, nobilissimum Vestalium D. Claræ cœnobium Tagi crepidinem fermè attingit: Meridionale vrbis latus mari alluitur, reliquæ tres partes aditum habent à terra. Itaque quinque vallibus, collibus totidem feracissimis & iucundissimis vrbs tanto spacio complectitur, vt vniuersus eius ambitus septem millibus passuum designari possit. Interior vero eius amplitudo & magnificentia maxima est. Domorum siquidem amplius, quam viginti millia inesse constat, earumq; ingens multitudo tam principum virorum, nobiliumque, quam etiam priuatorum hominum eleganter & sumptu propè incredibili constructa est. In littore fontes quamplurimi ex diuersis vrbis partibus per ductus subterraneos oriuntur, è quibus populus aquationem facit. Porro omissis, breuitatis caussa, pulcherrimis huius vrbis ornamentis, Olisipo septem imprimis ingentibus ædificijs magnificentissime extructis hoc tempore illustratur. Horum primum Misericordiæ templum est, quadrato vndique lapide eleganter ædificatum, cuius qui curam gerunt, Misericordiæ fratres vocantur, qui ærarium, quod ex fortuitis tantummodo hominum piorum largitionibus elecmosynisque constatum est, summa fide administrant, ex quo amplius viginti quatuor aureorum ducatorum milibus in singulos annos constat egentibus erogari. Secundo loco, sequitur alterum misericordiæ, ac humanitatis exemplum, Valetudinarium videlicet commune pauperum infirmorumq; hominum, nomine omnium Sanctorum. Tertium est monimentum, à D. Petro, Ioannis Regis, huius nominis primi filio, sumptu publico constructum, vt externarum gentium, Regumque legatis, eo loci hospitium præberetur, domus reuera amplissima, mirificoque opere admodum conspicua. Quartum est ædificium Regis Ioannis, hoc nomine tertij, perpetua memoria dignissimum, quam domum frumentariam Reip. ac quasi Lusitaniæ nutricem, merito nominare possis. Post huius tergum, nouum prætorium inhæret, ipsam maris crepidinem attingens, cui merito ædium magnificentia, & operis pulchritudine, quintũ in hoc ordine locum tribuendum esse, duximus. Sextum monimentum opere admirabili factum videtur, præda, spolijsq; multarum gentiũ Regumque refertissimum, quod ab Indicis negotijs, quæ ibi pertractantur, Domum Indicam vulgus appellat. Septimum monimentum publicum est, armamentarium, ingenti armorum omnis generis copia refertum. Olisipo, ex ea parte, qua mari alluitur, portis XXII. distinguitur. Pars vero, quæ continentem respicit XVI. Turribus autem, per murorum gyrum LXXVII munitur. Parochiæ XXV. numerantur. Hæc Damianus Goes, Eques Lusitanus, qui peculiari libello accuratissime hanc vrbem descripsit. Ex quo plura in indice adiecto beneuolus lector inueniet.

CASCALE ET BETHLEEM OPPIDVLA.

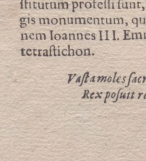

AB Olisipone Aquilonem versus, oppidum Cascale situm est, quo naues onerariæ in anchoris consistentes, accedente maris æstu auram operiuntur, portu vadoso alioqui, & anfractuoso. Modico inde interuallo, aduerso etiam flumine, sinus in cubiti formam efficitur, in cuius fronte sacellum est diuini Iuliani, supra quod aliud D. Catharinæ sacrum. Tum eodem latere obliqua ripa propius ad vrbem accedenti, Bethleem oppidulum, & ibi templũ ingens diuæ Virgini dicatum, vnà cum cœnobio Monachorum, qui D. Hieronymi vitæ institutum professi sunt, sese offert, incredibili sumptu ac magnificentia constructum, D. Emmanuelis Regis monumentum, quod dum viueret, sibi ipse designauit, erexitque. Magnam tamen ipsi operi accessionem Ioannes III. Emmanuelis filius fecit. De quare extat ibi in arcu celebre Rescendij bellalibus literis tetrastichon.

Vasta moles sacrum diuinæ in littore matri
Rex posuit regum maximus Emmanuel.

Auxit opes hæres regni & pietatis, vterque
Structura certans religione pares.

1

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

HISPALIS.

Ispalis, quæ nunc Sibilia, vulgò Seuilla dicitur, Hispali Herculis filio, nomen atque primordium, Iulio Cæsari restaurationem, Raymiro Regi, ac longo tempore deinde Ferdinando tertio à Mauris liberationem defert. Vrbs est Bæticæ prouinciæ ad mare Gaditanum clarissima, forma rotunda, ædium pulcherrimarum frequentia nitidissimè culta, totiusque Hispaniæ emporium florentissimum, quod ex variis mundi partibus, maxime verò ex India Occidentali, quæstus incredibiles facit. Ad tantum siquidem negotiationis culmen Hispalenses deuenere, vt ipsi solithoe priuilegio gaudeant, quo nullum in Indiam transmittatur nauium genus, quin hic mercibus oneretur, machinis & tormentis bellicis, commeatu, militeque omnibusque ad tantam nauigationem requisitis, Serenissi. Hispan. Regis nomine, instruatur. Quæ in Aprili copiosa & ingenti classe, maxima præstantissimorum bonorum copia refertæ, quorum pretia omnem ferè æstimationem superant, in Indiam tendunt. Quotquot etiam ex eadem India naues, pretiosissimis onustæ thesauris Æolo bene fauente redeunt, huius vrbis littus appellere, mercesque eximiæ coguntur, quæ frequenti numero quotannis in Augusto vel Septembri, ingentes ac incredibiles opes conferunt. Est hic ampla & magnifica structura nobilis domus Gubernatorem & Consules habens XII. quæ à negotiis Indicis, quæ ibidem geruntur, L. casa de al contraction delas Indias nomen habet. Situ omnes Hispaniæ vrbes excellit, agrum habet pinguem ac peramœnum, omnis generis frugum, olei, oliuarumq; feraem, fructuosis conseptum arboribus, maximè palmis & citriis, quas Narangios Hispani vocant, vt verum sit illud adagium, quod vulgò dici soleat. Hominibus, quos Deus amat, Hispali domum largitur & victum. Eam nobilissimus fluuius Bætis præterlabitur, nunc Guadal queuir dicitur, qui Prouinciæ Bæticæ, vt Strabo & Plinius asserunt: nomen dedit, præstans est, & multæ vtilitatis, vtrinque perpulchris colitur oppidis. Vnde à Statio, Martiali, Silio, & Seneca maxime celebratur. Ligneo ponte quem parua nauigia catenis compactum sustinent, admodum delectabilis in Atlanticum mare, magno cum impetu excurrit. In Hispalensi quodam suburbio meridiem versus, quod ipsorum lingua, El tablado, vocant, plurima antiquitatis monumenta eruuntur è terra, veluti tymbi, lapideæ ac vitreę lampades, vrnæ, numismata, & alia id genus, ex quibus gentilium sepulturam hic quondam fuisse, intelligi potest. Altera ex parte milliari ab hac ciuitate, conuulsæ vrbis antiquæ, atque theatri ruinæ videntur; locus Hispanis Seuilla la vicia, hoceſt, Sibilia vetus dicitur. Vehementer Hispalensium ciuitatem commendat aquæductus insignis, à Mauris incredibilibus impensarum sumptibus opere fornicato cõstructus, qui excauatomiliaris spatio, iucundam incolis aquationem præbet, vnde quam plurimi fontes ad ciuitatis necessitates deriuantur. Mirabile dictu, riuo, dimidiati quanto itinere, nimirum sex miliarium, per cæcos terræ meatus à Carmora ciuitate, scaturientes fontes in hunc aquæductum, deducantur. Vnde Los cannos de Carmora Hispanis dicitur. Excludor loci angustia, vt de magnifico huius vrbis templo, de celebri Episcopatu, deque ornamentis cæteris nihil scribere possim. De quibus Marinæum Siculum, Vasæum, & reliquos Hispaniæ Chorographos lege.

CADIZ, OLIM GADES.

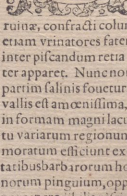

Ades, seu Gadira Insula, paululum à continente semota, cui La puente de Suasse coniungitur, eiusdem nominis Graditanum oppidum, quod nunc Gadiz continet. Quod Cicero orationepro L. Cornelio Balbo, qui Herculeo freto vicinũ, itinerum ac laborum Herculis terminum vocat, & à L. Marinæo Siculo Bæticæ Prouinciæ initium statuitur. Illud autem, quod nunc videtur, primis operum fundamentis non innititur, cùm hoc tempore eius positio Orientalem plagam respiciat. Strabo autem lib. 3. Geographiæ scribat, quod occiduas Insulæ partes occuparit. Cuius quidem rei haud obscura nunc conspiciuntur vestigia, iuxta B. Catharinæ sacellum: Decrescente etenim mari rudera, collapsæ fundamentorum ruinæ, confracti columnarum scapi, ingentium ædificiorum fundamenta arena obuoluta apparent. Quin etiam vrinatores fatentur se frequenter ingentes portarum postes, vectes, atque cancellos vidisse, quibus inter piscandum retia implicata hærere piscatores queruntur. Vnde prisca ciuitatis amplitudo euidenter apparet. Nunc non ita amplæ magnitudinis oppidum, partim nauigationis, mercaturæque commodis, partim salinis fouetur, sal enim hic eadem planè ratione, qua apud Antiqueram oppidum conficitur, vbi vallis est amœnissima, omni ex parte clausamontium iugis quæ vallis hyeme pluuialibus aquis impletur, & in formam magni lacus efficitur, cuius aquæ calore solis in salem candidum conuertuntur. Maximo portu variarum regionum nauibus satis tutam stationem Gaditanum hoc oppidum præbet. Idem etiam memoratum efficiunt excelsæ turres, ex quarum summo fastigio, ingens accensus ignis, vicinis Hispaniæ ciuitatibus barbarorum hostium aduentum denunciat. Piscatu quoq; maximi emolumenti ac lucri thynnorum pinguium, oppidum cum Insula claret. Qui à calend. Maij ad XV. Iunii instituitur, quo quidem tempore incredibilis piscium copia, quę italicarum triremium, cæterarumque regionum necessitati deseruiunt, capitur. Reliqua Insula, omnifrugum, ac præstantissimi vini prouentu fœlix. Iuxta oppidum collapsi theatri

UVA. BHSC. BU 03856

HISPALIS. Scuilla Tartheæ, Celebre & perquetustum in Hispania Bæticæ prouinciæ, emporium, quod Gaditani muris litus amnissimo sui illius frat.

SEVILLA

CADIZ.

CADIZ, olim Gades, eiusdem nominis Insulæ oppidum nobile, portu maris Herculeo freto, rempl oquè memoratum.

Cum Priuilegio

MALAGA.

MALACE, marinum Hispaniæ Bæticæ oppidum, Malaga dictum à Phœnicibus Fretensibus Tarthesiis conditum perhibet. Qui anno ante Christi Natiuitatem D. CCC XXXX. Asiæ à mari, quod rubrum vocatur, in Hispaniam proficiscentes, & hanc incolentes regionem, longinquis contentus nauigationibus incubuerunt, à quibus plerique ciuitates constructæ locupletes vixere, quas Maniles Gaditani, in Bætica prouincia ab eisdem condita fuit. Quæ nunc Episcopatui nomen præbet. Ex mercatura, voluptuque opificum genere, claret. In qua fidelia vasa nitidissima, confectuntur &c.

UVA. BHSC. BU 03856

theatri extant indicia, vbi marmorea signa, artificioso opere sculpta inueniuntur. Cupidinis simulacrum mira industria effigiatum, ea opinione quod quondam huius Insulæ idolum fuerit, curię frontem exornat. Similiter & Herculis statua, & pleraque alia vetustatis monumenta. De isto oppido & Insula, vide Strabonem lib. 3. Geographiæ.

MALAGA.

MALAGA, vrbs est Episcopalis Hispaniæ Bæticæ, situ, emporio rerumque omnium & necessitati & voluptati deseruientium affluuentia celeberrima. Quò variarum nationum mercatores, potissimum verò Belgæ, maxima frequentia annuatim cõfluunt, vti eos, quos delicatissimos vindemia hoc loci suppeditat fructus, exportent. Quod amplissimi lucri occasionem non huic modo vrbi, sed & populo, agroque vicino, in quo hi fructus colliguntur, præbet. Vnde facile quidem incredibilis huius soli vbertas intelligi potest, quod sane dictu mirum, quantam frumenti, vini, olei, pomorum, præstantissimorum denique fructuum abundantiam fundat. In quo etiam amœnissimi horti generosis arboribus culti, herbis odoriferis, fontiumque murmure præstantes, magna cum delectatione videntur. Quin etiam contra hostiles insultus vsque adeo hæc vrbs munita, firmisq; est mœnibus septa, vt valli, inuictique propugnaculi vicem contra Africam obtineat. Itaque Serenissimus Hispaniarum Rex, armamentarium hic habet: omni armorum, machinarum bellicarum, commeatusque genere instructissimum, ex quo maximis impensarum sumptibus perpetuum præsidium, in suis Africæ oppidis sustentat atque communit.

UVA. BHSC. BU 03856

TOLETVM.

TOLETVM, Plinio & Taraphæ. Serezola, Hiſpaniæ vmbilicum obtinere videtur, cuius inæqualis, cliuoſus, & aſperrior ſitus, ſatis difficilem in eam aſcenſum præbet. Maiorem eius partem nobiliſſimus ille fluuius Tagus, aureis celebratus arenis, alluit, & ab hoſtium tuetur conatibus. Reliqua verò pars, quæ ad arcticum polum ſpectat, muris validiſſimis, & centum quinquaginta turribus tuta eſt, valideq; munita. Hanc ab Hercule ædificatam eſſe, fabulantur plerique. L. Marinæus Siculus & Taraphæ ex Roderico Toletano eam conditam commemorant à Tolemone & Bruto Conſulibus, annis CVIII. ante quàm Iulius Cæſar regnare cœpiſſet. Eſt autem in præſtantiſſima hac vrbe magnus equitum numerus, & illuſtrium virorum ſplendor maximus, ciuiumq; ſe frequens & maxima multitudo: Sacerdotibus etiam eſt venerabilis, & diſciplinis liberalibus exculta, artibuſque mechanicis & officiis adornata, mercatorumq; commerciis admodum diues, præſertim lanificio & ſerico, quibus duobus officiis viuunt in hac vrbe hominum milliaferè decem. Diuiditur Toletum in regiones tres & viginti, eas ampliſſimum & pulcherrimum nobilitat templum, quod omnes ſacras ædes, & forma conſpicua, & magnificis ædificiis, Sacerdotumque miniſteriis, & ditiſſimis ornamentis antecedit. Huius Eccleſiæ Archiepiſcopum Vrbanus II. totius Hiſpaniæ primatem inſtituit. Hinc Toletanus Antiſtes, ſecundus à Rege, non dignitate ſolum & authoritate, verum etiam opibus, vectigalibus atque potentia, ſub cuius imperio, præter alios minores populos, oppida nobiliſſima ac memorabilia XVII. gubernatur. Sunt & hic permulta monachorum & monialium monaſteria. Fora venalia, XVII. in quibus omnium rerum copia ſemper abundat. Sunt & Hoſpitalia duo, quorum alterum reditus habet ducatorum millia quinque, quibus infirmi curantur, & infantes expoſiti aluntur, quorum quidem ſemper magnus eſt numerus. Alterum verò, cuius redditus propè duo millia ducatorum, in quo curantur homines Gallico morbo laborantes. Eſt & aliud memorabile, vbi degunt & aluntur homines ſenſu carentes, in quo præterea duodecim ſenes, & vita probi, qui labores ferre, & victum quærere nequeunt, aluntur. Vicos autem propter domorum frequentiam, denſitatemque plures habet anguſtos, qui propter aſcenſum & deſcenſum ſunt ambulatu difficiles. Cæterum domus magnæ ſunt, & intus pulchriores ac commodiores, quàm foris videntur. Seruiunt Toletanæ ciuitati tanquam dominæ multis & variis rebus oppida multa, pagorumque maximus numerus. Qui quidem ciuitatem diuitem faciunt, & rebus omnibus abundantem. Hæc L. Marinæus Siculus lib. 2. de Luſitania.

PINCIA VVLGO
VALLADOLID.

PINCIA oppidum, omnium, quæ ſunt in Hiſpania, maximum ac nobiliſſimum, quòd Vallisoletum, vulgò Valladolid vocant. De quo L. Marinæus Siculus lib. 2. de rebus Hiſpaniæ hunc in modum ſcribit. Huic oppido, quas vrbes & ciuitates anteponam non inuenio. Eſt enim in optimo loco ſitum in Piſuergæ fluminis amœniſſima ripa, liberalibus diſciplinis & mechanicis artibus excultum. Aedificiis ſacris, ædibus, cœnobiis & duobus collegiis ornatiſſimum. Mercatorum commerciis, & omnium rerum copia ditiſſimum. Vicis, plateis, muris illuſtre. Campis, fluminibus, hortis, fontibus amœniſſimum. In quo præter alias res memorabiles, forum eſt venale ampliſſimum & pulcherrimum. In cuius ambitu, qui paſſus ſeptingentos amplectitur, tecentas & triginta ianuas, & feneſtrarum tria millia numerauimus, & omnia vidimus officia. Huic foro coniunctus eſt vicus conſpicuus, qui ab argentareis opificibus, Argentarius dicitur. Quapropter hoc oppidum, cùm ciuitas non eſt, multis tamen ciuitatibus, etiam primariis non immeritò præfertur. A Regibus Hiſpaniæ præſertim, qui hoc oppidum quaſi domicilium placidiſſimum frequentant. In quo omnes ferè Hiſpaniæ magnates ædificant, & libentiſſimè morantur. Hinc Orientem verſus Cabeconiana ſublimis arx aſpicitur, ſupra fluminis eiuſdem ripam. Vnde non longè diſtat oppidum Donia, ſoli fertilitate diues, & Catholicorum Regum coniugio memorata. Item Palentia nobiliſſima ciuitas in amnis Carrionis margine ſita, vbi quondam literatum Gymnaſium fuiſſe memorant, quod poſtea Salmanticum translatum fuit. Porrò, cùm multis de cauſis celeberrima ſit Pincia, multò tamen magnificentiorem eam reddidit optatiſſimus D. Philippi Regis Hiſpaniarum ortus: Quem quidem maximum & potentiſſimum Regem, non alibi, quàm in potentiſſima pulcherrimaque vrbe naſci conueniebat.

UVA. 9HSC. BU 03856

TOLETVM.

Cum Priuilegio

VALLISOLETVM.

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

GRANATA.

QVI topographicam Hiſpaniæ enarrationem literarum monumentis tradiderũt, ij præſtantiſſimum hoc Regnum in Prouincias quinq; partiti ſunt, Tarraconenſem, Galatiam, Luſitaniam, Bethicam, & Carthaginenſem. Granatæ autem Regnum regio quædam eſt media inter Bethicam Prouinciam & Carthaginenſem, vel potius pars vtriuſque. Cuius quidem Regionis longitudo eſt paſſuum millium circiter ducentorum, & latitudo ferè centum, patetque in circuitu ad paſſuum millia ſeptingenta. Eſt enim longitudo ab Ronda vſque ad Oſeam, latitudo verò ab oppido Cambili vſque ad Mare Mediterraneum, & portum Almugnecaris: Quæ ad Meridiem ſpectat, ab vna parte planicies habet amplas, & fertiles campos. Ex altera Beſſanos montes altos, & aſcenſu difficiles. Huius Regionis metropolis eſt ciuitas Granatenſis, de cuius quidem fundatore ac tempore, quo ea ædificata fuit, mihi non benè compertum eſt, inquit Marineus Siculus. Fuiſſe autem quondam ſitu paruam, credendum eſt, & à Mauris propter opportunitatem loci, magnamq; fertilitatem indies auctam nouis ædificiis ac denſiſſimis ædibus: hanc ego tacco coniecturam, propter quod veterum Scriptorum de tam inſigni vrbe, tamq; populoſa, & memorabili, neminem ſcripſiſſe compertio. Sunt autem plerique qui non Granatam, ſed Gar Natæ dicendum exiſtimant, eo quòd Punica ſiue Arabica lingua, Gar antrum ſignificat, quòd in ea vrbe Nympha, nomine Natæ colebatur. Itaque nomen vrbis Gar Natæ, hoc eſt, antrum & ſpeluncam Natæ Nymphæ fuiſſe volunt. Alij Granatam Eliberæ nomen fuiſſe contendunt, à quadam fœmina generoſa, quæ & vrbis portæ, quà fuit ingreſſa, de ſuo nomine nomen dederit. Sed hæc denominatio nec Marineo Siculo, nec Vaſæo romo primo Chronici Hiſpaniæ cap. 20. probatur. Alij denique Granatam dictam opinantur à Cocco, cuius in ea prouincia magna copia legebatur, quam rem Granam Hiſpani vocant. Ego verò vrbem Granatam dictam fuiſſe arbitror, à mali Punici, quod & Granatum vocatur, ſimilitudine. Nam vt malum Punicum granoſum eſt, & acinis, hoc eſt, granis denſiſſimis refertum, ſic & vrbs Granata denſiſſimas domos, & dehiſcentis granati ſimilitudinem habet. Vniuerſa igitur Granatenſis ciuitas communi nomine Granata vocatur, colles binos & altos, ac quaſi montes complectitur, quos Darrus amnis, per vallem mediam fluens, diuidit: cui quatuor vrbis Regiones primariæ, ſitu quaſi ſeparatæ, appellationes diuerſas imponunt. Ea vrbis Regio, quæ loca magis decliuia & valles occupat, quæ & maximo decoratur templo, Granata dicitur. Reliquæ verò duæ binos occupant colles, quarum altera ſolis ſpectans exortum, & regio palatio illuſtris, Sierradel Sol; altera aurem El Aluefin nominatur. Quarta verò vrbis Regio, temporis deinde ſucceſſu, ob maiorem populi, & incolarum frequentiam Granatæ cõiuncta, Antiquerula dicitur. Primam vrbis regionem, quam Granatam nuncupari diximus, Eccleſiaſtici, ac viri nobilitate & opum magnificentia illuſtres, præpotentes quoque mercatores tanto numero inhabitant, vt vici, qui plurimi ſunt, ob incredibilem ædificiorum frequentiam plerique ſint anguſti, & item plateæ, foraq; venalia. Quæ tamen à Chriſtianis poſt Granatæ expugnationem, ampliora facta ſunt, & illuſtriora. Hinc fit, vt hæc vrbis Regio præ cæteris magnifico ædificiorum ſplendore niteat, & hortis, arboribuſq; venuſtè cultis, gaudeat, in quibus magna lemonum copia inuenitur. Eſt in hac vrbis parte longè maximum templum, quod ſumptuoſiſſimo ac mirabili opere cœptum eſt ædificari, ea propemodum forma, qua ad S. Mariam Rotundam Romæ conſpicitur, habens altare in medio. In æde hac ſacra, ſacellum eſt ſplendiſſimum, in quo Ferdinandus Hiſpaniæ Rex cum Coniuge ſua Iſabella, qui Granatenſem hanc vrbem Maurorum tyrannidi, anno à Chriſto nato M. CCCC. LXXX. eripuit, ſepultus iacet: Ab eoque tempore recepta lege & conſuetudine maiorum obſeruatum fuit, vt Hiſpaniæ Reges in hoc ſacello ſepeliantur. Rari itaq; operis Regum monumenta ingẽnti impenſarum ſumptu perfecta, ſacellum templumque hoc Granatenſe illuſtrant. Iuxta eſt perantiquum Mauroram fanum, Meſquita, eorum lingua nominatum. Eſt in hac quoque vrbis Granatenſis regione ſummum æquiſſimorum Iudicum tribunal, quo extremæ omnium Iudiciorum appellationes diriguntur. Qui huic iudicio præſunt, Oidores appellantur. Et dum in tribunali ſerico, auro, argentoque magnificè ornato, res in controuerſiam vocatas diſcutiunt, Regiam maieſtatem ipſam repræſentant, eaque ſalutantur reuerentia, acſi Maieſtas Regia coram eſſet. Eſt & hic platea magna & plana, nuper à Chriſtianis inſtructa quam Biuarãbſam Mauri vocant, & arenariam ſignificari dicunt. In qua fons eſt excelſus & inſignis. Campus præterea totus in circuitu dealbatis ædibus, crebriſque feneſtris conſpicuus. Huic platea, foroq; venali domus cõiuncta eſt, quam Alcaceriam vocant, in qua tabernulæ ſunt numero ferè ducentæ, in quibus ſerici panni, cæterarumque rerum merces quotidiè venduntur. Domus hæc, quæ parua ciuitas dici poteſt, celliculas habet multas, & decem portas. In quibus tranſuerſis catenis ferreis, propter vicorum anguſtias, & negotiantium frequentiam, ingreſſus equitantibus prohibetur. Cuius præfectus noctu foribus clauſis, nocturnas habet excubias, & vigiles canes. Et nomine Regis à ſingulis tabernis vectigal exigit. Quin etiam Darrus amnis Granatam irrigat. Quia ſupra hanc vrbem ad paſſuum millia ſeptendecim ex alto iugo montis oriens, omnibus ferè ciuitatis domibus aquas abundè ſuffundit, & aurum quærentibus ſuppeditat, quod ex eo puriſſimum inuentum eſſe vidit ampliſſimus, multoque rerum vſu, & experientia clariſſimus vir D. Georgius Hofnagel negotiator, & ciuis Antuerpianus, qui & hanc Granatæ picturam manu ſua artificioſè delineatam, ipſamque enarrationem hiſtoricam, Flandrico idiomate conceptam, perbenignè nobis communicauit. Cuius quidem induſtriam vehementer demiror atq; exoſculor, quod in hac arte nullo vnquam ſit vſus magiſtro. Ea propter Bernhardus Gentilis poeta, & Orator inſignis hunc amnem Daurum, quaſi dantem aurum apellare ſolebat: volgò autem balneum pecoribus ſalutiferum dicitur, eo, quod hæc aqua omnia

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

omnia morborum genera, in animalibus curet. Vtraq; ripa variis multisq; Dauri coniungitur pontibus, quorum vnus hic Granata admirabili structura videtur, habens in medio fontem magno cum impetu, copiosam ac lympidam aquam scaturientem. Quamplurimi etiam fontes in hac vrbe passim, agroque vicino, salubri natura & conditione inueniuntur, adeò vt etiam spacio non ita longo, sex & triginta fontes ortiantur. Sequitur nunc altera vrbis regio, quæ Alhambre nomen habet, quam Mauri sua lingua Rubram significari dicunt. Et hoc nomine dici, vel à conditore, homine rufo, vel à rubra terra, quæ nunc etiam in ædificiis cernitur. In ea est Regum Granatensium palatium vetus, vermiculato marmore quo lapide permagnis sumptibus olim constructum. Cui quidem arci, siue loci amœnitatem, siue gratissimum multorum fontium murmur consideres, nihil ad voluptatem defuit. Est etiam hic nouum Hispaniarum Regis palatium, tanta magnificentia, forma ac venustate conspicuum, vt & fidem propemodum, meamq; inscribendo facultatem excedat. Adeò, vt totius Vniuersi mirabilibus non annumerari modò, sed & optimo iure, queat præferri. Domum hanc Regum delitias non immeritò dixeris. Situ, tamq; amœno excellit prospectu, vt incredibili oblectatione oculorum sensum afficiat. Quaq; enim versus ex ea prospexeris, habes quod naturæ, ac Dei bonitatem, agricq; Granatensis fœlicitatem admireris. Versus solis exortum atq; meridiem altissimi montes, perpetuo niue, vel æstiuo tempore, mensecq; Quintili, regnante canicula, cadentes sese offerunt. Ideoq; niuosi dicuntur. Quo verò vsq; in Septentrionem atq; occasum, oculorum acies se extendere potest, pera mœna planities, lætis admodũ floridisq; pratis, ac omne frugum genus summa abundantia proferens videtur. Adeò, vt ex arborum foliis, quibus sericum conficitur, præter multas serici libras vectigal aureorum millium ferè triginta quinq; Reges consequantur. Quin etiam hanc alteram vrbis Regionem ad montis radices, domus, Generalypha, delectationis, voluptatisq; gratia à Maurorum Regib. ædificata commendat, vbi arte consitæ syluulæ, arbores parentib. ramis, generosis fructibus graues, sepimenta reticulata, feræ bestiæ frequenti numero conspiciuntur: nec sua etiam auribus, ex suauissimo fontium vndiq; discurrentium murmure, hoc loci oblectatio deest. Tertia vrbis regio, El Alueysin duos complectitur colles, admiranda ædium frequentia cultos. Quæ, quia à solis Mauris quondam habitabatur, non altera ciuitatis regio, sed diuersa planè natio habita, & idiomate à reliquis Granatæ incolis separata esse videbatur. Agricultura & serici textrinis ve plurimum victum quærebant. Et quantum vxorum luxui sericeo, aureo, argenteo, ac præstantiore vestitu indulgere, tantum sibi viliore habitu viri solebãt adimere, facco semper onusti, etiam si prædiuites, incedentes, vt qualiacunq; onera mercedis consequendæ gratia petentibus ferrent. Nomen fidemq; Christo tùm pietate, tùm pœnarum metu dederunt. Quarta deniq; regio, Antiquerula, situ plano, complures etiam domus habet, in quibus Bombycinus cuiusuis generis pannus conficitur. Vrbis passuum millia circiter duodecim circuitus complectitur, totus vndiq, mœnibus cinctus, & mille triginta propugnaculis tutus. Portæ, quæ sunt numero XII. ad occidentem faciles habent exitus, & campos amœnos. Cæteræ verò ad Orientem, subdifficiles. Est autem in vrbe Granata, toraq; eius regione, omnium rerum, quæ sunt ad hominum vitam degendam, & cultum necessariæ, magna fertilitas, & saluberima semper aeris, cœliq; temperies, beneq; tellus nimio solis ardore torretur, neq; frigore contrahitur, & incolæ perpetuò temperamento perfruuntur. Hæc, partim ex Marinæo Siculo, partim ex Georgio Hofnagel.

VVA. BHSC. BU 03856

BARCINO.

BARCINO, pulcherrima citerioris Hiſpaniæ ciuitas, in Mediterranei maris littore ſita, ab Amilcare, cui Barca cognomen, anno ante aduentum Chriſti fundata, vt in Euſebio computatur, CC. XXXIV. quem Carthaginenſes cum iuſto exercitu in Hiſpaniam miſerant, à Vaſæo, Tarapha, & Floriano de Campo, cap. XIV. lib. IV. perhibetur. Anno Dom. DCC. XCIII. Iacobus Meierus in Chronico rerum Flandricarum, & Platina in vita Leonis III. Barcinonem à Carolo Mauris ereptam, & Chriſtianis eſſe traditam, affirmant, quamuis deinde graues à Mauris calamitates perpeſſa fuerit: L. Marineus Siculus, principio libri noni, de Barcinonæ Comitibus refert: Raymundus Berengarius, eo nomine primus, Barcinonæ Comes, militari virtute præclarus, Eccleſiam Cathedralem Barcinonenſem, ſedente Guilabreto Pontifice ſub honore S. Crucis, ſanctæque Eulaliæ, Anno ab Incarnatione Ieſu Chriſti M. LVIII. condidit, priuilegiaque plura conceſſit, terminos Epiſcopatui præfixit, eandemque Eccleſiam pluribus muneribus, redditibuſque dotauit, & in eadem Eccleſia, vnà cum Almode coniuge ſepultus fuit. In cuius ſepulchro quod adhuc cernitur, intus Epigramma reconditum eſt: Hic eſt Raymundus Berengarius, Princeps Barcinonæ, Comes Gerundenſis, & Marchio Auſonenſis, qui mortuo patre, Berengario Comite, non tantùm partem Barcinonæ Principatus à Mauris occupatam recuperauit, verùm etiam Reges duodecim Maurorum, campeſtri prælio victos, ſibi tributarios fecit: vnde cognomen fortitus eſt, Propugnator & Murus Chriſtiani populi. Extat etiam Barcinonæ alterius monumenti veſtigia, in vico paradiſi, ſublimiore eius vrbis parte, nempe Ataulfi, Hiſpaniarum Regis, & noui Herculis, vt fama habetur. Sepulchri eius, autore Hieronymo, Paulo Barcinonenſi, Author eſt Tarapha. L. Marineus Siculus lib. XII. de Aragoniæ Regibus, mirificè hanc vrbem his verbis commendat Barcino ciuitas illuſtriſſima Principibus, equitibus nobiliſſima, omnibus rebus, quæ ad viuendi uſum pertinent, ditiſſima omnium ferè ciuitatum terra, marique potentiſſima, multis magniſque rebus domi, foriſque geſtis clariſſima, adeò vt eius nomen atque potentia non immerito Hiſpaniæ, Galliæ, Africæ, cæterarumq; nationum Principibus timori vel maximo fuerit. Florebat enim non ſolùm maximis opibus, ac diuitijs, ſed etiam plurimorum virorum prudentia ſingulari, optimis moribus & inſtitutis. Ciues omnes in adminiſtranda Republica, atque adaugenda, quaſi veterum Romanorum ordinem, moremque ſequebantur. Qui nihil nunquam nimis, ſed omnia tam publica, quàm priuata, pro modo, rationeque faciebant. Non igitur illorum diuitias, reſque familiares vllæ diſcordiæ, non lites, non iudicia, non furgia, non ſeditiones, vt in pleriſque fit, minuebant. Quippe, qui ratione potius, naturaque, quàm legibus viuere malebant. Nobiles armis & equis, officijſque militaribus ſtudebant, hiſque ſeſe exercebant, & aduerſus hoſtes feroces erant. Mercatores honeſtiſſimè commercia tractabant. In quibus exercendis non tam quæſtus auidi, quàm verè fideles, ac liberales erant. Sacerdotes, & omnes, qui rerum ſacrarum curam gerebant, pièque ſanctèque ſemper viuebant, ſummaque veneratione atque timore, diuino cultui, ſacriſque rebus incumbebant. Reliqui ciues cuiuſque ætatis, aut liberalibus, aut mechanicis artibus, quibus erat cultiſſima ciuitas, operam dabant. In qua nemo circumforaneus, id eſt, deſidioſus & inanis erat, ſed honeſta alij alia negotia exercebant. Itaque nemo malus, nemoque pauper, ſed optimus quiſque erat, atque ditiſſimus. Hac fama ciuitatis non ex Hiſpania tota ſolùm, ſed ex aliis quoque multis nationibus homines huc vndique quotidie conueniebant, ciuitatemque libenter incolentes, in dies maiorem ditioremque faciebant. Hinc præterea multæ ciuitates ordinem, moremque viuendi ſanctiſſimum, hinc exempla Reip. pulcherrimæ, hinc cæteras bonas artes imitabantur. De conditore tamen eius affirmare nihil auſim, ſiquidem omnium, qui de ea ſcripſere, de authore incerta opinio eſt. Nam quod nonnulli de Barcanona puerilitèr fabulantur, ego quidem non minùs falſum, quàm ridiculum exiſtimo. Cæterùm fuit olim ciuitas ſitu admodum parua, & à littore maris vno ferè ſtadio remota. Pulchra tamen ædificijs, & altis tota mœnibus clauſa. Fuerunt & ciuitatis portæ quatuor, in totidem mundi partes vergentes, æquo ferè omnes inter ſe ſpatio diſtantes, quæ adhuc extant, & in ipſius penè ciuitatis vmbilico viſuntur. Poſtea verò creſcente hominum multitudine, bis vndique magnificis ædibus, & conſpicuis ſanctorum templis, bis etiam præualidis muris, ſuperbiſque turribus cincta eſt. Quæ quidem etſi magnitudine nonnullis vrbibus cedit, ædificiorum tamen elegantia, littoris amœnitate, viarum munditie, vicorum rectitudine, æqualitate domorum, amœniſſimis hortis, quos varijs arboribus & nonnullis palmis quæque domus cultiſſimos habet, forma denique rerum omnium, & excellenti pulchritudine, meo quidem iudicio, cui abſit inuidia, cunctis profectò ciuitatibus eſt anteponenda. Plura præterea de hac ciuitate, memoratu digna, narrare poſſimus, quæ, ne longius ab incepto diſcedamus, omittimus.

ASTIR SIVE ASTIGIS,
vulgò ECIIA.

ECIIA, mediterraneum Hiſpaniæ Beticæ oppidũ, Aſtir, ſiue Aſtigis, ab Aſtir, auriga Memnonis, qui interfecto apud Troiam hero, in Hiſpaniam nauigauit, aſſerente Tarapha, conſtructum & denominatum fuit. Eius potiſſimum diuitiæ, & negotiatio in lanæ mercatura conſiſtit, eò quòd ſolum vndequaque fœcundum atque compaſcuum ouibus abundè pabulum ſubminiſtret. Hinc infiniti ouium greges per agros, colles ac valles, quibus ager vicinus abundat, quouis tempore oberrare videntur, vnde huius oppidi incolæ, partim ex domeſticis ouibus, partim ex lana, quam huc ruſtici ſtatutis comportant temporibus, quæſtum ingentem faciunt. Cui quidem occaſioni riuulus, vulgò Chenil nuncupatus, peroportunè deſeruit, qui ex riuoſis montibus ſuxta florentiſſimam opulentiſſimamque Granatenſium vrbem oritur. Cuius aqua lanæ abluendæ ac purgandæ, & pecorum morbis curandis multò magis, quàm vlla alia, idonea eſt. Vnde balneum pecoribus ſalutiferum, L. Marineo adierente, accolis dicitur. Amnis iſte, aurum quærentibus donans, modicis initijs ſcaturiens, iucundiſſimum Granatenſem agrum ingreditur, ipſamque vrbem interfecat, & eam Granatæ regionem, cui Alhambræ nomen, ab altera, quæ Alcaziam dicitur, per vallem mediam ſeparans. Ibidem Darrus, vulgò autem El Rio del Oro nominatur, & ad ſericam bombycis telam eluendam parandamque accolis oportunus eſt. Inde verò per loca compaſcua & plana, quæ La vega de Granata appellitant, delabitur, aliamque denominationem, nimirum El Rio Frio, fortitur. Vnde ad hoc tandem oppidum deſcendit, cui loci mutatio rurſus aliud ſuppeditat nomen, nimirum, El Rio Chenil. Heic eximio coniungitur ponte, ex lapide viuo fornicato, qui facilem ad hoc oppidum præbet acceſſum. Iuxta eſt ſupplicij locus, El Roſillo appellatus, vbi columna, continuo ex ſaxo, ſtupendæ magnitudinis videtur, ex qua fontes atque malefici, delictorum ac ſceleru cauſa, ſemiſaltum ſpectatoribus præbent. Vaſæi Chronicon, in Catalogo Epiſcopatuum Hiſpaniæ, Aſtigitanum recenſet, qui in Betica Hiſpali ſuperat, nunc eſt Archidiaconatus Hiſpalenſis Eccleſiæ.

UVA. BHSC. BU 03856

Cum Priuilegio.

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

CIVITAS BVRGENSIS.

BVRGOS, celebris admodum & antiquissima Galleciæ ciuitas, quam Burgensem nunc vocant, & Masburgi dictam fuisse quondam legimus. Quæ dicebatur & Auca: quod nomen mihi verosimilius esse videtur, propterea quod etiam montes apud eandem vrbem nunc Ocani dicuntur, & Aucani melius dicerentur. Tametsi Plinius non Aucam, sed Cencam nominauit. Est autem Burgensis ciuitas, vt diximus, antiquissima, multisque rebus insignis, & inter primarias vrbes totius Hispaniæ meritò referenda. Cuius incolæ non ociosi, non circumforanei sunt, sed omnes, non modo viri, sed etiam fœminæ labore manuum sudrum victum quærunt, & honestissimè viuunt, & alii disciplinas liberales exercent. Mercatores qui ciuitatem opulentam faciunt, fideles sunt & liberales. Sacerdotes diuini cultus, & rerum sacrarum studiosi, diuinis officiis & literarum studiis diligenter incumbunt. Magistratus & Reipublicæ gubernatores communibus commodis rectissimè prudentissimeq; prospiciunt. Sic itaq; cunctis ciuitatis ordinibus officium suum libere rectèq; facientibus, tota ciuitas indies augetur, indies magis illustratur. Equites, qui plures in ea sunt & potentes, immunitates, leges & priuilegia, quibus ciuitas gaudet, conseruare ac tueri diligentissimè studeant. Est præterea ciuitas magnis & pulchris, nec minus commodis ædificiis adornata. Foris venalibus, plateis, vicis, pontibus, templis, cœnobiis, amnibus exculta: cuius Ecclesia maior, intus & extra, opere est & ædificio mirabilis. In qua res diuina sæpenumero celebratur, cantoribus & organis, in quinque sacellis, inter se distantibus, nec aliis alios perturbantibus. Ex sacellis vero & sacrariis, quæ multa sunt, illud vnum Castellæ Comestabilis conspicuum atq; ditissimum non Ecclesiæ solum Burgensis, sed etiam cunctis ciuitatibus magno est ornamento. Sunt & extra vrbem domus hospitales, quæ regiæ dicuntur, insignes & memorabiles, & maximi census. Quarum institutiones & ordines viuendi, qui sancti sunt, & maxime laudabiles, causa breuitatis omitto. Dicam tamen breuiter, de monasterio monialium, & sanctissima domo, quoniam res est insignis & memorabilis. Quam domum Huelgas vocant Hispani, cuius maxima Sacerdos sub imperio suo diligentiq; custodia centum quinquaginta monialibus imperat, & sanctissimè consulit. Quæ quidem moniales sunt omnes equitum, nobiliumque Principum filiæ, & familiæ generosæ. Præest etiam hæc Sacerdos, quam Abadesam vocant, aliis septendecim monasteriis, & oppidis quatuordecim non ignobilibus, atque aliis minoribus quinquaginta. Confert præterea sacerdotia multa sacerdotibus, & census commendatorios viris XII. contribuit, & alia beneficia, & officia & suis populis magistratus, & gubernatores eligit. Ædificauit autem hanc domum, & opus Rex Sancius, qui propter opera, quæ fecit mirabilia, cognomen Amati promeruit. Est itaq; hæc vrbs multis magnisq; rebus memorabilis, cuius homines sunt humanissimi, & aduenas maxime diligunt. Sunt & fidelissimi suis Principibus, & hospites patientissimè tolerant, & honorificentissimè tractant. Hæc ex Lucio Marinæo Siculo excerpsimus.

S. SEBASTIANI OPP.

OPpidum SANCTO SEBASTIANVM, quod patria lingua incolæ Donostien appellant, vnum est ex præcipuis oræ maritimæ oppidis regni Guipzcoæ, situm ad fluminis quoddam ostium, quod à veteribus Menlascum dicebatur, non procul ab ipsius oppidi opposita mari crepidine. Hæc autem Guipzcoa Hispaniæ regio, diuersa est ab ea, quæ Biscaia dicitur, quamuis vtriusque incolæ & ijsdem sint moribus, & eadem ferè pronuntiatione vtantur in eo idiomate, quod à reliquis Hispaniæ populis diuersum habent. Hæc Florianus de campo. Oppidum hoc porro amplissimo porto nobilitatur, in quo haues à fœuientibus vndis, & parum propitiis ventorum flatibus, securam & tutissimam stationem habent, eo quod non industria arteq; humana, sed sagacis naturæ prouidentia factus sit. Quamobrem multorum mercatorum Germanorum, potissimum verò Cantabrorum frequentatione celeberrimum est, qui varia genera mercium aduehunt, & in alias mundi partes exportant. Archiepiscopatui Burgensi obtemperat. Agrum habet frumenti, vini, & lanæ ferocem. Progredientibus vltra Sancto Sebastianum ad millaria Hispanica quatuor, occurrunt iuga montium Pyrenæorum, quæ iuga, seu fastigia in illis locis hodie vernaculo sermone appellantur, *La sierra Lazquiez*.

UVA. BHSC. BU 03856

Cum Privilegio

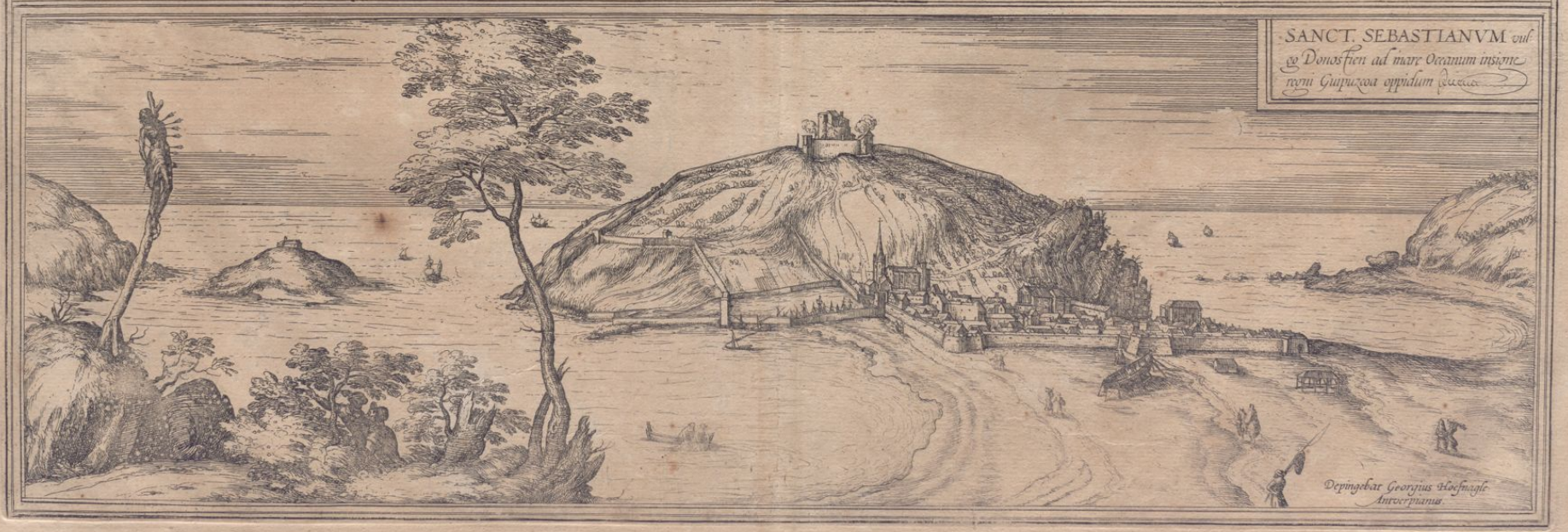

UVA. BHSC. BU 03856

UVA BHSC BU 03856

LVTETIA PARISIORVM.

LVTETIA Parisiorum fertilissimi regni Francici caput atque Metropolis, magnitudine incredibili, nobilium, mercatorum, ciuium, & studiosorum frequentia, ædificiorum & publicorum & priuatorum splendore, non modo vniuersæ Galliæ, sed maximis totius Europæ ciuitatibus præfertur. Hæc à Paride, qui à Japhet, filio Noe, successiue descendit, & 18. Celticæ Galliæ Rex historiarum monumentis declaratur, primum fundata, à quo & nomen sortita fuit. Posteaquam verò plateæ lapidum pauimento stratæ non essent, has autem ingens hominum multitudo contereret, ob magnitudinem luti, Lutetia denominata dicitur. Alii tamen ab albedine murorum, quam λευκοτίαν Græci, Lutetiam vocari existimant. Eam Iulius Cæsar vsque adeò ædificiis adauxit, tamque fortiter mœnibus cinxit, vt Iulii ciuitas à Boetio lib. de disciplina scho. vocetur. Celeberrimam hanc ciuitatem, Sequana, duplici amne diuidens, tripartitam constituit, quarum prior Vniuersitas, altera ciuitas, tertia vrbs nominatur. Illam Carolus Magnus Alcuini Præceptoris sui instinctu, Anno à C. N. 796. ex Romana fundauit, & permultis prærogatiuis, priuilegiis, & immunitatibus splendidissimè exornauit. Quæ Musarum, disciplinarumque liberalium, & humanitatis, quasi domicilium, fons, & origo omnium scientiarum, mater ac seminarium doctissimorum virorum semper fuit. Quatuor verò firmissimis columnis innititur: Theologiæ, Medicinæ, Iuris, & Artium facultatibus, quarum priores Decanum, & Pedellos binos, siue ostiarios habent. Postrema autem Magnificum D. Rectorem tertio quoque mense eligit, cui facultates omnes reliquæ, tanquam supremo capiti parent. In hac vniuersitate quatuor hominum nationibus singulares designatur Patroni, Fraciæ, Picardiæ, Normandiæ atque Germaniæ, cui natio Angelicana iungitur. Vniuersitas rei sacræ dicatas ædes magnificè cultas continet 17. Monasteria 14. Xenodochia 4. Sacella 3. Collegia publica 20. Priuata, quæ amplissimorum hominum fundationibus, certis quibusdam Musarum cultoribus victus & studiorum necessaria elargiuntur 30.

Ciuitas inter Vniuersitatem & vrbem media, huic quidem tribus, illi verò duobus coniungitur pontibus, qui vtrinque ædium constructione, non Pontium, sed Platearum formam referunt. In hac Parisiorum parte, Palatium Regium à Philippo Pulchro ædificatum, & in eo Sacellum sanctum stupendo artificio constructum, Magnificumque B. virginis Fanum, continetur, quod quidem ob elegantiam formæ, magnitudinem, & artificiosissimorum signorum præstantiam, totius Galliæ miraculum habetur. Crocodilus viuus in Palatii fundamento inuentus fuit, cuius exiuium hodierno etiam die in magna Palatii aula exhibetur. Reliqua ciuitatis templa numerantur 20. Xenodochium 1. Sacella V.

Tertia, quæ & maxima Parisiorum pars, vrbis nomen obtinet, habitatoribus & pulcherrimis ædificiis adeò frequens, vt ea sola maximis totius Galliæ ciuitatibus annumerari queat. Templa habet 31. Monasteria 10. Xenodochia 4. Sacella 6. Quamplurima autem tam ciuitatis, quàm Vniuersitatis, & vrbis fana, Regum ac Ducum ornatissimis sepulturis & epitaphis præstantissimisque sanctorum reliquiis nitent. Quæ tam accurate Ægidius Corrozet in suo de hac ciuitate libro annotauit, nihil vt studiosus lector amplius desiderare queat. Lutetia Parisiorum portas habet 14. Pontes 5. Fontes 16. Suburbia 10. Vndiq; in hac ciuitatem tanta annonæ defertur copia, nihil vt hic infinitæ hominum multitudini ad vitæ necessaria desit. Mirati sunt frequenter Germani, qui studiorum causa huc veniunt, omnium rerum, quæ hominum necessitati deseruiunt, ingentem abundantiam. Maxima & lata Lutetia habet Suburbia, vt pleraque cum magnis Franciæ ciuitatibus certent. S. Dionysius B. Pauli discipulus primus Parisienses Christiana doctrina imbuit, quam non modo sermone, sed & sanguinis effusione fortissimè confirmauit. Irrigata innocentissimi viri sanguine ciuitas, iucundissimos fidei fructus cœpit proferre. Phramundus Galliæ Rex, Christianam fidem professus, inclytis & Augustissimis fanis, ingenti sumptu constructis, Parisiensem ciuitatem illustrauit. Anno Salutis 1572. Augusti 24. Maxima Vgonotarum strages hac in vrbe est edita, quantam ab hominum memoria, post Hierosolomytanum excidium, nulla historiarum monumenta prodiderunt. In qua complures etiam viri docti sunt cæsi. De hac autem cæde, variorum nunc Commentarii extant.

Eustathius à Knobelsorf Prutenus, Parisiorum magnificentiam carmine conscripsit. Idem singulari libello, Ægidius Corrozet, Pyrrhus verò & Iacobus Capellus, oratione soluta præstiterunt Franciscus verò Bellefortius, vti postremo, ita omnium accuratissimè, Lutetianam hanc vrbem descripsit.

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

MONS PESSVLANVS.

ONS Pessulanus, Galliæ Narbonensis oppidum: Agatho quondam, siue Agathopolis, nunc vulgo Montpeslier dicitur. In agro admodum fertili positum, decem miliaribus à mari mediterraneo distat. Episcopatu, & Vniuersitate celebratur. In qua olim Iurisprudentia, nunc Medicinæ studium floret. Amplissimo Medicorum Collegio niter, quod ab Vrbano Pontifice Summo fundatum, & copiosissimis est exornatum redditibus. Aliud etiam, non minus elegans, atque præclarum Collegium Regium, ab Henrico Gallorum Rege erectum, ibidem cernitur. Quin & tertium Collegium est, Duuergier, quod optimæ spei adolescentibus, studiorum victusque necessaria, in decennium præbet. Scribit Rebuffus, tantam esse Rectoris in hac Vniuersitate auctoritatem, vt studiosi, quacunque etiam de causa egredientem, comitari honoris gratia cogantur. S. Rochus, ex huius oppidi moderatore ac domino natus, à tenera ætate religioni ac pietati deditus, amplissimum patrimonium in pauperum vsus conferens, atque paternum oppidum patruo donans, post multas æruminas, ex hac ciuitate ad æthereas beatorum sedes auocatur à Domino.

TVRO.

Turo, vulgari idiomate Tours, Prouinciæ Turonensis celebris metropolitico honore ciuitas, non modò opibus, ædificiorumq; præstantia, verùm etiam Ligeris, nobilissimi fluuii vicinitate, nobilitatur. Qui in Auernorum finibus oritur, Heduosque à Biturigibus diuidit, & ab Oceano sursum nauigabilis, varias merces & vitæ necessitates in hanc ciuitatem inuehit, ac non procul à Pictonibus in Oceanum Britannicũ delabitur. Mercatura & lanificio claret. Cumq; multarum rerum opulentissima sit habita, tum vel maximè ob incredibilem regionis amœnitatem, & ob placidissimam aeris constitutionem, totius Galliæ hortus atq; pomarium ciuitas Turonensis vocatur. Agrum etenim fertilem habet, atq; iucundum, variis herbarum & lætissimarum arborum generibus perornatum, qui non tantùm ea, quæ hominum brutorumq; vsui, sed & ea, quæ delicatulis satisfaciunt, ex se largissimè fundit. Huius fundationem Britannorum Chronica Troianis adscribunt. Archiepiscopalis in ea sedes exstit. XI. Suffraganeos habẽs. In qua complures Antistites doctrina ac sanctitate præstantes vixere. Inter quos S. Martinus vaieum Ecclesiasticorum decus, lumen, atque exemplar fuit, quemadmodum Seuerus Sulpitius tribus de eo libris testatur. Celebris quoque pietatis fuit alter eiusdem vrbis Antistes Perpetuus.

PICTAVIS.

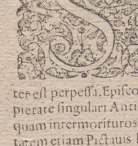

Vmmam antiquitatis laudem meretur Pictauis, siue Pictauia, Ptolomæo Augustoridum. Sunt, qui Agathirsis atque Gelonis, filiorum Herculis successoribus (qui picti à Poetis vocantur) eius fundationem attribuunt. Hi etenim ob concitatas seditiones domesticas patria pulsi, in Angliam deuenerunt, inde numero & multitudine aucti, nouis quærendis sedibus, in Galliã traiecere, vbi à suo nomine Pictones populos hãc quoque ciuitatem condidisse feruntur. Alter alii scribunt, cùm ex Pomponio Mela, & Plinio constet, ante etiam multò, quàm hi ex Anglia venerint, Pictonum extitisse memoriam. Vrbem circundat Clanus fluuius, qui in Viennam delabitur. Reflatam fortunæ auram, cùm ab aliis, tum ab Anglis maximè (vti annales perhibent) frequenter est perpessa. Episcopatus eam commendabilem reddit, cui maxima laude præfuit S. Hilarius, doctrina ac pietate singulari Antistes, qui Arrianæ factionis inuictum se antagonistam opposuit, ac præclaros illos & nunquam intermorituros de S. Trinitate libros XII. magno tùm ingenio, tùm eloquentia conscripsit. Vniuersitatem etiam Pictauis habet, in qua tùm mitiores disciplinæ, tum Iurisprudentiæ studia vigent. Huic Munsterus alterum locum post Academiam Parisiensem attribuit.

UVA. BHSC. BU 03856

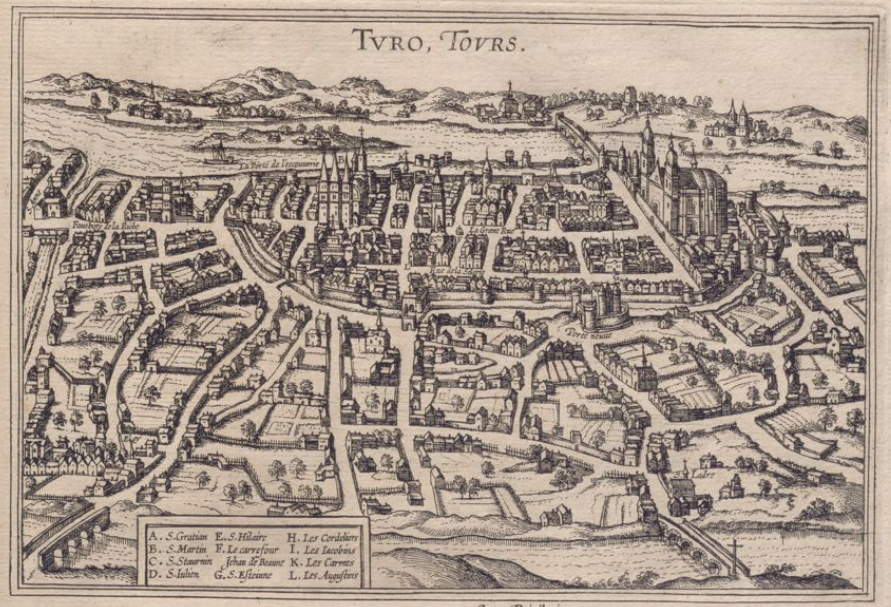

Cum Priuilegio.

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

ROTOMAGVS.

ROTOMAGVS, vulgò Rouam, Normandiæ metropolis, ab ea parte, qua Orientem respicit, iucundissimis irrigatur riuulis duobus, Meridiem versus, Sequanam, celebre, & nauigabile Galliæ flumen, propinquitate decorat. Iuxta Septentrionem, altos habet montes, qui igni fomenta suppeditare solent. A fundatore nomen habet Mago, II. Galliæ Rege, & Roth idolo, quòdam hic religioso numine celebri, cuius vsum & simulachrum Mello, primus Rotomagensis Episcopus, circa annum Domini, CCLX. euertit, eiusque delubrum, sanctissimæ Trinitatis venerationi dicauit, quemadmodum ex hymno Ecclesiastico patet: Extirpato Rothi dolo, fides est in limine, &c. Agrum habet optimum, fœcundum, & herbidum, ita, vt Iulius Cæsar opportunitate loci ad luctas, validis hanc vrbem muris cinxerit, & Romanorum præsidium, ad tutius Prouinciæ defensionem, in ea reliquerit. Splendida Archiepiscopi domus, egregia monachorum cœnobia, palatium, curia, pons ex quadrato lapide ingeniosè constructus, Cathedralis Ecclesia tribus decorata turribus, cæteraque ornamenta, quæ ad absolutam & perfectam ciuitatis structuram requiruntur, Rotomagensium vrbem celeberrimam reddunt.

NEMAVSVM.

NEMAVSVM, communi idiomate Nismes, ciuitas est Narbonensis Galliæ, olim floridissima, vt puta, quæ IIII. & XX. vicorum fuerit metropolis, octo milliaribus à Monte Pessulano distat, nomen atque originem à Nemauso Herculis filio, habere perhibetur. Eo est situ, quo ex Italia in Hispaniam itur, miram vndiq; vetustatem redolet. Aliquot siquidem perantiquæ in ea videntur statuæ, pulcherrima summorum hominum epitaphia, Amphithe.tri spacioſi ruinæ, Hadriani basilica, iuxta montis radicem est perennis, & lympidissima aqua, quam specum aut lacum haud ineptè dixeris, cuius fundum nemo mortalium inuenit. Est & templum Cathedrale, B. Virgini sacrum, in quo pauimentum vermiculato emblemate tessellatum, mira suauitate videndi sensum oblectat. Tribus milliaribus paruis à Nemauso, pons est, Du Gar, à fluuio Gardon, nomen habens, triplici serie, mira industria fornicatus, quarum prima hominibus atque iumentis transitum præbet, altera, aquæductum sustinet. Antonini Pii Philosophi & Imperatoris, Domitiani, aliorumque natalibus clarer, qui non modò Galliæ, sed & vniuerso propemodum mundo, ornamento fuere. Peculiari libro, hanc vrbem descripsit Ioannes Poldo.

BVRDEGALA.

BVRDEGALA, vniuersæ Aquitaniæ, meritò constituitur caput, tum, quia miram vetustatem ostentet, tum, quia ædibus sit decorata magnificis, tum denique, quia situ munita, arx & propugnaculum Galliæ habeatur. Fatebuntur hoc Angli, qui graui obsidione eam presserunt, hac spe, vt fortissima Galliæ arce expugnata, reliquarum vrbium, paruo negotio se fore victores. Quorum conatus fortis, magnusque indigenarum animus, & bene munita ciuitatis mœnia, frequèter euerterunt, coſq; in insulam, quo marinis cincti limitibus, sua sorte contenti viuerent, remiserunt. Primam eius formam, quadrangulam fuisse, ex muris antiquis conspici potest. Amplificata deinde, ob hominum frequentiam vrbe, eam, quam nunc habet, consecuta est faciem. Antiquo palatio XIIII. innixo columnis, templo S. Andreæ, arce ex viuo saxo munita, & pulcherrimis ciuium ædibus perornata est. Ad portam S. Germani amphitheatri cernuntur reliquiæ. Portus multarum nauium capax, negotiationi idoneam, opibusq; florentem, Burgedalam efficit, quæ etiam ortu Ausonii Poetæ nobilitatur. Qui ita de sua Burdegala loquitur: Clementia hic cœli mitis, & irriguæ larga indulgentia terræ, &c.

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

LVGDVNVM.

IOANNES METELLVS SEQVANVS. Eruditissimo viro Georgio Bruno, S. D. Petisti Brune, vt quæ de Lugduno Vrbe accepissem, vel ex libris, vel amicorum colloquijs, quę vera putarem, tibi paucis ego perscriberem, quo præcipuas totius orbis vrbes literis, ad veram earum effigiem accommodatis, complectare. Quo igitur, qua possum, tibi satisfaciam, tua me, quem multis officijs perpetuæ beneuolentiæ tibi deuinxisti, sic habeto.

LVGDVNVM, vrbs est Galliæ Celticæ, in Secusianis sita, hodie, vt olim, & emporio, & multis rebus alijs, celeberrima, legibus, moribus, & institutis, rectè antiquitus constituta fuisse, cum alia multa, tum, quod hactenus eius Galliæ tractus Metropolis fuerit, & Archiepiscopi sedes, eaque talis, quæ primas teneat, & reliquarum Galliæ Ecclesiarum caput sit, ostendunt. Huic vrbi, quæ parti Galliæ à se nomen dedit, postquam ab Amadæo primo Sabaudiæ Duce, per testamentum ex legato Franciæ Regibus cessit, Gubernator præficitur, qui & vrbem, & eius prouinciam, quæ satis late patet, administrat. Ferax solum, & amænum commodumque situm habet. Nam fructiferis duobus collibus, ab vna parte cingitur: alteram duo præstantes fluuij alluunt. Araris, qui quam lentissimè ex Sequanis defluens, mediam intersecat, & Rhodanus, qui rapidissimo cursu, ex Alpibus per Allobroges, certis mœnijs ad orientem, adlabitur. Aedium elegantia, tum structura, nec non hortis præstat. Opibus autem sic floret, vt nulli alij, saltem in Gallia, cedere videatur. Harum opum causam, fluuijs illis præcipuam tribuunt. Quia cum multas vrbes illi obeant, seque in Ligusticum maris sinum exonerent: hæc vero vrbs, Europa propè in media sita sit, & quasi Franciæ cor putetur: facultatem quæcunque, qua libeat, exportandi, tum etiam importandi præbent, etiam ex præcipuis Europæ nationibus haud procul dissitis. Sola enim Sabaudia interiecta, hæc vrbs & Italiam, & Germaniam attingit. Eo accedit, quod quater annuè eo, vndique gentium mercatores, commeant, publicarum nundinarum, quæ variis ad negotiationem firmandam priuilegijs insigniuntur, gratia. Quæ res ab exteris incredibile lucrum, atque decus, non solum huic vrbi, sed etiam toti eius agro, reliquæq; etiam Galliæ conciliat, & eam insuper hominibus replet, omnis generis artificiorum pertis. Neque facilè alia vrbs reperietur Trapezitis, librarijsque refertior. Proximis annis, dum in Gallia bellis à religionis studio ciuilibus, sursum deorsumque versaretur, arx à Carolo Rege, motibus coercendis, primum huic vrbi iniecta. Quod ad eius antiquitatem pertinet, L. Munatius Plancus, nobilis Orator & Prætorius, Marci Tullij auditor, dux deducendæ, vt ait Eusebius, Coloniæ, dum Galliam regeret, adiectus ab Augusto dicitur: & vrbis, qua insula est, fundamenta iecisse. Ea insula, trianguli formam exprimit. Duo enim illi, quos diximus, fluuij, osculo quasi mutuo sese complectentes, duo eius latera constituunt, tertium difficilibus, asperisque montibus, inter verumque clauditur. Multò tamen ante deductam eò coloniam vrbs erat, eaque nobilis, nomenque ei insulæ Gallicæ, fuit. Eam Romani non solum priuatis egregijs ædificijs, verum etiam publicis operibus, quorum singulis, vt ait Seneca, singulæ vrbes illustrari possint, ornarunt. In ea autem, argenteam æreamq; monetam perpetuo cuderũt. Quin Agrippa, Galliæ omnis itinera, ex hac distinxit. In ea quoq; Galliæ totius tributa, ac vectigalia, tanquam loco commodiore, collegerunt. Quæ Galliæ tributa, tanti fuisse prouentus ac momenti putantur, vt ab his vnicum Imperij robur penderet. Meritò igitur immunis fuit. Nam Plin. lib. 4. cap. 18. Secusiani, inquit, liberi, in quorum agro Colonia Lugdunum. Et digestorum lib. 50. Tit. 15. cap. vlt. Paulus Iurisconsultus, Lugdunenses Gallos, sic enim ait, ac Viennenses in Narbonensi, iuris Italici facit. In insula adhuc exstant, haud obscura, tantæ vetustatis, vestigia. Nempe forum Veneris, in Forui erum vulgo corruptum. In quo, quod etiam olim celeberrimum fuit, Veneris templum visitur. Hoc in foro habitasse feruntur, sexaginta Coloniæ diuersarum sexaginta prouinciarum, Lugdunensi subiectæ: Ara itaque in ea erat, dignitatis eximiæ gentium, LX. numero inscriptum habens titulum, earumque statua vna, alia subinde quoque inde locata est ara. Fuit idem locus, exercendis nundinis constitutus. Isque propter ipsarum, omnibus è locis, lucri causa, frequentiam, Forum Mercurij dictus est, supra eius Fororum montem, speculum artis adeo admirabilis, ita fuisse collocatum referunt, vt vrbs ipsa Lugdunum, ex longinquis Sabaudiæ montibus, clarè conspiceretur. Itaque Romani Senatores Lugdunum, etiam propter amœnitatem loci, sæpè concesserunt. Porrò autem è regione Forui ere, adsurgit antiquum illud Etnaium Monasterium, situm inter Rhodanum & Ararim. Eo loci qua hi fluuij confluunt, Templum ab vniuersis Gallis, communi designatum impensa, & Augusto Cæsari dicatum est. Illhic Athenienses: cum eorum non pauci, propter cædem filij Minois Cretensium regis, bello vastata patria, sedibus incertis vagarentur, ac tandem in hanc insulam migrassent, Academiam pro more gentis, extruxere. Cæsarem deinde Iulium, Galliæ victorem, ea fama permotum, Latinam in eadem vrbe quoque fieri iussisse, Suetonius scribit, quam à se, Cæsaris aram, appellant. Eò Oratores vndique, Dauides in primis Athenienſium æmuli, cæteri etiam docti viri, conuenie-
bant, quo certel annis singulis, tam Græcè, quam Latinè orationes certatim haberent, atque disputarent. Constituta quidem lex ijs erat, vt qui Græca Latinaque lingua foret eloquentior, is præmium laturus, magna auri vi, à deuicto, donaretur, atque laudaretur: qui verò, quid, vel præter rem, vel futile, orationi inseruisset, pœnæ nomine, aut exceptam à notarijs orationem suam spongia, vel lingua ipse deleret, aut certè virgis cæderetur, vel terra Aram mergeretur. Quamobrem, falsè Iuuenalis, Satyra prima, eorum metum, irrisit. Palleat, inquit, vt nudis pressit, qui calcibus anguem, aut Lugdunensem Rhetor dicturus ad aram. Sed & extra vrbis pomœria veteres illi Arcus, qui via in Secusianos, quos vulgus Forestum modò nominat, conspiciuntur: necnon antra & perforatæ quinque miliarium longitudine, rupes aquę in vrbem ducendę, vetera item multa numismata, inscriptionesque lapidum, præclaram antiquitatem plenissimè testantur. Ante verò, quam hęc vrbs à Romanis Coloniæ deduceretur, quod ante deuictas Gallias fuit: quanta ciuitatis Lugdunensis, amplitudo, potentiaque fuerit, lib. 3. Polybius indicat, nempe, regni tum fuisse Metropolim, Hannibalem, ait: traiecto flumine Rhodano: id quod paulò supra Quiritum Delphinatus oppidum contingit: quoniam P. Africanus scipio pedem retraxisse in Italiam, missio in Hispaniam fratre, ne quid tumultus oriretur, fessum longissimis

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

itineribus exercitum, Lugduni, tum seipsum etiam, reficere statuisse. Postquam verò in Sebusanos adpulisset: & certior factus esset, inter duos fratres, ad occupandum Lugdunense regnum, pugnam adparari: natu maiori petenti, opem tulisse, ipsumq; in regno confirmasse. Quamobrem ab eo rege, propter tantum beneficium Hannibal non solum annona, verum etiam multis alijs necessarijs rebus instructus fuit: nudumque Hannibalis militem is rex lacerum vestiuit. Et eundem Hannibalem, armatus proprio exercitu, per Allobroges, itinere dierum decem milliarium, ad Alpium vsque partem illam, quæ Bernardi nomen obtinet, deduxit. Sed fælicitatem huius vrbis, vt fit, magna est calamitas postea consecuta. Centum enim annis ab eo tempore quo eam Munatius condidit, fatalis ignis totam, intra vnam tantum noctem, absumpsit, vt inter vrbem nullam, & vrbem longè nobilissimam, quam Strabo totius Galliæ, excepta Narbone, populosissimam, suo etiam tempore fuisse narrat: sola vna nox interfuerit. Id quod Seneca epistola ad Liberalem Lugdunensem XCII. deplorat. Hinc factum quidam putant, tum hortante quoque loci salubritate: vt supremo monte renouaretur. Statim enim Romani eam restituerunt. De eius vrbis Romanis Magistratibus, in administratione Reip. constat. Augustum Imperatorem, cum Iulius pater Galliam, in Belgicam, Celticam, Aquitaniam, que diuisisset, ex edicto lato, terrarum orbem, quod & sacræ literæ tradunt, emensum, latè patentes tres illas Galliæ partes, in quatuor, Narbonensem, Aquitaniam, Lugdunensem, Belgicamque, nempe totas sub imperium Romanum redactas, confudisse. Quam quadripartitam diuisionem, Index Magistratuum ciuilium, & Militarium occidentis, sequens, ex ea, Galliæ prouincias omnes septemdecim, excepta tamen Britannia, vt & Marcellinus, & Rufus, constituit. Lugdunenti igitur prouinciæ, is Index Consularē, sub septem Prouinciarū, vicario attribuit. Hanc rursum in Lugdunensem, Primam, Secundam, Tertiam, Honoricam, & Senonariam partitur: earumq; singulis, præterquam Primæ, Præsidē præficit. Videtur autem hic Index, circiter Theodosii tempora collectus. Idem, de Magistris Militum Præsentialium, quos pedetum appellat præfectos, sic ait: In Prouincia Lugdunensi Prima, Præfectus classis Araricæ, Caballoduno. In Prouincia Lugdunensi Senonia, Præfectus classis Anderecianorum. Parisius, in Prouincia Tarraconensi, Præfectus Lætorum Teuronicianorum: Cornutæ, Senoniæ Lugdunensis Præfectus Lætorum Batauorum, & gentilium Sueuorum, Boiacas, & Constantiæ. Lugdunensis Secundæ Præfectus Lætorum Gentilium Sueuorum & Cenomannis. Lugdunensis Tertiæ Præfectus Lætorum Francorum Rhedonas, Lugdunensis Tertiæ. Habuit hæc Vrbs, clarissimos in Literis viros. Nam, ne de cæteris dicam, vnus L. Plotius, in ea natus est, is, qui Suetonio de claris Oratoribus teste, Romæ primus Rhetoricam Latinam, docuit, longæuusque fuit. Ab hoc, se puerum, cum Quincto fratre, Cicero primum esse institutum commemorat. Susceptā denique in ea Vrbe, per pios Fideles, Antonino vero Imperatore, Christiana religione, edita fuit eorundem strages, loco Vrbis, qui Athanacus, appellatur. Vbi Martini templum, Benedictinumque cœnobium extructum est, qua Rhodanus & Araris, coeunt. Quorum, quadraginta octo præcipui nominantur. His successit Irenæus, Polycarpi Martyris auditor, qui fuit Ecclesiæ suffectus. Sed secuta persecutione, martyrio coronatur is, Anno Christi CI.XXV. Marco Antonino Imperatore, claruisse dicitur. Omnem propè Vrbis populum, ea persecutio gladio sustulit. Refertur enim, nouemdecim millium martyrum numerus fuisse. Itaque Arar in fluuium, horum sanguine, ex Gorgusione, hoc est, gurgite, sic à reipsa nuncupato vico, ex quo cæsorum sanguis, vti torrens defluebat, vsq; propè Matisconem, vrbem in Heduis rubuisse aiunt. Et hinc eidem Araris nomen Sagonæ, nimirum à sanguine, fuit inditum. Fuere & alij multi Lugduni illustres, & vitæ sanctimonia, literisque celebres Episcopi, tum alij, Baldomerus, Stephanus, Desiderius, Nicerius, Hyppipodius, Alexander, Agobardus, Peregrinus, Iustus, Erpidius, Lupus, Annemundus, Eucherius, Antiochus Sacerdos, Eugendius, Romanus Abbas, Aurelianus, Domitianus Abbas, & Faustus poeta, æqualis Boetij, Claudiani, Mamerci, & Cassiodori, doctissimorum virorum qui Theodorico à secretis fuisse putatur. Fuit & celebris Hamutus Episcopus. De quibus Symphorianus Champerius Lugdunensis Medicus, in libello de antiquitate & origine vrbis Lugdunensis, & viris eiusdem illustribus.

UVA. BHSC. BU 03856

PROSOPOPOEIA AVGVSTÆ EBVRONVM, SEV CIVITATIS LEODIENSIS, AD REVERENDVM IN CHRISTO PATREM AC DOMINVM, D. GREgorium Syluium Episcopum Tagastensem, & Reuerendissimi, Illustrissimiq; Leodiensis Ecclesiæ Antistitis D. Suffraganeum, ab Eximio & Venerabili viro ac Domino. D. Carolo Langio, Cathedralis Ecclesiæ Leodiensis Canonico dignissimo, conscripta.

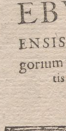

Leraq; censentur Cerealib. oppida campis,
Sunt quæ vitiferis nobilitantur agris.
Ære Ephyrebimaris clara est, Norea ferro.
Diuitias aliis pascua lata ferunt,
Illa situ specieq; decus, famamq; merentur,
Mœnibus hæc laxis, ædibus illa sacris.
Pluribus insignis nomen dedit amnis honestum,
Quo meat & remeat velificata ratis.
Hæc vrbes aliæ: & dum singula quæque potitur,
Pæne effert ipsis cornua sideribus.
Ast ego læta fruor simul omnibus: omnia Diui
In gremium quondam deposuere meum.
Hic frugum omne genus, seu vis quæ falce putantur.
Sine colona auido, quas legit vsta sinu.
Triticeæ imprimis segetes, Ennea quot olim
Quamuis diuinum consita gleba manu,
Laser pariferæ quot non videre Cyrenæ,
Tam sunt Hasbaniæ rura beata meæ.
Plurimus hic etiam Bacchus, gratissimus ori,
Cùm ferus arentes Sirius vrit agros.
Nemo mihi iactet summis quæ diuite vena
Visceribus terræ forte metalla trahit.
Hæc quoque dona mihi terræ pater vbere dextra
Et dedit, & magno fœnore cincta dedit.
Eruitur pinguis circum mea mœnia carbo,
Asphaltum est venas sulphuris intus alens:
Quadringenta auri redeunt hinc millia in annos,
Qua ditat cives vtilitate meos.
Nec ferri est vsura minor. Sed & vbera plumbi.
Vectigal grande & marmora nostra ferunt.
Prætereo inuitus, quorum hic insigne macellum est,
Capreolos pingues, lanigerumque pecus.
Prætereo variis pomaria fructibus aucta,
Alcinoi quantas non dedit hortus opes.
Labraque Nympharum, gelidos per compita fontes,
Qui mihi messe auras, grataque poscla ferunt.
Et te Mosa canam. Nam quo tot munera cœli,
Si mutare aliis non datur vlla mihi?
Ergo inter primos, quos Gallia procreat amnes,
Non tibi postremus Mosa feretur honos.
Innumeris tua me felix beat vsib us ora,
Et tuus innumeras alueus edit opes.
Ora dat immensis siluas, rectisque focoque
Materiem: omnigenis lustraque tuta feris.
Prataque vel denso passim redolentia fœno,
Vel detondenti pascua læta boui.
Tu mihi squamigeri pecoris mille agmina nutris,
Vicinis etiam sæpe petita meis.
Hic Salar, hic Fario, gelidis quos Veseris vndis
Vtraque præcipites sub tua tecta vehunt.
Carne ambo solida: saxorum cultor vterque,
Tergora puniceis pictus vterque notis.
Hæc vmbræ, & croceis Mustela interlita guttis,
Hæc annis melior flumina Barbus amat.
Lucius haud aliis vertit se suauior vndis,
Non alio Cyprinus dulcior amne natat.
Ille etiã cui curua dedit vetus anchora nomen
Maximus, haud rara est gurgite præda tuo.
Vilia ne numerem vulgi solatia, quæ sic
Ausonia Gallus voce Poeta vocat.
Sed dũ ferre graues humero non abnuis alnos
Quam magna ciues commoditate iuuas?
Per te quæ deerant largo dat copia cornu:
Quæ superant, aliis mutua distribuunt.
Hac ferrum exportant, tinctasque bitumine glebas,
Et redeunt alia merce vel ære graues.
Hac Bacchum excipiunt venientem ab diuite Rheno.
Hac Bacchi florem, Gallica vina petunt.
Quid referam immenso quæ tenditur æquore vallem,
Quam tuus æternis diuidit amnis aquis?
Intercisa tamen paruis sine nomine riuis
Tota viret pomis, gramine tota viret.
Perflata hac Euris Zephyris genitalibus illac,
Non peste aut alia tangitur ægra lue.
Præcipue iucunda, noui cum tempore veris
Malus odoratis purpurat alba rosis.
Perpetui cingunt colles viridante corona,
Nec, nisi qua medius laberis vlla via est.
Græcia decantat mendax Phithiotica Tempe,
Sed regio non est æquiparanda tuæ.
Hanc defessa animũ cum lumine sæpe pererro,
Vtiacet ante oculos obuia tota meos,
Non mihi tam pulchro credis maiora theatro
Gaudia, maiorem surgere lætitiam,
Quam Pompeiana si sim spectator arena?
Et videam quæ sit pæne referre nefas?
Hæc Genius mihi cuncta meus cœlumque dederunt:
Cætera virtutis munera & artis erunt.
Aspice: quæ læuo rutilat mihi pectore Parma,
Hæc nota deuictis durat ab Ausoniis.
Qua claudor muris, qua mœnib. inclyta surgo,
Vallis & intactus vomere campus erat.
Hac valle, hoc campo cecidit Romana iuuentus,
Hæc arua infecit sanguine Cotta suo.
Ergo hoc posteritas virtutem ornauit auorum
Insigni, & portis hæc dedit arma nouis.
Ipsa etiam robur maiorum imitata decusque,
Non semel hostili sanguine tinxit agros.
Pontifices etiam qui primi hæc rura docendo
Imbuerunt veri cognitione Dei,
Quem purum induerant totoque vmbone nitentem,
Tinxerunt clypeum sanguine quisque suo:
Dum Christi veneranda sui mandata serentes,
Romuleo ense sacrum supposuere caput.

Quæ

UVA. BHSC. BU 03856

LEODIUM.

LEODII, Eburonum Augusta prima aut vetus, in Ardorgen maximum Eburonum Regem Hubertus Thomas Leodius refert, cujus avita Legione Romana in ea colle vel inundatione constanter affirmat. Corrupto deinde vocabulo, Germanis Lutich, alijs Leodium dicitur. Urbs est Germaniæ inferioris, quam ex secundum vocant, nutrina: ad terreni a Tungris milliari, qua meridiē spectant, quæ tanto munimento cingitur amœno, et diffusimus complexetur montes virtibus pulcherrimè consitos. Deinde in latissimā exterit, et apprehendit in valle planicie, in qua ea Ardurina fluit ora Mosa, et Ambitus in Meuam Bonerum, et multos amœnissimos effectū in fluit, magnificis ædificijs ornatus, ita, vt ad voluptatē plane hic nihil desit. Exhibet hæc urbs octo insignia Canonicorum collegia, quattuor amplissimæ cohortes, originem duas ecclesiæ quas parrochiales vocāt, quatuor monasteriorū ordinū conventus, et ex his nonulla conspicua, ut Frū cicanorū. Quod si reliqua monasteria et admiranda nonnullum ædes, omnemq; vrbis cultum, integro foret libro opus esset, vnde ii rerum, ac Franciscus Ferrarius, scribunt, se vidisse Leodium, insanē Cleri locum. Habet dū meritissē Ardurinam sylua totius Galliæ maximā. Ad alterū latus Tungrorū, et Centrones versus, est ager Hesbanicus, vbi, adeo oleba ferūt, adeoq; pomis, et nucibus ab generis, abundans, vt cum Siculis se præstantia certare possit. Fossa ciuitatē circumdat mari lapides, qui modico humo accensi, adeo fortissimū ignem præbent. Aër temperatissimus est, et saluber. Mosa fluuius secatur per medium, et pontibus arcuatis, solido, structis lapide conuinatur, celsissimis præsertim nimis, et diuissimis Reuerendissimi Patris ornatur, aut si extremā manū adhibuisset, structores, et Senatus Consul. V. Imperatoris, in orbe Christiano nullū pulchrius futuū erat. Vivis ipsa ingeniosissimis virgatē, fortiores: ita quo tandē fortunā litterarū studia, et vno tempore mutat. [illegible] Romani Diuum xxiij. Omnia xxix. Baronii et ex prima nobilitate numeri fuit, apud Leodios instituti leguntur. Reuerendissimum Episcopum, tam in Ecclesiasticis, quam ciuili Administratione domui, et gubernatorem agnoscit.

CIVITATIS LEODIENSIS GENVINA DELINEATIO, CVIVS TYPVM LIBERALISSIME NOBIS COMMVNICAVIT, REVERENDISSIMVS ET ILLVSTRISSIMVS PRINCEPS AC DOMINVS D. GERARDVS A GROESBECK, EPISCOPVS LEODIENSIS, DVX BVLLONENSIS MARCHIO FRANCIMONTENSIS, COMES LOSSENSIS ETC. SACRI ROMANI IMPERII PRINCEPS.

1. S. Laurent.	17. S. Christofre	33. S. Jan Baptiste	49. S. Remy.
2. S. Gertrudis	18. Les Frers Precheurs	34. S. George	50. Les Graces sours.
3. La Porte S. Martin	19. L'hospital S. Mathieu a la chaine	35. La Porte de Venemye	51. Les Frers des Carmes.
4. S. Martin	20. L'Eglise S. Lambert cathedrale	36. La Porte S. Leonard	52. Les Frers Augustins.
5. La Porte S. Walburch	21. S. Andrieu	38. S. Foid.	39. S. Leonard. 53. Les Escoliers Regulers.
6. S. Giulecaulne	22. Les Frers Mineurs	40. Le Bastillon ou mussi pour	54. S. Pirqin.
7. S. Bacelin	23. Nre dame aux Fons	Les infectes de la peste	55. S. Nicolas.
8. S. Seuerin	24. S. Gengoulfe	41. Le pont des Arches	56. Le Pont S. Nicolas.
9. S. Hilaire	25. Le Pont d'Aueroit	42. S. Barbe	57. La Thour de Berle.
10. Le Postis des Beggars	26. S. Paul.	43. La Chambre des Thaillefiers	58. Les Frers Predicateurs.
11. S. Croix	27. S. Martin en Isle	44. Les frers Fraeris	59. Le Pont Damercourt.
12. S. Jan Euangeliste	28. S. Denys	45. Les frers Croisiers	60. S. Remade.
13. S. Seruais	29. S. Estienne	46. Les Chanoins Regulers	61. En Cornilloing.
14. S. Pierre	30. S. Marie Magdalene	16. Bourreparc	62. Les Frers Cheurerons.
15. Le Pallais de Leuen	31. S. Catherine	47. La Tour a Comins.	63. Fortaige ou lon fait le fer.
16. S. Adalbert	32. S. Barthelmi	48. La Basse de S. Jaques.	64. S. Veronis.

Cum Priuilegio

UVA. BHSC. BU 03856

Quæ modo qui ſanctumque apicem, gladiumque ſeuerum
Coniunxere manu, tradita ſigna gerunt.
Et puto poſt Romam non eſt locus alter in orbe,
Quo plura emineant templa dicata Deo.
Conuexis formoſa tholis miranda columnis,
Pleraque vel ſolo relligioſa ſono.
Flaminibuſque habitata ſuis, quibus ampla recurrunt
Annua non dubio præmia nexa ſolo.
Hos inter genus omne virum. Hic virtute parentum
Nobilis, ille ſuo notior ingenio.
Vis qui ſenſa Dei, cœlique arcana reuelet,
Qui doceat quid fas, quid fierique nefas?
Sacrorum Canonum quæris, legumque peritos;
Siſte, Sacerdotes res decet iſta meos.
Vis Epidaurei doctum præcepta magiſtri?
Aut peluſiaca qui ſubit arte polos?
Vis Heliconiadum ſequitur qui caſtra ſororum?
Flaminibus ſunt hæc otia multa meis.
Mitto domos veterum veneranda palatia Patrum,
Mitto opera artifici plurima ducta manu.
Mitto & Pontificis, Marcanum opus, ardua noſtri
Atria, duplicibus laxa periſtyliis.
Sed vos cara boni mea pignora cara Quirites
Ne taceam magno nomine iuſſit amor.
Martia gens ſemper duris exercita bellis,
Libertate calens, ingenioſa, proba.
Par tolerare famem & rebus præſentibus vti.
Felix ſi poſſis abſtinuiſſe foro.
Viue diu felix; morbiſque orientibus obſta.
Difficiles morbi, Faſtus & Inuidia.
Te ſeruet Princepsque tuus, Dominique ſodales:
Et tua ne præter iura Tribunus eat.

UVA. BHSC. BU 03856

AQVISGRANVM.

AQVISGRANVM, vrbs Imperialis, in Menapiorum finibus inter Rhenum & Mosam sita, Romanorum Imperatorum prima inauguratione ac coronatione, B. Caroli Magni sepultura, sexennalique peregrinorum visitatione celebris. De cuius origine, D. Franciscus Fabritius Medicus Aquensis, hunc in modum: Romanos olim, dum bellum aduersus Germanos gererent his locis, inter Rhenum & Mosam consedisse, & munimenta habuisse, ex Iulij Cæsaris, Cornelij Taciti, aliorumque multorum historiis satis manifestum est, cuius rei fidem faciunt, quotundam locorum appellationes, & alia vetustatis monumenta. His igitur temporibus ferunt historiæ, quendam è Romanis Principibus, Granum nomine (quem & Neronis fratrem aiunt) aquas has calidas, inter montes sylualque tunc abditas, inuenisse, iuxtaque habitasse, atque arcem struxisse, cuius in hodiernum diem extat spectandæ vetustatis monumentum, turris Grani dicta: quam quidem arcem, Ptolomæo Cosmographiæ suæ libro 2. cap. 9. sunt, qui credant Vetterram dictam. Ab incolis certè, Aquæ Grani appellatæ sunt, cùm Thermæ, tùm locus ipse, deducto scilicet nomine ab aquis calidis, & Grano, repertore, manstique appellatio postea & vrbi, nisi quòd quidem (non satis tamen aptè) immutata inflexione, Aquisgranum apellent. Post aliquod deinde sæcula, annos scilicet plus minus septingentos, Carolus, cognomento Magnus, Francorū Rex, cum ad eum locum inter venandum errabundus venisset, delectatus loci amœnitate, simul & commoditate, ab Thermarum vsu, ipsas, vnà cum arce, à ruina vindicauit, regiamque extruxit. Deinde, vt erat diligentissimus religionis cultor, eo dem loco proximè regiam suam, insigne hoc templum maximo sumptu condidit, ac per Romanum Pontificem Leonem, in honorem Dei & B. Mariæ Virginis consecrari curauit, amplissimisque donis ornauit, præcipuè autem, rarissimis, sacrisque Christianæ religionis monumentis. Quorum causa septenis annis instituit peregrinationes, ad nostra vsque tempora obseruatas, cumque fortissimus pariter ac piissimus Rex, & Ecclesiæ defensor acerrimus, Romani Imperii habenas diuina dispensatione suscepisset moderandas, locum iam dictum mœnibus cinxit, vrbemq; ob dicti templi reuerentiam, condidit, quam sedem regni, & Transalpinæ Galliæ caput, constituit. Hæc vrbs, tametsi in valle sita, & montibus circumquaque septa sit, incredibili tamen gaudet aeris salubritate, quam præcipuè testantur mira hominum in ea ad decrepitam vsque senectam viuacitas, ac pestilenticorum morborum raritas. In proximo vrbis ambitu, lata ferè planities est, in qua & pascua sunt, alèdo pecori commodissima, & agri pingues, omnisque generis frugum feraces, hos ambiunt montes sylvosi, igni alimenta præbentes, necnon ligneam saxeamque materiam ædificiis abundè suppeditantes. Nec desunt fontes, tam foris pascua irrigantes, quàm intus diuersis vrbis locis, cùm publicè in plateis, tum priuatim in ædib' scaturientes: sed præcipua structura ac magnitudine insignis, qui in medio foro, è regione amplissimæ domus Senatoriæ, perpetuas aquas octo canalibus ex alto diffundit. Sunt & torrentes, mediam vrbem perlabentes, munditiæ, ac molis circumducendis sequientes. Extra montes, infra miliaris spacium ab vrbe, ad Hybernum occasum, effoditur cadmiæ genus, vulgus Lapidem calaminarem vocat, quo æs ad auri colorem tingitur. Haud procul inde, Meridiem versus, ferri, plumbiq; inueniuntur metalla. Ad Orientem ab vrbe, effoditur terra nigra, foco culinario admixta gleba aptissima. Adeò natura ipsa locum hunc variis multisque dotibus locupletauit, vt ad fœlicitatem nihil deesse videatur, quàm nauigabilis fluuius, quo tamen quamuis careat, cùm ad Orientem Rhenum, ad Occidentem Mosam habeat, tanta est ibi annonæ copia & facilitas, vt multas etiam riparias vrbes hoc nomine superet. Sed alias dotes omnes, meo quidem iudicio, vincunt aquarum calidarum vberrimi simul & saluberrimi fontes, nec calore, nec humore deficientes, tanta copia scaturientes, vt singuli plures balneorum alueos, eosque magnos, noua quotidie aqua implere queant. Sunt autem eorum quidam intra mœnia, quidam non procul extra eadem, in vico suburbano. Intra vrbem duæ sunt præcipuæ Thermæ, quarum alteræ dicuntur Regiæ, alteræ Corneliænæ, quæ quidem, vt loci intercapedine distant, ita & aquarum qualitatibus ac facultatibus, cùm inter se, tum à suburbanis nonnihil discrepant.

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

MONTES.

MONTES, Hannoniæ vrbs potens & ampla, de qua hunc in modum Iacobus Leſſabæus in Hannoniæ deſcriptione: Iulium Cæſarem, rebus alioqui feliciſſimè geſtis, tradunt obſidione Belgenſi multa clade fatigatum, aliquantiſper ſuperſediſſe, intereaque eo loci penetrauiſſe, vbi in edito colle Pani fanum erat. Acmox eum montem vallis & ligneis propugnaculis, vti eatum rerum materia ſuppetebat, velut præſidio futurum, inſtruxiſſe: Porrò Hunnis, Pannoniis (quibus à Pane nomen remanſerat) Rhetiis, & id genus fortunæ adunatis viris, qui tum palantes ſuo quiſque more agebant, huc ſummum erat oraculi gratia confugium, donec nominatiſſimi terra mariq́ue Ducis Iulii aduentu, ex fano caſtrum haberi cœpit. Poſt ſupremum Brunulphi diem, qui eam arcem obtinuerat, tra litæ rerum habenæ Alberico. Sigeberti Auſtraſiorum Regis (Auſtraſiam intra Oceanum, Moſam, & Scaldentum poſuere) ad recuperandas mortuo Dagoberto poſſeſſiones adiumento, vnde & filiam eius ſibi matrimonio copulauit. Alberico tandem libuit otium arcis inſtauratione oblectare, maximè autem turris, cui ex ſuo nomine vocabulum indidit, quanquã aliis placet ad Albonem eam referri. Secus Caſtrum locus erat, quem Sanctæ habitationis gratia, Gislenus Antiſtes Valdetrudi deſignarat, vbi iam miraculis quoque conſpicua erat. In eo Sigebertus ædem Deiparæ conſtruxit, ſanctimonialesque ex Valdetrudis ædicula optima ſorte aſciuit. In arce Montana Prætor ex ordine Torquatorum Principem agens, ius dicit, noxios & patria interdictos ciuitate donat. Penes eundem creandi annos ſingulos Montani ſenatus, ſub ferias Ioannis præcidaneas Menſe Iunio ius eſt. Tradunt Carolum Magnum donaſſe Montes Metropolitano munere. Cæſareiſq; priuilegiis firmaſſe. Iam ex ipſa vrbis nomenclatura intellectum oportuit, præcipuam vrbis faciem, nuncin colles aſſurgere, nunc vallibus deprimi. Ad fori crepedinem fons eſt, magno totius populi commodo proculductus. Nam ſupra Dionyſii, in Broceria, paludes ortum habet, ligneis fiſtulis grauiſſima arte conpactis, quæ fluuium Haniam, & exteriorem ſiluulam tranſmittunt. Alluitur oppidum Trullaſt. paruo admodum vſui in vehendis, euehendiſque mercibus, niſi huic ruſticana ex ſuperiori parte palus, ſuas aquas hebdomatim fœnaretet. Primo quam Montes reliquit lapide. Trullæ immiſcetur Hania, hinc que toto nomine ei Trulla cedit Condatum vſque. Vrbs paucis ſupra ſæculis, & virorum, & ædium frequentia, ad maximum numerum locupletata, opibus quantum facies ipſa pollicerur, non inferioribus. Frequens ad Francoforidianum, & Antuerpianum mercatus profectio, idque ſagariæ negotiationis gratia, quarum textrinarum ingens copia. Oppidum, ſi quod aliud natura & propugnaculis munitiſſimum: foſſa vndique circundatum, & vna haud temere parte obſidionis impatiens. Gens ab huius ætatis vitiis, ne dicam, prorſus aliena, ſed tamen comitatis & beneuolentiæ magiſtra, in tractandis amicis, & excipiendis hoſpitibus, ſummam agnoſceres humanitatem. Imò mecum contenderes, quorundam ædes, munificentiæ ac liberalitatis officinas potius, quam priuatas domos, optimo iure cenſeri poſſe. Vt autem templorum Anaecephalæoſin trahamin compendium: Curiata ſunt. Valdetrudis, Germani, Nicolai, Elizabethæ, ac rurſum Nicolai in ſuburbanis Berræ montis appellatione, circumlatis cum eo, quod eſt Valdetrudis Xenodochio finitimum. Beghinagium dicunt. Cæterum habet S. Franciſcus ſodalitium virile, habet item fœmineum. Auguſtino ſacra eſt, quæ dicitur vallis ſcholarum. Eidem Antiſtiti addictæ ſunt etiam virgines, quas à pullis veſtibus, vulgus Nigellas appellat, haud tamen nigris moribus: nam vita integra omnem ſiniſtram opinionem ſuſtulit. Magdalenæ ſacellum eſt, cum publicis ædibus, excipiendis puellis, quæ ſicut exhiberunt membra ſua ſeruire immunditiæ ad iniquitatem, ita decreuere impendere iuſtitiæ in ſanctificationem. Harum laboris ac ærumnarum hic ſcopus eſt, adiutare, lucurrere, inuigilare peſtilenti luc correptis. Qua in re ſtrenuam nauant operam, vbi malum, volentibus ſuperis, graſſari cœperit. Proximus eſt locus corum, qui tertium Franciſcanorum ordinem adepti, Minimi vocantur. Egreſſis vrbe, offert ſe iucundiſſima deambulatio, & fermè quaquauerſum ornatiſſima ſuburbia, vt ne dicam de ſiluis, in quibus nec frondium virorem, nec auium garritum deſideres, cum riget æſtiuis hirſutus campus ariſtis. Huc vſque Leſſabæus. Porro, ſuperioribus annis hæc vrbs grauiſſima belli ciuilis incommoda ſenſit. Cum etenim anno ſalutis 1566. plebs religionis prætextu, petulantiſſima concionatorum lingua ad horrendam rerum ſacrarum, cultuſque diuini profanationē inciteretur, ijque motus, exiguo poſtmodum tempore (concionatoribus profligatis, & peregrino, nouo, atque hæretico religionis exercitio è templis amoto, ſacrilegis etiam plurimis, aut in vincula conjectis, aut laqueo ſuſtocatis) à Regia ſorore Margarita Parmenſi ſedarentur, vt æterno ſilentio prorſus obrui potuiſſe videri potuerint, niſi Albani ſeueritas, & Hiſpanorum militum intoleranda tyrannis cicatricem obductam poſt refricuiſſet, & exitialis, funeſtoque bello occaſionem dediſſet. Is enim dux Regis ſorori ſucceſſor, cum Gubernatoris Belgici poteſtate, in has Prouincias miſſus, vbi eas pacatas, magno ſtipatus exercitu ingreſſus eſt, primum infirmas Geuſiorum motuum reliquias, partim judiciorum ſeueritate, partim armis domuit, deinde præſidia locis oportunis aduerſus vim omnem diſpoſuit, tam Catholicis, & Eccleſiaſticis Geuſiorum furoribus grauiter ante læſis, quam iis, qui Regiam maieſtatem vehementer offenderant, ſine diſcrimine æquè moleſtus, infauſta tributa ſubditis vniuerſis fruſtra deprecantibus imperare pertinaciter cœpit. Vnde factum eſt, vt potior eorum pars, atrociſſimis Hiſpanorum militum iniuriis grauiſſimè exacerbata, defecerit prorſus, & omnem ſalutis & libertatis recuperandæ ſpem, in armis poſuerit. Quibus innumera

UVA. BHSC. BU 03856

MONS.

MONTES, HANNONIÆ METROPOLIS.

Cum Priuilegio.

ARRAS.

ATREBATVM, EPISCOPALIS ET METROPOLITICA ARTESIÆ CIVITAS

UVA. BHSC. BU 03856

numera proscriptorum & exulum multitudo, non ex plebe tantum, sed etiam ex nobilitate Belgica sese coniunxit. Et in his Auriacus Princeps cum fratribus Nassouis, præcipuum locum obtinuit, qui magnas Germanorum copias in Gelriam, Brabantiam, & Hannoniam fratri Lodouico, qui Montes Hannoniorum inuaserat, & in ea vrbe grauiter obsessis ab Albano tenebatur, mox adduxit. Sed quum Lodouicus à Gallis desertus, tandem se dederet, & exercitus Principis, Agrippinensis Archi-Antistitis præsidio, fusus fugatusque esset: debellatum planè videri tum poterat, nisi quod insequuta, deinde Mechliniæ, Zurphaniæque direptio, & iniusta Nardensium cædes, contra pacta, iutque gentium perpetrata, mutantes Hollandorum & Zelandorum animos, qui soli victoris exercitu superandi restabant, tot sociorum stragibus exacerbatos, extrema pro salute tentare compulerint. Hæc ex rerum Hispanicarum annalibus auctis excerpsimus.

ATREBATVM.

ATREBATVM, Artesiæ, cuius gens Iulio Cæsari Atrebates, vrbs est maxima, & Metropolitica dignitate clara, & adeo cum naturali situ, tum propugnaculorum, murorum, & turrium præsidio munita, vt omnium sententia, non nisi longissima obsidione expugnari facile queat. Ea propter, non immeritò Iacobus Meyerus, Annalium Fland. lib. XV. scutum, vallum, & murum totius Occidentalis Flandriæ Atrebatum nominat. Vrbs ipsa duas in partes, peculiari murorum ambitu, est diuisa. Quarum altera Episcopo, altera Principi ascribitur. Illa pulchra aspectu, sed minor, magnifica Cathedrali Ecclesia, in honorem B. Mariæ Virginis ædificata, conspicua est. In qua permultis libris manuscriptis instructa Theologica bibliotheca videtur. Hæc autem multo amplior, pulcherrimarum ædium nitore, platearum latitudine, & foro imprimis spatioso, commendabilem se reddit. Quin etiam Abbatia S. Vasto consecrata, quæ opum magnificentia, reliquas Monachorum societates superat, inclarescit. Aedes, ciuium habitationi destinatæ, præter commoditates alias, vinarias cellas longe maximas & amplissimas habent, quæ obsidionis tempore, incolis latibulo sunt. Si quis plura de hac vrbe desiderabit, is absolutissimam Guicciardini descriptionem consulat, quæ auido Lectori abunde satisfaciet.

UVA. BHSC. BU 03856

BRVXELLA.

RVXELLA, vrbs Brabantiæ celeberrima, nomen habere dicitur, vt Claudius Champerius, libro de vrbium, oppidorumque origine, & Lodoicus Guiccardinus ex Iacobo Guisio referunt, ab arce quadam, olim à Senonibus, ex Anglia ad Galliam infestandam profectis, illic ædificata, quæ Burgongenensium, vel Burgum Senensiũ apellata, paulatim contractius pronunciando, propter euphoniam, vel facilitatem, vt ferè fit, Bruxellensium nomen suscepit, soni similitudine vtcunque seruata. Gemino, eoque amplissimo, murorum ambitu cincta est, adeò, vt magnitudine Louaniano, quam à Cæsare respicit, parum cedat. Nam extremum pomœrium, quod anno millesimo trecentesimo quinquagesimo septimo ampliatum legitur, ducentis tantum passibus, Louaniensi minus est. Situ locum occupat amœnissimum, agro bene culto, nemoribus asperatis vndique circundata. Intus partim in colles leniter assurgit, partim se in planitie pandit. Mediam Sena fluuiolus interlabitur, quo, ante quam nouus ille alueus essosus esset, nauigia in Deliam descendebant, Antuerpiam peruentura. Paucis vero ab hinc annis ad commodiorem nauigationem, nouum aquæ ductum sibi Bruxellenses fecere, quem vulgò Die Baert vocant, fossa perpetua ab vrbe diuturnis operibus, atque incredibili sumptu, per quinque tota miliaria, recto fere tramite in Deliam vsque flumen, perducta. Huc naues ab vrbe soluentes in Deliam primo, mox in Scaldim delapsæ, libero deinde cursu, si velint, vastum mare petunt, summa cum ciuium, tum vicinorum commoditate. Quatuor is alueus cataractas versatiles, quasi portas, habet, suis singulas locis commode dispositas, quibus & tantum indies aquæ hauriunt, retinentque, quantum ad quotidianam nauigationem satis est, &, ne in proximum amnem totus effundatur, facili negotio impediunt. Principium fossæ ad vrbem Bruxellensem quadragenis duobus pedibus, ostium aquæ altitudine superat. Opus profecto quouis Imperatore & Principe dignum, non solum propter insuperabilem ferè difficultatem, quod etiam præter tam longum operis perducendi spatium montem obiectum penetrare eruendo oportuit: sed etiam propter immensos sumptus, aliaque varia impedimenta obiecta, adeò, vt visum fuerit, vix fieri posse, vt perficeretur. Constitisse Bruxellensibus vltra octingenta florenorum millia, affirmant. Præcipuus eius operis auctor ac promotor fuit D. Ioannes Lockingenii & Cockelbergæ Toparcha, vir equestri dignitate conspicuus, & Bruxellensis Dictator, tametsi antea Margarita, Caroli V. Imperatoris auia, Belgicam gubernante, maiores ipsius idem excogitarint. Magistratus hic annuus est, ex septem patritiis familiis, earumque posteritate, communi stirpe tam multebri, quam virili paulatim permixta, deligi solitus. Hæ septem familiæ antiquitate illustriores, vnde reliquæ successiũ temporis descenderunt, insignes immutationes habent, hisce nominibus vernaculis appellatæ, Tserroeloets, Tserhuyg, Sleeux, Cauvvenbergs, Tvvers, Royenbeecs, Steenvveghe. Opificiorum in hac vrbe genera sunt duo & quinquaginta, in nouem tribus, quas nationes vulgò vocant, distributa. Primariæ ex his sunt, armifabrorum & polymitariorum. Hi aulæa & picturas textiles, auro, argento, serico, & multiplici opere acu contextas, vniuersæ ferè Europæ diuendunt. Illi adeò armorum vario genere fabricando præstant, vt Achillis aut Herculis clypeo cælitus petito, nihil cedant, non modo multifariam expoliendo, sed ea etiam subtilitate ferrum chalybe temperando, vt thoracas, galeas, scutaque istic inuenias scloperi ictum impenetrabilia. Delubra, ædes sacras, atque omnium ordinum fana, miro structuræ artificio, & ornatus varietate præclara ostentat, inter quæ Basilica B. Gudulæ (quæ ex Caroli Magni prosapia V Vittardi Comitis, & Amelbergæ filiã fuit) olim S. Michaeli Archangelo dicata, cum propter insignem structuræ magnificentiam, tum etiam propter singularem sacrorum cultum, maximè excellit. Hic enim in peculiari sacello, aurea theca religiosissimè in hunc vsque diem asseruatur, hostia illa sacrata, quam admirandum, seu miraculosum Sacramentum nuncupant. Rei stupendæ cuentum inter alios Iacobus Meyerus, rerum Flandricarum lib. XIII. commemorat, annoque à nato Christo M. CCC. LXIX. attribuit. Iudæos refert, ipso Paraseues die sacratam hostiam, à Sacerdote forte comparatam, mensæque affusam, cultris per ludibrium perfixisse, atque inde subito, magna vi, sanguinem erupisse, vxorem tum Iudæi cuiusdam, miraculi magnitudine commotam, facinus illico prodidisse. Quare Iudæos comprehensos in custodiam datos, & rediligenter perquisita, mœx graui supplicio viuos exules esse. In tanti miraculi perpetuam memoriam, V Vinceslaus, eo tempore Brabantinorum Ducem, annua amburbalia, æuo duratura, instituisse. Sunt tamen qui negant annuam processionem illam generalem, quam nunc adhuc obseruari videmus (eas enim processiones Latinio amburbalium nomine indicamus) a tanto tempore fuisse institutam: sed à publica calamitate, qua Iudæi Anglicus, subito hanc regionem forte obtinerat, Anno 1529. initium sumpsisse aiunt. Aedificiorum operumque, cum publicorum, tum priuatorum, generatim Bruxellæ æquabilis est vndique symmetria, qua in primis præstat curia municipalis. Superba hic quoque videre est variorum heroum, Belgarumque magnatum tecta, qui huc interdum, vel priuatæ rei, vel publici muneris alicuius causa, commeare solent, rerumque domino præsenti, vel si absit, eius vicario, præsto esse. Omnium vero operum vniuersè longeque præstantissimum est Prætorium vel Palatium, ea magnificentia exædificatum, vt, licet ad antiqui exemplar vndique absolutum non sit, Regiæ tamen Maiestatis dignitatem satis præseferat, idonea Curiarum sedes, & peropportuno loco posita. Huic hæret amplissimus circus, perpetuo muro clausus, ad extrema vsque vrbis mœnia extensus, qui omni deliciarum genere Regibus, Principibusque, & quauis nobilitate dignarum, copiose abundat. Multas hic facimus varias, & priuatorum ciuium, & nobilium egregias domos, instructissimos item hortos, ipsis quasi villæ quædam, adiunctos: vnde non solum, quæ ad quotidianum vsum requiruntur, sed etiam quæcunque ad voluptatem comparari solet, abundantissimè suppeditatur.

Præter-

UVA. BHSC. BU 03856

UVA: BHSC. BU 03856

Præterimus etiam tot limpidissimos fontes, quibus hinc inde per plateas purissima aqua, quibusuis ad necessitatem subministrata, gratum omnibus spectaculum præbet. Claret etiam Bruxella vice comitatus titulo, æternaq; sedes est summi totius Brabantiæ senatus, quem Cancellariam vocant, Nomophilacia dici posset. Ea regalia habet, ius abolitionis & potestatem nobilitandi. Huic vnus est præfectus, octodecim cõsiliarii ordinarii tantum: nulli extraordinarii, cùm antea, vt Guiccardinus scribit, essent ex ordine consiliarii quatuordecim, & extra ordinem tres Fisci, Aduocatus vnus, qui etiam per cõsiliarium agit, actor publicus vnus, duo scribæ, multi à secretis, ab epistolis, aliiq; munusculorii. Principi, consiliariorum Cancellariæ numerum pro arbitratu suo, & rerum necessitate augere, liberum est, vt patet iucundi Regis introitus, cap. V. & IX. Quondam constabat tantum ex septem senatoribus, quorum primus erat Cancellarius, quem ex patriæ legibus, natione Brabantum esse oportet, legitimo matrimonio prognatum, autdignitate Baronem, vel per se, vel per vxoris dotem, Baroniæ alicuius, in ipsa Brabantia sitæ, trium ad minimum linguarum peritum, huic officio in primis necessariarũ. Latinæ videlicet, Gallicæ & Germanicæ. Cæterorum quatuor quoq; natione Brabantos esse conueniebat, eosq; Barones, aut hæreditate sua, aut per vxorem acquisita. Postremos duos ex cæteris senatoribus suis princeps, qui maxime videbantur idonei, Germanicæ saltem linguæ gnaros, adiungebat. Cancellarius est hoc tempore, clarissimus vir, D. Ioannes Scheiffius, equestri dignitate illustris, & Dominus ab S. Aechtenrode, Ottenburg, Nethene, &c. vtrusq; Iuris Doctura, & Iustitiæ incorruptissima administratione spectatissimus, qui Antuerpiæ ex patricia Scheiffiorum familia ortus, istic Senator aliquandiu, post etiam Consul fuit. Inde ab Imperatore Carolo V. ad secretum suum consilium adscitus, legatione eiusdem Imperatoris nomine apud Angliæ Regem Eduardum, & Mariam Reginam eius sororem, summa cum laude sapientissimè perfunctus est, ac tandem ad fastigium omnium in Brabantia dignitatum, Cancellariatum videlicet, (quippe qui semper ipsius Brabantiæ Ducis personam repræsentet) in quo nunc elucet, maximo gentis applausu euectus. Huc vniuersæ Brabantiæ ciuitates appellant, exepto exiguo solummodo tractu, quem Romanensem vocant. Hinc enim ad forum Gennapensẽ prouocatur. Sic Lodoicus Guiccardinus, diligentissimus earum rerum inquisitor, tradit. Verùm intelligo, inferiora tribunalia, quæ iurisdictioni Gennapensi subsunt, optionem habere appellandi quò velint. Præterea, de sententiis in curia Gennapensi pronunciatis, anne etiam ad Cancellariam Brabantiæ liceat appellari, controuersum adhuc esse. Causam in eadem Brabantiæ Cancellaria quoq; dicunt Lymburgi, Falckenburgi, Dalemii, & annexa municipia Trãsmosana, catenus Nomophilaciæ Brabanticæ obnoxia. Hic etiam firmam sedem habet curia feudalis, suprema omnium, quæ in tota Brabantia existunt, ad quam, quasi patronam, reliquæ in toto Ducatu feudales curiæ appellationibus suis confugiunt, præter Romanensem istum tractum, qui in feudalib. eodem modo se habet, quo in aliis causis, vt supra dictum est. Clientum causas Regius vicarius, aut ipsemet præsens audit, aut vicaria vtitur operaiidq; cum sæpe alias, tum in primis decima quinta quaq; die, videlicet Sabbathi. Sunt & huius fori præter Nomophilaciæ studiosos, consiliarios, actores q; certi quidam homines ad hanc præcipuè causam delecti. Quemadmodum verò Bruxellæ, ita singulis prouinciis suum est clientelarium controuersiarum forum aliquod singulare, quo, dum res ita postulãt, clientelæ minores concurrunt. Habebat insuper Bruxella Ecclesiasticã curiam (quoniam extra territorium Brabantinos citare fas non est) in qua discutiebantur controuersiæ omnes eius Brabantiæ partis, quæ diœcesi Cameracensi parebat. Nam tota Brabantia hic non comparebat, quia pars eius, quæ Leodiensem Episcopum agnoscebat, Louanii, coram tribunali istic ei constituto litigabat. Nunc singulæ diœceses, nouis, paucis ab hinc annis Episcopis creatis adscriptæ, singulis Episcopis parent, vt Mechlinia cum suo territorio Archiepiscopo Mechlinien si, Antuerpia, Buscoducum, Namurcum, Antuerpien si, Buscoducen si, & Namurcen si Episcopis, &c. In his curiis de matrimonialibus & testamentariis causis, deq; Ecclesiasticorũ vitiis cognoscitur. Permultos etiam nunc annos Bruxellæ est consilium Regis priuatum, item consilium statuum, &c. de quibus huius loci non est dicere, quod ista huic vrbi, vt perpetuæ sedi, non sint alligata. In summa, omnia in hac vrbe talia sunt, vt præ cæteris, verè Regia dici & possit, & debeat. Secundum prærogatiuæ dignitatis locum inter Brabanticas ciuitates obtinet. Doctos viros tulit, Aegidium Fabrum, Thomam Cantipatrum, Alberti illius Magni auditorem, Henricum & Iohannẽ Canonicos, quos omnes Trithemius elogio celebrauit. Postea vicinore nobis ætate, Nomophilacas duos Brabantiæ, Hieronymum & Adolphum Vandernotos. Interalios, qui hac nostra tempestate eruditione & virtute claruere, sunt Carolus Tisnacus, doctura, & equestribus insignibus honoratus, à sanctiore consilio Regis assessator, ac Regalis signi fidelissimus custos, iam nouissimè præses consilii priuati creatus. Iacobus Thuius, Goici herõlus, vir vndequaque nobilis, & trium linguarum scientia præstans, item huius frater, Hadrianus V Vemmelæ Dominus, qui iam consulatum summa cum laude hic aliquoties gessit. Præterea, Andreas ille V Vesalius, Regis Hispaniarum Philippi, eius nomine secundi, medicus, Physicus & Chyrurgus excellentissimus, & in anatomice omnium Europæorum facile princeps, id, quod eius monumenta, æternum duratura, abunde satis testantur. Porro Andreas Masius, Duci Cliuensium à consiliis, vir non tantum Latine & Græce doctissimus, sed etiam in Hebraica ita versatissimus, vt ipsis Iudæis admirationi sit. De his fidẽ faciunt, quæ recenter iã ab ipso in lucem edita sunt. Hic quoque nobilissimo partu edita est herois illa egregia Maria, Caroli V. Cæsaris Germana soror, olim Laodico Hungarorum Regi nupta, quo abs Turcis profligato, atque in fugam misso, quinquennio post ad fratrem reuersa, Belgicæ Gubernatrix constituta est. Præcipuam denique laudem Bruxellana meretur Respub. quod anno salutis, M. D. LXXVI. & LXXVII. dum ciuilibus quateretur motibus Brabantia, atrocissimi Iberi conatus, quando huic potissimum vrbi insidiabatur, forti prudentique animo, repressérit.

UVA. BHSC. BU 03856

GANDAVVM.

GANDAVVM, Flandriæ Metropolis, actotius penè orbis, inter vrbes miraculum, in hanc, quam vides Lector, magnitudinem, suis viribus paulatim excreuit, contraq; aliarum vrbium fata, inuictam æternitatem meruit. Coluere eam primum Indigenæ Gorduni, siue Gunduni, veteres Nericorum clientes, teste Cæsare. Deinde Romani, quos ipse Cæsar Iulius, hic primum præsidio colocasse, constanti annalium memoria refertur. His postremo accessere Germani, quorum pars maxima Saxones, quos ad sexaginta millia Carolus Magnus, in hāc Belgicæ partem traduxit. Vrbs est, non amplitudine solum & dignitate, sed amœnitate quoque loci, quam flumina, riui, prata, colles, & cœlum deniq; non alibi suauius afficit conspicua. Cumq; aliis rebus clarissima sit, multò tamen clariorem reddidit, fœlicissimus Caroli V. Imperatoris ortus, quem vt inuictissimum, nisi in inuicta vrbe nasci, non decuit. Hæc D. Antonius Schonhouius. Non arbitror (inquit Erasm. in Epist.) quaqua patet Christiana ditio, ciuitatem vllam reperiri, quæ cum hac cōferri queat, siue spectes amplitudinem vrbis, ac potentiam, siue politiam, siue gentis indolem. Hactenus ille. Tria miliaria Germanica in ambitu continet. Insulæ habitatæ, quæ fluminibus, & aquæ ductibus eminent, sunt in hac vrbe 20. Pontes, quorum multi tribus fulciuntur fornicibus, plurimi duobus, naueisq; maximas (quas illi pleitas vocant) submittunt, 98. Molæ ventis, agitatæ plures C. quarum maxima pars frumenta frangit, aliæ ex femine contuso, oleum conficiunt. Vna aquam, ex viriginosis pratis, in flumina educit. Sex item, aquarum impetu rapiuntur, ex quibus quatuor granis frangendis, quinta corticibus, sexta papyro conficiendæ seruit. Templa Parœciarum hæc vrbs tantum 7. habet, quarum quæ S. Martini in Ackergem, neq; maxima, neq; minima perhibetur, ædium distinctarum V. M. X. V. continet, quas plures nonnunquam familiæ incolunt. Abbatiæ intra mœnia sunt V. Canonicorum collegiata sodalitia II. Monasteria XXV. publica peregrinorum Xenodochia 7. Nosocomium vnum amplissimum & ditissimum. Gerontotrophia vtriusq; sexus X. Pædotrophia, vbi etiam expositi infantes aluntur II. Furiosorum ergastula II. Xenodochium item leprosorum vnum, annuo prouentu ditissimum, vnde & nomen habet. His maiorum institutis liberalitas & pia benignitas ciuium huius quoq; temporis accessit, qui ære vicatim, & in concionibus collecto quotidie plus quam IIII. M. familiarium pauperum, in omni re necessaria sustentant.

In loco nouæ arcis, olim fuit pagus Gandensis, qui & vrbis, & nominis initium fecit, habuitq; insigne monasterium S. Bauonis, ordinis S. Benedicti, quod è vetustissima arce, cui nomen Oduca, condicum, nunc rursus Caroli V. auspiciis, anno M. D. XL. in arcem lōge ampliorem reductum est, Cœnobitis (qui iam paulò ante Canonici seculares euaserant) in ædem principem S. Ioannis Bapt. cum reliquiis & ornamentis omnibus translatis. Erat & hic non incelebre templum, Parœciale S. Christi, quod funditus euersum, vnà cum monasterio illo (cui proximum erat) acciessit. Egregia etiam opificum collegia habet, inter quæ Laniorum & Nautarum primatum obtinet. Vnica etiam studiorum alumna: multis doctissimis viris prima literarum rudimenta, contulit. Vrbem hanc magnifica templa, Abbatiæ amplissimæ, S. Petri vna: altera vero S. Bauonis; aër salubris: rerum necessariarum abundantia: & vrbana ciuium humanitas commendabilem reddunt, Varia huius politiæ facies, pro diuersitate temporum, fuit. Politiam Gandensium sæpè, inquit Iacobus Meierus, Annalium Flandr. lib. 16. contigit mutari. Temporibus Balduini Hagnomensis, hoc est, sub annum Domini M. CC. à XIII. perpetuis Senatoribus Respub. gubernabatur, quorum è numero, cum quis moreretur, reliqui 12. alium mox in demortui locum sufficiebant. Anno autem M. CC. XII. Ferdinandus Comes legem tulit, vt XIII. illi Senatores, qui hactenus fuerant perpetui, fierent annui, annisque singulis, habitis comitiis, in feriis S. Laurentii Martyris innouarentur. Hoc institutum annos omninò tenuit 16. Nam anno 1228. postquam Fernandus Comes ex captiuitate rediisset, instituit ordinem 39. viratus Reipub. multo vtilissimum. Anno autem 1275. Margarita Comes, & filius eius Guido, videntes per hunc ordinem ciuitatem nimis esse liberam, eum abrogarunt, statueruntq; Curatores Reipub. tantum 30. Scabinos putà 13. Consiliarios 13. Et Ærarios 4. Quos in annos singulos, pridie feriarū decollationis S. Ioan. Bapt. innouari volebant, ea ratione, vt 30. sedētes, alios 30. in locum suū eligerent. Ciues omnes Gandenses, ac socios, seu fratres Collegii eius, Comanorum appellatur (teutonicè Comansguldæ.) Hi tertio gradu necessitudine contingere se non poterant. Verum in hanc nouationem non consentientes. 39. viri, appellabant mox curiam Parisiensem, iudicatumque est per arestum 39. viratum debere suum habere locum, abolita noua constitutione. De hinc anno 1301. Philip. Rex, cognomine pulcher, seruans in custodia Comitē Guidonem, Gandanum venit, nouam statuit politiam & senatum, qui per annos plus minus 170. cōseruatus est. Quanquam 39. viratu longe esset vtilitate inferior. Comitia habebantur per hanc legem pridie Assumptionis Deiparæ virginis. Comes, aut eius legati, 4. legebant ciues Gandenses. Ciuitas legebat totidem, qui octo creati electores 26. honoratos & idoneos eligebant Senatores, quē numerum comes, aut eius vicarii in 13. Scabinos; ac totidem consiliarios diuidebant. Eoq; cursu temporis introductum est, vt ciuitas in ternas partiretur partes, nempe ciues, opifices, & textores. Introductus est & iste abusus, vt ex ternis illis tribubus ciuitatis 26. illi eligantur Senatores. Eo item tempore inuenta est creatio Decanorum, de quibus in eam vsq; diem nulla fuerat memoria. Creatus Decanus ciuium, Decanus Quæst. & Decanus Textrinulæ. Sed interea grandis & pernicious introductus abusus, vt quoties turbatio aliqua in ciuitate oriretur, Decani illi perinde, ac componendi motus causa, cum vexillis omnibus, sic, vt primus senator cum vexillis S. Georgii, Flandriæ atq; oppidi Gandensis, supremus vero Decanus cum 32. collegiorum vexillis, ad 25. & amplius milia hominum sæpenumero secum aggregarent. Eum abusum Philippus dux, hoc anno 23. sustulit, & abrogauit, omniaq; illis vexilla ademit, eo quod ritus ille plane barbarus esset, & intollerabilis, seditionesq; ciuiles, cædes bonorū ac innocentium ciuium frequenter ex illo nascerentur. Sed oppidani ad pristinum ingenium, & ad eandem barbariem redierunt, donec à D. Carolo, inuictissimo Monarcha, grande atq; vtile illud acciperent priuilegium, nempe omnium priuilegiorum abolitionem, quæ quidem abolitio, magnam quietem, atque salutem huic ciuitati attulit, &c. Hactenus Meierus. Superiori anno 1576. dum libertatis adserendæ gratia, ciues Gandenses, Auriaci adiuti copiis, arcem valida obsidione cingunt, ciusque mœnia, muralium machinarum impetu, ad oppugnationem solo adæquant, & tandem immanissima Anuerpiensium direptione audita, dum militem ad oppugnandum disponunt, arcem ipsam deditione occupant, die nona mensis Nouembr. Hispanis præsidariis, dimissis illæsis.

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

BRVGÆ.

Pontium multitudine, quorum frequens, in hac ciuitate, numerus inuenitur, hãc ciuitatem multitudinis numero, Brugas appellari, existimant: Germanice enim pons, een Brugk, sonat. Huius autem vrbis, tantam esse celebritatem, tradit Georgius Cassander, vt nulla sit ora, quam non iam olim eius fama, cum maxima laude coniuncta compleuerit. Ita enim huius vrbis, inter cæteras virtutes, eminet, & excellit morum ciuilitas, & humanitas, vt si quis ea insigniter præditus videatur, cõtinuo aut hic natum, aut certe institutum, coniicere, aliarum etiam nationum homines soleant. In excipiendis, tractandisque hospitibus, & aliarum vrbium, vel Magnatum legatis liberalissimi sunt, & supra modum benevoli, atque humani. Verissime proinde Erasmus, in epistola quadam, ad eruditissimum virum, Leonardum Casenbrotium, huius vrbis ciuem ornatissimum, scriptum reliquit. Gignunt (inquit Brugæ tuæ) ingenia foecicissima, & Atticis simillima. Tanta est huius vrbis pulchritudo, vt omnium eorum iudicio, qui eam propius inspexerunt, non facile aliam ei parem, in tota inferiori Germania inuenias, quæ pulcherrimis mœnibus, à Balduino Caluo, anno à C. N. octingentesimo nonagesimo munitur & cingitur, quæ latissimis & amœnissimis viis tam perpetuis, quam transuersis, venustissime describitur: quæ forum habet, ædificiis pulcherrimis septum, ad quod sex latæ deducunt plateæ, totidem præcipuis portis respondentes. Quæ crepidinibus, & pontibus, riuisq; plurimis ex lapide constructis, pulcherrime exornatur: quæ magnificentissimis cùm publicis, tum priuatis ædibus, præcelsis turribus, Sanctorumque augustissimis templis, fexaginta numero, insignitur. Quorum præcipuum S. Donatiano sacrum, amplissimè Canonicorum est dotatum collegium, & Ludouici Viues Hispani viri absolutissimè docti, monumento nobile. Cuius Præpositus Ecclesiasticæ Curiæ præses, & hæreditarius est, vniuersæ Flandriæ Cancellarius. In eadem etiam Ecclesia Gonildes Augustæ sepulta est, quam origine Danicam inuenio. Nam regnum Britanniæ, quod Anglosaxones supra quadringentos annos continentur tenuerant. Ab anno scilicet Domini 617. vsque 1014. hoc anno interrupere Dani, quorum primus Rex fuit in Britannia Sueno, quem insequutus filius Canutus, Gonildem hanc genuit, quæ deinde nupta Imperatori Henrico tertio, cum ab æmulo quodã adulterii accusata, marito se purgasset iudicio candentis ferri, vt tum moris erat, videretq; ea purgatione, quæ tamen Canonica erat, illi non satisfactum, submisit suo nomine in duellum puerum, seu mangonem quendam nobilem, quem secum è Britannia adduxerat, qui adiuuantibus superis, qui semper fauent inculpatis, victr acusatorem, prostratuitque gigantææ staturæ atque roboris hominem, quæres demum Henrico Imperatori suspicionem ademit. At illa offensa tam pertinaci suspicione mariti, misit illi libellum diuortii, secessitq; ad Balduinum Pium, Flandriæ Comitem, qui tum Burgis fere semper agebat, vbi priuata vixit, sustentata ab eo, vt cui sanguine erat coniuncta. Vbi autem viuere desisset, in collegiata Ecclesia sepelitur ad lacus ostii, septentrionalis, cuius monumento insistit imago illa S. Mariæ, pro qua festiuis, dominicisque diebus Canonicorum processio subsistit. Multa hæc viuens & moriens huic Canonico sodalitio donasse legitur, in quibus præcipua fuere, Augustalis corona, multique optimorum Auctorum libri, magno olim sumptu descripti, qui fere iam perierunt, vno ipsius Psalterio seruato. Etsi porro Brugensis vrbs maximo ambitu contenta, & in orbem fere decentissimè circumducta, frequentissimè tamen colitur, & habitatur. Canalem habet ad tria miliaria, ex mari deductum, aliorum riuulorum influxu adauctum, qui se brachiis nauigabilibus, per multas ciuitatis plateas, transfundit. Et vt paucis omniacum Hadriano Barlando dicam, totus hic locus pascendis oculis, reficiendis animis dicatus est. Pulchra sunt oppida Gandauum, Antuerpia, Bruxella, Louanium, Mechlinia, sed nihil ad Brugas. Æneam quoque Syluium ferunt, in tribus ciuitatibus, quas ætate sua longe cæteris antecellere putabat, etiam Brugas commemorasse. Eius incolæ suauissima pronunciandi ratione vtuntur. Est enim his vox adeo pressa, & flexilis, vt non alia gens, ad quasuis linguas addiscendas, quasque aptissime, & expeditissime proferendas magis sit idonea. In recipiendis, & in admittendis peregrinis, faciles, plurimæ benignitatis, & liberalitatis officia in egenos & ægros impendunt. An non hoc (inquit Cassander) insignis cuiusdam & memorabilis humanitatis indicium est, quòd hæc ciuitas iam olim pueros egestate pressos, nec otio, sitquue marcescere, neque ad malas artes se conuertere permittit. Sed mihi tuta in hoc est publica schola, animum bonis artibus excolendum, corpus necessariis alimentis educandum, curat. Hanc humanitatem prope singularis morum ciuilitas, liberalitas, & in victu, amictuque splendor quidam, & elegantia comitatur. Insignis autem mulierum Brugensium splendor, ac magnificentia, à Meiero commemoratur. Nam anno M. CCC. I. cum Philippus Rex Galliæ, cum Ioanna vxore Regina Nauarræ subacta Flandria Brugas veniret, talemque mulierum splendorem, ac fastum Regina conspiceret, indignabunda dixerit. Ego rata eram, solam me esse Reginam. At hic sexcentas conspicio. Opibus autem posteri, ac re lapsi sunt, cùm ob aquarum & vecturæ incommoditatem, mercatores, & maxime quidem, de Hanseatica societate, hanc vrbem deseruerunt. Non tamen omnis mercatura hic iacet. Lanificium enim, & lanæ distractionem retinuerunt.

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

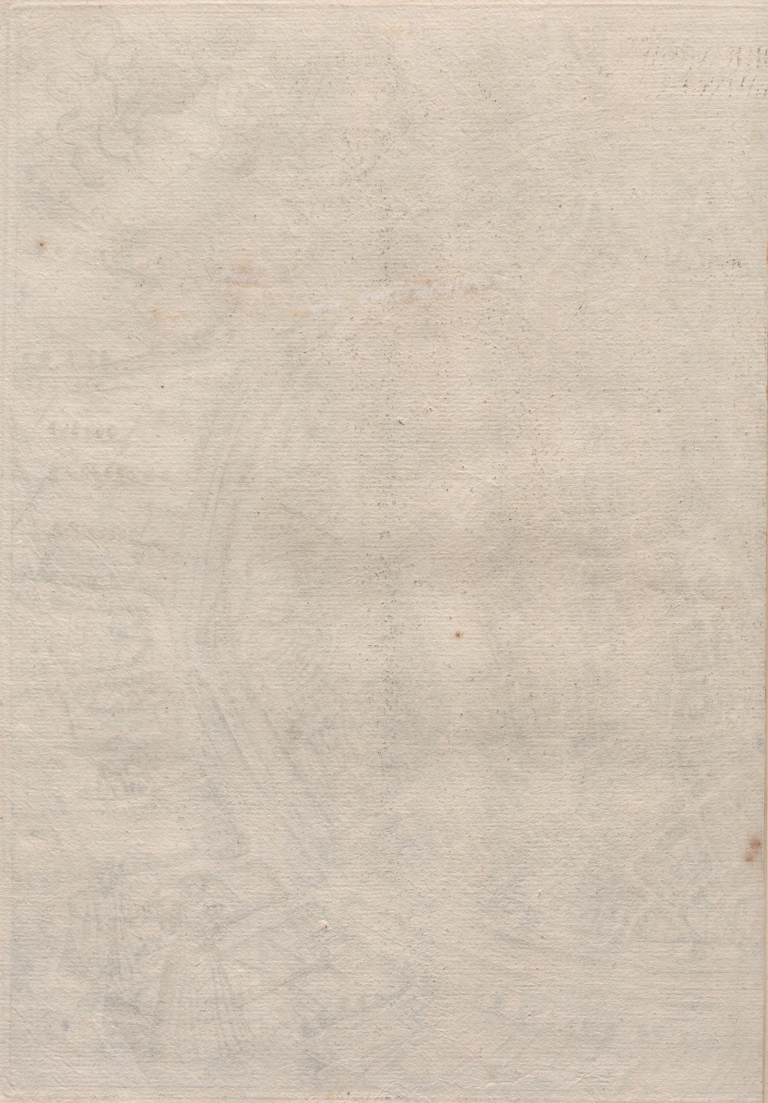

UVA. BHSC. BU 03856

NOMINEM præterit, quam omnia sint incerta, quæ de prima Anuerpiæ origine, quæ de nomine traduntur, quanta inter plurimos de ea versetur contentio, & dissceptatio: cum alii, Aduacutum autument, alii à iactu manuum, Hantwerpiam dicti velint, quam meram esse fabulam, nemo est tam rationis expers, qui nō iudicet. Alii alias coniecturas adferant. At ego potius, patris mei sententiæ adstipulor, qui ab adiectu, Adiectam vocatam maluit, quod nostra lingua rectissime dici potest, Anvverpia. Neq; Adiectam nuncupandam existimo, quod prioribus vetustioribus mœnibus ter adiecta sint mœnia, itaq; in eam, qua nunc est, magnitudinem atque amplitudinem excreuerit: quod quidem, & in aliis pluribus ciuitatibus accrescentibus Reipsp. factitatum esse videmus: Sed, cum longe, lateque scaldis, qui nullis coercebatur aggeribus, nullo certo cō. inebatur alueo, per loca paludosa, vliginosa, atq; arundineta, liberè exspaciaretur, effectum esse, vt & crebro æstu, & quotidiano accessu, atque recessu maris, crebrisq; alluionibus, paulatim ea editiora fierent, vt hinc nomen sortitum esse, sit verisimile. Videmus enim quotidie, dum ædificii alicuius fundamenta iaciuntur, quam variè sit distinctus fundus: mox arenosus, mox argillosus, mox cœnosus, mox concharum marinarum, variis generibus consitus. Sic etiam, vt ex recentioribus quædam perpetua memoria digna, hic adferamus, nostris his oculis videmus, cum ædis Prætoriæ Antuerp. fundamenta in ea parte, quæ ad Circium vergit, vbi & primus lapis, Henrico Berchemio, & Nicolao Rococcio Coss. Equ. Aur. iactus est, ponerentur, quam plurimos palos, cum annulis ferreis, de quibus olim linstres, scaphæ, cymbæ, aliaq; id genus nauigia religari solerēt, immotos adhuc in imo fundo steterisse, sed neque eiusmodi palos tantum, verum etiam & portus quosdam, quos Cothonas vocant, ex ligneis trabibus, fitucis, imq; tum flummis arenæ impactis, viminibusq; contextis, ac virgultorum fascibus, satis adhuc recentibus, superingestis, manu factas, in maxime cœnoso fundo, & stantes vidimus. Quin & non procul inde, puteus impidissima aqua scaturiens, vnica tantum cupa, plane adhuc integra, constans, asseribus contectus, fundamento (quod tamen erat altitudinis viginti & amplius pedum) subiectus, visu mirabile inuentus est. Proinde dum anno quadragesimo tertio, fossæ apud portam Kipdorpiam ducerentur, muroq; vrbs, in ea parte vallaretur, piscium marinorum quædam immania ossa, quæ plane saxeam speciem, tantamq; referrent duritiem, vt percussa, clarissimum sonitum ederent, in fundo reperta fuisse vidimus. Hue etiam accedit, dum flumen Varetus, sint anni plus minus nonaginta, in ea vrbis parte, quæ Merana dicitur, foderetur, viam saxis stratam, quæ decliuis ad puteū aquas duceret, inuentam fuisse, certo proborum virorum testimonio, qui se hoc vidisse, mihi sæpenumero affirmarunt, nobis probatum est. Vt etiam non præteream, non procul à ciuitate Antuerpiensi, ad Septentrionem, altos quosdam arenarios tumulos, quales in Batauia, maris limites cōstitutos, videmus, hodierno adhuc die, longo tractu exstantes conspici. Qua ex re certissimis, ac firmissimis argumentis perspicue constat, vrbis situm, vndique fuisse humilem, paludosum, vliginosum, camq; vt ante dictum est, ex quotidianis alluionibus incrementum, ab incremento autem nomen accepisse. Quis porro ciuitatem hanc, seculorum multorum facile principem, florentissimorum hominum, fortissimorum virorum, optimorum ciuium multitudine redundantem, cæteris omnibus, totius orbis terrarum vrbibus, nominis celebritate, ac famæ magnificentia, amplitudine, pompa, ædificiorum sumptuosissimorum splendore excellere nescit? Et, quæ tantum alias inter caput extulit vrbes, quātum fama solent inter viburna cupressi? Quid de populorum omnium externorum, ac mercatorum, ex omnibus mundi partibus, cum varijs mercium, rerumq; omnigenum generibus, eo cateruatim confluentium, maxima & quotidiana frequentia dicam? Quis quæso, maximo pere ad stuporem vsque, non est admiratus, rerum vniuersarum, quæ excogitari aut desiderari queant, copiam vbertrimam? Vt, quæ vndique ab omnibus omnia reciperet, eadē illa non tantum in vicina, sed & in quæcunque alia orbis, licet longe lateque dissita loca, velut è sinu, largissimè deprompta refunderet. Hinc non immeritò, dum anno quadragesimo nono, inuictissimus ac clementissimus Rex Philipp. maximis cum totius populi acclamationibus, incomparabilibus impensarum sumptibus, excuperetur Antuerpiæ, ea ciuitas potissimum inter cætera, elogio longe iustissimo FONTIS IRRIGANTIS OMNIA, exornata fuit. Vt interim taceam, quanta illius semper in Principes suos extiterit fides, obsequium, liberalitas, beneuolentia: Quam alacri animo in rebus etiam desperatis, quodammodo fortunas suas in rem sui Principis exposuerit semper: Quam incredibili promptitudine, vbi vsus poscceret, argenti atq; auri vim incomparabilem, bellorum scilicet neruos, vel minimo negotio, & quasi momento depromserit. Hinc Francisceum Galliarum Regem, eius nominis I. quod ad Monarchæ fastigium peruenire minus posset, tria tantum obstare, sæpenumero testari solitum intelleximus. Perpetuam nimirum, ac mirificam in Imper. Carolo vigilantiam: populi sui erga eum fidem spectatissimam, & quod caput erat, Antuerpianæ ciuitatis emporium, totius orbis celeberrimum atque nobilissimum.

Rebus omnibus, & necessitati, & voluptati delitiisque inseruientib. abundat Antuerpia, vt summam in admirationem extraneos mercatores, tanta annonę abundantia rapiat. Hispanica, Gallica & Rhenensia vina, summa hic inueniuntur copia. Piscarium forum, marini, fluuiatiles & fale conditi pisces, incredibili multitudine complent. Adeo, vt si præter opinionem, gratus & amicus quispiam tibi hospes adueniat, Sybaritica eum mensa, quouis etiam tempore, excipere possis. Amplissimus huius vrbis senatus, hoc potissimum nomine fœlix est atque beatus, quia Philosophi præstantesque viri, optimarum artium disciplinis egregiè cultri, publica in ea administrent officia. Splendidissima & plane regia, tam priuatorum hominum, quam publica sunt in hac vrbe ædificia. Inter publ. autem Prætoriæ ædes, primum se offerunt, quæ ex marmoreo vigo, fectoque lapide, ex regionibus longissime dissitis comportato, tantis sumptibus, tantoque artificio IV. annorum tempore, constructæ videntur, vt materia operis formam, & forma materiam ipsam superet. In ipso ferè ciuitatis vmbilico, area ampla, quadrata (Borsam vulgo nuncupant) panditur, vndiq; septa co'umnis, quibus ambulacrum, recto conclutum sustinetur, tam accurate fornicatum, vt non testudo, sed tabulatum videatur, in quo pulcherrima quæq; videndi sensum oblectantia, venum exponuntur. Subter negotiatores, negotiorum tractandorum causa, quotidie certis horis conueniunt. Tum etiam amplissimæ in hac vrbe sunt ædes, perpetuis à magnificis viris, admodum liberaliter dotatæ reditibus, in quibus pueri,

UVA. BHSC. BU 03856

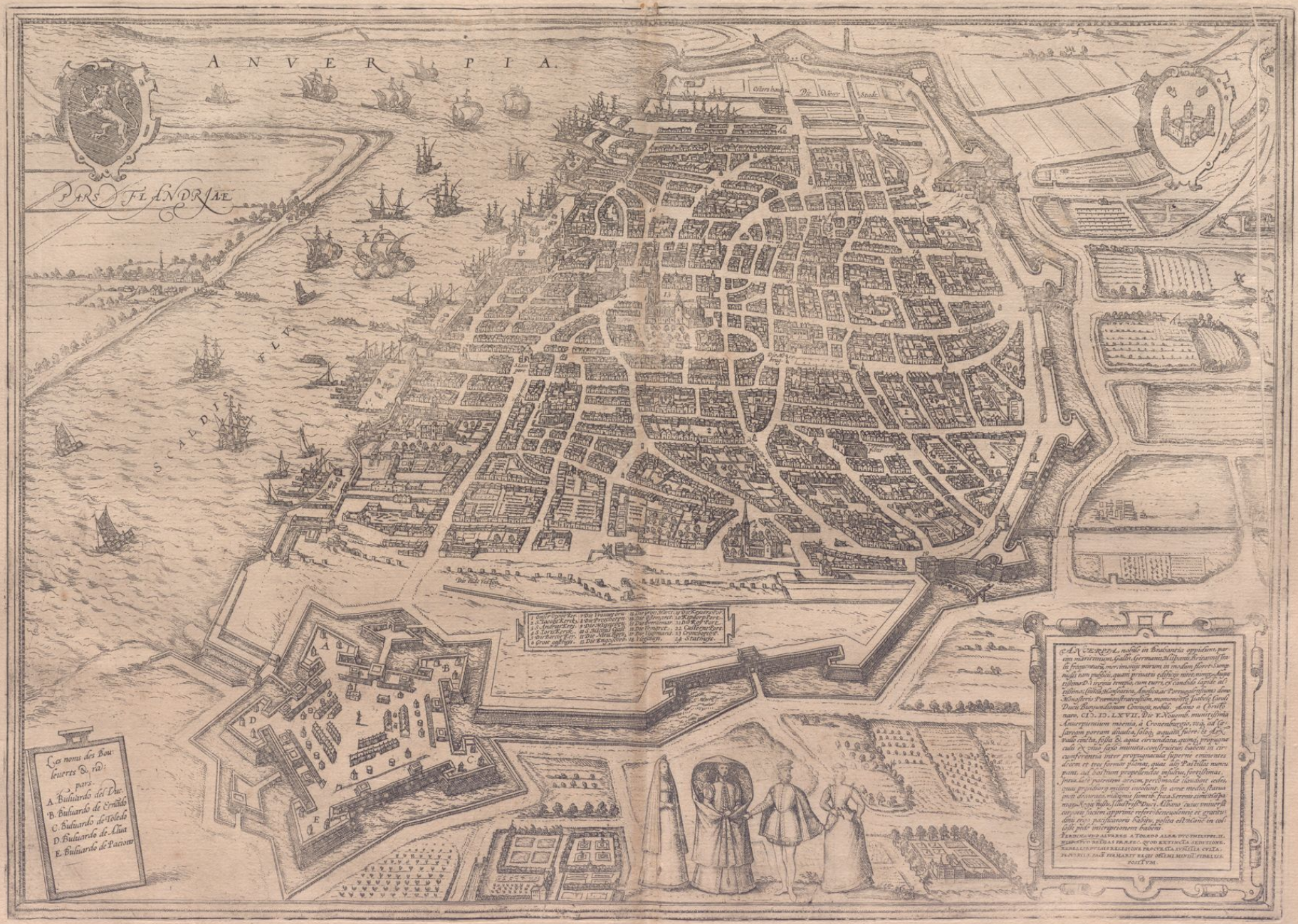

UVA. BHSC. BU 03856

qui otiosi alioqui victum in plateis quæritantes, ad omnem nequitiam enutriuntur, iis exercentur artibus, quæ ad necessarios hominũ vsus conducunt. Idem in puellarum institutione, magna quoq; diligentia obseruatur. Habetur deinde augustissimum fanum, B. Virgini sacrum, turri ex candido marmore, admirandę altitudinis celeberrimum. In ea ciuitatis parte, qua Antuerpia postremum est amplificata, maximis Hanseaticarum ciuitatum, & huius Reip. sumptibus, amplissima est domus constructa, in quam Hanseæ Teutonicę confœderati mercatores, ex quatuor, quæ in Europa habent Emporiis, id quod quondã Brugis fuit, transtulerunt. Domus ista, seu verius palatium, decus & ornamentũ ciuitatis adauctæ, ingenuè fatentur, quotquot eam conspexerunt; mira siquidem eius pulchritudo omnium oculos in se nõ immeritò conuertit. Situ excellit, vtrinq; enim euripis, ad maximas recipiendas naues, opportunis clauditur, quæ huic domui prymnesio iunctæ, merces percommode exinanire, & in eam trajicere possint. Splendidissima etiam structura nitet. Menianæ, siue ambulacra bina quadratis innixa columnis, spatiosam intus aream cingunt. Æstiuas cœnationes, & hypocaustа amplissima, venustissimis picturis, & tapetibus scitè admodum vestita continet. Chartophylacia & cubicula sua priuata mercatores exornando decertant. Turrim quoq; ex viuo, quadratoq; saxo admirabili venustare erectam, Hanseatica hæc domus ostentat, cùm alata & versatili, summo in apice aquila, ventorum indice, quæ quauis circumagitur aura.

Arcem etiam munitissimã, Albani Ducis iussu constructam, habet ad Regię Maiestatis fidem, qua subditorum & exterorum in recessu bona, in turelam & protectionem suscepit conseruandam, omnemq; factiosorum offensionem, atq; iniuriam, cuius præsidio propulsandam (quemadmodum superioribus annis in Senatu Antuerpiano, ab Albano nationib. propositum fuit). Cæterum quod maior, non sine admiratione spectantium, magnificentia atq; celebritas vrbis Antuerpię fuit, eo nunc grauius, tam opulenti Emporii interitũ accidit. Cladem quippe mense Nouembri die 4. Anno 1576. multis postea sæculis non obolendam perpessa est, quo ab Hispano milite, nullum crudelitatis & acerbitatis genus non experta, adeoque atrocia, quæ nec à Thrace, seu Turca, aut immanissimo Tartaro, alioue quamtumuis barbaro milite, victoria potito admitterentur. Eius vero occasio hæc fuit: Hispani, assumpta Regiæ Maiest. nomine contra hostes in Hollandia & Zelandia arma, diuturna obsidione defatigati defertis stationibus, mense Iulio nouissimè lapso, per Brabantiam circumferre, & non solutorum stipendiorum prætextu, Regiæ vrbi Bruxellensi immunere, & ferocibus minis instare, diraq; omnia intentare cœperunt. Animaduerso vero resistendi, vimq; depellendi proposito, in non exspectantes imparatosq; Alostanos deflectentes, vi viam operiunt, oppidumq; occupant, & dira quæq; perpetrando, oppidiq; Lirensis occupationem his adiungendo, rem eo perducunt, vt decreto Regii concilii, rebelles hostesq; publici declarari meruerint, præsertim quod stipendiis, quorum prætextu hæc audere cœperant, oblatis nihilo moderatiores facti, melioris actionis spem omnem præciderant. Quo decreto nihil repressi, atrociora queq; meditari cœperunt, scelestos eorum conatus, adiuuante Germanico milite, qui aliquot etiam annis Hispaniæ huic libidini inseruierat. Eoq; res perducta est, vt post occupatum Alostum & Liram, Traiectoq; ad Mosam direpto, ac ingenti ciuium cædem ibidem perpetrata in eos, qui seruandæ Antuerpianæ vrbis gratia, à statibus submissi erant, impetum, funesto crudelissimorum conatũ successu fecerint. Primum vrbem ipsam missilibus & muralibus machinis, mœnitorum solatio spoliatam, ex arce Traiectoq; immanissimè verberant, tum maximo impetu, malleolis & facibus, ad incendendam & occupandam vrbem parati, conglobato agmine erumpũt, excitatum ab oppidanis aggerẽ, facili negotio superant, præsidiarios ac ciues, dum immatura & vana securitate torpescunt, dum maius studium ad equorum & corporis curam conuertunt: dum de magnitudine viriũ suarum, hostisq; imbecillitate nimium præsumunt, dum non militari, sed Brabantico, hoc est, ouino animo resistunt, vix primã conflictus procellam sustinentes, in fugam conuertunt. Deinde ocyus se ad fugientes persequendos expediunt, omnes vrbis vicos, dicto citius transuolant, quidnam ciuib. auxilii sit reliquum explorant: obstantia quæq; conculcant, quoscunq; fors in plateis, siue ciues, siue milites, siue fœminas, aut pueros offerebat, obtruncant, lacerant, jugulant, easq; cadauerum aggeribus implent & exaggerant; vtq; adeo demum, vltra omnem modum atq; modestiam debacchata est plus, quam Gothica Hispanorum feritas, in prædiarios & ciues, vt pecudes sibi, non homines iugulare viderentur. Plurimos in Euripos atq; canales, quibus Antuerpia cõmerciorum causa distincta est, qui gladii metu, præcipitantius fugiebant, adigunt. In quibus Eberstеinius Comes, Germanorum in vrbe præfectus, magna fœminarum & puerorum turba miserrimè interiit. Calamitates hasce omnes, maximum adauxit incendium, quo igne ingesto, magnam vrbis partem perdiderunt. Atq; adeo magnificam illam, ac vnicam prope, ob elegantissimam architecturæ symmetriam, ex totius Europæ miraculis, Prętorianam domum per ingenti sumptu recenter constructam, cum aliis sumptuosissimis ædificiis, Vlcani rabiei ferarum. Quo sane incendio præstantior vrbis pars adeo nunc deformata iacet, vt cineres & fauillas conspicientes, mœsti ac gemebundi dicant, Antuerpia fuit. Superatis iam ciuibus, ad prędandum conuersi Hispani, scrutantur & perueștigant, discutiunt & cuncta perquirunt, mercatorum & ciuium bona diripiũt, in omnium passim ædes, trucidatorum sanguine madidi irrunt: virginib. atq; matronis multis in locis, stupra horrenda violenter inferunt. In pretiosa supellectili & pecunia extorquenda, in vtriusq; sexus homines nudos, fœda & hostilia multa, quæ ob honestas supprimenda sunt aures, inimanissima crudelitate exercent. Quos vero spe maioris prædæ seruarant illæsos, vel qui ipsi sibi latitando consuluerãt, captos ad grauissimas & iniquissimas tam sui, quam ædium & corũ, quæ præceps auaritia auferre non poterat, redemptiones cogunt. Non parcitum est hac direptione, (paucis quibusdam exceptis) clero, non exterorum mercatorum, puta Anglorum, Gallorum, Germanorum, Oltromarinorum ædibus, bonis, ac mercibus, quib. nihil cũ intestinis hisce dissidiis, toto hoc decenio vnquã cõmune fuit. Qui Regiæ Maiest. eiusq; progenitorũ amicitiam perpetuo coluerunt. Eamq; multis retro sæculis à Ioanne, An. 1316. Tum ab Antonio Brabantinorũ Ducib. an. 1409. à Philippo quoque Rege an. 1561. non tantum diplomatib. confignatã, sed & iurisiurandi religione cõfirmatam habent. Ita tante vrbis splendor, hominũ fere memoria cœpit, & in nihilum desiit. Stupendum sane humanarũ rerũ spectaculum. Horror percilit omnes quotquot in vrbe erant, superã procaci & enormi facinore. Tam opulentũ & nobile totius Europæ emporium, cuius platæ vix mercũ, & incolarũ & mercatorum stipata, quasi agmina capere solebant, nunc rarũ mercatorem ostendere, silentio, luctu, & horore cuncta passim possidentib. Iam vero durissimo discedente Ibero respirare, & quasi reuiuiscere vrbs ipsa videtur.

UVA. BHSC. BU 03856

BVSCVMDVCIS.

BVSCVMDVCIS, à syluis atque nemoribus, quæ hocloci quondam Brabantiæ Duci fuerunt, appellationem obtinet, vna ex quatuor præcipuis Brabantiæ ciuitatibus: Ludo literario, magna ciuium, & præstantium ædificiorum frequentia, pugnacique populo, ciuili tamen ac blando nobilis. Hic multis ornamentis percelebris videtur Ecclesia cum artificioso horologio: vbi mercatura, lanificium, cæteræque mechanicæ artes florent. Natus est in hac ciuitate Georgius Macropedius, excellens trium linguarum professor.

LOVANIVM.

LOuanium, caput est vrbium Brabanticarum, cœli & aëris benignitate nulli cedens aliarum, cuius amœnus & iucundissimus situs, merito inuitauit maiores, vt Louanium sedem ac domicilium Musarum diligerent. Habet enim vniuersitatem, qua non sit alia secundum Parisiacam numerosior, neq; ornatior, ex Colonensi nata filia, magnificentior matre. Habet hæc vrbs sacras ædes quamplurimas, vnam S. Petri structura tam eleganti, vt Architectorum iudicio, nullam pluribus locis inuenias pari politura. Huius è conspectu visitur domus ciuica operosissima, & quæ non vnare testetur olim florentissimam vrbem fuisse Louanium, Xenodochium amplissimum, Carthusianorũ quoque exnobium intra mœnia, loco ab omni tumultu & frequentia semotissimo est. Ad muros vrbis, qua Machliniam itur, arx est insigni vetustate, ad otium, rerumq; vrbanarum vacationem principibus accommodata. E regione turris est, ea altitudine, vt inde videri sereno cœlo Antuerpia possit, octo magnis miliarib. Louanio distirum oppidum: vulgo, impensa perdita, vocitata. Ager Louaniensis, præterquam rerum omnium, quę conseruandæ hominis vitæ peropportunæ sunt, etiam vini ferax, sed temperati, & studiosorum cerebro; quos sobrios esse decet, conuenientissimi.

MACHLINIA.

MAchliniam perueterem, ac præclaram vrbem, excussis cum antiquis, tum nouis auctoribus, comperimus, priscum nomen adhuc dum seruare. Ea, non malè, naturæ beneficio, sita, salubri aëre, in primis vtitur, cæteris omnibus affluit rebus, quæ ad hominum consuetudinem sunt necessariæ. Mediam secat, perluitq; flumen Delia. Hanc non ineptè meditullium vocaueris Brabantiæ, Louanio, Bruxella, Antuerpiaq; tot clarissimis simul vrbibus intercluſum, & vndiq; quatuor milliaribus distans, quam tetrapolim qui circumspexerit, is iustissimam trianguli formam efficiet. Interim Machlinia singulari iurisdictione valet, suisq; & propriis legibus vtitur, quo loci ante alia notandum hoc est: Grauidæ matres, dum pariendi instat tempus, relicta vrbe, in interioris Brabantiæ municipium quodpiam se conferunt, inibi onerosæ alui pondus deposituræ, eo consilio, vt liberi in partem immunitatum Brabantiarum itidem veniant. Vrbs alioqui, per se non tantum ædificiorum, tam priuatorum, quam publicorum descriptione nobilis, verum etiam operibus, mobilibusq; firmissima existit, eoq; magis, quod dum supra caput est hostis; patefactis ostiis, viciniam omnem, diffusis aquis, instar vasti lacus, ciues complere soleant, atq; hoc pacto, hostem intercludant. Cunctis autem vrbanis operibus, splendore, artificio, structuraq; antecellit Basilica B. Rumberto dicata, cui vasta, & prælta imminet turris, qua in speculæ loco, ad remotissimarum cum ciuitatum, tum amœnissimarum circumstantium possessionem prospectum, vtuntur. Secundum autem, cum dignitatis, tum magnificentiæ locum, illic obtinent septa Pizenburgica, in quibus commorantur Teutonico ex illo ordine procreati religiosi milites. Sed huic vrbi dies ille septimus (vti ipsi vidimus) ante Idus Sextil. exeunte anno M.D.XLVI. funestus exstitit, hocferè initio. Cum horrenda tempestas cœli esset orta, ecce vasta turris portæ ærenariæ vicina, qua maxima puluerisillius nitrati vis asseruabatur, fulminis iactu, non modo conflagrauit, verum etiam à fundamentis fruſtulatim disiecta, lacerata reuulsaq; est, vt ne vestigium quidé vllum prioris fabricæ supereſſet, quoque magis admirere, subitum istud & inopinatum incendium, vrbanam fossam, aquæ plenam, altam & sexcentis amplius passibus latam, ex ea parte non tantum siccauit, sed etiam arefecit, piscibus partim coctis, partim vero tostis, quaque versus remotissimè sparsis. Quin etiam mœnia flamma deflagrata, ac eo vterius circumstantium domorum parietes trecentenum amplius passium intetuallo, labefactati, aut deformati, vacillare, simulque vno & eodem temporis puncto, malum insolens manare, non solum per vrbem, verum etiam suburbanam viciniam transcendere. At ne dum modus infortunio positus, quant opere enim lapidum fractus, quo instar tonitru, cœlum contremit, totam ciuitatem permiscuerit, quantumque ruinarum passim ediderit, nisi ipse præsensq; viderit, non facile credat vnusquisq;, & multi nobiscum superant, etiamnum oculati testes. Huc accedit, hominum magna clades, quorum amplius ducentos periisse, ac triplo plures vulneratos accepimus, à fide dignis ciuib. Fuigurum ac tonitruum tanta vis fuit, vt vsq; ab Antuerpia, Bruxellaq; sonus iste miserabilis; multis credentibus terræ motum, in vicinitate factum, audiretur. Indigenæ vero ipsi, vsq; aliquo videre videbantur cœlum ruere, ac vniuersum mundum inuerti. quippe, cũ inter cæteros quidã in hypogeo concamerato, sed labefactato triduum ineidam ferens, semisepultus iaceret, ruderibusq; forte lantans, à circumstantib. extraheretur, attonito consternatoq; homini animo similis scisicitatus est: Nũquæ vniuersi supest species? Quod igitur Machlinia de cœlo tacta, incredibilem suarum rerum iacturam fecerit, id insœlicitatis eius fuit, quod vero deinceps, non ex ea tantum parte instaurata, sed multis præterea locis ornata, honoris est hoc eiusdem. Vbi septendecim opificum collegia, exceptis coliberariis, ad senatum admittuntur, quoties de re quapiam graui, deliberatio suscipitur,

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

pitur, quorum præcisè sex tanta apud suos gratia & auctoritate valent, hi sunt Pictores, Ichthyopolæ, Infectores, Coriarii, Cereusiarii ac Lanii, vr ex iis quotannis singuli legantur Senatores, itaq; summus Magistratus vniuersæ duodecim, sex Patriciis, ac totidem plebeis, constat senatoribus. Lanificii laus id quod pace cæterorum Belgarum dictum sit; Machlinienſibus, in quantum diligenti perquisitione didicimus, prima tribuitur, quòd tamen illic olim, sine comparatione, multo fuit vberius & copiosius exercitum. Intra eius enim territorium, supra ter mille ducentas textrinas extitisse, cõpertissimum habemus: quippe, legimus quemadmodum olim textores trib. multitudine freti vsq; adeo insolescere, animis efferri, neq; se continere, vt coorto derepente tumultu, & correptis armis, cæteros ciues inuaderent: sed tumultuario isto prælio inferiores, multos suorum amiserunt, itaq; temeritatis & superbiæ pœnam, iure merito luerunt, nec eo contentus senatus, immunitatum, munerumq; prærogatiua, huiusmodi auctores turbarum priuauit, à quo vsque tempore, & numero opificum, & existimatione sunt deminuti, licet ad hanc diem textorum collegium audiat, nunc amplum, nunc omnium reliquorum primum. Hæc vrbs vti telarum, & quidem optimarum, ita cortinarum multiplicium plena est: Tormenta, tintinnabula, denique instrumenta, ac vasa quæuis, ambigam an alibi terrarum maiore artificio, dexteriusue, facilisque ære conflentur. Reperias hic itidem omnis generis nauium architectos, & fabricatores. Instructissimum in ea vrbe ad quosuis casus semper rerum dominus reseruat armamentarium, tot tormentis æreis, ac ferreis, tot machinis bellicisque instrumentis, putà, nauibus, pontibus, carris, postremo tanta re castrensi, & militari supellectile affluens, ac nouissimè tot operariis, fabrisq; plenum semper, vt spectatoribus admirationem copia pareat. Hominum memoria celebrantur Machilinia oriundi duo, Ioannes Gocchus, & Arundineus grauis vterque auctor, item Nicasius Vordæus, is, qui licet visus visuram ei casus, trimo eripuerit, in literis tamen vsque eo profecit, tantosque fecit progressus: vt vtriusque iuris professione, Doctureq; dignitate claruerit, ac iccirco abs Trihtemio, inter naturæ miracula adnumeratur: Louanii enim ac Coloniæ, iura publicè docuit, interpretatusq; est, discipulisq; nonnulla theoremata dictauit, quæ typis impressa, etiamnum extat, æternum alioqui duratura. Obiit rarus ille vir anno 1492. Hinc ibidē editus est, (quemadmodum ipse in oratione ad senatum Machliniensem aperte fatetur) Christophorus Longolius, vir cum propter raritatem doctrinæ, tum propter virtutum cumulum, omni Europæ notissimus, quem non modo summo semper honore, priuati quiuis homines, sed etiam principes viri coluerunt, quemq; certatim multi, multis honoris muneribus donare voluerunt, sibique ita eius consuetudinem conciliare, vel potiùs emere. Sed omnium vniuersæ ordinum dona aspernatus, vnus Reip. Florentinæ, cuius aliquandiu officiosus, studiosusque extitit, pensione annua cõtentus, multorum auctor operum, Patauii anno M.D.XXII. libris immoritur. Contra D. Erasmus ille Roterodamus, in quadam familiarium epistolarum, ad Damianum suum Gœsanum data, scribit: Longolium reuera fuisse Hollandinum, Schonhouia oriundum. At ipsi auctori, patriam professo citius fides ponenda videtur, quam cuiuis peregrino. Scitum enim illud est: Cuique suus imperat affectus. Superant hac tempestate inter literatos & claros homines, ciuesque Machlinienses, Rembertus Dodonæus, insignis medicus, item mathematices peritissimus, à quo multa nec ea parua opera, subciuo tempore lucubrata accipimus: Deinde Philibertus ille Bruxellensis, albo geniorum regiorum adscriptus, vir cæteroquin literatissimus, & excellens orator. Iacobus Vuastelius, in sanctum illud Machlinienſe consilium cooptatus, vir vndique eruditus & honoratus, cuius F. Petrus, patre dignissimus, vt doctrina, sic eloquentia valet. Adeò, vt eius ore indigena senatus grauioribus quæstionibus, postulatisque respondeat. Pereruditorum illustriumque cæterorum virorum, quibus absqua scientiæ laus datur, multitudine, breuitatis studio superfedere malum⁹ in præsentia, quam ieiunè sobriéq; de singulis dicere. Hæc vrbs, alma nutrix, altrixque fuit, Philippi I. Caroliq; illius ter maximi Imp. Phil. illius Belgarum heri cum patris, tum aui, quod illic tunc temporis, vt plurimum, curia hærebat. Cuius amplissimæ prouinciæ vsuram, dum iam modo dictus Carolus auiæ Margaritæ Austriali, quoad vita frueretur daret, sedem Machliniæ fixit, illa ipsa herois, quæ etiam in ea vrbe, sui semper cupida, & gratiosa, anno M.D.XXX. obiit. Beneficiorum vero omnium, quibus olim aliquando, ab hero ornati sunt Machlinienses, par pulcherrimum hoc est: Primum omnium portoriorum, quæ in singulas merces iustis locis exiguntur, sunt immunes. Secundo, bona eorum firma, fixaque Belgicæ territorio circumscripta, per se libera existunt, nec obligatione sunt obligata (vti cæteræ popularium res) opt. iure prædiis comparanda, quam immunitatem ex Caroli illius omnium nouissimi Æduorum Reguli Belgarumque domini gratia, ac liberalitate, officiis, studio, opera sunt demeriti, quod enim cum summa virtute, ac fortitudine, bello laborantem, semper subleuassent, vix vlli alii clientum, aut magis fidere, aut plus tribuere solebat, ac ea propter amplissimum illum Senatum (vulgo consilium Regium) illic anno M. CCCC. LXXIII. instituit, cuius ipse princeps esset, cæteroqui triginta quatuor viralem, putà Cancellario, cohærario, binis præsidibus, quatuor equitibus, sex supplicum libellorum magistris, initiatis consiliariis octo, profanis vero duodecim, partim Doctoribus, partim prolytis constantem. Hic Senatus, primo rerum dominum quocunque isset, comitabatur, assequebaturque, absente vero principe, aut hero, Archigrammateus cunctis præerat. Eo autem ab omnibus penè Belgici tribunalibus, ius erat receptitium. Porrò, cum vxoris Ioannæ beneficio Philip. I. ad amplissimam Hispaniensium & annexorum regnorum possessionem vocatus, necessario transmitteret, eius iussu, nouissimè anno M. D. III. ad eam vrbem, in medio propè Belgio sitam, itaque apprimè opportunam, sedeis fixit ille ipse senatus, eius tamen forma & auctoritate, nec non consiliariorum numero, antea nonnihil immutato, qui, vti nunc est, vno præside, sedecim consiliariis, duobus scribis, ab epistolis, siue à secretis octo, & cætera munusculorum turba. Hucgeneratim, post ciues & tribuleis Flandris, Atrebatibus, Hollandinis, Middelburgensibus, Namurtibus, Lucæpyrgensibus, Valenciniensibus, postremo illis, qui litigosa illa prædia coluntzin Flandriæ, Hannoniæq; confiniis collocata, (de quorum iurisdictione ac iudicatu, Flandri & Hannonienses valde pertinaciter inter se contenduntⁱ) ex domestico foro prouocare, appellareue licet. Frisii item, Occidentem solem versus qui spectant, ac Vltrajectini, paucis ab hinc annis huic ipsum agnoscunt senatum: tanquam recognitorem ciuilium causarum, quas ipsi ante iudicassent, &c. Grauissima etiam belli intestini, quo decennium Belgicæ prouinciæ, mirum in modum sunt labefactatæ, incommoda Machlinia sentiit. Nam, quia ab oppidanis Auriacus miles, siue receptus, siue oppidum militari stratagemate inuasérit, voluntati & direptioni militum, primum quidem Hispanorum, tum Gallorum & Germanorum, ab Albano ex Hannoniæ montibus, victore reuerso expositum fuit, anno M.D.LXXII. die 1. Octobr.

VVA. BHSC. BU 03856

TRAIECTVM.

TRAIECTVM inferius, vernaculo idiomate Vtricht/firmissimo murorum ambitu, propugnaculis, multisque ad hostium furorem arcendum peridoneis turribus vrbs inclyta & memorabilis: Hollandiæ, quorundam sententia, adscribitur, quod tamē Ænex Syluio displicet, qui eam Frisiæ vrbem nominat, habetque sententiæ suæ rationalem Ottonem Frisingensem lib. 1. cap. 15. indubitatum autem nunc est, quod Diœcesis Traiectensis, quæ quondam suis Episcopis parere solebat, Hollandicæ se gubernationi sub Carolo V. dederit. Agrum multarum rerum vbertate præstantem, & Hollandico solo paulò altiorem, situ obtinet. Quo accedit, quod exiguo spacio, permulta oppida, bene & eleganter culta, muro cincta, & haud contemnenda magnitudine vicina habeat, ad quæ omnia, breuissimo tempore, Traiecto peruenire potest. Quæ cum eorum moderator, Serenissimus Hispaniarum Rex Philippus, ex alta quadam specula conspexisset, ingenti perfusus gaudio dicitur, quia tantam vrbium, oppidorumque frequentiam vnicum territorii sui bene culti indicium, singulare quoque decus, & ornamentum esse putabat. Asseruit ii, quos studium Geographicum delectat, Traiectensem hanc vrbem quondam Antoninam appellatam fuisse, vel ab Antonio Senatore Romano, qui immanem Neronis tyrannidem Roma fugiens, hanc vrbem ædificasse putatur: vel à M. Antonio, Iulii Cæsaris legato, belli Gallici tempore, initium ac nomen accepisse perhibetur, vel deniq; à M. Antonino PIO Augusto. Quicunque tandem horum præcipuus Traiecti fundator extiterit, antiquissimæ originis vrbem esse constat, quippe, cuius Antoninus in Itinerario mentionem faciat, & plurima Romanorum numismata, aliaq; antiquitatis monumenta, certa vetustatis indicia, frequēter hoc loci inueniantur. Nunc Traiecti nomen à traiiciendo vulgò obtinet, ob frequentem nimirum (vt plerique existimant) mercatorum per hanc vrbem transitum, vel quia hic veteris Rheni traiectus fuit. Is enim hanc vrbem solebat alluere, quæ nunc per fossas & canales artificiosè ex Rheno deductos, aquam consequitur, adeo, vt à plerisq; minus acurate hoc considerantibus, Rheno adiacere putetur. Est autem dives & populosa ciuitas, & priuatarum ædium nitore, & magnificis Canonicorum Collegiis præstans, quorum præcipuum est S. Martino sacrum, Fanum ornatum & sumptuosum. Quia porro secunda fortuna eos plerumque, quibus clementius fauet, paululum erigere, & cæteris anteferre soleat, vnde aliorum deinde inuidentia oritur, simultas quædam inter hanc ciuitatem, vicinumque populum orta est, adeò quidem vt ad arma progressum, & Traiectum expugnatum, ac dirutum ab eis fuerit, qui præsidiario milite, & constructa illicò arce VVillenbergh nomine, hanc Traiectensem Rempubl. aliquanto tempore suis habenis moderati fuere. Ab horum autem incondito & tumultuante domino, Clodouei Lotharii filii opera, & auxilio, tandem hoc oppidum liberatur. Regium est Traiecti consilium, in quo vicinarum vrbium lites dirimuntur. Arx etiam pulchra, & valde munita iussu Caroli V. constructa, cui Vredenburch nomen inditum. Hanc autem arcem ciues, atrocissima Hispanorum sæuitia grauiter læsi, & exacerbati, multo labore obsident, ac tandem extrema necessitate vrgente, ad deditionem adactos Hispanos, saluos & incolumes optima fide dimittunt. Anno salutis M. D. LXXVII. Februarii die XI. Præpotenti insuper Episcopatui commendatur Traiectum, cuius Antistes in sacris latissime imperat, qui & Archiepiscopi consecutus dignitatem, plurimum ab ea amisit, ob innocentissimi Bonifacii cædem, quæ in hac ciuitate fuit patrata, cui deinde Pipini, & Caroli Magni, Episcopatuum & Monasteriorum liberalissimorum benefactorum auctoritate, restitutus fuit. De Episcopis autem Traiectensibus, deq; variis eius Reipub. tum formis, tum mutationibus, peculiaris extat libellus Flandrico idiomate Lugduni Batauorum anno Christi M. D. XLIII. editus. Prodiit ex hac vrbe Hadrianus, eius nominis Papa Sextus, anno Domini M.D.XXII. Qui iuuenis, Louanium studiorum gratia profectus, fœlicissime omni scientiarum genere imbutus, paucis post annis eminere cœpit. Et tandem eo progressus est, vt Academiæ Princeps haberetur. Et quia non modo doctrinæ, sed & alijs naturæ dotibus erat illustris, in aulam vocatus, Carolo V. tum puero, institutor præficitur, aliquot deinde annis in Hispaniam abiturus, cum potestate gubernatoris Vniuersalis tanti regni, cui cùm magna cum laude præfuisset, tandem absens, Romæ in locum Leonis decimi Pontifex Max. designatur. In qua quidem functione, anno secundo obiit, dignus qui Pontificatui annis pluribus præfuisset.

UVA. BHSC. BU 03856

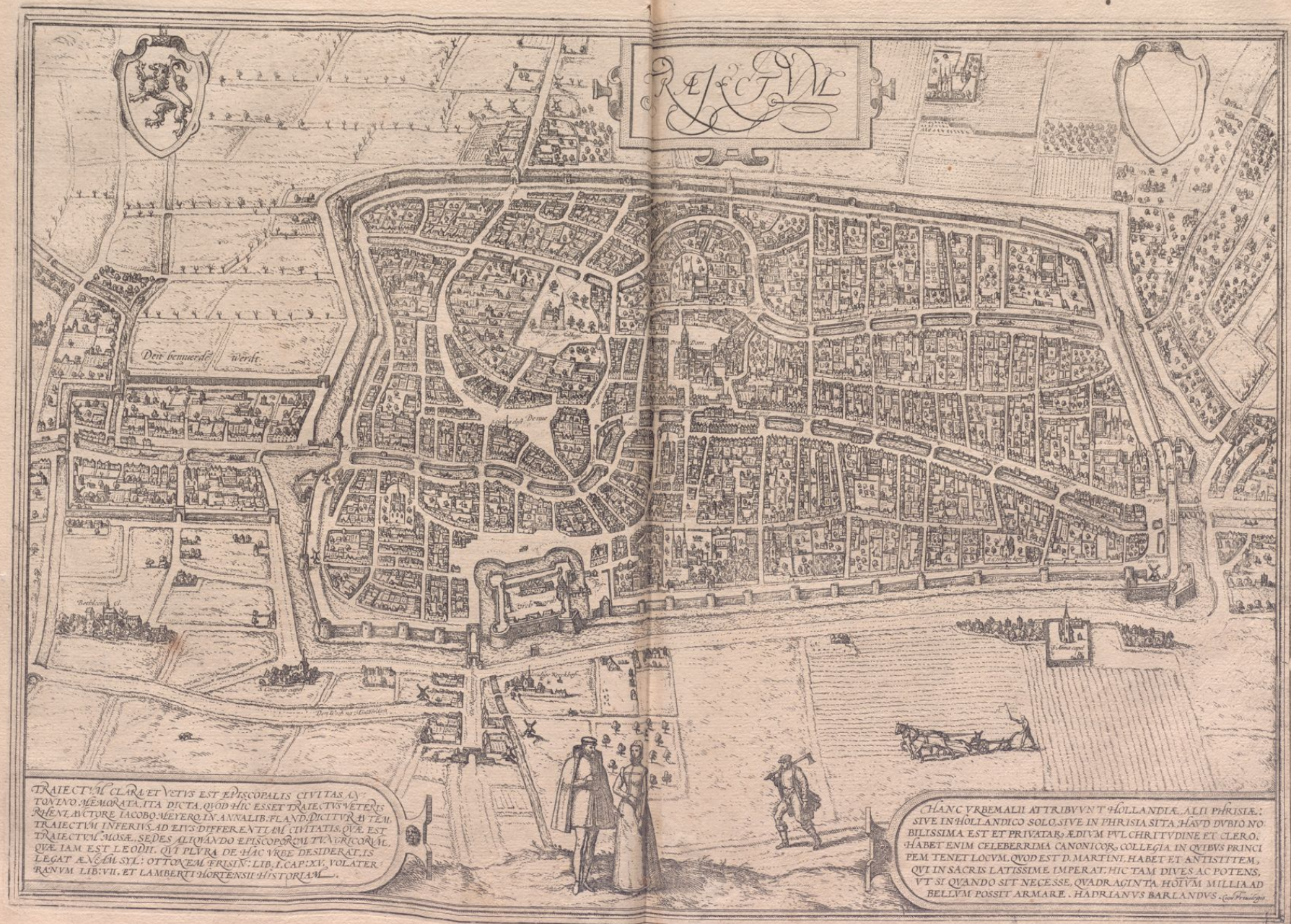

TRAIECTVM CLARA ET VETVS EST EPISCOPALIS CIVITAS. AVTONINO MEMORATA. ITA DICTA, QVOD HIC ESSET TRAIECTVS VETERIS RHENI, AVCTORE IACOBO MEYERO IN ANNALIB. FLAND. DICITVR AB TEMERE TRAIECTVM INFERIVS AD EIVS DIFFERENTIAM CIVITATIS QVÆ EST TRAIECTVM MOSÆ, SEDES ALIQVANDO EPISCOPORVM TVNGRICORVM, QVÆ IAM EST LEODII. QVI PLVRA DE HAC VRBE DESIDERAT, IS LEGAT ÆNEAM SYL: OTTONEM FRISIN: LIB. I. CAP: XV. VOLATERRANVM LIB: VII. ET LAMBERTI HORTENSII HISTORIAM.

HANC VRBEM ALII ATTRIBVVNT HOLLANDIÆ, ALII PHRISIÆ: SIVE IN HOLLANDICO SOLO, SIVE IN PHRISIA SITA HAVD DVBIO NOBILISSIMA EST ET PRIVATARVM ÆDIVM PVLCHRITVDINE ET CLERO. HABET ENIM CELEBERRIMA CANONICORVM COLLEGIA IN QVIBVS PRINCIPEM TENET LOCVM QVOD EST D. MARTINI. HABET ET ANTISTITEM, QVI IN SACRIS LATISSIME IMPERAT. HIC TAM DIVES AC POTENS, VT SI QVANDO SIT NECESSE, QVADRAGINTA HOMVM MILLIA AD BELLVM POSSIT ARMARE. HADRIANVS BARLANDVS. Cum Privilegio

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BIISC. BU 03856

AMSTELRE-
DAMVM.

HOLLANDIA, feracissima inferioris Germaniæ Regio, piscosis interluitur amnibus, & pascuis abundat vberrimis, neque regio creditur esse alia in orbe, quæ simili spacio, tot habeat oppida, mediocriter quidem magna, sed apprimè polita & concinna. Inter quæ quidem summam obtinet dignitatem Amstelredamum, in longitudinem gradibus XXVII. ac XXXIII. minutis, in latitudinem vero, gradibus LII. & XXXX. m. patens, ciuitas ad finum Thyum posita est, vnde fossæ plures intra mœnia deductæ, quarum omnium maxima est, quæ mediam secat, Ambracesque dicitur, qua parte sol oritur, nauibus peruiæ sunt, quas ab Oceano, ingens ille sinus Australis excipit, quæque vndeuis gentium copiose huc appellunt. Nam bis in anno ex cunctis ferè Europæ partibus, maxime ex populari Belgica, ex Francia, Anglia, Hispania, Lituania, Germania, Polonia, Lusitania, Noruegia, ex Osterlingorum ore Suecia, & Septentrionali cœlo, nunc ducentarum, nunc trecentarum corbitarum onerariarum classem eo confluere videas, quarum maior pars Gedani, vulgo Dantisci, Regiæ, Reuelæ, & Neruæ omnium mercium generibus oneratur. Stupidos plerumque aduenas ista detinet nauium tam ampla statio, ex qua diuerso ex orbe huc profectas quingentis plures interdum conspicere liceat. Sed longe maxima omnium pars domestica, & vrbana, quarum adspectu nihil iucundius. Cui consectarium est, luculenter, & in remotissimis terris ciues negotiari, ad eosque in horas peregrinos mercatores commeare. Portus summa commoditas hoc præstat, ideoque post Antuerpiam, secundum est Amstelredamum, Belgicæ Emporium, quod ditissimos homines incolere, pro multis vnicum hoc satis manifestum fuerit argumentum: siquidem CC. & CCC. nauium classe, (de qua modo diximus, quæque iustis temporibus, quotannis eo bis confluit) importatas merces suis facultatibus redimunt incolæ, sic, vt quinque, aut ad summum sex dierum interuallo, exoneratæ tot corbitæ, vnde soluerint, aut quoquo nauicularijs visum est, referantur. Sunt etiam hic fabricandarum nauium probatissimi architecti. Nihilo segnius interim, lanificium inibi tractatur, quippe duodena millia, & amplius pannorum textrinæ vrbanæ conficiunt. Fistucis fundata ciuitas vniuersa, perpetuis tignis insidet. Idcirco non sine sale & lepore amicus quidam noster, modo fistucatum illud pauimentum liceret contemplari, nō esse, cur videndi amœnioris nemoris desiderio quis teneatur, ac propterea ferunt, insanas substructiones, infraque aquam latentes moles propter materiæ copiam, laborum, operisque difficultatem, multo pluris constare, quam ipsa ædificia, & vniuersas fabricas, quæ ex solo eminent. Ciuitas omnium generatim operum & ædificiorum, cum publicorum, tum priuatorum descriptione nobilis, præpotens, numeroq; ciuium, & fortunarum amplitudine, valens, per se firma, naturaque & situ loci inuicta, vt vix expugnari humanis viribus queat, eoq; magis, quod vrgente necessitate ocultis quibusdam rationibus, & eo comparatis machina mentis, continentem diffusis aquis, instar vasti lacus complere ciues latissimè possint. Itaque si aerem, si circumfusum aquarum æquor, si deniq; loci situm, si chomata, incilia, (quæ omnia penè compita sectant) & his similia spectes, Venetiis haud adeo dissimilis ciuitas; cæteroqui fortunata, fœlix, & quàm orbis immensi circulator, hospes summè admiretur adspiciens. Qua de re gratus ciuis Nicolaus Cannius, lepidum imprimis hexastichon carmen condidit. Id quod nos in Studiosorum gratiam, huc intexere voluimus.

Hæc illa est Batauæ, non vltima gloria gentis,
Amnis cui nomen, cui cataracta dedit.
(Dicta prius Damum) variis habitata colonis,
Cum contenta casis, rustica vita fuit.
Hinc Amsterdamum tam facta celebrior, atque
Fortunæ creuit tempore nomen item.
Vrbs bene nota propè, atque procul distantibus oris,
Dotibus innumeris suspicienda bonis.
Diues agri, diues pretiosæ vestis, & auri,
Vt pleno cornu copia larga beet.
Quod Tagus atque Hermus vehit, & Pactolus in vnum,
Vere huc congestum, dixeris esse locum.

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

GRONINGA.

FRISIA Regio quondam latissime patens, hodie angustioribus contenta limitibus, Amisia flumine, in Orientalem & Occidentalem diuiditur. Hæc Groningam inclytam vrbem metropolim complectitur, quam alii Gruningam, à fundatore Gruno, nuncupant. Eumq; alij Troianum, alii Francum, Antenoris Regis Franciæ fratrem fuisse existimant, qui domestici dissidii causa fratrem relinquens, in Occidentalem Frisiam deuenit, & ibidem ciuitatem hanc, suo nomine insignem ædificauit, annis CCC. LXXVII. ante salutarem Christi natiuitatem, nullis tunc muris cincta, sed propugnaculis ligneis, immissis in terram palis fistucationibus, quasi consepta fuit. Mœnibus autem, fossis, ac turribus contra hostiles insultus validè munita est anno salutis M. C. X. Ciuitas nunc est opulenta, & frequenti populo instructissima, multis abundans aquis, arte in ciuitatem per canales deductis. Habet statua, leges, dominium, & iurisdictionem peculiarem, cum multorum pagorum confœderatione, vnde Regiæ Maiestatis titulo decori, ornamentoque existit. Præcelsis templorum turribus, & magnificis priuatorum hominum ædificiis inclarescit. Vrbem hanc ortu doctissimus ille Rodolphus Agricola illustrauit, cuius accuratissimis scriptis, potissimum iis, quæ de inuentione rerum posteritati commisit, Colonensis Vniuersitatis Studiosi adolescentes eruditur. Qui summus in Vniuersitate Heidelbergensi Professor, in fata ibidem concessit: cuius sepulturâ eleganti tumba ornauit Brabantici Concilii Præses D. Viglius, cum his Hermolai Barbari Veneti versibus:

Inuida clauserunt hoc marmore fata Rodolphum
Agricolam, Phrysij spemque decusque soli.
Scilicet hoc viuo meruit Germania laudis,
Quicquid habet Latium, Græcia quicquid habet.

VIX vllam ciuitatem esse crediderim, quæ toties Bellonam fœuientem perceperit, atq; Groninga, quemadmodum eius annales ostendunt. Nunc sub dominio hereditario Ducum Burgundiæ feliciter floreſcit.

BROVERSAVIA.

ZELANDIA, Matriaca Tacito, regio maritima, multis discreta insulis, quarum tres magnitudine, dignitate, & pagorum ciuitatumq; frequentia reliquis præferuntur, Valachria Suydtbeuelandia, & Scaldia, à præterlabente Scalde flumine nominata, quæ cum multis populosis pagis ac coloniis distincta plurimas exhibet rusticanas villas; pleraque vrbana, atque antiquæ nobilitatis prædia ac palatia, vt Haemstedium, & Remisse affinem Mœrmondam, & præter pulchram ciuitatem Zirizæam, Brouersauiam non ignobile municipium, vulgo Brouwershauen, oppidum nitidè & eleganter constructum, quod rei maritimæ peritos & exercitatos nauclcros suppeditat, & piscatores strenuos, vnde Brouersauia ingentem piscium copiam variis mundi partibus communicat.

GORICVM.

GORICVM, Hollandiæ ciuitas, eleganti castro insignis, situ amœno, rerumque omnium affluentia, nomen, laudemque meretur, trium miliarium interuallo à Schonhouio dista, Vvahalim fluuium, ex tribus alterum, quibus Rhenus in Oceanum effunditur, præterlabentem habet. Hic exaltissima turri, duæ supra viginti vrbes, muris septæ, conspici possunt, cum rusticorum villis, & non paucis nobilium habitationibus. Lætissimis abundat pascuis, vnde in butyro, lacte, caseo, ferè tota incolarum negotiatio consistit, quæ Antuerpiam, & ad alia loca, non sine maximo emolumento exportant. Hæc ex Guicciardini absolutissima inferioris Germaniæ enarratione, dictione mutata, desumpsimus.

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BV-03856

MONASTERIVM.

VESTPHALIA, Saxoniæ limitibus inclyta, Monasterium, Peutingero & aliis Mediolanum, Metropolim habet, munitissimamque vrbem. Quæ quidem etsi destructa esset per Anabaptistas, mœnia lacerata, turresque mirum in modum ruptæ ictibus bombardicis, denique nihil esset sanum in templis omnibus vrbis, tamen ita omnia sunt nunc restaurata, vt hodie sit pulcherrima & munitissima ex reliquis vrbibus V Vestphaliæ, quæ se ex variis mercaturis & officiis exercet, & campis abundat. In qua floruerunt literæ, & puritas Romanæ linguæ ante annos LX. Coquunt hic cereusiam, quam Batauicam, vulgo Keur dicimus, bonam & Hamburgensi similem. Sunt ibi quinque amplissima Collegia, & eius vrbis encomium descripsit Sapphico versu Murmellius ante annos sexaginta. Hæc Hammelmannus in descriptione vrbium V Vestphalicarum. Episcopatui appellationem vrbs Monasteriensis prebet, de quo ita in Cosmograph: a sua Munsterus scribit: Carolus Magnus tertiam Episcopalem Ecclesiam erexit in Mediterraneis Saxoniæ, nunc V Vestphaliæ, in Mymingrodeloco, qui postea ab insigni ibi fundato Monasterio, Monasterium fuit denominatum, ordinauitq; ibi Episcopum Ludgerum, natione Phrysium, fratrem Hildegrini Episcopi Halberstadensis. Cuius successor Hermannus, dedicauit & consecrauit Monasterium, & Ecclesiam trans aquas in titulum & honorem B. Mariæ Virginis. Quod breui Monasterium ita excreuit, adeoque factum est celebre, vt nomen dederit & ciuitati, & Episcopo ita, vt paulatim abolito veteri Mimigardeuordensi vocabulo, inceperit dici ciuitas, & Ecclesia Monasteriensis, quod nomen prequalunt in hodiernum vsque diem. Hæc ille. Consule etiam Saxoniam Alberti Crantzii.

OSSENBVRGVM.

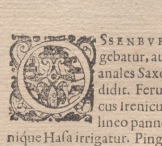

OSSENBVRGVM, siue Osnabrugum, insignis Saxoniæ ciuitas, à Comitibus de Engern erigebatur, auctore Hermanno. Alii à Iulio Cæsare hanc vrbem inceptam esse perhibent, vt anales Saxonum. Carolus illic Ecclesiam in honorem S. Petri, Crispini ac Crispiniani condidit. Ferunt hanc à pelle bouina dictam, quibus vrbs hæc fuerat circundata. Hæc Franciscus Irenicus. Duobus porro Canonicorum collegiis celebris, multum sibi lucri ex grisco & lineo panno comparat, sub paucis annis munitior facta, situ amœnam obtinet vallem, amnique Hasa irrigatur. Pinguem in ea coquunt cereusiam, Buse vocatam. Carolus Magnus Saxonibus triginta trium annorum bello edomitis, V Videkindi etiam arce, huic vrbi vicina expugnata, eaque imposito præsidio firmata, decem in Saxonia Episcopatus instituit, quorum præcipuum Osnaburgense seu esse voluit. Summè etenim hanc vrbem præ cæteris coluit, cui priuilegium nouæ scholæ concessit, in qua Græcæ & Latinæ litteræ à viris doctis traderentur. Hæc Munsterus, Hamelmannus & Argentinensium Chronica.

WESALIA.

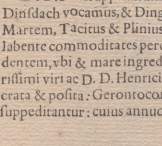

WESALIA inferior, ciuitas Cliuensis est clara opibus, dignitate, ædificiis, & mercatura, ad eius mœnia Lupia Rheno coniungitur, inde non longe Teutoburgum situm est, hodie Deusburg vocatur, oppidum iustæ magnitudinis & vetustatis. Cui vicinum est oppidum, vulgo Dinslaken appellatum, quod Arnoldus V Vesaliensis, Martis lacum, interpretatur. Nam Martis diem, Dinsdach vocamus, & Dingen, litigare significat, quod propium Martis est. Coluisse autem Germanos Martem, Tacitus & Plinius authores sunt. Sed iam ad V Vesaliam redeo, quæ magnas ex Rheno præterlabente commoditates percipit, qui sæpius ab origine sua tramitem varians, ab hac demum vrbe, ad Occidentem, vbi & mare ingreditur, cursum instituit. Est item V Vesaliæ memorabilis misericordiæ ara, à clarissimi viri ac D. D. Henrici Oliferii, cognomento Baers, D. Cancellarii Cliuensis, &c. parentibus conserata & posita: Gerontocomion nimirum, vbi senio & ætate confectis viris vitæ necessaria liberalissimè suppeditantur: cuius annuos prouentus filius, paternæ pietatis memor, adauxit.

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BIISC. BU 03856

BRVNSVICVM.

BRVNSVICVM, quondam à conditore Brunopolis, Ptolemæo, Tubisurgium, ex Francisci Irenici sententia hodie totius Saxoniæ metropolis, cuius fere centrum obtinet. ciuitas est permagna & populosa, duo millia passuum ambitu suo complectitur, à duobus fratribus, Brunone ac Theodoro, ab aliis Theomaro dicto, Lutolphi Ducis Saxoniæ filiis condita, salutis anno D. CCC. LXI. vt eorum historicus Hermannus testatur. Hanc vrbem Onaćtra amnis perlabitur, cui origo Hartonica sylua, quasque in partes ciuitatem scindit, omnem immundiciem secum trahens, variis vndique pontibus coopertus, Visurgo tandem coniungitur. Tota vrbs in plano sedet, mœnibus ac fossato duplici profundissimo, & aliquot in locis triplici, ac quolibet aquis stagnante munita. Vallum etiam inter fossata crassissimum ductum per circuitum, variis arborum consitum generibus. Non habet ciuitas aquam potabilem, sed communiter bibunt cerevisiam. Vini autem visus carior est & rarior. Quinque hic fora, quinque Prætoria, & totidem magistratus. Huius ciuitatis parua primum initia, multas per tempora accessiones habuit, vt per vices amplificata, nunc in eas excreuerit vires atque opes, vt facile principibus suis titulum inidderit, qui inde Duces Brunsuicenses vocantur. Libet hic ea, quæ Senatoriæ domui in hac vrbe præfixa leguntur, ob frequentissimas contentiosi huius sæculi lites forenses, paucis subiungere: In controuersiis causarum, capitales inimicitiæ oriuntur: Fit amissio expensarum: Corpus quotidie defatigatur, labor animi exercetur: Multa & inhonesta crimina deinde consequuntur: Bona, & vtilia opera postponuntur: Et qui sæpe credunt obtinere, frequenter succumbunt: Et, si obtinent, computatis laboribus, & expensis nihil acquirunt.

LVNEBVRGVM.

LVNEBVRGVM, nobilis Saxoniæ vrbs, olim villa, in ciuitatem redacta, ex ruderibus Bardeuigi, aut Bardovvick oppido, mercatura quondam celebri, quod Henricus Leo, propterea, quod à ciuibus non intromitteretur, Anno Domini 1188. funditus euertit. Hæc autem villa, à Iulio Cæsare condita est, & à Luna dicta; Lunæ enim simulachrum, vsq; ad Caroli Magni temporaillic remanserat, quod ipse deinde, pietatis zelo commotus, sustulit: Irenicus. At Albertus Krantzius, in sua scribit Saxonia, sub Henrico IV. arcem Luneburgensem, sed non oppidum extitisse. Otto I. erexit locum istum in Comitatum, adiunctis ei prædiis, de terra Meckelburgensi. Deinde circa annum Christi M. CC. XXXV. Fridericus II. ex Comitatu fecit Ducatum. Hanc ditionem, vna cum dominio Brunsuicensi, possiderunt tres Ottones Imperatores, atq; posteri eorum, vsque ad Henricum Leonem, qui exutus Bauaria, Saxonia, & omni ditione sua, Brunsuicum & Luneburgum retinuit. Quæ nunc munitissima est ciuitas, cincta fossis & vallis, habet figuram fere quadratam, patens in longum passibus circiter M. CCCC. L. & in latum nongentis. Sunt tres Parochiales Ecclesiæ in vrbe, inter quas S. Ioannis primatum habet, tria item monasteria. Occupantur ciues & mercatores potissimum negotiatione salis, quod ibi in magna copia coquitur, atq; terra, & aqua, Hamburgum, Lubecam, & ad alia loca per circuitum distrahendum defertur. A mis Elmencovv, hodie per hanc ciuitatem fluit, molas agit, atque multas vrbi commoditates affert, tandemque in Albim exoneratur. Sebastianus Munsterus.

BREMA.

BREMA, à Ptolemæo Fabiramum, vrbs Westphaliæ Episcopalis, ac elegans, quæ ab Hamburgensibus huc translata est, vbi olim Archiepiscopatus fuit omnium Aquilonarium prouinciarum, Phrisię orientali vicina, ad Weserum, siue Visurgum fluuium posita, ex quo admirandæ altitudinis rota, aquam ad incolarum necessitates in hanc vrbem per canales subterraneos artificiosè transfundit: ligneum habet pontem, sub quo molæ frumento frangendo, & tormentario puluere tundendo destinatæ, cõplures ex ordine hærent. Ex mercatura primarium hæc vrbe viuunt, vino carent, cereuisiam proinde coquunt optimam, quæ in vicinas regiones defertur An. Christi 1564. florens Bremensis Reip. status, intestina seditione grauiter læsus, priuatim integritati nondum absolutè restitutus est. Eius controuersiæ causas atq; initia, Ditmarus Kenckelus, prudentissimus Bremensium consul eleganti scripto complexus est.

OLDENBVRGVM.

ALDENBVRGVM, vel secundum alios Oldenburgum, duplex inuenitur, vnum in Holsatia Episcopatu insigne, alterũ in finibus Frisiæ. In hoc Holsatiæ Oldenburgo habitauerunt olim suæ gentis reguli, tantæ fiduciæ, vt Regi Danorum inferre bella, & inde expectare non dubitarent. Sed quid non edax consumit vetustas? Olim ad mare posita ciuitas, portum habebat turissimum, nunc in mediterranea videtur abiisse, quod à marinæstus exaggerans arenas, exclusit vrbem à portu, vt importuosa esset, indeq; & per Sclauorum bella defluxit splendor eius, vt iam diu rusticum, nec clausum habeatur oppidulũ. Præfuit ei Godscalcus, primum tyrannus contra Christianos, sed cõuersus ad Christum, infinitam gentilium multitudinem ad baptismi gratiam pertraxit.

VVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

LVBECA.

LVBECA emporium celebre, & Vandalicarum ciuitatum præcipua, ante iniquis irati Martis atque Vulcani casibus est labefactata, quam hunc inter Trauenam & Vacensissam flumina situm consequeretur, donec tandem ope, atque auxilio Adolphi à Schawenburgo, Holsati Comitis, hostium suppressa tyrannide, pacifice exædificari cœpta est, Anno à Christo nato M. C. XL. Ac deinde quidem, vindice Friderico Imperatore Augusto, libera Imperii vrbs efficitur, & insignia, bicipitem, partim auream, partim nigram aquilam consequitur. Idem etiam Cæsar, primus augustam illam & inclytam Hanseaticam societatem, multis exemtionibus, & priuilegiis in variis mundi partibus ornatam, confirmauit, eiusque caput, dominam, atque reginam, florentissimam Lubecensium Rempublicam constituit, circa annum salutis M. C. LXXXII. (quem admodum Chronica Argentoratensia commemorant) Quare etiam Hanseatici conuentus, vt plurimum ibidem celebrantur, in quibus de communibus ciuitatum negotiis agitur, eoque in controuersiis quatuor Residentiarum (quarum nomina in cælata Londini descriptione inuenies) appellationes deducuntur. Hanseaticifœderis Syndicus nunc est clarissimus vir D. Henricus Sudermannus, I. V. Doctor, ex nobili & patritia Colonien sium familia oriundus, qui frequenti rerum vsu, multisque legationibus ad Reges & Principes exercitatus, non modo emporio Antuerpiano, sed & vniuersæ Hanseaticæ societati, perceleb ri dignitaris commendatione in XVIII. annum præest. Nunc situ & opere fortissima est Lubeca, propugnaculis validis admodum munita, quæ palis ac tigris fistucationibus in aquam immissis, peringentem sustinet molem. Binę sunt ciuitatis platęæ, longis extensæ spaciis, quas reliquæ cruciatim intersecant, & cliuoso descensu, ad Trauenam & Vacensissam flumina exiliter deprimuntur, vnde grata vicorum mundicies, qui sordes in flumina transmittunt. Mirifico nitore conspicua sunt templa, præcelsis ornata turribus, quæ cupro & plumbo tecta, apicibus aureis nitent. Summa artificum industria, ex flumine aqua vi molæ in altam transfunditur turrim, quæ per occultos terræ meatus, latè teſq; siphones, ad ciuiũ ædes eo modo delabitur, vt huius rei ignarus, naturalibus fontibus Lubecam abundare existiment. De reliquo huius vrbis splendore, de bellorum sæuitia, quibus sæpius ab Hollandis, Holsatis, Danis & Sueco attrita fuit, quomodo item tertio igni conflagrata, breuitatis studio nihil adūcio: Illud interim silentio inuoluere æqueo, incredibilem huius Reipublicæ potentiam arguere, quod vnà cum Daniæ Rege, non alieno, sed sui ærarii præsidio contra potentem Sueciæ Regem, priuilegiorum causa in octennium, terra, marique fociale bellum sustinuerit, & pacificationis tandem media, intercedente Imperatore, aliisq; Imperii proceribus, admiserit.

HAMBVRGA.

HAMBVRGA, maxima inferioris Saxoniæ vrbs, nomen habet ab Hammone, qui eam instaurauit, vnde Latinè Hammonis Burgum, Francisco Irenico dicitur. At Albertus Krantzius, Hamburgum ab Hama, insigni pugile, nomen accepisse existimat, qui à Starcataro Dano, monstrosæ magnitudinis & roboris homine, hoc loci ante vrbis ædificationem occisus perhibetur. Lubeca decem miliarium interuallo distat, aquis est instructissima, & ad mercaturam situ admodum opportuno. Quare Angli, quos iam Brabantia non tolerat, merces suas hic distrahunt. Mœnibus, fossis, vallo, diuitiis & incolis, nihil Hamburga cultius, nihil munitius vidi. Ædes habet eximiæ venustatis, quæ ductis per vrbem euripis alluuntur. Ex quibus, ob vini inopiam, potum cereuisiam coquunt, quæ non ab Hamburgensibus tantum, sed & in aliis Saxoniæ partibus auidissimè bibitur, adeo, vt dictu mirum sit, quanta cereuisia hęc gens sese ingurgitet: laudem meretur, & gloriam, qui fortius potitarit. Carolus Pipini pater hic Vicarium habuit, quem Dani, expugnatis vrbem, igneque vastantes, eiecerunt. Inter septem Vandalicas Hanseatici fœderis vrbes non infimum dignitatis gradum Hamburga obtinet.

UVA, BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

WEIMARIA.

WEIMARIA, pulchrum est in Thuringia oppidum, quondã peculiari comitatui nomen, iam vero inclytam Saxoniæ Ducibus, sedem & domicilium præbet, qui magnificum in eo palatium habent, ex quadratis & formatis ad lineam saxis nitide ædificatum, & pomarium omni arborum genere summâ industria consitum, quod Ilma fluuio irrigatur, qui in Salam tandem se recipit.

ERDFORDIA.

ERDFORDIA, memorabilis & maxima Germaniæ vrbs, Thuringiæ metropolis, à priscis Erphesfurt appellata, à molitore quodam, Erpf, & transitu, quem Furdt, Germani vocant, denominatur. Eam Gera fluuius illabitur, & mediam ferme præterfluit, cuius commoditate tota purgatur. Montem habet excelsum, qui nunc S. Petri vocatur, vbi olim fuit arx constructa, quæ postea rursum est desolata, regnante Ç apud Francos Dogaberto monasterium B. Petro sacrum ibidem ædificatum est. Cui Bonifacius Archiepiscopus Moguntinus, B. Virginis templum coniunxit. Huius vrbis ager optimus est, & herbæ fullonum, quæ sandix ac saponaria dicitur, pro tingendis vestibus ac pannis feracissimus, & pecorum pascuis abundat. Plinius etiam ad Erdfordiam Germaniæ raphanum se vidisse comprobat ad puerorum infantium magnitudinem prouenire. Est hic Vniuersitas à Dagoberto Francorum Rege, anno Domini 1391. fundata, & à Bonifacio IX. & Pio II. variis priuilegiis honorata. Vide Munsterum, Annales Argent. & Georgium Rithaimerum in orbis descriptione, & Pii II. Europam.

IENA.

IENAE Thuringiæ vrbis nomen, vt quidam à Iano deducant, non video quanam ratione fieri queat, cùm hic Deus in Theutonico solo cultus non legatur. Probabilius itaque Stigelius scribit:

Hinc placet Hebræo nobis hanc nomine dici,
Vt vetus à Iayn nomen IENA tenet.
Cur ita cr edlderim, nisi mentem vocula fallit,
Certa huius ratio nominis esse potest.
Quippe vocat Iayn Solyma pius incola terra,
Hoc quod nos Latio dicimus ore merum.
Quæ caput in mediis vrbs fertilis erigit vuis,
Hanc quisquam à vino nomen habere neget?

Hæc ille. Ima iacet valle, muris & turribus firma, ponte lapideo vtramque Salæ ripam coniungens, schola etiam triuiali insignis.

GOTHA.

HVRINGOS à Gothis, Rithaimerus in sua orbis descriptione originem traxisse scribit, eo, quod Gothi in hac regione gentis suæ vocabulo GOTHAM vrbem condiderunt, circa annum Christi, vt Iobstenio placet, 923. Admirandæ fortitudinis castrũ habuit Grimmenstein, quod nunc solo æquatum iacet. Eius rei causa hæc fuit. Guilhelmus Grumbachius, stirpe magis, quam virtute nobilis, ob varia & enormia flagitia, quib. Principes in ordinem redigere, Cæsarem ex imperii fastigio deturbare, nouamque imperii formam molicbatur, à Ferdinando Imp. Aug. tum à Maximiliano Imp. eius filio, reus declaratus & cognitus, cum omnibus verè Catilinariæ coniurationis sociis condemnatur, proscribitur, atque Illustrissimo Principi electori Saxoniæ Augusto, sententiæ promulgatæ executio, ab Imperatore, ac cæteris Imperii ordinibus, vno cõsensu demandatur. Quam ipse proscriptionẽ, fiducia sui receptus, & protectoris Ioannis Friderici II. Saxoniæ Ducis, contemnit. Qui cùm post multas Principum admonitiones, à pertinaci seditiosorum defensione non abstineret, Illustrissimus Saxoniæ Dux, Princeps elector Augustus, extrema necessitate coactus, ne mandata Imperii detrectare videretur, vrbem pridie natalis Domini obsidione aggreditur, eamq; XIII. Aprilis, Anno Domini 1567. deditione capit. Tum Grumbachius, & cum eo quatuor ex coniuratis, ob violatæ Cæsareæ Maiestatis crimen commissum, XVIII. Aprilis iusto supplicio afficiuntur, castrum diruitur, Dux Ioannes Fridericus, captiuus Viennam abducitur.

FVLDA.

FVLDA, metropolis est eius in Germania regionis, quam olim Buceoniam, alii Buchoniæ syluã seu solitudinem appellabant, quæ inter Thuringiam, Franciam, Wedcraugiam, & Hessiam sita est. Inter ripas alias habet Fuldam, quæ præterlabens ciuitati nomen dedit. Cuius præcipuum decus atq; ornamentum est, peruetusta illa & plane augusta Basilica S. Saluatoris, quam longe lateque celebertrimam memoria B. Bonifacii reddidit, cuius auspicio diuino, Fuldana ciuitas primum & condita, & aucta, vasta ante solitudo. Basilica enim hæc antiquissimi monasterii prior oppido constructa fuit, anno nimirum salutis 755. Imperatore Pipino Caroli Magni patre. Quo fermè tempore Wonfridus, post Agathopœus, siue Bonifacius dictus, è Britannia in Germaniam venit Apostolus Christi, qua de re magnus est consensus annalium, &cet. Ampliorem huius regionis & vrbis Chronographiam Georgii Wicelii, vide in Munstero Cosmographo.

UVA. BHSC. BU 03856

WEIMARIA.

Cum Priuilegio

GOTHA.

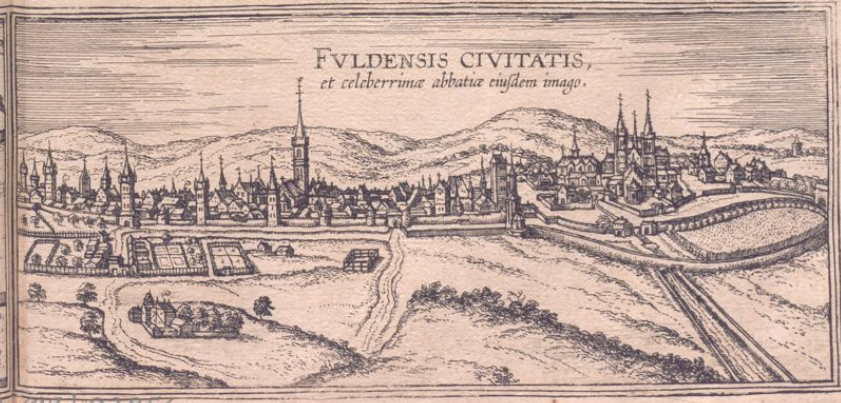

UVA. BHSC. BU.03856

UVA. BHSC. BU 03856

MARTPVRGVM.

TERRA, quæ à Mœno versus Septentrionem extenditurà, prædecessoribus nostris adscribitur Teutoniæ inferiori, complectiturque in primis Hassoniam, Thuringiam, & Misiam. Hassonia ab occasu contingit Rhenum, & ab ortu Thuringiam atque Saxoniam, versus aquilonem verò confinis est terræ Brunsuicensium, & pro parte VVesphaliæ. Huius autem regionis duo præcipua oppida sunt Martpurgum & Cassula. Quorum illud prouinciæ Metropolim statuunt, putantque quidam sic dictum, à Deo Marte: alii autem à Marcomiro, Marcomiri vicesimi sexti Regis Francorum filio, nominatum & erectum fuisse colligunt. Ptolemæo, authore Francisco Irenico, Amisia dicitur. Ciuitatem hanc olim villam fuisse, historiæ produnt. Eam Lona præterfluit, insignis in Comitatu VVitgenstein fluuius (Andem Horberg oritur) olim VVedekindi Anglorum Principis castrum præterfluens. Lasphe eiusdem Comitatus oppidum alluit, inde Beidenkap, Martpurgensem hanc vrbem, Steiffenburg, Giessen Cattorum, nunc Hessorum oppida allabens VVetzphalar Limburg præterfluens, multis receptis amnibus, infra Lonstein oppidum in Rhenum euoluitur. In præcelso montis culmine Principis sedes est, cum Sacello, opus Lodouici Episcopi Monasterienſis Henrici tertii Lantgrauii Thuringiæ filii. Liberalium artium studium vniuersale in hac ciuitate Marpurgensi habetur, institutum anno Christi 1526. & Anno 1535. à Philippo Principe instauratum.

CASSVLA.

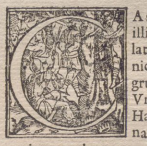

CASSVLA, præcipuarum Hassiæ ciuitatum altera, dicta quasi Castellum, olim tantum illic arcem extitisse perhibent. Illic lilium aureum è Roma per Lantgrauium delatum videtur. Nuncupatur autem à Ptolemæo Stereontium. Hæc Franciscus Irenicus: Fulda, Ana, & Trusula fluminibus irrigua. Aquis igitur instructa ciuitas, agrum fœcundum atque compascuum habet, & arua pecoribus nutriendis idonea. Vnde in vellerum, lanæque venditione, horum potissimum negotiatio consistit. Has siquidem merces, lanam præcipuè, partim ex Buuonia, regione Thuringiæ vicina allatam, partim patrio in solo natam, in maximum Brabantiæ Emporium Antuerpianam vrbem exportant, & inde Londinum transmittitur, quo Anglis (qui licet ouibus abundent, tantam tamen lanæ copiam, quantam ipsi consumunt, textrinis suis suppeditare nequeunt) à nostris Germanis medium offeratur, atque materia maxima lucri, & ex mercibus nostris in Germania natis, pecuniam colligendi, dum confectum ex nostra lana pannum, ante aliquot annos Antuerpiæ, nunc Hamburgi, & Francofordiæ ad Mœnum, parata pecunia comparamus.

UVA. BHSC. BU 03856

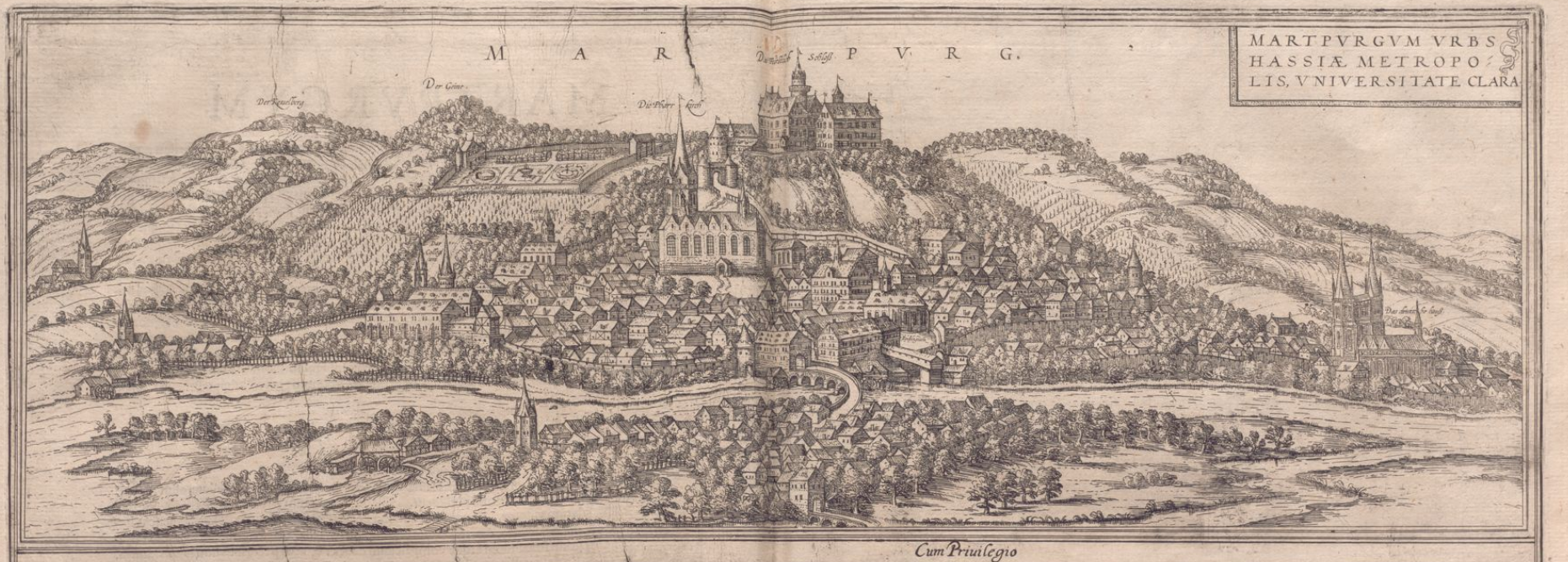

Cum Priuilegio

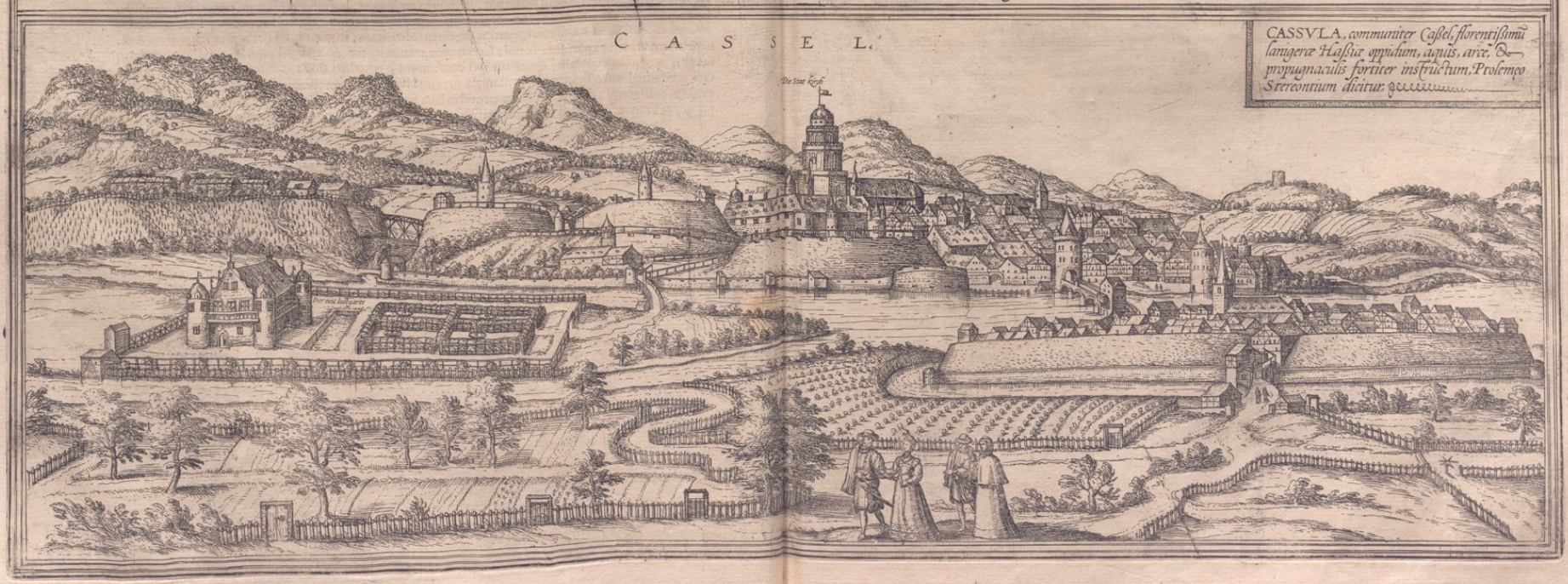

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

WITTENBERGA.

VITTENBERGA Oppidum, temporibus nostris domicilium Ducum Saxoniæ superioris, à VVittikindo I. Saxonũ Christiano Principe, vt quidam putant, VVittenberga nuncupatum. In quo dux Fridericus electior, Ernesti electoris filius instituit anno Domini 1502. vniuersale studium ex Lipsiensi & Tubingensi vniuersitate. Quam Academiam alter Fridericus ita ornauit, vt ex frigida, teste Erasmo, celebris enaderet. Petrus Mosellanus, Fridericus, inquit, VVittenbergam suam omnigenarum artium, maximè trium linguarum Professoribus sic instituit, sic adornauit, vt optimè constituti Gymnasii exemplar hinc petere possis. In quo Heningus, Oldendorpius Iurisconsulti, scriptis apud Germanos celebres floruerunt. Memorabile est, quod de purgatione per ferrum candens in hac ciuitate accidisse, Albertus Krantzius in sua VVandalia commemorat lib. 8. cap. 30. Incendium ædium furtim procuratum, imponebatur in hoc oppido innocenti: ille sanctè iurans eius se culpæ non esse affinem, purgationem afferebat vulgarem de ignito ferro, quam iuribus interdictam, aut ignorauere, aut contempsere, qui iudicio præerant laici. Ferrum ergo ignitum ille deportat tenere non paruo: tum manibus excutiens nihil læsionis præferebat. Euanuit ferrum ex oculis mirantium omnium. Annus penè totus interciderat, cum alius iam filicibus viam straturus in oppido publicam, in arena loci manum vertit, & inuento ferro adhuc ignescente, dextram adurit. Mirati qui astiterunt, rem perferunt loci præfecto. Illi mox incidit suspicio, illum esse hominem criminis reum, quod innoxio imponebatur: mox iubet ad quæstionem abripi, confitetur crimẽ, & vltimo supplicio, fractis rota cruribus interimitur: ita Diuino iudicio est proditus noxius. Extat etiam historia de candentis ferri purgatione, quam Genildis Henrici tertii coniunx subiit: Quæ cum ab æmulo quodam adulterii accusaretur, iudicio candentis ferri se purgauit. Non absimile purgationis genus eos vsurpasse apud Georgium Cedrenum inuenio, quos virgines corrupisse, aut quæ corruptæ essent, erat suspicio.

FRANCOFORDIA AD ODERAM.

FRANCOFORDIA, in Marchia Brandeburgensi, situ excellit. Ab ortu etenim interlabitur Viadrus fluuius, hodie Odera dictus, piscium copia abundans: ab occasu vero, meridie & borea, sunt vineta innumera, collectaq; vina per Viadrum in Pomeraniam, Daniam, Borussiam, & vicinas partes distrahuntur. Diceres hic Bacchum, Cererem, Naiades, & Dryadas habitare. Desunt tantum metalla & aromata, alioqui multarum rerum est Cornucopiæ. Habet satis fœni & lignorum. Tradunt annales eorum, ciuitatem primum fundatam & extructam Anno Christi 1253. per Gedinum ab Hertzberch, commissione Ioannis I. Marchionis Brandeburgensis, atque ordinatam pro mercibus deponendis, quæ terrâ & fluuio illuc deferuntur. Pleriq; ciues de sua negotiatione, præsertim piscium, vini & annonæ, quorum maxima ibi est copia, solliciti sunt. Publicum in hac ciuitate Gymnasium institutum fuit, ab Illustrissimo Principe electore Ioachimo, ex Lipsiensi anno Domini 1506. Ab Alexandro VI. & Iulio, & Maximiliano I. Imperatore variis priuilegiis ornatum. In quo iam inde ab initio, in omni artium & disciplinarum atque linguarum genere præstantissimi doctores fuerunt, quorum aliqui à Sebast. Munstero recensentur.

WISMARIA.

VISMARIA in ducatu Megapolensi clari nominis ciuitas, circa annum Christi CCCXL. ædificata perhibetur, quemadmodum his verbis Albertus Krantzius in VVandalia sua testatur. Gunzelinus, patri cognominis, Svverinensem comitatum tenet post patrem, quem ille ab Henrico Leone promeruit, hic ergo filius, cùm Mekelnborg pro sui magnitudine oppidum cerneret immunitum, quod distensum in longum, nullis vallis ac muris potuit firmari, vicino loco ad mare contiguum, vrbem cœpit moliri, quam VVismariam, incertum vnde ducto nomine appellauit. Si Latini rem gessissent, suspicarer Cismariam vocitatam. Nunc cum Saxones fundamenta fecerint, in obscuro manet vnde sit nomen deductum. VVismariam tamen nomen esse Vvandalicum, ex aliis meminimus. Potuit ergo vir in gente nobilis ibi habitans, loco relinquere nomen, vt ex VVismaro VVismaria, quomodo ex Romulo Roma diceretur, &c. Anno salutis M. CC. LXII. tota incendio periit, ac tum multo, quam ante, magnificentius extructa, lapideis ædibus condecoratur. Deplorandus in hac vrbe casus, Medææ fabellas superans accidit. Faber erat lignarius, qui per interualla miserabili phrenesi vexaretur: correptus aliquando furore, vbi stabat in soluto labore, fecurim prehendit, domum repetit, liberos duos per medium secuit: tertium cum simili furia esset consumpturus, mater iam prægnans cum ciulatu misero

UVA. BHSC. BU 03856

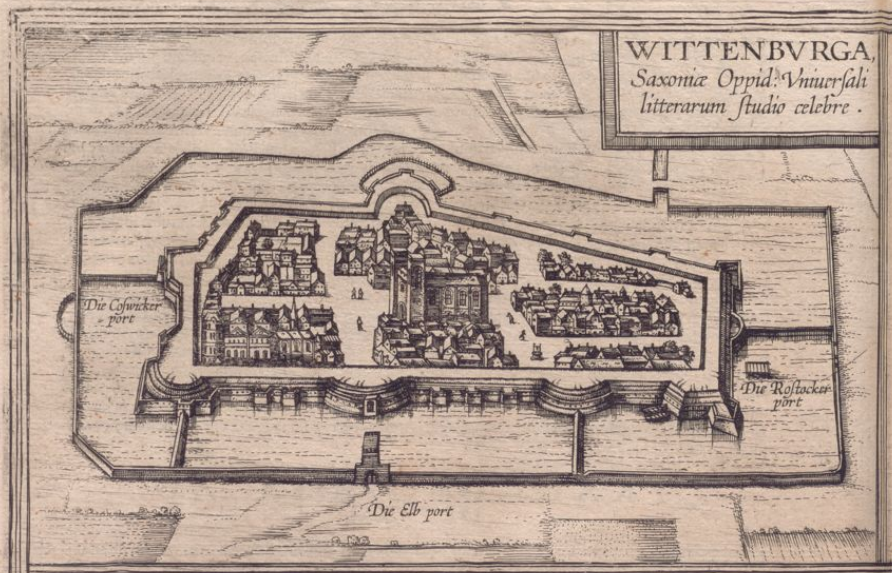

Cum Priuilegio

UVA. BHSC. BU 03856

miſero, virum à tergo comprehendit. Ille vlnis fœminæ excuſſis in eam vertit ictum, ſternens vno impetu duos, ita cruentus prodit in publicum, laboris ſocios, quo reliquit loco adit. Rogatus ab illis, quid ita cruentus videretur, horrore verbi cœpit reſipiſcere, & in ſe reuerſus, recordatur quid fecerit: domum illico repetit, ſparſos vidit paruulos, & in medio matrem crudeliter confectos. Territus ſuo facto, cultrum proprio ſuo defixit in pectore. Quid hoc parricidio horrendius? Quid miſerabilius poteſt excogitari?

ROSTOCHIVM.

ROSTOCHIVM vrbs maritima Saxoniam attingens, λαχιβούργιον Prolemæo, Duci Mekelburgenſi ſubditur, populis ac diuitiis opulentiſſima, primum arx fuit ruſticorum caſellis ſepta, tum circa annum ſalutis M. C. LXX. communiri cœpit, & vallo cingi, atque in oppidi formam conſurgere. Frequentibus ſeditionum motibus, incendio, aliiſque calamitatibus adeo deuaſtatum frequenter fuit, vt ſub eo ſydere fundatum Krantzius dicat, quod vix vnam Saturni reuolutionem, ſine manifeſta purgatione tranſeat. Vniuerſitatem habet, Anno Domini M. CCCC. XIX. Illuſtrium Principum Megapolitanorum Ioannis, & Alberti, & Senatus (qui ſtipendia Profeſſoribus tribuit) & vicini populi liberalitate inſtitutam.

UVA. BHSC. BU 03856

DRESDA.

MISNIA regio superiori Saxoniæ insita, inter Salam & Albim posita est, & à Mesia lieu, ad quem olim fortasse eius incolæ habitarunt, aut à Misna vrbe nomen accepit, cui opinioni Gregorius Rithaimerus, in sua orbis descriptione libentius accepit. Inter alias vrbes Dresam habet, aspectu situque amœnissimam, quæ firmissimo murorum circuitu, foueis, propugnaculis ad hostium propellendos insultus probè munita, tum etiam publicorum ædificiorum, aliarumq; priuatarum ædium singulari nitore, cum præcipuis Misniæ vrbibus decertat. Eam Albis inclytus Saxoniæ fluuius, Rheno conferendus allabitur, cuius margines pons stupenda, ob longitudinem serie, ex saxo durissimo fornicatus coniungit, habens in citeriore latere Dresam antiquam, frequenti habitatione celebrem. Quòd ad loci aërisque salubritatem attinet, eam quidem exuperans soli fertilitas, grataque cœli clementia, tantam suppeditat, vt Illustrissimi Saxoniæ Duces, Principes Electores ad hanc potissimum vrbem commigrarint, multisque aliis florentissimis ditionis suæ ciuitatibus relictis, in hanc perpetuam vitæ sedem, & domicilium fixerint. Qua occasione, arx omnium sine iudicio, qui eam viderunt, magnifica, Dresam exornat, quadrato & sesto ad regulam saxo, ingenti sumptu constructa, & opportunis ad defensionem muris machinisque mire exculta, atque conspicua. Est & hic armamentarij Illustrissimi Saxoniæ Ducis, omnis armorum ac machinarum genere, globorum item, ac pulueris maxima copia instructissimum. In quo thoraces ferrei, & permulta cataphractorum corpora, cæteraque bello necessaria, singulari diligentia ac cura asseruantur, quibus bene plenus amplissimusque exercitus contra quoscunque motus, subito armari ac instrui potest. Quod si hoc loci, Scorpiones, Falcones, Mortarios, Ruptores, aliaq; stupendæ magnitudinis, ac ponderis tormenta muralia, eorumque nitorem, ac formas enodatè recensere voluero, vereor ne veritatis me limites egressum ij existiment, qui tantum, tamq; magnificum rerum bellicarum apparatum nunquam viderunt. Illud interim constanter affirmo, non vlium in vniuersa Germania armamentarium reperiri, quod huic Dresensi non deferat palmam. Territorium huic vrbi vicinum, ob lætam agrorum fertilitatem, quocunque oculos verteris, amœnissimi horti, arboribus, herbisque generosis culti exornant, in quibus parietes reticulati, variorum fructuum vbertate magna cum voluptate spectantium, latissimas consitasque areas cingunt.

LIPSIA.

LIPSIENSIS ciuitas, asserente Munstero, in Ostia, vulgo Ostland, aut, vt alii volunt, in Misnia posita, (est enim hoc posterius vocabulum laxius priori, & vtraq; terra vni paret domino) non est vrbs admodum ampla, sed tamen talis, quæ sua angustia etiam amplas Germaniæ, maxime Principum exuperat ciuitates. Abundant ibi mercatores, qui varia & continua exercent commercia, idque ter per annum in ipsa ciuitate, sicut quidam de nundinis eius loci, hunc in modum scripsit Mercibus augetur ter Lipsia magna quotannis. Est ornata magnificis ædibus, quæ: in vniuersum lapideæ sunt, intus tabulatæ, & foris miro artificio ac maiestate depictæ, atque ob æqualitatem structurarum & pulchrum ordinem, miram inter se habentes concordiæ rationem. Habet senatum, qui non ex opificum indocta turba, sed ex doctis collectus est viris, è quorum autoritate & iudicio, Misnensium, Duringorum & inferioris Saxoniæ ius pendet. Nam mittunt hi ad eos dubias quasque extricandas causas. Passum est hoc oppidum anno Christi M. D. XLVII. grauem tacturam, quando sexta die Ianuarij cœptum fuit oppugnari, per Ioannem Ducem Saxoniæ, Principem electorem. Tunc enim exusta fuerunt suburbia, bombardarum ictibus, deiecta mœnia, turres concussæ, domorum tecta dissolura, castrum ciuitatis multum deformatum, obsidio in magno frigore continuata ad XX. dies, & tunc hostis re infecta coactus fuit discedere. Vniuersitate, quæ ex Pragensi anno saluris M. CCCC. VIII. initium sumpsit, Lipsia claret. Quia enim Germani nouam Hussitarum doctrinam, quæ Pragæ in Bohemia oriebatur, repudiabant, vno die supra duo millia discipulorū magistros secuti, apud Lipsiam Misniæ vrbem, trium dierum itinere à Praga distantem, vniuersale studium erexere. Cuius initium atque progressum Æneas Syluius, post Pius eius nominis II. prolixius tractat, cap. 35. lib. historiæ Bohemicæ. Hanc vniuersitatem Erasmus in Epistola ad Georgium Saxoniæ Ducem, inquit eius auspiciis, ac munificentia, solennibus studiis & politioris litteraturæ ac linguarum accessione florere. Eam Petrus Mosellanus, Græcarum litterarum professione illustrauit. Scribit Æneas Syluius: Cum Leonardus quidam eques & nobilis, cognatum suum, qui Lipsiæ bonis literis operam dabat saluratus, aduenisset, quæsisset que vti valeret, & quem in bonis literis progressum fecisset, vnus è commilitonibus respondit: Optime quidem se amicus tuus gerit, quia inter mille & quingentos, hic vnus bibendi palmam obtinet.

UVA. BHSC. BU 03856

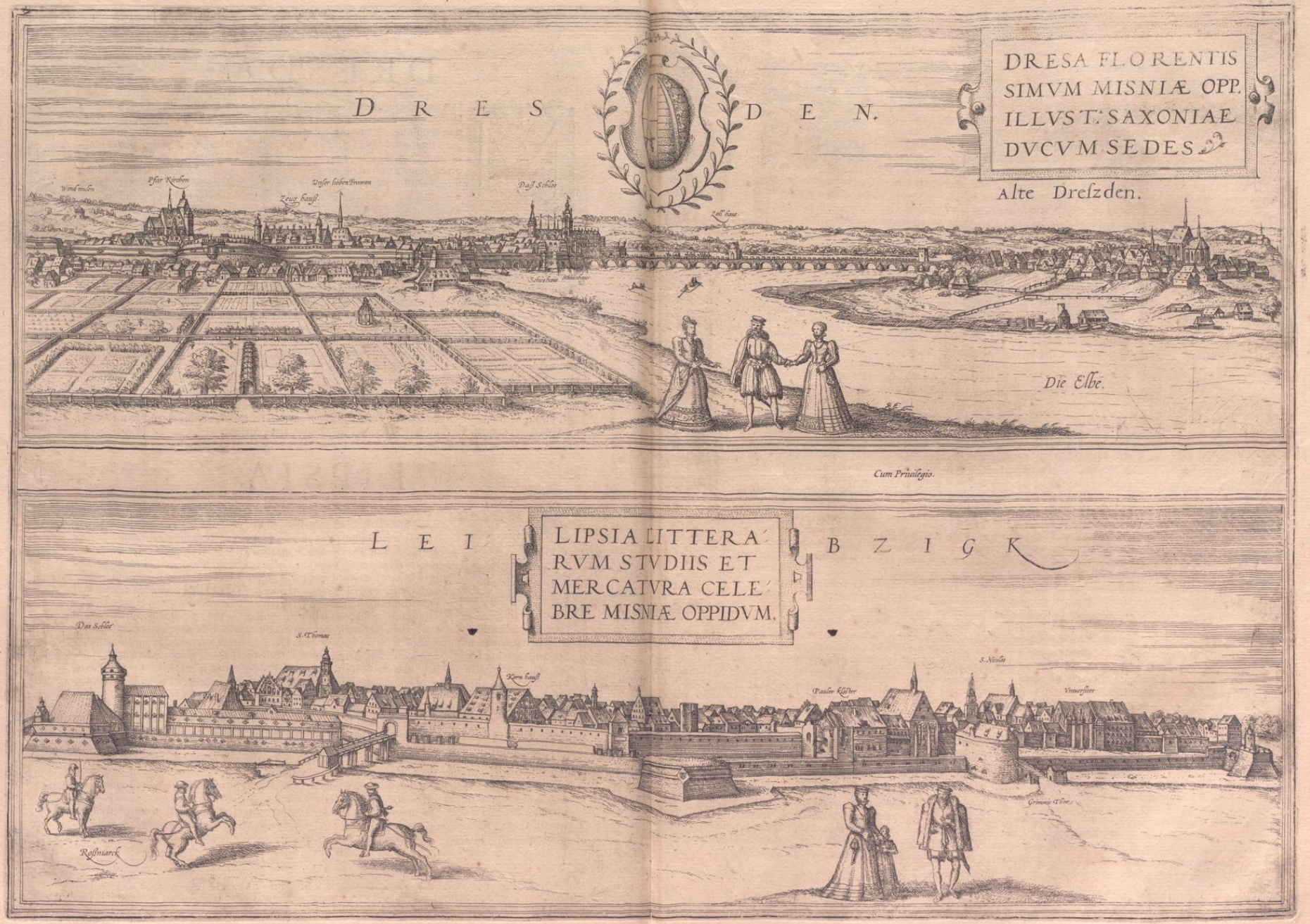

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

PRAGA.

PRAGA, Regni Bohemiæ metropolis, vrbs amplissima, Præsulum, Principum, & Regum inclyta sedes Imperatoris Caroli IV. patria, ad ripam Muldauiæ fluminis, in amœnissima & patentissima valle, inter colles & vineta, cœlo salubertimo sita, in tres diuisa partes, seu ciuitates, nempe, Pragam veterem, Nouam, & Paruam, quę singulæ suam peculiarem habent iurisdictionem, suumq; proprium Senatum. Praga vetus dextrum latus Muldauiæ occupat: in ipsa vallis planitie, vniuersa magnificis adornata operibus, inter quæ celebriora habentur, Prætorium, seu Senatoria domus, cum turri: Læta curia, cum templo Deiparæ Virginis: Academia Imperatoris Caroli IV. cum aliis nonnullis collegiis: Emporium Pannicidarum & pellionum: Curia vetus, vulgo Rychta: duæ domus, quondam Regiæ, in quarum vna iam cuditur moneta: Xenedochium apud pontem. Taceo multa templa, suos habentia parochos: Scholas, quæ in huius libri typo, suis insignita nominibus, sese lectori diligenti, ob oculos statuunt. In turri Prætoriana, est insigne horologium, cui par vix in toto orbe terrarum reperiri, multi, & quidem præstantes artifices putant, quantum ad arcis excellentiam attinet: nam, si externa spectetur forma, elegantiora multa alia inueniri nō negant. Continet autem hoc horologium reuolutionem totius anni, cum recto cursu Solis ac Lunæ, numeroque certo mensium atque dierum, & assignatione calendarii, seu festorum integri anni, habens item ortum & occasum, meridiemque, altitudinem solis & lunæ, solstitia, æquationes, quantitates dierum ac noctium, incensiones, oppositiones, & quadras Lunæ, cum cœlesti cursu congruentes, iuxta motum non solum naturalem, sed violentum quoque, similiter ortum atque occasum 12. signorum Zodiaci, numerum item horarum triplicium, videlicet, integri & dimidii horologii, atque horarum inæqualium, seu planetariarum omni tempore concordantium, quas horas ostendit vna & eadem manus, seu index, qui mobilis existens, cum ipso sole de vno signo Zodiaci in aliud per vnum gradum singulis totius anni diebus transit. Infra sphæram horologii forinsecus est alia grandis sphæra, cui inscriptum est diarium, seu calendarium, vbi Angelus à latere collocatus, quotidie præsentem diem, virgula longa demonstrat. Partes ea, quæ magis vergit ad flumen inflexum, versus Septentrionem, Iudæi suas fixerunt sedes, quæ magnitudine iustum oppidum æquare possunt. Nouam Pragam à veteri, distinguit fossa quædam, olim quidem profunda, & vtrinq; munita muro, sed, quæ iam labefactatis mœnibus, magna ex parte complanata, in areas & hortos cessit. Hæc quoq; ciuitas ampla est, & vltra aliquot nobiles colles protenditur, quorum vnum S. Caroli, alterum S. Catharinæ, illum monachorum, hunc monialium sedem, tertium S. Apolinaris, quartum monasterium Slauorum, quintum Vissegradum appellant, in quo ruinæ veteris arcis hodie conspiciuntur. Habet quoque insignem curiam, & sacras ædes multas, vt in hac vrbis effigie, huic libro inserta, conspici potest. Parua Praga, sinistrum Muldauiæ latus tenet. Est autem à veteri Praga, in minorem, pons amplissimus, supra Musdauiam quadrato saxo constructus, in sedecim magnos arcus, seu fornices porrectus, habens in aditu & in exitu duas insignes turres peruias, quo ponte in tota Europa vix est celebrior alter, si robur spectes. Longitudo huius est 872. cubitorum Pragensium, latitudo, quantum quatuor currus, iuxta se collocati, occupare possunt. Minori Pragæ ab vna parte coniungitur oppidulum Augezd: ab altera collis, in quo præter oppidum Hardezan, sita est arx S. Venceslai, hodie Regum domicilium, pallatio magnificentissimo, & templo S. Viti augustissimo maximè conspicua. Pallatium est amplissimum in longitudine 212. in latitudine 30. pedes continens: Supernè miro artificio est cameratum, nulla interim columnari basi, seu fulcro sustentatum. Infernè pauimentum tam firmum habet, vt aliquot centuriæ equitum in eo consistere, & hastis concurrere possint, quale certamen, seu tornearnen, eo in loco excrcebatur anno 1549. præsente Mauritio, Saxoniæ electore. E sublimi pendent quatuor candelabra, ex aurichalco fabrefacta, magnitudine & opere illustria, Senatus Nurimbergensis ad Cæsarem Ferdinandum honorarium munus. In templi adyto, hæc habetur inscriptio. Anno Iesu Christi sal. 923. S. Venceslaus martyr, & Dux patriæ, post martyrium auiæ suæ Ludmiliæ, primum hic B. Viro martyri templum ædificauit: quod S. Wolffgangus Episcopus Ratisponensis consecrauit, & anno 968. Boleslaus Pius Episcopi sede fecit, cuius secundus Episcopus S. Adelbertus anno 996. apud Prutenos martyrio coronatus, & ex Gnesna ciuitate huc translatus, peculiare sacellum adeptus est. Atque Spitigneus II. Dux, anno 1060. post S. Procopii obitum annis septem, è templo S. Viti, ac item S. Adelberti vnum, idq; Augustum construxit, sed cum hæc omnia, Anno 1142. hostili arcis direptione corruissent, Rex Ioannes primus, anno 1344. chori huius fundamenta iecit, atque in metropolitanam Ecclesiam erexit. Filius autem Carolus 4. Rom. Imperator, etiam S. Sigismundi Regis & martyris, multorumque Sanctorum reliquiis, anno 1366 ditauit, & muneribus auxit. Quibus Rex Venceslaus, eiusdem Caroli filius, anno 1392. posteriorem templi huius partem adiecit, deinde casu publico, anno 1541. exusta, Ferdinandus I. Romanorum, Hungariæ, & Bohemiæ Rex anno 1555. eadem hæc & instauranit, & ornauit. Hactenus inscriptio. In hoc templo videre est bulla regia, in quibus iacent, Imperator Carolus 4. eiusque coniuges, Blanca, Anna vna, & altera Elizabet, & filius Venceslaus, Rom. ac Bohemiæ Rex, nec non Ladislaus, & Georgius, Bohemiæ Reges: Regina Anna, inuictissimi Cæsaris Ferdinandi coniunx. Denique Maximilianus II. Anno salutis 1577. eò Ratispona translatus. Et hæ conditoria sunt contigua. In aliis autem sacellis & diuersis locis, eiusdem templi, extant varia monumenta Episcoporum, Principum, & Regum, & in his quoque Ottogari Regis, qui cum Imperatore Rodolpho prælio decertans, victus & trucidatus est. Animosus sane Rex, qui maluit cadere, quam cedere illi, quem antea habuit ministrum aulæ suæ præfectum. Adde tumulum Barbaræ coniugis Sigismundi

VVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

mundi Cæsaris; iuxta quem visitur sacellum, memoratu dignum, ab Imperatore Carolo 4. magnificentissimè extructum, lapidibus viridibus, & puniceis, instar gemmarum relucentibus, & auro intertexto, ornatissimè variegatum, in quo sacello corpus S. Venceslai, Bohemiæ Ducis, & martyris tumulatum quiescit. Et tanta prisco rum Regum in hunc Sanctum tutelarem fuit obseruantia & religio, vt corona Regni, non alio loco, quam in sepulchro, & super capite huius sancti Martyris reposita seruaretur. Atque hæc consuetudo ab aliquot sæculorum serie, perstitit immota, vsque ad turbulentissima Zisca tempora, vbi cum propter ciuiles factiones, tumultus cumultu cumularetur, corona in arcem Karlstein, vtpotè in tutiorem custodiam, translata est.

EGRA.

EGRA, inter alias Bohemiæ vrbes, neutiquam infima, ad initium syluæ in veteri Narisco rum patria maximè fertili, & longè amœnissimo agro est, quondam Imperii ciuitatibus annumerabatur, deinde imperii deseruit ordinem, & Bohemiæ Regi obtemperat, non aliam ob causam, quam quod hypotheca est regno Bohemico facta. Sita est in amœnissima valle, ad collem, cuius declivi maior ciuitatis pars superædificata incumbit. Est duplici muro, fortissimo circumquaque aliquibus etiam locis, præsertim à flumine non ambitis, triplici: amplissima item fossa, ac muro concluſa, turribus verò plurimis, magnificè cincta & communita. Fluuium eiusdem nominis, ex monte Pinifero ortum, habet amplissimum ac nauigabilem ad meridiem ferè, versus quam plagã arx etiam vrbis condita est, quæ suas quoque singulares muros, munitiones, fossas, ac turres habet. Est in vrbe magnificum templum S. Nicolai, cum duabus altis, ac orienti soli obuersis turribus, sunt & alia pariè legantia templa & monasteria. Integrum & magnum Senatum constituunt veteri Rom. more viri centum, ex quibus XIX. de antiquissimis sunt vrbis familiis, patricio sanguine nati: Ex quibus solent eligi IV. Consules; XIII. alij vocantur Iudices & Scabini, & hi Ius dicunt, non ex scriptis legibus: sed ex receptis ac longo vsu comprobatis Reipub. Egranæ consuetudinibus. Reliquos LXVIII. senatores plebeios vocant. Ab huius senatus constitutionibus nemini liberum est ad superiorem magistratum prouocare. Habet quoque frumentarias ædes, omni frumentorum genere refertissimas: Armamentarium item, bellicorum instrumentorũ apparatu instructissimũ, molendinas, Xenodochia, balnea publica, portas maiores tres, & totidem paruas, quæ Consulibus tantum publicorum negotiorum causſa nocturno tempore patent: habet suburbia lata, iuxta portam acidi saporis fontem. Arces XII. pagos insignes plurimos, ac aliud oppidum Rewitzium, tribus lapidibus ab vrbe ad Cossenium montem ac fluuiolum situm, & propriam denique monetam, quæ in Egrana tantum ditione valet. Hæc Gasparus Bruschius.

UVA. BHSC. BU 03856

PARTHENOPOLIS, MAGDEBVRGVM.

MAGDEBVRGVM, olim Parthenopolis, à Venere Parthenia, quæ ibi colebatur, sic dicta, metropolis ac primaria est vrbs Saxoniæ, sita ad Albim fluuium, Veneris simulachrum in curru stantis, cum tribus Gratiis hic colebatur, vnde nomen natum est loco, vt Parthenopolis, id est, puellarum vrbs diceretur, quod & Magdeborg, vox Germanica sonat. A Ioanne Capnione, viro vndecunque doctissimo, Dmoadum Pyrgum dictum: dicitur autem à Græca dictione. Dmoades enim puellas ancillares Græci ferunt, quas per Aphæresim, seu Endiam, prima littera sublata, Maid dicimus, & πύργον pyrgum, Burgum; vt πύξος buxus. Hæc ille. Æneas Syluius Magdeburgensem vocat, & Virginopolim metropoliticam insignem vrbem inter Saxones, opibus & authoritate memorabilem scribit. Ligurinus Virginis vrbem dixit, ἀπὸ τῆς παρθενικῆς, ἢ παρθένου, id est, à virgine, ἢ ἀπὸ τοῦ παρθενῶος virginum habitatione, καὶ τῆς πόλεος ciuitate, Ptolemæus μοενούνον, si littera non est falsa, libro secundo, hanc vrbem Mœnium dixit. Hanc ciuitatem Otto primus condidit, ductu eius coniugis Edithæ reginæ, regis Echtmundi Anglorum filiæ, quæ ibi & sepulta est, inquit Lupoldus cap. XIII. Otto Magdeburgum auxit & ibi requiescit, vt scribit Otto Frisingensis lib. 6. cap. 20. Hactenus Franciscus Irenicus. Hæc inclyta vrbs, Imperatorum, Pontificumque honesta sedes, tres in partes diuiditur, estque munita mœnibus, ac propugnaculis, turribus quoque ac fossis excellit. Sunt in ea magnificæ domus, perpolitæ plateæ, ampla & ornatissima templa. Imprimis vero nobile illud S. Mauritii fanum, ex quadrato lapide structuræ magnificentia conspicuum, Ottonum Cæsarum insigne opus. Magistratus ius ciuile Romanorum Saxonica lingua conscriptum, non sine reuerentia custodit, quod Caroli Magni auctoritate firmatum tradunt, eoque in decisione causarum vicinæ gentes recurrunt, magna & venerabilis earũ legum auctoritas habetur. Est in hac ciuitate summo ingenio elaborata Rolandi imago, qui Caroli ex sorore nepos fuit, præstans fortitudine vir, & post ingentem hostium cædem in prælio, cùm de Hispania victa exercitum in Galliam reduceret, à Vasconibus interiisse dicitur. Hic est Rolandus, qui (vti fama est) tempestate sua corporis robore, & animi magnitudine longe aliis præstitit, cuius fortia facta per vniuersum orbem celebrantur. Carolus Magnus celebrem hic Episcopatum instituit. Confecto enim Longobardorum bello, potentissimo Rege capto, nullam moram interponendam putauit, quin in Galliam confestim rediret. Saxonicum quippe intermissum bellum eum domum reuocabat. Saxonum gens longe maxima erat, ac etiam bellicosissima penè Germanorum omnium. Hi falsos colentes Deos, cùm neque diuini, neque humani iuris quicquam pensi haberent, nihil æquè ac religionem Christianam, hominesque ei deditos oderunt. Proximi erant Francis, cum quibus continenter bella gerebant. Hæc palma, cùm quasi diuino munere, Carolo Magno reseruata videretur, sic renouatum est cum Saxonibus bellum, quo nec maius vllũ, nec grauius diuturniusque à Carolo gestum, fertur. Tres enim & triginta annos cum ferocissimis gentib. certatum constat. Tandem penitus Saxones victi, se, suaque omnia potestati Caroli permisere. Victis impositæ leges, vt patriis ceremoniis, falsisque Diis posthabitis, Christianam fidem profiterentur, magnum numerum obsidũ darent, modicis terminis septi. Et ita tota reformata Saxonia decẽ Episcopatus in ea instituit, quorum omnium celeberrimus fuit Magdeburgensis, cuius sedes ex primitiua fundatione in Stydefuit, tum ad Valersleue, tertio in Vrese translata. Tandem per Ottonem primum, anno salutis tricesimo supra nongentesimum ad Magdeburgum mutata, eiusq; auspicio in primatum Germaniæ sublimata. (Hęc ex magno Chronicorum codice anonymo.) Quanquam tamen Saltzburgensis, cæterique Archiepiscopi Electores, primam hanc dignitatem Antistiti Magdeburgensi non tribuant, vt Krantzius in Metropoli tradit. Fuit primum in Magdenburch munitissimum arcis receptaculum, circumpositis casalibus piscatorum, in morem vici, aut oppidi non clausi. Arci præerat nobilitas Burggrauiorum, qui origine Saxones, an Wandali fuerint, incompertum est. Hoc constat post Ottonem iussu Impp. erectum ibi Burggrauiatum, numeratumq; inter quatuor Burggrauiatus Imperij.

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BC 03856

NVRNBERGA.

NVRNBERGA, vrbs tota Germania & Europa celeberrima, Emporium Germaniæ amplissimum, magnificisque operibus publicis & priuatis ornata. Arcem habet Regiam in colle vrbi imminenti sitam vetustissimam, ex qua in vrbem & extra patet prospectus, à qua ciuitati nomen inditum putatur. Vetusti codices eam arcem Castrum Noricum appellant, quod vrbs huc vsque pro custodia habuit. Pius II. in Europæ descriptione dubium esse, inquit, Norimberga Franconiæ an Baioariæ cedat. Interluit vrbem amnis Pengnicius, cum multis pontibus lapideis duas vrbis partes coniungentibus. Est autem in agro sterili & arenoso condita, atq; ob eam rem industrioso gaudet populo. Omnes enim plebei hominum sunt opifices ingeniosissimi, aut plerumq; negotiatores prudentissimi, repertores & magistri subtilium operum, quæ hominibus non parum conducunt. Et licet hæc ciuitas non sit peruetusta, cùm nulla in ea antiquitatis inuenianter vestigia, nec à veteribus mentio de ea fiat, tamen Castrum eius est antiquum. Hæc Munsterus. Vide etiam Chronica Agentoratensia, Celtem Poetam, qui Nurnbergam eleganter descripsit, & Æneæ Syluii Europam.

VLMA.

VLMA insignis Sueuiæ ciuitas, ad vlteriorem Danubii ripam sita, vbi Hylerus & Blauus amnes Danubio miscentur, redditurq; inde idem Danubius nauigabilis. Putatur autem ab Vlmis, seu Vlmetis hoc nomen adepta, quod scilicet cõstructa sit in terra vlmigine plena, & apta Vlmetis. Olim Abbati Augiæ maioris parebat, ad quem Caroli Magni donatione peruenerat anno salutis D. CCC. XIII. Sed ab ista iurisdictione circa tẽpora Friderici III. libertatis amore, Vlmenses sese exemerunt. Magnificum est in hac vrbe templum, tanto sumptu ædificatum, vt eius impensæ nouies centena millia aureorum superasse dicantur. Incolæ partim ex mercatura, partim ex opificiis viuunt. Panni genus faciunt, cuius tela linea est, intextum bombycinum, seu gossapinũ, Barchat illud vocantes: faciunt & totum lineum, quod Golsch appellant. Compertum est apud Vlmenses, vtriusque generis pannos parari quotannis centum milia, qui ad remotissimas nationes transuehuntur, & maxime bis in anno ad Emporium Francfordense. Hæc ex Munstero delibauimus.

SALTZBVRGVM.

LVVAVIA Saltzburg dicitur à iuuando. Nam Germanos Iulius Cæsar aggressurus, in fauci-bus montium arcem munitissimam extrui curauit, vt milites ex ea refugium, & satellites iuuamen haberent: & inde Castrum Iuuauense, Germanicè Helfenberch appellatum est. Fluuius quoq; cui adiacet, Iuuarius dictus, arci nomen dedisse à quibusdam putatur, à quo & ciuitas Iuuauia dicta est. Ptolemæo ex sententia Auentini, Pœdicum appellatur. Habet paludes, planiciem, colles, & montes. Paludes præbent pascua; montes aucupia, & venationes. Eam Attila Hunnorum Rex destruxit & à Roberto Saltzburgensi Episcopo restaurata est Anno Domini D. LXXX. Franciscus Irenicus ex quinque Episcopatibus Bauariæ, Saltzburgensem primum vocat, ciusq; vrbem Cathedralem: quam Æneas Syluius Metropoliticam vrbem opibus & auctoritate memorabilem dicit. Vide Munsterum, Irenicum, & Anales Argentoratenſium.

LINDOIA.

LINDAVIVM, seu Lindoia, oppidum Imperiale, situm in Insula Acronii lacus, aquis vndiq; & fluctibus circumdatum, nulla sui parte continentem tangit, nisi vbi lapideo ponte, qui ducentos nonaginta passus in longitudine habet, terræ annectitur. Locus est admodum amœnus & salubris, ventis omnibus peruius, aquam fontanam, & viuam agrum circumcirca fertilem, nec non omnia quæ ad victum pertinent, facile comparatu habens, adhæc ædificiis satis splendidis ornatus, nulli non negotiatorum generi oportunus existens, natura firmus, aduersus inopinatas hostium incursiones tutus: in cuius Occidentaliori latere haud minor ambitus, adhuc magna vinearum copia colitur: & spatium illud mœniis, & fossa, duabusq; tum portis, tum subliciis pontibus à præfato oppido discretum, insulæ nomen ex antiquo, etiam apud vulgus obtinet, in quo hodie piscatores solum, nauiumq; architectores, cum paucis aliquot textoribus habitant, &c. Achilles Gassarus Medicus, fusè hoc oppidum apud Munsterum describit.

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

TIGVRVM.

TIGVRVM, proximis aliquot seculis Thuregum dictũ, vulgo Zurch, Heluetiæ vetustissima est vrbs, sita in amœno loco, ad exitum lacus magni, qui hic desinit, excluditq; amnem Lymagum, vulgo Lymmad dictum, quem haud procul à Glarona recipit, & diuidit vrbem in duas ciuitates, maiorẽ & minorem, quæ tamen tribus coniunguntur amœnis pontibus, in quibus frequentes ciuium fiunt deambulationes. Solum per circuitũ ciuitatis est valde fœcundum, feraxq; vini, & frumenti plurimi. Frumentarium habet forum amplissimum, in quo ingens frumenti copia hebdomadatim diuenditur. Incredibilem piscium copiam lacus Tigurinus huic vrbi suppeditat. Forũ annonę illic locuples est, lacus subuectioni idoneus. Quamuis porro Tigurum quinto demum loco Heluetico fœderi accesserit, nihil tamen minus propter vrbis celebritatem, & potentiã, princeps locus, omniũ consensu illi datus est, quę hodie quoq; aucto fœdere, in consiliis, legationibus, aliisq; publicis actionibus retinet. De origine, antiquitate, Republica, & administratione huius vrbis, præter Stumpfium, omnium exactissimè Iosias Simlerus, anno superiore 1571. quemadmodum & de vniuersa Heluetiorum Repub. libros duos conscripsit.

VRSINA.

VRsina ciuitas, vulgo Berna Heluetiæ, si annos numeres, admodum vetus est, si situm & cultum, si mores & ciuilitatem, si leges & instituta, si potentiam ac virtutẽ agnoscas, nulli vrbium cedit. Eam Bartoldes, dux Zeringensis, quinto eius nominis constituxit, & ab Vrso, in venatione capto, denominauit. Huius ciuitatis situs est in peninsula, quam facit Arola amnis nauigabilis: solum habet omnium rerum, præterquam vini, ferax. Tres item plateas ab Oriente in Occidentem, decenti ordine perpetuas, & quia hæc vrbs, ab Vrso nomen accepit, solet perpetuos aliquot Vrsos nutrire. Hanc autem vrbem primus eius conditor Bartoldus, nobilitati offensus, cuius fraudibus filii ipsius necati erant. Imperio Romano attribuit, libertateq; donauit. Quam eius voluntatem Fridericus II. Imperator, ratã habuit, & ab obitu Zeringii Anno 1218. nomine Imperii vrbi præfectum dedit Ottonem Rauenspurgium: sed aliquot annis post, propter fortem & fidelem operam, quam ciues eius vrbis Imperatori nauarant, maioribus priuilegiis, & immunitatibus ab ipso donati sunt, & à iure præfecti exempti. Cæterum, in illis turbis, & Anarchia Imperii, Kiburgius Comes, Burgdorffii Dominus, libertatem vrbis opprimere conatus est, coniuncta sibi vicina nobilitate, & Friburgo oppido. Bernates, vt aduersarios parcs essent, sese in clientelam Sabaudiæ Comitis dederunt, hic conatus Kyburgii repressit, & pace parta, mœnia vrbis amplauit. Bello deinde inter Sabaudum, & Burgundum orto, Bernatibus Sabaudus pollicetur, si strenue auxilium ferant, se, re bene gesta præmium quodcunq; petierint, daturum. Illi igitur fortiter pugnantes, victo hoste, præmii loco veterem suam libertatem à Sabaudio repetiere, idq; illis bona fide, ab eo præstitum est, fœdus tamen & amicitiam ab eo tempore, quetuo cum Sabaudio coluere. Vrbs libertati restituta, antequam in fœdus Helueticum veniret, varia & difficilia bella gessit, cum pro libertate tuenda, tum pro finibus ampliandis. Quæ omnia Simlerus, libro primo eruditissime conscribit.

LVCERNA.

VRbs Lucerna, quam Meyerus Lacocernam nominat, sita est ad fluuiũ Rusam, qua is effluit ex lacu amplo, & per quem ad tres pagos nominatur, ad pedem altissimi montis, quem factum montem, & Pilati montem vulgo nominant. Locus vrbi commodus est, quod hac iter sit in Italiam, per Alpes Lepontias, quem montem S. Gothardi hodie nuncupant: hinc merces ad Alpes subuehuntur, indeq; in Italiam clitellariis iumentis, & vicissim Italiæ merces per lacũ & Rusam fluuium, ac porro in Oceanum descendunt. Origo vrbis incerta est, vtrinq; ad flumen extitisse castella singula traditur (hodie sunt ciuium ædes) quæ ab Alemannis extructa credantur. Vrbs nomen accepisse videtur à Lucerna, quæ forte illic in vsum nauigantium noctu ponebatur, atq; huic rei credibile est, inseruisse turrim illam vetustam, quæ ad superiorem pontẽ hodie ab aquis nomen habet, Pharos, antiqui turres huius generis appellarunt. Tradunt annales domestici, Lucernates Carolo Magno aduersus Saracenos militasse, & ab eo, cum priuilegia quædam cõsequutos, tum cornuum vsum, quibus adhuc classicum, tempore belli canunt. Penes Canonicorum collegium, maxima hic quondam potestas fuit. Quod in potestatẽ deinde Abbatis Murbacensis, ex donatione Pipini Regis peruenit. Tum Albertus Austriæ Imperator, Lucernam à Murbacensi Abbate emit. Sed non ita multo post, Lucernates sub Austriorum Imperio, grauibus oneribus gessit, pacis & libertatis amore, fœderi nomen subscribunt.

VRSELLA.

VRsella, quarum in syluarum fœdere obtinet locum, situ & natura loci oppidum munitissimum. Habet enim à meridie Gothardi montem, ab ortu Crispaltum, ab occasu frigidissimum illum, & ascensu difficilem. Furcam, hoc est, montẽ bicornem, à septentrione lacum Lucernum respicit. Celebri Heluetiæ fluuio, Vrsa, vulgo Rus, alluitur.

SVECIA.

SVecia, oppidum vniuersæ Heluetiæ nomen communicat, nam ab iis primum ædificatum est, qui nouis quærendis sedibus ex Sueciæ Regno, huc profugerant. Ex tribus pagis est vnus, qui contra nobilium insolentiã fœdere coniuncti fuerunt, robustos bellocq; potentes homines edit, qui frequentes hostibus incutserunt terrorem. Ex iis rebus, quæ terra compascua ex se fundit, ferè omnes vitam sustentant. Ab hoc oppido siue pago, exteri Helueticos Suitzeros nuncupant, vel ex primo pro libertate in ipsorum agro pugnatum sit: vel, quia diutissime cum Erimitanis contenderunt, & primi omnium ex pagis tribus Austriorum irruptioni expositi fuerunt, & inter tres pagos maxima eorum fuit potentia, nomine eorum, vt celebriori, reliqui etiam pagi sunt comprehensi, & ab his deinde nomen, ad omnes confœderatos dimanauit.

SYLVANIA.

SYluania, liberæ conditionis pagus, mutuo societatis fœdere Sueciæ & Vraniæ iunctus, anno salutis 1315. naturali alpium vallo circumseptus, pascua habet amœna, pecoribus alendis perquam idonea, vnde magnas opes Syluaniæ incolæ percipiunt. F. Nicolaus, summæ pietatis Eremi cultor, hic vixit, cuius vitam Ioan. Stumpfius, Hen. Wœste, & alii descripserunt.

TVGIVM.

TVgium, vulgo Zug, oppidum, eiusdemq; nominis regio, versus Septentrionem, Sueciam vicinitate attingens, in pede pascui, & vinibus cõsiti montis lacui piscoso adiacet, cui à ciuitate nomen Lacus Tugunus, qui ad meridiem versus Artenie oppidum extenditur, vnde Miconio lacus Artensis dicitur, bellicosos producit, quos Glarianus, ob singularem animi constan-

UVA. BHSC. BU 03856

DECEM ET TRIA LOCA CONFOEDERATORVM HELVETIAE.

SVICIA Schwytz.

Ad foederis societatem recipitur, Anno Salutis, M. CCC. XV.

SYLVANIA Underwalden

M. CCC. XV.

TVGIVM Zug.

M. CCC. LII.

GLARONA Glaris.

M. CCC. LII.

BASILEA Basell.

M. D. I.

TYGVRVM M. CCC. LI. Zurich

CIVITAS VRSINA M. CCC. LIII. Bern.

LVCERNA M. CCC. XXXII. Lucern.

VRSELLA M. CCC. XV. Vri.

FRIBVRGVM. M. CCCC. LXXXI. Fryburg.

CIVITAS SOLOTVRENSIS. M. CCCC. LXXXI. Solothurn

SCHAPHVSIA M. D. I. Schaffhusen.

APPENCELLA. M. D. XIII. Appenzell.

Cum Privilegio.

UVA. BHSC. BU 03856

constantiam Camillos nominat. Agrum compascuum, vini frumentiq; feracem habet. Eius cultores Tugini, Straboni lib. 7. Toygeni dicuntur, qui cum Tygurinis & Cimbris, inito fœdere, Romanis se opposuere. Plutarchus in vita Marii, & Eutropius lib. 5. Paruit Tugium aliquando nobilibus, postea in Austriorum potestatem peruenit, hi, bello Heluetico, perpetuo præsidia illic aluere, qui Suitios & Tygurinos infestabant. Iraq; anno 1572. mense Iunio, Tygurini cum quatuor aliis pagis expeditionem, aduersus Tugium suscepere. Præsidarii, qui dissiderent munitionibus oppidi, ante aduentum Heluetiorum eo deserto, Bremogartium, & vicina loca Verbigeni pagi se contulerunt, ciues tamen, qui fidem Austrio seruare vellent, obsidionem per dies XV. sustinuerunt, sed cum aliquoties summa contentione Heluetii oppidum oppugnassent, tandem deditionem fecere, & Heluetiis sacramentum dixerunt, hac conditione: Si intra præfinitum tempus dux Austri' eos, exercitu adducto, obsidione liberaret, ab Heluetico sacramento liberi, in eius obedientiam redire possent, eáque de re legatos ad Ducem, auxilium petentes miserunt. Erat tum Dux Albertus in monasterio pagi Verbigeni, quod canipum regium vocant. Cum autem Tuginorum legati mandata sua exponerent, accidit forte, vt Princeps in peristilio obambulans, ab aucupe quæreret, an accipites cibum cepissent; Ibi legationis princeps, Ach, inquit, clementissime princeps: Agite, deditionem facite, breui omnia, quæ nobis ablata sunt, recuperabimus. Quæ Tugini, cum viderent sibi nullam in Austrio spem esse, Heluetico fœderi se iunxerunt.

GLARONA.

VAllis non admodum ampla, iuxta Limagum fluuium, longitudine trium milliariorũ Germanicorũ, Latinè Glarona, vulgo Glaris dicitur. Eius regionis caput Glarona, altissimis cingitur montib. ab Oriente Vranorũ montana, ab Occasu autem Suicerorũ montes attingit. A Septẽtrione olim clausa fuit muro extenso per transuersum vallis à monte ad montem. Confœderauit se reliquis Heluetiis, anno Christi 1252. viuunt incolæ lacte, caseo, butyro & carnibus: pisces, lacus; aues & carnes ferinas syluosi montes subministrant. Natus hic est Henricus Glareanus, Laur. Poeta, & Mathematicus insignis.

BASILEA.

BAsilea, vrbs inclyta, omnium consẽderatarum amplissima, ex Augustæ cineribus, instar Phœnicis, orta, vtramq; Rheni complectens ripam, maiore Balea in littore Gallico, minore verò in Germanico sita. Maior vallem occupat à Medie versus septentrionem, inter duos colles ad Rhenum desinentes, extensam, fluuioloq; Byrseca irrigatam, minor fundũ habet planum: liberrimo recreatur Basilea aere: solum fœcundum, scaturigines multorum fontium, concursus multorum amnium, Rheni, Byrsche, & Wiesæ. Pio II. institutore, celebrẽ habet vniuersitatẽ. Amplissimis immunitatib. & priuilegiis, iam olim à Romanis Imperatoribus donata Basilea, Episcopatu etiam clara. Meminit eius Ammianus Marcellinus, qui Basileam nominat, & Gratianum propehanc propugnaculum contra Germanos constructum, perhibet. Ae sunt, qui à Basilina Iuliani Imp. matre denominatam, existimant. Meminit etiam Phegon, libertus Adriani Cæsaris Basiliæ. An autem de nostra hac in Rauracis loquitur, dubium est.

FRIBVRGVM.

FRiburgensis ciuitas apud Nuitones sita, vulgo Vchtland/ qui terræ tractus hodie, Vchtlandt appellatur à Bartholdo Principe Seringensi IV. ædificata, mirabilem situm obtinet: partim enim imposita est monti præcipitib. petris surfulto, partim iacet in valle accliuis montibus clausa, circumfluitque montem in imo per desidentem ciuitatem amnis Sana, mediocris magnitudinis. Prætorium situm est in præcipite rupe, vbi olim arx fuit, à qua temporum successu creuit ciuitas ipsa supra & infra. Oppositi montes sustentant mœnia, tametsi in Orientali monte nullæ ferè domus, præter munitiones existant. Quocunq; pergis in ciuitate, est tibi ascendendum. Profert terra omnia necessaria, præter vinum.

SOLVTVRVM.

SOlutorum, siue Salodorum, vna ex præclaris & vetustissimis Heluetiæ ciuitatibus, ad Arolam fluuium auriferum sita, Treuirorum soror dicitur, & Nini seculo conditam, vetusti annales tradunt. Antiquitatem vrbis indicant, veteres inscriptiones Romanæ, quarum aliquæ adhuc Salodori erant. Antonino in Itinerario Soluthurum vocatur, qui verò eam scribunt Soluturum, putant eam sic dictam ab antiqua Turri, quæ adhuc in medio ciuitatis videtur, vt sic idem, quod solus turris: sita est in agro plano, & satis culto, nisi quod ægrè fert vites. Reliqua omnia abunde fert tellus.

SCAPHVSIA.

SChaphusia, vulgo Schaff siue Schiffhausen/ Miconio Probatopolis, Platinæ Schaphusa, Glariano & aliis, Arietis vrbs dicitur. Quod Stumpfius omnino improbans, Schaphusam à Schafa denominari asserit: hic enim nauium statio erat, quod nullæ omnino vltra Schaphusam, ob atrocem spumantemq; cataractam septuaginta quinque pedes altam, descendere poterant, quare omnes naues, quæ ex Acronio & Veneto lacu, secundo Rheno descendunt, necesse est Schaphusiæ exonerari: ob hanc causam, creditur vrbi nomen impositum, vt, vel à Schapha, Schaphusia, vel etiam à nauis Germanico nomine, Schiffhusia nominaretur. Oppidum est ad dextrum Rheni latus elegantissimum, tertio Rheni ponte Heluetiorum terræ coniungitur, rebus omnibus necessariis, & limpidissimis abundat fontibus. Amplissimum Benedictinorum Cœnobium, anno Domini M. LII. fundatum, huius oppidi magnificentiæ occasionem dedisse dicitur. Sicut & S. Galli oppidũ, & Lucerna, & multa alia oppida Germaniæ Cœnobiis suam originem acceptam referunt.

APPENZELLA.

APpenzella, siue Abbatis cella, regionis, & vici nomen, habuerunt enim hic Benedictinæ societatis Abbates arcem, Clanx, nominatam, tutissimum quouis tempore refugium, quorum auctoritas paulatim adaucta, non huic tantum pago, sed vniuerso territorio appellationem dedit, quod Marti atque Bellonæ peridoneos homines producit, eanique ob causam, ad Helueticum fœdus, anno salutis M. D. XIII. admissi, decimum tertium in ordine locum obtinent.

VVA. BHSC. BU 03856

ARGENTINA.

ARGENTINA, ciuitas vetustissima, ac permagnifica, Argentuaria dicta, apud Heluetios prope Rhenum sita. Cùm Treueris Metropolis Belgicæ prouinciæ, temporibus Abrahæ constructa sit, inde potentatu aucta, hæc vrbs primò sub dominio Treuirensium fuit, quam postmodum Iulius Cæsar, cum vniuersa Prouincia Heluetiorum, & Heduorum, traiecto Rheno fluuio subiecit. Cui Consulem, & Quæstorem dedit, qui in ea vrbe Cameram Romanorum pro tributis soluendis perfecerunt, inde nomen Argentinæ assumpsit, qui vsque ad Imperii inclinationem ibidem perstiterunt. (Quod tamen plerisque minus verum videtur, vti Munsterus asserit) Attila postea egressus de Sicambria, primò Illiricos inuasisse dicitur, deinde omni penè Germania peruagata, ac cunctis ciuitatibus & castris, quæ occurrebant, subuersis, intrauit tandem in regnum Constantiæ, cui Sigismundus Rex, eiusdem terræ Princeps, circa Basileam, cum exercitu magno occurrit, quem Attila cum omni expeditione contrito & fugato suo dominio, subiugauit. A loco illo egressus Attila, iuxta Rhenum Argentinam ciuitatem munitissimam, quam nullus Romanorum Cæsar penitus expugnare potuit, obsedit, expugnauitque, diruendo eius murum diuersis in locis, vt cunctis aduenientibus sine difficultate via libera, & patens introitus præberetur, edicens firmissimè, ne ipsius murus Rege ipso viuente repararetur, vt eadem ciuitas, non Argẽtina, sed propter viarum multitudinem, quas in muro eius fecerat, Strasburch vocaretur. Hactenus Argentinensium Chronica. Incorporata est hæc vrbs, inquit Munsterus, Imperio, numeraturque hodie prima inter liberas ciuitates. Abundat autem omnibus bonis, excellitque in opibus cunctas Rheni ciuitates. Habet miram vini & frumenti copiam, vtpote quæ situm habet in optimo fundo. Inueniuntur in ea vrbe aliquot centeni hortulani, qui annuatim magnum faciunt quæstum ex rapis, cepis, raphanis, napis, caulibus, papauere, aliisque hortaliciis, quæ fœlicissimè ibi proueniunt, atque in tanta crescunt vbertate, vt nullus ei in Germania comparandus sit locus. Habet vrbs ipsa præter Rhenum, & alios multos accurrentes amnes. Ab Oriente enim venit ex Martiana sylua Kintzingus fluuius, qui secum magnam adfert vim trabium ædificiis aptarum. Ex Sunggoia atque ab austro, affluit Illa, amnis: Et ab Occidente Bruschus, qui ciuitatem in duas impartes tamen diuidit partes. Est quoque in hac vrbe, nobile & ingens quoddam opus, cuius simile nec in Germania, neque in Italia, aut Gallia inuenitur, nempe sumptuosissima illa turris, quæ anno Christi M. CC. LXXVII. inchoata est, atque XXVIII. annis ferè vsque ad fastigium consummata. Hæc ab ipsis fundamentis vsque ad supremum culmen, quadris, & pulchrè figuratis lapidibus est erecta, vbique aeri, & vento peruia, patetque ascensus eius quatuor cochleis. Vbi verò crassities eius in fastigium incipit acuminari, ibi octo consurgunt cochleæ: Supremus nodus, qui inferius vix modii magnitudinem habere videtur, tantus est, vt capacitas eius recipiat V. aut VI. personatos homines. Longitudo eius habet pedes Geometicos D.LXXIIII. Hæc Munsterus. Potentissima hæc vrbs, à S. Materno B. Petri discipulo, eiusque sociis Valerio & Eucharo ad Christi fidem conuersa est, deinde, circa annum Domini CCC. XXX. Arianismo, quemadmodum aliæ Rhenanæ vrbes, infecta, ab Episcopis tandem Metensis Ecclesiæ in pristinam veritatis viam reducitur. Anno Christi D. VIII. primum templum in hac vrbe conditũ est, à Clodouæo Galliarum Rege. Tum temporis Argentina Metensi Episcopatui, quoad Ecclesiasticam iurisdictionem, suberat: ac demùm Moguntino Archiepiscopo à Carolo Magno subditur. Institutus autem est, atq; fundatus, à potentissimo Galliarum Rege Dagoberto, &c.

UVA. BHSC. BU 03856

ARGENTORATVM, cuius ob antiquitatem Ptolemæus, D. Hieronymus, Orosius, Eutropius, Marcellinus, et alij meminere, Alsatiæ Metropolis, apud præterfluentem Rhenum, alijs, Argentina, aut, si quis Græce, nomen commutare velit, Aurentina, sed vulgo Strasburgum dicta; urbs virtute, manus fratrum prudentia, ac integritate, honestis studijs, ac nobili scholâ inclyta.

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

HEIDELBERGA.

Heidelberga, ad Neccarum sita, Illustrissimorum Principum Comitum Palatinorũ Rheni sedes, Ptolemæo, vti putatur, Budoris. Nomen oppido datum existimant, à Gentium colonia, quæ ante multos annos hic habitasse, multis indiciis conuincũtur. Vocant enim Germani, gentilem hominem, Heiden. Vel, vti Franciscus Irenicus, à nigrorum vacciniorum. Teutonicè Heidelber, multitudine. Olim Vangionum imperio subdita, solum habet rerum omnium ferax, vini boni, frumenti, fructuum arborearum, & castanearum. Est & florentissimum Heidelbergæ gymnasium, à Marsilio, primo Rectore primitus institutum, & a Ruperto Palatino, Anno M.CCC.XLVI. multis priuilegijs donatum. Mons illic omnium sanctorum, olim arcem præ se tulit. Referunt templum illic fuisse, quod Græci vocant πάνθεον, vbi antiquitus, omnes dii colebantur. Oppidum hoc Volaterranus lib. 7. Ettelburg vocat, corrupto nomine, linguæ Germanicæ ignarus. Hæc Franciscus Irenicus. An. partæ salutis M. D. LXXVI. Fridericus Comes Rheni Palatinus, Elector, Heidelbergæ XXVI. Octobris die, à prandio, infra tertiam & quartam horam, in hoc mundi theatro, viuere desijt.

SPIRA.

Spira recens vetustæ ciuitatis nomen, quod hac ratione obtinuisse putatur. Rudigerus Episcopus, ex clara Spirensi familia natus, hanc Nemetensem vrbem adauxit, & pagum (Spira) tũm extra muros, ad eiusdem nominis fluuiolum situm, mœnibus inclusit, ac totam vrbem, iam amplam atque magnificam, turribus, ac fossis egregiè munitam, Spiram, ab adiecto pago ac fluuio, nuncupauit, Anno salutis M. LXXXIII. Sic vetus vrbis appellatio exoleuit, & noua illa, in hunc vsque diem vsurpata, in consuetudinem venit. Hoc tempore episcopatu in Imperio celebris. Ab Imperatore Conrado II. Francorum Duce, tanta munificentia aucta, & illustratafuit, vt secundus Nemetensium fundator dici meruerit: Nam insignem illam, ac longe amplissimam Basilicam Spirensem, quæ in hodiernũ adhuc diẽ conspicua, & multorũ Germaniæ Imperatorũ & Imperatricum habet augustissima Mausolæa, in honorem B. Virginis: & præclarum S. Ioannis in summitate vrbis situm templum, fortisque in agro Nemetum, ex castro suo Limburg, in quo nuper adeo Conradum filiolum, ex præcipitio quodam decidentem amiserat: magnificum cœnobium maximis sumptibus ac impensis construxit. Venerandus in hac ciuitate Aduocatorum ordo videtur, qui in publico totius Imperij consistorio, à Carolo V. institũto, quo præcipuorum tribunalium appellationes diriguntur, Cæsareæ Maiestatis, Electorum, aliorumque procerum nomine, iustitiam administrant. Spirensium agri, optimo vino rubeo, quod Anserum pedes vocãt, frumento, & amygdalis abundant. Memorabilem hanc vrbem reddit, incomparabile Olueti fanum in ambitu maioris Basilicæ constructum.

VVORMATIA.

Wormatia ad Rhenum, vetustissima Vangionum ciuitas, originem sumens, vti scribitur, à Treuirensibus, quibus tributum annuum pẽdit. Deinde Romanis, ad Attilam vsque subdita, ab eo, cum multis aliis Rheni vrbibus subuersa: iterum à Galliarum Rege Clodoueo instaurari cœpta, à Brunhilde Regina venustè illustrata est, ac Galliæ Regum sedes efficitur, qui castrum regium ibidem construxerunt, ea forte parte, qua nunc noua Wormatiensis curia conspicitur: quod tempore Caroli Magni, edax flamma, in fauillas redegit. Fuit & tunc temporis Wormatiæ Archiepiscopatus, qui anno incarnationis Dominicæ, DCCXXIX. Moguntiam translatus, ita tamen, vt Episcopatus hic manserit, antiquitate, cum reliquis Germaniæ certans. Aliquot hic Concilia, & comitia celebrata fuere. Hæc partim ex Archiuis Wormatiensibus partim ex Francisco Irenico.

UVA. BHSC. BU 03856

Cmu Priuilegio.

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

FRANCOFVRTVM AD MOENVM.

CIVITAS hæc in extremitate Franciæ Orientalis ad Mœnum fluuium sita, nomen ante Helenopolis, ad Francorum vsque in eam aduentum obtinuit, à quibus postmodum Francofurtum, siue Francfordia, vel ab eius instauratore Franco, Regis Marcomiri filio, appellata fuit. Ab antiquis temporibus Imperialis ciuitas exstitit, electioni noui Imperatoris consecrata. Primus ibi Arnolphus Imperator est designatus. Interfecat hanc vrbem Mœnus fluuius magnus, & nauigabilis, qui in monte Vichtelbergio scaturiens, per Francorum terram delabitur, ac multos recipiens amnes, nobile hoc emporium alluit, & ex Moguntiæ opposito, Rheno commiscetur. Hunc traiectum ac vadum Mœni, Franci olim sub Carolo Magno possidebant, à quo ciuitati Francfordianæ, per eam occasionem natæ, datum nomen esse plerique existimant: Cùm tamen constet, hanc vrbem etiam ante Caroli Magni tempora, iam olim Francofurti nomen obtinuisse. Altera ciuitatis pars, & ea quidem maior, atq; splendidior Francofurtum: Altera autem, quæ & ipsa muris, ac foueis cingitur, Saxenhausen, hoc est, Saxonum domus vocatur. Vtraque autem præstantissimi & arcuati operis ponte, longa serie constructi iungitur, eiusdemque amplissimi Senatus gubernaculis regitur. Ciuitas hæc nundinaria, & quasi commune, non modo Germaniæ, sed totius Europæ emporium est, certis siquidem anni temporibus, in Quadragesima nimirum, atque Septembri, negotiatores huc ad celebrem mercatum, ex superiore & inferiore Germania, Italia, Gallia, Anglia, Polonia, Ostlandia, cæterisque orbis partibus conueniunt, omnisque generis merces conferunt, quas partim parata moneta, partim aliarum rerum commutationibus distrahunt, atque diuendunt. Pipinus Caroli Magni parens, in hac vrbe sacrum Saluatori templum, & Canonicorum collegium (quod tamen hodie ad S. Bartholomæum vocatur) ædificauit. Quod postea Carolus Magnus, paternæ pietatis, & singularis erga hanc vrbem affectionis insecutus vestigia, compluribus villis, censibus annuis, prædiis, decimis, & iuribus magnificè dotauit. Quem pari pietate & posteri aliquot Imperatores, & Reges Rom. deinde sunt imitati. Carmelitarum fanum præstantissima nobilitatur tabula, B. Virginem in cœlum emigrantem repræsentante, quam magni illius Alberti Dureri, immortalitate dignissima manus, summo artificio delineauit. Eam optimi quique pictores, non sine admiratione, frequentissimè sunt contemplati. Anno 793. Carolus M. Francofurti generale congregauit Concilium, in quo communibus suffragiis Felicina hæresis condemnata fuit, quæ (vt Abbas Vspergensis commemorat) Christum redemptorem nostrum, secundum humanitatem, adoptiuum saltem esse Dei filium stulte asserebat. Non minore beneuolentiæ affectu Carolus IV. Rom. Imp. hanc vrbem est prosecutus. Quapropter electionis Romani Regis, futuriq; Imperatoris, per septem Germaniæ Principes Electores fiendæ locum in perpetuum constituit, bullaque sua aurea confirmauit. Nam antea, quantum ad ipsum electionis locum, varie obseruatum erat, quanquam prius etiam vt plurimũ electio Francofurti fuerit celebrata. Vnde & mos inoleuit, vt cum in dissensione Electorum, duo pariter in Rom. Regem nominaretur, alter in agro Francofurtensi iusto exercitu consideret, alterumque sesquimensis spatio, cum eo conflicturus expectare consueuerit, qui cum vel prælio, vel alias cedente aduersario, superior extabat, tum demum in vrbem recipiebatur, & pro Rege agnoscebatur. Ita accidit inter Henricum Landtgrauium Thuringiæ, & Conradum Frederici II. filium. Item inter Ludouicum Bauarum, & Fridericum Austrium. Similiter inter Guntherum, Comitem à Schvvartzenburg, & Carolum IV. Porro, in nudinis Francofurtensibus illi, qui in arte gladiatoria excellunt, magistri titulo, si id ambiant, à magistris eiusdem artis, ciuibus tamen huius vrbis, ex speciali Romanorum Imperatorum & Regum priuilegio insigniuntur. Id quod alibi non licet.

UVA. BHSC. BU 03856

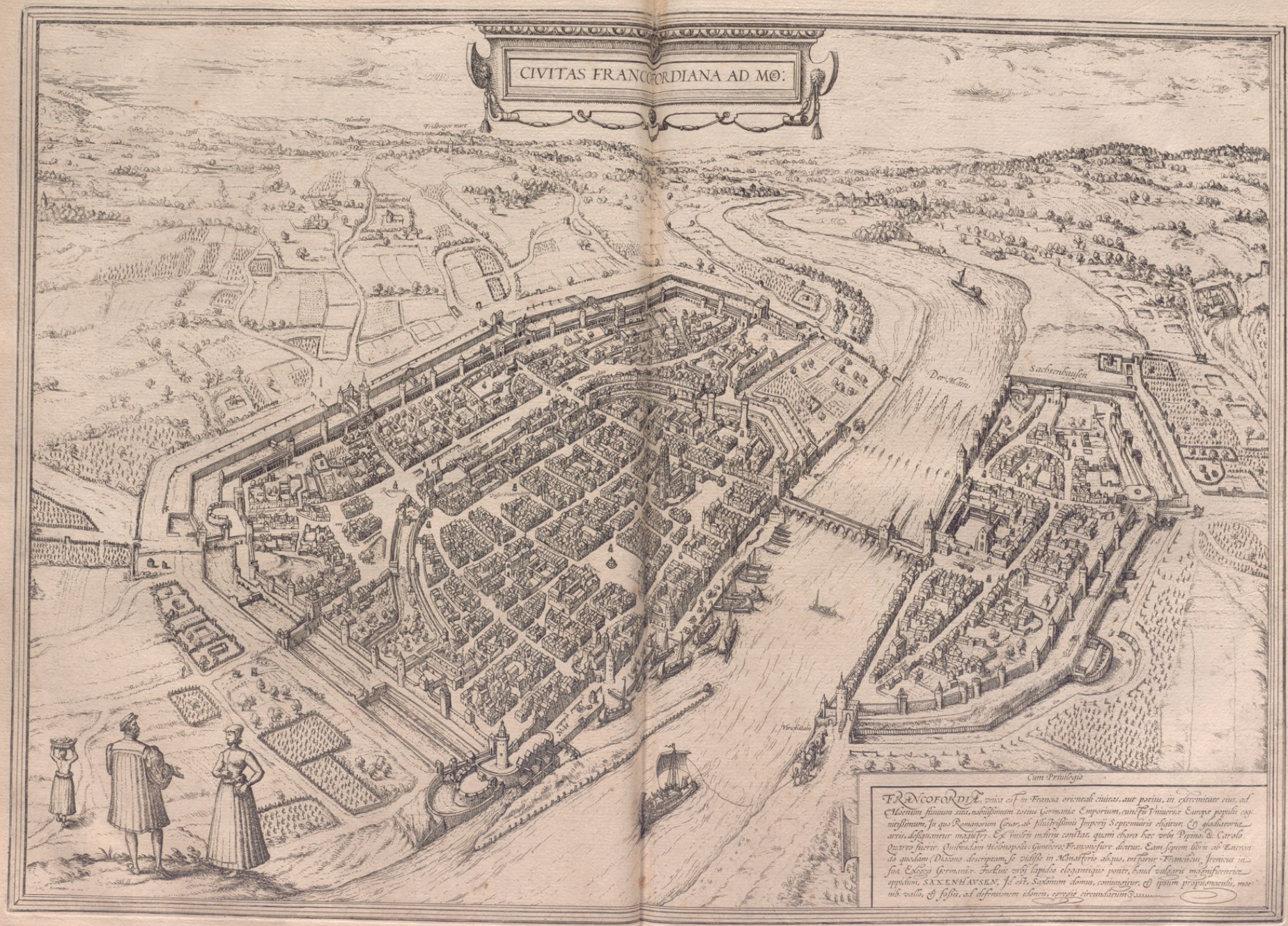

FRANCOFORDIA, omnia est in Francia orientali ciuitas, aut potius, in extremitate eius, ad Mœnum fluuium sita, nobilissimum totius Germaniæ Emporium, cuni fit Frequentissimum Europæ populis conuentum, In qua Romanorum Cæsar, ab illustrissimis Imperij Septemuiris eligitur, & gladiatoriæ artis, descriptaeque magistri. Ex inuicto instituo comitiis, quam charis hæc verbis Pigmæus & Carolus Quartus fecere. Quibusdam Heldenopolis, Guntheri, Francofurt dicitur. Eam sæpem libris ab Enrico de quedam Dixima descriptam, se vidisse in Monasterio alpuo, testatur Franciscus Irenicus in sua Exegesi Germaniæ. Fortalitio cinta lapidea elegantique ponte, haud vulgaris magnificentiæ oppidum, SAXENHAVSEN, sed ext. Saxonum domus, communitur, & ipsum propugnaculis, moenibus, vallo, & fossa, ad defensionem idonea, egregie circundatum.

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

TREVERIS.

TREVERIS, magnitudine rerum gestarum, & vetustate præclara ciuitas, Galliæ Belgicæ caput, ante Christi aduentum 1947. temporibus Abrahæ, à Trebeta, Nini filio condita, qui à Semiramide matre, ex Assyria profligatus. Vel, vti anales Treuirorum perhibent, effrenem & iniquam matris libidinem fugiens, ex regno, cum magno Assyriorum agmine, fecessit, & post varios errores itinerum, ad amœnam quandam vallem natura loci munitam, iuxta Mosellam deuenit. Vbi à suo nomine, ciuitatem hanc condere cœpit. Cuius antiquitatem, trecentis & mille annis, ante vrbem Romanam, perferutatus est Æneas Syluius. Hæc, quantum olim potentia, opibus, aliisq; ornamentis floruerit, superbissimorum ædificiorum ruinæ, manifestè ostendunt. Videtur enim ibi stupendi operis palatium, quod instar Babylonici muri, ex cocto latere factum, tantæ firmitatis hodie manet, vt nulla arte frangi queat. Proprium semper Ducem habuit. A Iulio expugnata, vt in commentariis habemus. A Materno lege Christiana imbuta est, inde ab Attila diruta, concidit. Vltimus eorum Dux luxuriosissimus, à Lucio occisus est, & Clodoueo Francorum Regi vrbs tradebatur. Inde, tempore Iouiniani, iterum destruebatur, & per Ottones & Henricos, ad Imperium redacta est. Ante Iulium semper in amicitia Romanorum degit, vt Cæsar lib. 2. scribit, inde Neruiis auxilium miserunt contra Cæsarem, iratus Iulius, T. Labienum cum equitatu, contra ipsos deputauit, & dum Cæsar è Gallia egressus est, Treueri solicitabant Cisrhenanos, & tunc duos Duces habuerunt, Cingentoricem Cæsaris amicum, & Iuduciamorum, vt lib. 5. Comment. testatus est ipse Cæsar. Vltimo autem, Labienus ipsos cœpit duabus adiunctis legionibus, & 15. auxiliaribus copiis Germanorum, vt lib. 6. Cæsar asserit. Franci enim etiam Treuerim incenderunt, tempore Theodomiri Francorum Regis, Hunibaldo teste. Plura vide apud Franciscum Irenicum. Antiquissima totius Germaniæ Vniuersitate, Treuirensium ciuitas insignitur. Archiepiscopum, in Electorum ordine, agnoscit dominum. Treuirorum fines, olim Rhenum attingebant, & etiamnum attingunt. Vnde Cæsar illos Rheno proximos esse ait. Qui eodem auctore longe plurimum totius Galliæ equitatu valebant, magnasq; habebant copias peditum. Pomp. Mela, clarissimos Belgarum tradit esse Treuiros, & horum opulentissimum oppidum, Augustã Treuirorum vocari, cuius & Ptolemæus meminit. Corn. Tacitus Coloniam Treuirorum nominat. Scribit Cæsar Treuirorum ciuitatem propter Germaniæ vicinitatem, cottidianis exercitatam bellis, cultu & feritate, non multum Germanis absimilem fuisse, neque imperata vnquam, nisi exercitu coactam, fecisse.

CONFLVENTIA.

CONfluentia, oppidum Galliæ, inter Moguntiam & Coloniam, Episcopo Treuerensi paret. Hic Mosella, quæ Ptolemæo Obrinca, ex Vogeso monte oriens, multis admissis amnibus, Rheno magno cum impetu commiscetur, vt longissimo tractu, diuersa vtriusque fluminis aqua, ob diuersitatem coloris, conspici & discerni queat, leuam Mosella, dextram Rheno obtinente. Oppidum hoc commendat antiquitas, sicut & reliquas omnes confluentes vrbes, quarum non paucæ iuxta Rhenum inueniuntur. Studuerunt enim veteres in huiusmodi confluentiis condere ciuitates & arces, quod ea loca tutiora sint, ac munitiora, & deinde multas commoditates ab amnibus habeant. A confluendo datum oppido nomen. Iuxta Mosellam habitatoribus frequens, pulcherrimarum ædium serie, ad pontem vsque, summo ornatu deducta, egregiè nitet. Bina Canonicorum collegia habet, ædes sacras augustas, Teutonicam domum, aliaq; cœnobia, Palatium item Principis amplum, & homines (asserente Doctore Richvvino) emunctæ naris, ingeniisq; bene dotatos, & excultos, qui nescio quid Atticum omnes spirant. Vtraque Mosellæ ripa eximii operis ponte coniungitur, qui ex quadratis lapidibus pilis longo ordine arcuatim constructis innititur, & ex inferiore Germania in superiorem tendentibus, transitum per hoc oppidum præbet. Ex opposito ad dexterum Rheni latus, in summo montis culmine Reurend. Treuirensis castrum est. Ereubrerstein, validis munitum saxis, ac turribus, omnisque generis machinis bellicis, puluere item, ac globis instructissimum, ex quo Confluentini in officio retineri, ex Rheno etiam atq; Mosella, ingrati hospites percommodè arceri possunt. In montis radice, Molhemia pagus est, in quo Monachorum cœnobium, & acidi soporis fons vberrimus, qui solus huic oppido potum largitur. Complures historicos, qui huius oppidi meminerunt, Franciscus Irenicus lib. 11. Exegeesos Germaniæ recenset: vide etiam eius descriptiunculam Doctoris Richvvini in Munsteri Cosmographia.

ROTENBVRGVM.

BIna huius nominis oppida Germania habet, alterum in Sueuia ad Neccarum flumen, ob occisum ibidem Episcopum Argentinensem, euersum, ac dirutum: Alterum, in Franconia Imperiale, ad Tubarum amnem cuius hoc libro Topographica pictura proponitur.

VVA. BHSC. BU 03856

TREVERIS.

TYPVS AC SITVS ANTIQVISSIMÆ ET PRÆCIPVÆ MEDIOMATRICVM CIVITATIS TREVIRENSIS. 21.

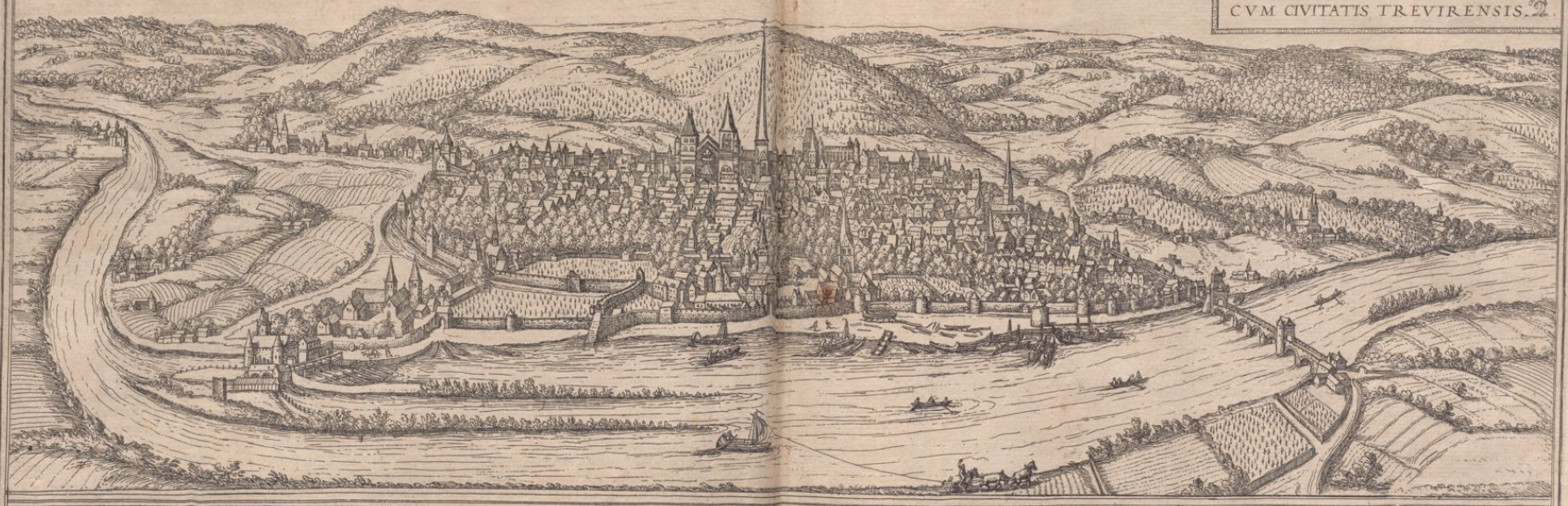

COBOLENTZ.

Situs ciuitatis CONFLVENTINÆ, Germanis Koblentz, vbi Mosella fluuius Rheno miscetur.

ROTENBVRG.

ROTENBVRGVM ad Tubarum, elegans Franconiæ oppidum, Hierosolymytanæ vrbi, situ respondere dicitur, à turrium et tegularum rubore, nomen habens, olim proprijs ducibus paruit, nunc imperio, post Friderici primi secula, accessit.

UVA. BHSC. BU 03856

MOGVNTIA.

MOGVNTIA, metropoliticarum Germaniæ ciuitatum præcipua, Ptolemæo Neouagus, vt Irenico placet, nomen sortitur à Mogano fluuio, & Cia, vti cum aliis perhibet Celtes. Hanc Troianus quidam Moguntius condidit, Carino scribente. Olim hic Romanorum munimenta fuerunt contra Alemannos, ad ipsam Rheni ripam. Moguntia vetus, paulo remotior à Rheno fuit, quemadmodum adhuc ruinæ testantur. In loco admodum amœno iacet, vbi Mœnus fluuius, quem alii Moganum vocant, ex Franconia descendens, Rheno commiscetur. Agrum habet ab vtraq; Rheni ripa fœcundum, & præstantissimo vino luxuriantem. magna est, bene munita, & spissa, tum populosa ea parte, quam Rhenus alluit, ex alio vero latere, rarum habitatorem habet, immensa est longitudine, in lato angustior. Ædes amplissimæ sunt, Romanorum more. Basilicæ & Collegiatæ Ecclesiæ magnificæ, & perornatæ, cum arce Episcopali. Nulla est in Rheni tractu ciuitas, quæ plura quam Moguntia antiquitatis monumenta ostendat. Archiepiscopum ex septem virorum Imperii ordine dominum, & moderatorem agnoscit. Vniuersitatem habet circa annum Christi M.CCCC.LXXXII. à Deiethero Isenburgo Archiepiscopo institutam. In qua hoc tempore Artium & Theologica studia vigent. Huic vrbi Typographicæ artis debetur inuentio, quæ plusne boni, an mali attulerit, probabiliter disputari potest.

HERBIPOLIS.

HErbipolis, Francorum Orientalium caput, atq; metropolis, Germanicè Wirtzburg/ à dulci musto, quod Herbipolensis ager suppeditat, nomen obtinere videtur. Vrbs est in plano sita, extra vndique circumiacentibus monticulis, & collibus vitiferis, amœnis hortis, interpositis pratis ornata, præterea fossis, vallis, mœnibus, turribus & propugnaculis bene munita. Intus autem populosa, pluribus templis, monasteriis, & Ecclesiis, ac non solum clericorum, sed & ciuium amplissimis ædibus extructa, atque alibi apertè labentibus, alibi subterraneis fluuiis, à fœtore & putredine, aëris clementiam, nusquam non corrumpentibus, semper mundissima seruatur. Habet enim plures puteos viuis & dulcibus laticibus perpetuo scaturientes, ad quosuis vsus satis vtiles. Ad occasum Mœnus proximè vrbem præterlabitur. Vtramq; ripam ingens pons iungit lapideus, fortibus nitens pilis. Vltra Mœnum proximus mons, pulchram & loci natura munitam arcem, B. Virginis nuncupatam continet, eiusdemq; nominis templum, ab Hettano Francorum Duce constructum. Arx Episcopo sedem præbet. Cuius dignitas à S. Bonifacio Anglo primo Archiepiscopo Moguntino, præcipuo Germanorum Apostolo, auxiliis Pipini patris, ac Caroli Magni filii, Galliæ Regum, consensu irem Zachariæ Pontificis instituta est, anno Christi circiter DCC.L. Episcopatui vero incorporarunt Ducatum Orientalis Franciæ: quo factum est, vt Herbipolensis Ecclesiæ gubernatores, non tantum Ecclesiastico titulo Episcopi, sed seculari etiam, Duces Francorum (penes quos ius etiam cum vitæ, tum necis) semper sint adhæc vsque tempora ab omnibus sacri Romani Imperii statibus, ac ordinibus tum habiti, tum appellati. Mirum quod de S. Macario primo Scotorum apud Herbipolim Abbate, memoriæ proditum est: Qui, cum à vino, pro Dei amore, penitus abstineret, & die quadam in medio Magnatum sedens, ad mensam habere aquam non potuisset, signo S. crucis facto, supra vas vini magnificè & pretiosè celatum, in mensa cunctis appositum, vinum in aquam mutauit, præsentibus multis summi templi canonicis. Ob cuius præclarissimi signi perpetuuam memoriam, ad posteritatem transmittendã, Embricho Præsul, de communi totius cleri consilio & assensu, in maiori Ecclesia Herbipolensi, plenam & perpetuam præbendam Monachis Scotis dicti monasterii, eorumque successoribus in perpetuum tradidit & assignauit, quam in præsentem vsque diem possident, auctore Guilhelmo Exlengrein, catalogo de Ecclesiasticis scriptoribus.

SEDVNVM.

SEdunum, Valesiæ metropolis, Germanis Sitten/ Gallis Siun, vtraq; enim lingua familiaris est ciuibus, vrbs est splendore ædium elegans, adiacet monti, qui in media planitie inter altissimos montes vallẽ claudentes, sensim versus ortum cõsurgit, bifurcatur q; in duo petrosa fastigia, seu eminentes colles. Qui dextram tenet, alluitur in subiecta valle Rhodano, vocaturq; Valeria, quæ olim fuit arx bene munita, nunc Cathedralis Ecclesia. A sinistra vero ciuitatis, & à residentia Episcopi, quæ Meierem dicitur, est mons valde angustus, & ascensu difficilis, in cuius fastigio arx est amœna ac fortis, temperatum aërem habens. Quare illic princeps cum familia sua se recipit, quando calores in inferiori castro inualescunt. Est ager Sedunorum per ciuitatis circuitum fertilissimus, abundans vino, frumento, croco, casco, pomis, pecore, piscibus, aliisq; vitæ necessariis. Altissimi montes vicini, venatorem frequentissimè lætum remittunt domum: Ferarum siquidem & auium permagna hic inuenitur copia. Mirifice etiam oppidum hoc Sedunense commendat, quod amplissimum & magnificum virum Matthæum Cardinalem Sedunensem ediderit, cui maxime gloriosum fuit Francisci, Francorum Regis iudicium: Cùm assueueraret, aliquanto plus sibi sumptus atq; periculi Sedunensis facundiæ indomitam vim, quam tot legionum eius gentis cuspides attulisse.

UVA. BHSC. BU 03856

MOGVNTIA, Germaniæ Metropolis, ad Rheni ripas Vrbs celeberrima, mercatorum frequentiâ, dero, et Vniuersitate clarer.

MENTS.

Cum Priuilegio.

WURTZBURG

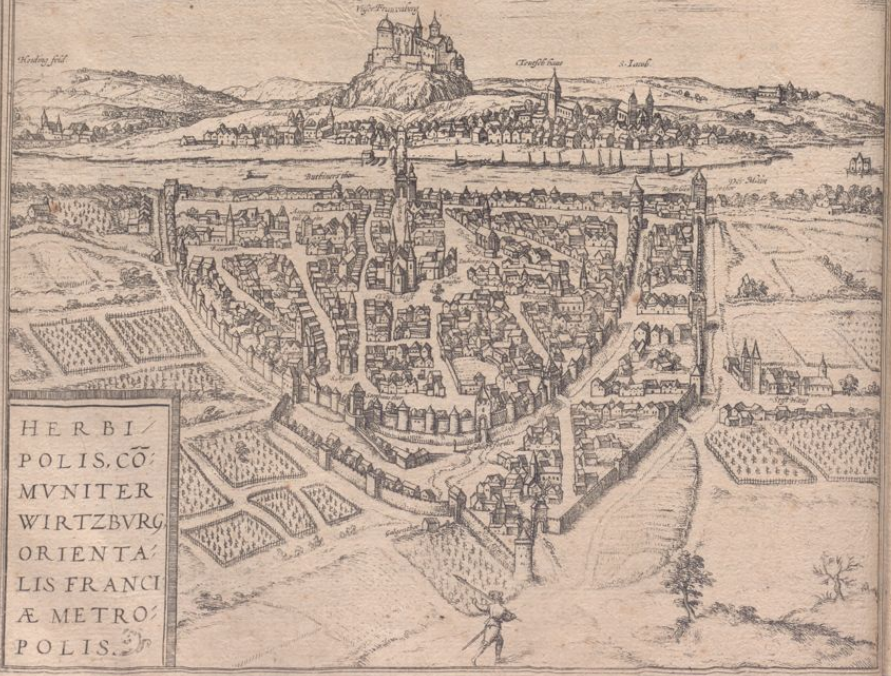

HERBIPOLIS, CÕMVNITER WIRTZBVRG ORIENTALIS FRANCIÆ METROPOLIS.

SITTEN.

SEDVNUM, primaria & Metropolitica Valesiæ vrbs, Germanorum & Gallorum frequentatione celebris.

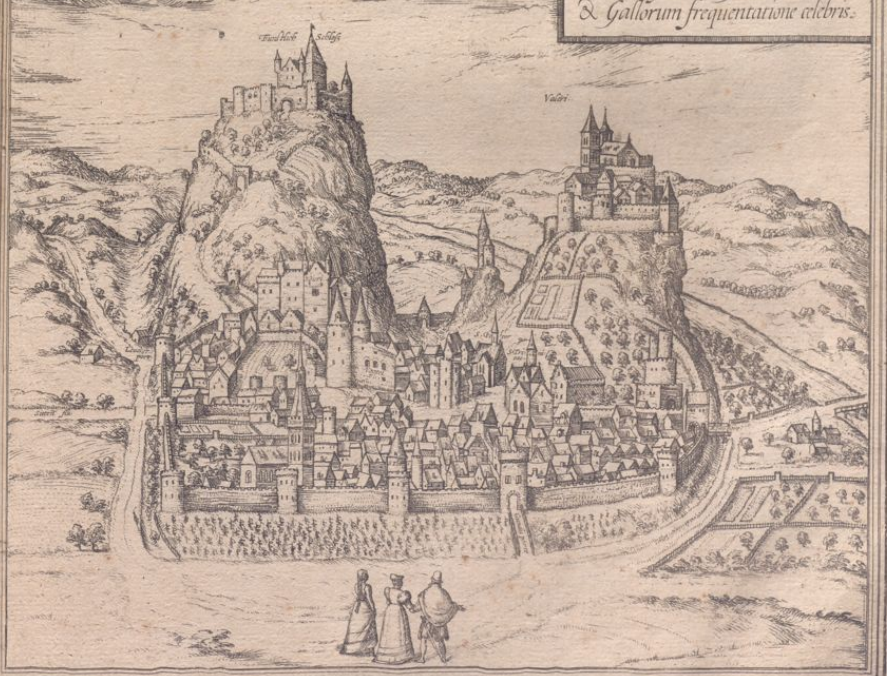

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

COLONIA
AGRIPPINA.

COLONIA AGRIPPINA, potentissima, amplissimique nominis Germaniæ ciuitas ad citeriores Rheni ripas sita, Vbiorum sedes fuit, qui grauiter à pugnaci Sueuorum gente bellis & obsidione lacessiti, Romanorum implorantes auxilium, à Iulio Cæsare in amicitiam S. P. Q. R. recepti fuerunt, Cæs. lib. 4. Augusti vero tempore ne multarum nationum, ac potissimum Sueuorum illac in Galliam incursiones facientium, iniuriis perpetuo forent obnoxii, in vlteriorem ripam, Treuirorumque partes, Vbiorum gens transgressa, nouum ibidem oppidum condere, atque in eo, circumque illud habitare cœpit: Illos in fidem suam recipiente M. Agrippa, Augusti genero, ac auo Agrippinæ, Germanici filiæ, quam C. Cæsar in coniugem adsumpsit, auctam cognomento Augustæ: quæ quo vim suam sociis quoque nationibus ostentaret, in oppidum Vbiorum veteranos, Coloniamque deduci, à Claudio Cæs. impetrat, cui nomen inditum ex vocabulo ipsius, atque eo tempore Colonia Agrippina, ciues vero Agrippinenses dici cœperunt. Tacitus & Suetonius. Romanorum deinde viribus sensim contritis ac debilitatis, Galli, ductore Childerico Rege, anno Domini CCCC. LXII. ijs omnibus profligatis & pulsis, Coloniam vi occuparunt, eamque ad Ottonis Primi tempora, suis habenis moderati fuere. At vero anno à Christo nato DCCCC. XLIX. Otto Imperator August. Coloniam armorum strepitu, Francis ereptam, Romano imperio reddidit. A quo tempore in hodiernum vsque diem, libera imperialis ciuitas extitit. Prima eius forma, quemadmodum & vrbis Romanæ, quadrata fuit, cuius iam adhuc muri, turres, ac fossæ, plerisque in locis videntur. Ac deinde, anno Christi M. C. LXXX. amplificata, multa cœnobia, templa atque suburbia, quæ extra mœnia posita erant, ambitu suo comprehendit, vt à primordio penitus mutata, semilunaris eius nunc facies appareat. Splendore & elegantia summa est, validissimis, & arcuatis cingitur muris, qui opportunas ad defensionem turres LXXXIII. in circuitu colligunt. Duplici fossa, vtrinque muro vestita, lata, atque præcipite, multarum arborum vmbra, & proceritate amœna cingitur, quæ iucundam obambulationi culæ, meditationibus & studiis commoditatem æstiuo tempore præbet. Intra mœnia, passim amœna conspiciuntur loca, quæ pomi, vineæ, aliaque fructiferæ arbores, venuste conuestiunt. Præclarissimis etiam, magnificisque ædificiis, tam pietati, quam priuatorum hominum necessitati paratis, pulcherrime nitet. Ac primum quidem, vt à religione exordiar: Est maximum fanum, re ac nomine summum, ex lapide viuo, admirabili arte elaboratum, S. Petro dicatum, cui si extrema artificum esset addita manus, nullum omninò vniuersæ Germaniæ templum elegantia & magnitudine non superaret, meritoque inter stupenda Europæ annumerandum veniret. Intus multorum Principum, Episcoporum & Ducum, ex cupro & alabastro tymbis, atque adeo trium Magorum, item Felicis, Naboris, & Gregorii corporibus illustratur. Quid de perpolito ac nitido Machabæorum templo, de XI. millium virginum basilica referam? Quarum sacratissimo sanguine irrigata, imo vero sanctificata, historiarum documentis perhibetur Colonia, vt venerari eam magis, quam commendare libeat. Reliquarum sacrarum ædium & monasteriorum permagnus est numerus. Plebanica censentur templa XIX. Collegiata X. Cœnobia XV. Virginum quarum VIII. velatas habent XXII. Monialium & vetularum conuentus LIX. Sacella XXX. Loca item alia misericordiæ & pietati consecrata plurima Colonia habet. Xenodochia II. Nosocomia, in quibus rerum necessariarum abundantia, summa pietatis officia egenis præstantur, II. Gerontotrophia, VIII. Brephotrophium I. Mente priuatorum ergastulum I. Prætoriæ ædes hanc vrbem mirificè ornant, quæ magna cum delectatione spectantium, præcelsam & rari operis turrem ostentant, ex quadratis & formatis ad regulam saxis, venustè erectam, quæ artificiosissimis statuarum signis, circumquaque decoratur, quorum suprema, summo tamen in loco posita, minimorum proportioni tam aptè respondent, vt omnes ciusdem magnitudinis esse videantur: Speculares in apice habet fenestras, per quas visus in omnes ciuitatis partes panditur. Hoc anno hilarula & concinna meniana, singulari artificum industria fornicata, eximio, mirificoque opere constructa, quæ XXI. columnis polite sectis, ambulacrum tecto clausum sustentat, magnis Reipubl. sumptibus, non parum ornatus prætoriæ domui accessit. Ex opposito sacellum est, vbi quondam Iudæorum Synagoga fuit: Quod anno salutis M. CCCC. XXVI. B. Virgini nuncupatum, Hierosolyma dicitur, in quo tabula tanto artificio facta conspicitur, vt eam excellentes pictores, summa cum voluptate contueantur. Ab ea parte, qua solis exortum, curia spectat, antiqui fori latus ambulacrum apertum ex candido lapide cum artificioso horarum indice exornat. Forum hoc præstantissimis ædificiis vndique cinctum, frequentissimo populi conuentu hebdomadatim ter nundinis frequentatur. Iuxta est forum fœnarium multo magnificentius, & ipsum pulcherrimarum ædium ordine decenter circundatum. Vrbis plateæ latæ, amplis directæ spaciis, magnis sunt stratæ lapidibus, & pulcherrimis ædificiis nitent. Præ cæteris autem egregiè culta est domus nobilissimi viri D. Constantini Liskirchii, amplissimæ huius Reipublicæ

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BV 03856

publicæ hoc tempore D. Consulis, cuius magnificentissimæ, & sumptuosa structura ædificatæ ædes, præcelsa turri conspicuæ, totum forum nouum venustè condecorat. Pari elegantia est domus strenui ac clarissimi viri, D. Arnoldi à Siegen, armatæ militiæ senioris ad Rheni flumen, Equitis aurati, atque Cæsareæ Maiestatis D. consiliarii, cuius siue amplitudinem, siue magnificentiam spectes, vel Imperatore, vel Regibus, Principibusque viris liberaliter excipiendis, peropportuna est, quibus & tecta frequenter suppeditauit.

Huius porro vrbis politia florentem Reipub. Romanæ gubernationem apprimè refert. Etenim si Consulum, Proconsulum, Censorum, Tribunorum, Vigilum, Quæstorum, Annonæ Præfectorum dignitatem consideres, si rectum, & inflexibilem iustitiæ baculum, fascium loco, vti vulgo existimatur, receptum: Si tribuum ordines, si ciuilem senatorum authoritatem, si denique Capitolium instar Romani ædificatum obserues, quasi effigiem, & viuum quoddam simulachrum Romanæ vrbis, hanc Agrippinensem videbis Rempub. vt non immeritò, natiuo quodam iure Romanorum dicatur. Præstantissima etiam antiquitatis monumenta, cum in ipsa passim vrbe, tum apud doctissimum virum D. Ioannem Helmannum L. L. summum vetustatis admiratorem inueniuntur. Est & hic optimarum quarumque disciplinarum Vniuersitas, anno à Christo nato M. CCC. LVIII. ab amplissimo Senatu instituta, primarum facultatum, & artium, aliisq; insuper collegiis, ad studiosorum subleuandam inopiam ab optimis viris fundatis ornatissima. Ex qua Louanienſis pati dignitate filia anno post Christum natum M. CCCC. XXVI. prodiit.

S. Maternus S. Petri discipulus, primus Colonien-
sium fuit Apostolus.

UVA. BHSC. BU 03856

AVGVSTA.

SVPERIOR Sueuia, olim etiam Rhetia dicta; amplissimas ciuitates habet. Earum nobilissimæ sunt, Augusta Vindelica, & Constantia, quarum vna Noricum, altera autem Gallos, seu Heluetios aspectat. Illa vero Imperii Romani, vt hodie cultu & diuitiis clarissimum, ita origine quoque vetustissimum municipium existit. Quæ inter pisculentissimorum fluminum Vindæ & Lechi confluentiam sita, ex vetustissima Sueuorum gente, quæ à Iaphet descendisse, & hanc primum inhabitasse Prouinciam fertur, originem sumpsisse, constanti annalium testimonio perhibetur. Politiam quàm optimè constitutam habet, de qua Achilles Gassarus Medicus, hunc in modum: Ciuitas nostra, celeberrima habet omnis generis Panoplia, præcipuè æneorum tormentorum, quæ bombardas vocamus, aliquot domos elegantissima copia refertissimas, simul & publicas aliorum artificum, tum tabernas, tum officinas operosissimas, quibus non tam toti orbi vsitissima, quam mercatorum suorum nummosissimis monopoliis notissima, paucis retrò annis euasit. Adhæc, pauperum curam vnicè gerit: Extant etiam præter Xenodochia, ægrorum ac orphanorum hospitalia, speciales adhuc ædes, quibus gratis, vel peste infecti, suo fouentur tempore, vel Gallica hic laborantes, curantur, vel denique leprosi seorsim adseruantur. Denique, ingenti eleemosyna, tum reliquos inopes passim liberalissimè leuat, tum Studiosos pueros, non parum multos, ex his domi humanioribus litteris emancipat, forisque stipendiis non pœnitendis alit. Quin vel soli Fuggari penuria laborantibus, sed frugi municipibus, anno M. D. XIX. supra centum habitationes, tanquam iustam ciuitatulam, de suo, apud Iacobinum suburbium fundarunt. Iam qua æquitate, clementia & prouidentia Magistratus, quam politicè hic polleat, quaue prosperitate, industria, humanitate & virtute reliqui ciues inter sese, aut cum aliis, tum in negotiis, vel apud Antipodes, ac vtrumque mundi polum gerundis, tum in educandorum liberorum honestissima liberalitate, tum denique in domesticæ supellectilis nitore, ad insolentiam vsque certent, nemo facilè dixerit. Sunt enim plerumque homines (imprimis blandæ fœmellæ) forma pulchri, vestitu splendidi, victu voluptuarii, congressu & verbis ceremoniosi, actionibus astuti, moribus exotici, & opulentia φίλαυτοι. Ex quibus hodie sedula opere, & quæstu officiosissima, sorte sua contenta existit. Mercatores vero aliquot & Patricii, magno numero natalibus sunt restituti: multi Baronum nobilitate eminent, nonnulli etiam Comitum prærogatiuis gaudent, sed & integrum regnum, quidam apud Indos possident; adeò, vt in vniuersum S. P. Q. Augspurgensis instar Alabandæ fortunatissimi (vt Prouerbio habetur) censeri planè debeant, possintque. Quibus redditibus verò auriq́ue & argenti diuitiis, ærarium ciuitatis locupletatum sit, vel inde cõiiciet argutus Lector, quod Senatus, exceptis annuis fabricarum (vt sic loquar) publicarum conducti famulicii, certorum officiorum, adeoq́ue belli maximi, infinitis impensis, pro sola obtinenda pace, supra trecenta milia aureorum Rhenensium, citra priuatas ciuium contributiones, proximis exposuerit, prompta pecunia, Comitiis. Vt autem tanquam condito lustro, etiam ciuium capita, curiosiùs aliquis, ceu per transennam obiter queat æstimare, & colligere, sciendum pro certo, quod anno 1549. mille septingenti quinque infantes, Baptismo adhibiti, ac communibus Cœmetriis, mille ducenta viginti septem humana cadauera, nulla Epidemia grassante, sepulta Auspurgi fuerint. Porrò, etsi multos præclarissimos viros, qui rei literariæ ornamento fuerunt, Augusta protulerit, plurimum tamen, eo potissimum nomine, laudis meretur, quod Conradum Peutingerum, Iurisperitissimum S. Cæsareæ M. à consiliis, eruditorum turbæ ediderit, cui non modò patria, sed & vniuersa Germania, tanquam occupatæ regionis adsertori, plurimum debet, quod peculiari libello, Argentoratum, Nemetes, Vangiones, Moguntiacũ, Agrippinenses, & pleraq; loca alia citra Rhenum, Germaniæ, non Galliæ adscribenda, conuicit.

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

MONACVM.

MONACVM, Germanicè München/Ptolemæo Abadiacum: Vrbs est præclarissima Bauariæ, & totius Germaniæ nitidissima, ab Atterno condita, ab Henrico Quarto ampliata est, iuxta Isarum fluuium (qui non procul à Pletlingio Istro associatur) sita, reducta inde per Ernestum. Sunt tamen, qui primitus salutis anno M. C. L XXV. muro hanc vrbem inuestitam fuisse, ab Ottone Duce Bauariæ scribant. Habet situm amœnum, & arcem in plano ornatissimam, vbi Principes Bauariæ nostro æuo residere solent, vbi etiam continuò nutriuntur leones, solentque leænæ ibi parere catulos. Hæc partim ex Irenico, partim ex Munstero. Vide Baioariæ historiam, Ioannis Auentini.

INGOLSTADIVM.

INGOLSTADIVM, initio oppidum fuit haud magnum, forma fere in oblongum quadrata, nimirum ijs limitibus circumscriptum, quos hodie quoque turres vetustæ tres, Campanaria, in B. Virginis cœmiterio, Strigilaria, male factorum custodiæ addicta, & Iudæa, vti vulgo nuncupantur. Item arx antiqua euidenter demonstrat. Anno salutis M. CCC. XII. prolatis primum pomœriis, in duplum fermè ampliatum, fuit figura fermè oualis inducta, nisi qua à meridie angulus vnus, & alter incurrit. Inde verò cum sedem & domicilium in eo oppido haberet Illustrissimus Princeps, Ludouicus cognomento Barbatus, Bauariæ Dux, & Comes Mortanii, opus istud ampliati mœniorum circuli, tandem ipsius dominatu absolutum est, an. salutis M. CCCC. XX. Idem anno post quinto; die Maii 18. primum lapidem B. Virginis templo, vt noua esset Parochia, extruendo ipse collocauit, denariisque illud preciosissimis, hodie quoque extantibus locupletauit. Anno M. CCCC. LXXI. Ludouicus dux Bauariæ, Comes Palatinus Rheni, Princeps suo sæculo, belli, pacisque artibus longe clarissimus, Magnique nomen, non magis corporis proceritate, quam ingentibus gestis rebus, promeritus; idem oppidum, fundato liberaliter Gymnasio publico omnium disciplinarum studiis exornauit, ædem quoque nomen B. Virginis canonicorum collegio aucturus, nisi ei operi iam penè consummato mors ipsum eripuisset. Arcem nouam à patre Orientali, huius filius Georgius Princeps opulentissimus, incredibili impensa adiecit, domicilium ob multas insignes commoditates, amœnitatesque, quouis profecto Monarcha dignum. Huius quoque ætate, riuulus è Danubii proximiori aluco, distante ab oppido paulò vltra passus mille, qui & maior erat, ad mœnia defluens, paulatim ita ampliatus est, ob euidentes oppidanorũ vtilitates, vt iam annis plurimis, hic tertius fluminis alueus, sit omniũ maximus solusque nauigabilis. Demum vero illustrissimus Princeps Wilhelmus, vtriusque Bauariæ dux, & comes Palatinus Rheni, anno salutis 1538. idem oppidum ea munitione circumuallare cœpit, ac maxima iam ex parte, sumptu incredibili, opus perfecit, cuius similem rerum periti, in Europa extare non putant. Oppidi situs, vndequaque in plano est, præterquam quod Danubium versus, à meditullio aliquantum in decliue vergit. Regio item adiacens vniuersa, planitiem habet, nisi quod in Septentrionem, quacunque abeunti, emenso ferè miliari Germanico vno, collis non excelsus, ad syluestria subeundus est, riuo, seu fossa verius, eandem ex parte bene profunda & limosa, aqua voraginosa, ad millia passuum duo ab oppido intercurrente.

FRISINGA, OLIM FRVXINVM.

FRISINGA, ciuitas Episcopalis Bauariæ, vt Æneas ait, condita putatur eo tempore, quando Romani per Præfectos, & prouinciarum Præsides tenebant, & administrabant eam Bauariæ regionem, quę à Danubii ripa transcurrit ad Alpes. Siquidem habet locus iste elegantem & amœnum in colle situm, etiamsi vicinus ager, iuxta terræ illius ingenium asper sit. Præterfluit Mosacus amnis, qui haud procul hinc iferæ fluuio miscetur. Scribit B. Rhenanus in bibliotheca D. Corbiniani, se reperisse librum insignem Euangeliorum Francicè, hoc est, Germanicè scriptum, ex eoq; collegit, veteres Francos, qui transito Rheno, nobile in Germania regnum constituerunt, Germanica vsos fuisse lingua.

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

NORDLINGA.

NORDLINGA, antiqua Imperialis ciuitas, in medio ferè Rhętiæ interioris sita putatur, nomen fortita à Claudio Tiberio Nerone, cùm incolæ eam trito sermone Nereling appellent, & annales Nerobergensis historiæ idem confirment. A Ptolemæo, Aræ Flauianæ vocatur. Eius mœnia primum in monte ad S. Emeranum locatæ fuerunt, ac temporum successu ob aquarum penuriam, & Vulcani sæuitiam, à colonis ad ripam Egræ amnis translata sunt, qui ciuitatem fere mediam intersecat. Habet maior domorum pars in hoc situ, suos proprios, & salubres fontes, cellas varias, atque alias multas commoditates, quas in monte habere non potuit, &c. Vrbem hanc copiosè describit V Volfgangus Vogelmannus, apud Munsterum.

STRAVBINGA.

STraubinga, Bauariæ oppidum, conditum est à Lodouico duce Bauariæ, Lodouici Imperatoris nepote, aut patre, anno Christi M. CC. VIII. vti Bauariæ testantur annales: Danubii vicinitate illustratur, Augusta, Acilia, Auentino. Quanquam idem alio in loco dicat, esse extra Straubingam eam, quæ nunc Azelburg vocatur.

RATISPONA.

RAtispona, quæ Reginopurgũ aliis, insignis & vetusta Bauariæ vrbs, ad ripas Danubii sita, iacet in commodissimo loco, vbi quatuor concurrunt flumina. Supra enim vrbem Labar & Nab ingrediuntur Danubium, & infra amnis Regen. Augustam Tiberiã à primo conditore, hanc Auentin⁹ nominat. Quondam metropolis Romanorum militum excubantium in Imperii limitibus, vnde & Colonia Quartanorum dicebatur, quod quarta legio Italica hic stationem firmã haberet. Quam Theodorus Dux Nortgoiæ, vnà cum Christianis, expugnata Ratispona, anno salutis D. VIII. dissipauit & perdidit. Deinde verò Arnolphus Imperator restauratam adauxit. Firmissimo ponte lapideo, plurimorum arcuum, ciuitas hæc cum suburbio iungitur. Vide Munsterum, & Argentinensium Chronica, quæ septem appellationes diuersas huius vrbis recensent. Anno partæ salutis M. D. LXXVI. Iulio, Augusto, Septembri, Ratisponæ celebrãtur comitia. Ex quibus Maximilianus Imperator optimus, mense Octobri, die 12. mane circa secundam & tertiam, ad æternas beatorum sedes commigrauit.

VVA. BHSC. BU 03856

MEDIOLANVM.

MEDIOLANVM, potentissima ciuitas, vniuersæ Galliæ Cisalpinæ metropolis, à quo condita, & vnde sit eius appellatio ducta, variè ab historiographis proditum est. Originem eius Gallis Liuius tribuit: nonnulli, & quidem verius, ante Galiorum in Italiam aduentum, Bellouesum ex vico eximiæ dignitatis, finitimam Aedibus ciuitatem, Mediolanum ædificasse, eumque regis sibi nomen sumpsisse tradunt. Quidam Mediolanum dictum putauere, quod inter duos amnes, ipsi Lames vocant, vrbs posita sit, Arduam scilicet, & Ticinum. Alii ab animali media parte lanato, in ipsis fundamentis inuento. Cato prius Olanam, ait dictam, à Thuscorum Duce: dein ab Insubrum Principe, Medio, adauctam nomen accepisse Mediolani. Aliter Alciatus in Emblematis, aliter alii scribunt. Vrbs est Mediolanum opportuno admodum situ, quo præter agri ipsius vberrimas fruges, è Gallia Cisalpina, necessaria quæuis comportari possunt. Hinc quam plurimos Imperatores, contra Gallos atque Germanos bellandi opportunitate ductos, hic consedisse legimus. Sæpius enim Mediolani Cæsar constitit, frequenter Nerua. Nam valde Traiano placuit locus, vt Regiam hic ædificarit, quod nunc palatium dicitur. Habitauit hic etiam Adrianus. Item Maximinus Herculeus, qui mœnibus hanc vrbem ornauit, murum secundum adiecit, eamque amplificauit, & ædem Herculi in ea posuit, quæ nunc S. Laurentio Martyri est dicata. Iuxta quam columnis XVI. marmoreis domum sumptuosissimam Imperatorum vsui ædificauit, quam incendio periisse scribit Meruea, vt solæ columnæ sint relictæ. Philippus etiam Imperator Christianus, hac in vrbe resedit, & post eum Constantius, Constantinusq;. Item Iouinianus, Valens. Valentianus & Theodosius. Mediolanum amplissimum complectitur spacium, adeo quidem, vt maximis totius Europæ ciuitatibus annumeretur. Eius suburbia, latæ aquarum fossæ cingunt, per duas vndique nauigiis, maxima annonæ copia defertur. Tam multa sunt hic, tamque diuersa artificum genera, vt inde vulgi sit natum prouerbium: qui Italiam reficere totam velit, eum destruere Mediolanum debere, nimirum quod ex his sedibus, artificum examina, per omnes Italiæ partes spargantur. Quin etiam liberales disciplinæ hic cultæ fuerunt. Virgilius siquidem, Medionali literis operam dedit. Summam huius Reipub. potentiam arguit, quod post frequentissimas hostium direptiones, quibus vniuersa diruta, soloque æquata fuit, in tam vastam magnitudinem rursus excreuerit. Varia & funesta eius excidia. Gibellinorum etiam, & Guelphorum exitiabiles vniuersæ Italiæ factiones, Mediolani anno Domini M. CCC. X. natas, Munsterus in Cosmographia sua recenset. Habet vrbs ædificia mirè splendida, atque magnifica, præcipuè vero, ædem peraugustam, quam Domum vocant, immenso sumptu, ac tam admirabili arte factam, vt paucis omnino orbis terrarum templis conferri possit, siue magnitudinem & artificium, siue precia marmorum ac ornamentorum spectes. Etenim, non solum vndique foris, intusque crustis niuei marmoris intecta nitet, verum etiam mirabilibus ex marmore statuis, arte summa elaboratis, est exornata: Sunt & nobilium fana permulta, inter quæ gratiarum ædes. Cœnobium huic fano insigne cohæret prædicatorum, cum præclara Bibliotheca, celeberrimis Italiæ totius addenda: Priuatorum etiam in vrbe domus, amplissimæ permultæ conspiciuntur. Est & arx portæ Iouiæ munitissima, inexpugnabile ac præcipuũ totius Europę propugnaculum, quod vlla profecto vi capi nunquam potuit, quanquam per annonæ, rerumq; necessariarum inopiam, id aliquando contigerit, vt in Ephemeridib. Latinis, Leander demonstrat. Insuper, est curia vetus, vbi modicum S. Gothardi fanũ nobilibus aliquot Vicecomitum sepulchris decoratũ. Italiæ reges, tum etiam imperatores Augusti, Imperii solennia, coronã ferream, ab huius vrbis præsulibus sumere solent, idque ex constitutione Theodorici Ostrogothorum Regis. Alexander Quintus eius nominis Pontifex summus, Barnabam B. Pauli condiscipulum, primum fuisse Mediolanensis Ecclesiæ Antistitem scribit. Cui interpositis aliis piis, doctisque viris, B. Ambrosius successerit, clarissimum Ecclesiæ lumen, qui B. Augustinum celeberrimum illum Doctorem Theologum Mediolani ad fidem Christi conuertit, & deinde anno post N. C. Trecentesimo nonagesimo tertio, ex eadem hac ciuitate, ad æternam beatorum patriam emigrauit.

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

GENOA.

GENOA, Ligurum in Italia caput, Liguſtico adiacet mari, potens, ſuperba atque antiquiſſimæ originis ciuitas, vel à Iano Italiæ Rege, ac deinde à Iano Traianorum Rege aucta, vel à Iano Genio Priſco, vel à Genuino Ægyptio, vel à Genuo Saturni filio, primùm ædificata, vel denique à ſitu, curuaturæ genu reſpondente, denominata perhibetur. Situ tali eſt: Fronte meridiem ſpectat, ampliſſimè circa littus conſurgens, dorſo Septentrioni obuerſo, leniter in planitiem, veluti ad quieſcendum deſcendens, montium innixa radicibus, quorum à tergo contra ſæuorum Septentrionum afflatum vallo munitur, non tota montoſa, nec viciſſim tota plana. Inſigni portu fortiſſima mole, ſecuræ ſtationis cauſa præmunito, mercatuque ampliſſimo, nobilis eſt. Semper autem & in negotiando induſtrios, & ad res ſummas, tam terra, quam mari gerendas, ſummos homines genuit. Qui ſæpius infideles Chriſtianorum hoſtes armis ſuppreſſerunt, ſæpe debellarunt Piſanos, ſæpe item à Venetis, aliiſque potentiſſimis populis & Regibus ſpectabiles retulerunt victorias, vt plurimas ciuitates & inſulas ditionis ſuæ fecerint. Vnde tantis incrementis, tum populi ac ædificiorum, tum opum creuit hæc ciuitas, vt nomen adepta ſit Genuæ ſuperbæ. Variam Reipublicæ formam diuerſis temporibus habuit, nunc Hiſpaniarum Regem agnoſcit Dominum, & à Duce, annali electione deſignato, gubernatur ac regitur.

FLORENTIA.

FLorentia Hetruriæ metropolis, vrbs omnium florentiſſima, iacet ad Arnum, quo medio ſecatur, & quatuor eximiis coniungitur pontibus, ab Oriente ac Septentrione collibus amœniſſimis, & vndique fructiferis arboribus veſtitis cincta, medii theatri inſtar, Occidentali latere pulchram in planitiem incedens, Appennini aliquot brachiis contra vim externam & incurſiones eſt munita, videturque ferè vmbelicum Italiæ tenere. Nobili gente frequens perpetuò fuit, & ſi cui familias honeſtas, hinc tanquam è ſeminario in alias vrbes Italiæ profectas cognoſcere libebit, commentationes in Dantem Chriſtophori Landini adeat, is enim operis eius initio multis hac de re tractauit. Florentiam duplices habuiſſe muros, eoſdemque à Phæſulanis & Barbaris eſſe deiectos, ac ciues deſerta vrbe in vicina oppida conceſſiſſe, author eſt idem Landinus. Deſolatam ita vrbem ad annum poſt Chriſtum natum D. CCC. II. iacuiſſe, quo Carolus Magnus Roma, vbi tum Imperator Cæſar Auguſtus appellatus erat, in Galliam tendens, hic dies aliquot conſiſtit, captuſque loci conditione, mœnium nouorum fundamenta, longè prioribus ampliora iuſſit inchoari, propoſito etiam edicto, vt paſſim diſperſi ciues, ad inſtaurandam vrbem redirent. Hoc itaque tempore nouis muris cincta fuit. Adeò ſplendidis magnificisque ædificijs, ſumptuoſiſſima ſtructura ornatis, tam diuino cultui, quam ciuium vſui ſumma cum voluptate ſpectantium ornatis Florentia fuit, vt quemadmodum Venetiæ diues, Mediolanum magnum, Genoa ſuperba, Bononia fertilis, Rauenna antiqua, Neapolis nobilis, ac Roma ſancta; Ita Florentia tanquam flos ac pulchritudo Italiæ, Florentia bella ſit nominata. Nobiliſſima vrbis fana, in primis admirabile illud B. Mariæ Floridæ, totum ex marmore, cruſtatum, cum hemiſphærio ſtupẽdi operis, iuxta turris ſtat eximia tintinabulorum, tota item marmorea, modicoque poſt interuallo veterrimum Martis templum forma rotunda, magno ingenio conſtructum, & nunc B. Ioanni Baptiſtæ ſacrum. Valuas habet xærefuſili opere, tam raro artificio factas, cas præſertim quæ contra fanum B. Mariæ Floridæ ſunt, vt omnes omnino, quibus ingenij vis eſt vlla, reliqua in Europa tota ſimiles eſſe nuſquam arbitrentur. Reliquas miſericordiæ ædes, vti Xenodochia, Expoſitorum brephotrophium, cæteraque loca pietatis ergò conſtituta prætereo, qualia tricena ſeptena eſſe dicuntur. Ædes cenſentur Plebanicæ XL.IIII. Prioratus XII Conuentus virorum mulierumq; ſacri LXXVI. Collegia puerorum IX. quas fraternitates vocant, virorum ſodalitates maximo numero.

UVA. BHSC. BU 03856

Cum Priuilegio.

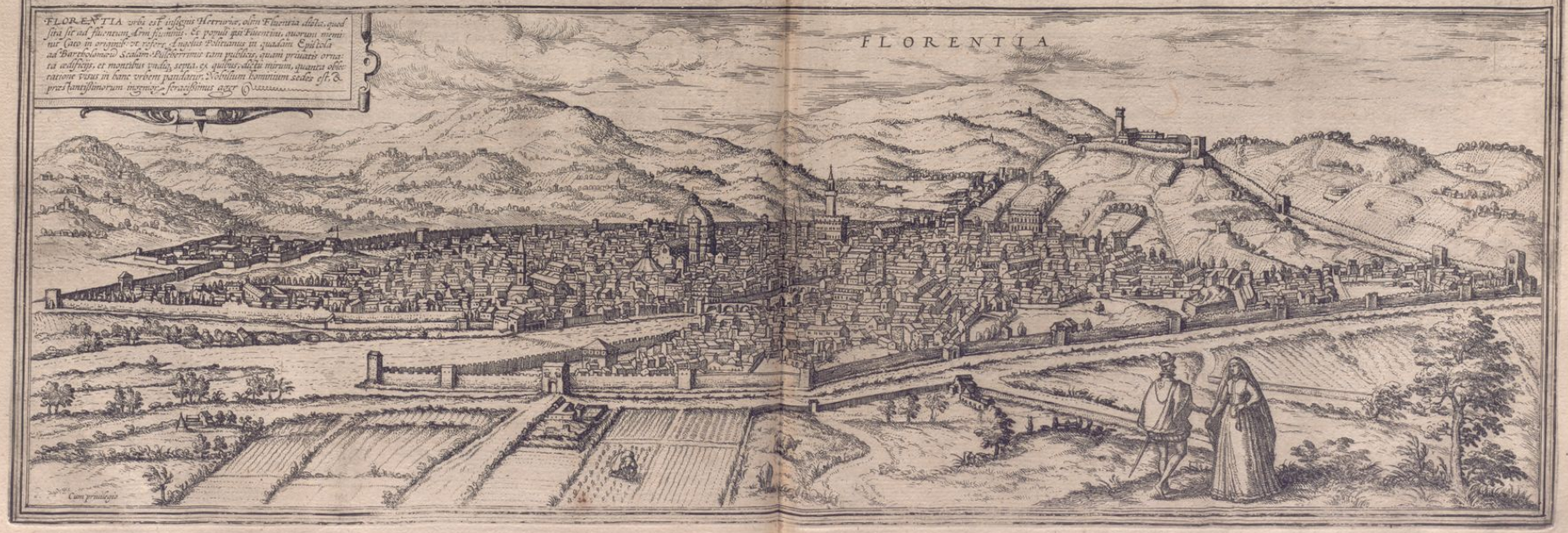

Cum priuilegio

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

ANCONA.

ANCONAM, prius Picenam vocabulo Hetruſco, ſimul & Aborigenum dictam, perhibet Cato. At Strabo Græcam vrbem, & à Syracuſanis, qui ob Dionyſii tyrannidem, Sicilia profugerant, conditam, Plinio, Solinoq; probante ſcribit. Iuuenalis, eam originis eſſe Doricæ, velle videtur, cum ait: Ante domum Veneris, quam Dorica ſuſtinet Ancon. Putat Leander, hanc auctorum varietatem conciliari poſſe, vt Dorios Græcos vrbem à fundamentis primum incepiſſe, poſteaq; Syracuſanos, aut Siculos eam auxiſſe: Vel, Anconitanum portum, Doriorum eſſe opus, dicere liceat, vt innuere Iuuenalis videtur; oppidum vero ipſum Siculorum. Quidam, vt Papias, Catinuſque hiſtorici ſcripſerunt, Anconem Dolopes Theſſaliæ populos; Alii, Ancum Martium, Regem Romanorum ædificaſſe prodiderunt. Ancona igitur, in ea Italiæ parte ciuitas quæ quondam Picenum, iam vero Marchio Anconitana vocatur, ſub promontorio, qua ſe ad Adriaticum tor quet mare, iacet. Ab oræ huius flexu, cubiti formam, vt Plinius, Melaq; teſtantur, efficiente, denominata, nam is ἄγκων Græcis dicitur. Oppidum hoc, priſcum Italorum & Gallorum diſcrimen eſt habitarum. Et enim, vt Mela tradit, Italia hic finiebatur, incipiebantq; Galli Senones, cum Gallia togata. Tam præſtanti, opportuno, atq; capaci eſt portu ornata, vt in vniuerſa Italia nullus cõſpiciatur amplior, tam loci natura, quam arte, & induſtria hominum, ab omni inſultu hoſtium tutiſſimus, vt non immerito tritum vetuſtate habeatur prouerbium: Vnicus Petrus Romæ, vnica turris Cremonæ, vnicus portus Anconæ. Huc Traianus Imperator Aug. marmore, cũ gradibus, per quos commodiſſimè naues onerantur, & exinaniuntur, adiecto etiam arcu, magni ac præclari operis, cum inſcriptionibus huiuſmodi: Imperat. Traiano Cæſar. diui Neruæ F. Neruo optimo Auguſt. Germanic. Dacico. Pont. Max. Tr. Pot. XIX. Imp. XI. Coſ. VII. P.P. Prouidentiſſimo Principi S. P. Q. R. Quod ad ceſſum Italiæ, hoc etiam addito ex pecunia ſua portum tutiorem nauigantibus reddiderit. Et in dextro ipſius arcus latere: PLOTINAE Aug. Coniugi Aug. In læuo DIVAE Marcianæ Aug. Sorori Aug. Anconam, vtpote antiquiſſimam vrbem, ſcriptores multi, præter hactenus citatos, memorauere. nimirum Sempronius, Procopi⁹, Cæſar, Tacitus, Antoninus, Lucanus, cum inquit: Illine Dalmaticis obnoxia fluctibus Ancon. Silius ita: Stat fucare colus, nec Sidone vilior Ancon. Itemque liber Coloniarum, his verbis: Ager Anconitanus, in limitibus Græcanicis, in centuriis eſt aſſignatus. Maxime, quantum ex hiſtoriis colligere poſſimus, ſub Imperio Romano floruit, vſq; ad Gothorum in Italiam aduentum, à quibus obſeſſa fuit, multiſq; oppugnata præliis, tam fortiter tamen oppidanis, & Cononę, præſidiorum Iuſtiniani Imperat. Aug. Præfecto, eam defendente, vt quanquam deiectis ab hoſte ſuburbiis, nunquam capi potuerit, quemadmodum à Procopio, Blondoque traditur. Qui etiam alibi referunt, apud Anconem Legatos Narſetis claſſem Gothicam viciſſe nauium XLVII. è quibus X. tantum euaſere cladem, cæteris omnibus captis, aut ſubmerſis, cum Romana claſſis nauium XXX. ſolum fuiſſet. Poſt tempora Gothorum, Anconem Longobardus tenuit, ſedemq; ac domicilium fecit Marchionatus, ea propter Anconi Dani appellati. Longobardis deletis, proſligatiſque cum cæteris Italiæ ciuitatibus, hæc etiam, ad Imperatorum Cæſ. ex Germania ditionem peruenit. A Saracenis deinde regnante Lothario, circa Sergium Pontif. Roman. direptam, incenſamque, Blondus author eſt. Poſt hæc à ciuibus, qui ex ea clade ſuperfuerant, paulatim inſtaurata, refectaq; ſimulq; mox opibus, ac populo aucta, conſenſione ciuium mirifica, ſuo iure vti, ac in ſua poteſtate eſſe cœpit, vſque ad annum à C. N 1532. Ea autem libertate tum Bernardini Barbæ Caſalenſis Epiſcopi, ac Ludouici Gonzagæ, Clementis Pontif. legionum Præfecti artibus, eſt exuta. Caſtellum illi ædificarant, tanquam vrbis, aduerſus Turcarum, itemque Piratarum incurſiones, propugnaculo ac præſidio futurum, hoc opere iam ita perfecto, vt habitationi aptum videretur, fraude, ac ſi præſidia militum, tormentariaſque machinas introducturi eſſent, vrbem ipſam occupant. Quod cum ciuium Magiſtratus intelligerent, quia reſiſti iam nulla ratione poterat, in ſuas quiſque priuatas ædes confugit, deſerta curia, quam mox Barba, valido præſidio militum, & tormentorum occupat, relegatis in varia loca vrbis primoribus, & quibuſdam eueſtigio Romam miſſis, prętereaq; callidiſſimo conſilio, tota iuuenture, quæ tractare arma poſſet, à ciuitate abducta. Ita planè, in ſummi Pontificis imperium, poteſtatemq; Ancona deuenit: in qua Silii tempo ribus, purpuram tingi ſolitam, ex his eius verbis, lib. 8. intelligimus, Stat fucare colus, nec Sidone vilior Ancon, Murice nec Lybico. Ad quem locum Marſus annotat, purpuram maximè tinxiſſe ternos populos, Phœnices, Lybicos, & Lacones: quodq; idem Anconitani facerent, vti à Silio proditur, id alios nõ tradidiſſe. Genuit etiam Ancon ingenia nobiliſſima magno numero. Imprimis autem Auguſtinum ordinis Eremitarum eximium Theologum, quod ſcriptis in lucem editis probauit. Item Franciſcum & Nicolaum Stalamontios, Iuris apprime conſultos, Latiniſque literis eruditos. Præterea Cyriacum totius antiquitatis & rerum memorabilium per totam Europam, Aſiæq; & Africæ partem indagatorem. Qui mirifico ſtudio, quæ literarum monumentis celebrata legerat, veluti Theatra, amphitheatra, circos, templa, ſtatuas, tymbos, obeliſcos, pyramides, tabulas cũ Epitaphiis, arcus, & id genus, curioſæ inueſtigationis alia, non ſolum ipſe oculis conſpexit, verum etiam diligenti exactaq; pictura, reddidit, expreſſitq;. Rogatus autem, cur his in rebus tam ſtudioſè verſaretur, vt mortuos excitem: reſpondebat. Dicto hercle, tanto viro, conuenienti atque digno.

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

NEAPOLIS.

NEAPOLIS, in Italia Campaniæ ciuitas, à Cumanis condita, & parthenope quondam dicta fuit. Quæ, cùm ob singularem loci amœnitatem, plurimum frequentaretur, Cumani veriti, ne Cumæ omnino desererentur, Parthenopen, habitô consilio, subuerterunt, quo facto, mox immani pestilentia vexati, oraculoq; moniti, vt vrbem restituerent, instauratam protinus, tanquam vrbem nouam, dixere Neapolim. Spatium complectitur magnum, inter mare, amœnissimosque colles ædificata, mœnibus firmissimis iussu Caroli V. Imperatoris munita, dicidissimum aërem, iucundissimum agrum, delicatissimos fructus, salubertimas aquas, Baiis & Puteolis erumpentes habet. Extra ciuitatem autem, omne frumenti genus, summamque vini abundantiam, agri ex se fundunt & gignunt. Plinius vitium huius loci vbertatem pro miraculo celebrauit. Tanta hoc loci est collium feracitas, venationis, aucupiique commoditas, hortorum elegantia, dulcissimorum riuulorum præstantia, sepimentorum, reticulatorumque parietum, omni florum, fructuumque genere vestitorum pulchritudo, vt huius paginæ angustia, ea omnia recensere prohibeat. Et hæ quidem cõmoditates, Romanos olim in hanc vrbem pellexere, qui studiorum & ætate confecta quietis, otiique causa, delitiarum etiam voluptatisque gratia, Neapolim petiere. Itaque hic vitam degisse reperimus P. Virgilium, Poëtarum omnium principem, quem Seruius Georgica hic conscripsisse asserit. T. Liuium Patauinum, Horatium, Claudianum, Francisc um Petrarcham, Antonium Beccadellum cognomento Panormitanum, oratorem eximium, Laurentium Vallam Romanum, linguæ Latinæ reparatorem, Procellium Romanum Poëtam elegantissimum, Blondum Foroiuliensem, totius antiquitatis studiosum indagatorem, & alios quoque eximios Theologos. Quin etiam Principum, Ducum, Marchionum, Comitum, Equitum, Baronum, ac nobilium hominum, adeo plena hæc ciuitas est, vt nobilitatis nomen quasi iure sibi vendicet. Quorum frequentia factum, vt quam plurimis Regum, ac Principum palatiis, fortissimisque ædificiis, splendidissimis templis & sepulturis, hæc præ cæteris Italiæ ciuitatibus sit exornata. Inter hæc præcipua sunt, templum S. Claræ, cum virgineo, mirabile opus, ab Agnete Regina Hispaniæ, Roberti Regis coniuge factum. Sepulchra in eo multa conspiciuntur eximia, Regum Reginarumque, & Regiorum liberorum, ex illustri Dyrrachiana domo, Carolique, qui D. Lodouici Regis Franciæ frater fuit progenie. Deinde insigne S. Dominici fanum, in quo multorum Regum ac Principum, & illustrium virorum monumenta videntur. In delubro fratrum montis Oliueti, Ferrandi primi, & alterius Alfonsi Regum effigies conspiciuntur, opere singulari, vt viuere videantur perfectè. Sepultus ibidem est Alexander ab Alexandris, Iurisconsultus, qui multiplicis eruditionis volumen, Genialium dierum conscripsit. Multa etiam alia non minus celebria sunt templa, in quibus perelegantia Principum & magnorum virorum ex candido marmore continentur sepulchra. Sanctorum etiam hominum reliquiæ, quæ in diuersis passim templis asseruantur, hanc ciuitatem commendant. Gymnasium etiam omnium disciplinarum habet, à Frederico II. Imperatore fundatum. Ædes præ cæteris amplissimæ, sunt ducis Grauiensis, quanquam nondum perfectæ, alioqui nullis totius Italiæ cessurae, item Salernitani principis. Viæ ciuitatis perelegantes, directæque. Curiæ quaternæ, quas Sedes appellant, Capuana, Nidensis, Montana, sanctique Georgii, quo Principes, Duces, Marchiones, omnesque cæteri ordines ad consultandum communiter, ac de rebus publicis conueniunt. Arces fortissimæ sunt hæ, Castellum nouum, firmissimis Europæ totius propugnaculis merito annumerandum, Capuanum, Castellum oui, modico extra vrbem spatio, in scopulo cinctum mari. Santeremense in rupe mœnibus vrbis imminente, superioribus annis à Carolo V. Imp. mirificè communitum. Extra muros australi parte, molesin mari conspicitur, ad portus tutelam, nauibus ex omnibus orbis partibus perpetuo pleni. Post Ferrandi Regis Neapolitani obitum, Siciliæ, Neapolis, Arragoniæ, cæteraq; Hispaniæ regna, ad Carolum Philippi filium, Imp. Maximiliani Augusti nepotem, deuoluta sunt per Isabellam, matrem Ferrandi, quæ Isabella Hispaniæ Reginæ filia fuit,
Anno post Christum natum
M. D. XVI.

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

PARMA.

PEruetusta ciuitas Parma, à Thuscis, qui Lombardiam diu possederunt condita, & à principatu coloniarum, sicuti censet Annius denominata, in Lombardia Æmilia via situ est plano, quinis ab Appennino P. M. suburbiis, quæ ad occasum conuersa sunt, ab ipsa ciuitate flumine Parma diuisis, cuius transitus ponte lateritio iungitur. Ædificiis splendida cùm primis est, incolæ venusti, nobiles, animosi, ingenioque non solum ad Reip. moderationem, sed etiam ad literas, & rem militarem aptissimo. Rebus ad vsum mortalium in primis abundat. Agrum habet optimũ, amœnissimumq; ac fœcundum, tritici, fabæ, cæterarumq; frugum: itemq; nobiliũ fructuum & vini omnigeni dulcis, acuti, albi, vermiculi, fertilem. Nec caret medicatis aquis ad multa salubribus: vndiq; campi circa longè lateq; æternuntur pascuis lætissimis fœlices, summa opportunitate pecuariæ rei, vnde in tantum mirabili abundantia lac, caseo figurando percipitur, vt copia fidem excedat, ni videris, obtinetq; sum mum tota Italia commendationis gradum caseus Parmensis cum Placentino ac Laudense. Præterea quoq; greges ouilli amplissimi hic aluntur, nobilitate vellerũ in primis laudati, de quibus Martial. Tondet & innumeros Gallica Parma greges. Isidorus Clari, Episcopus Fulginatis, secundo Orationum volumine commendans D. Ioannem Parmensem, qui primus eiusdẽ vrbis cœnobio S. Ioannis præfuit, inter cætera inquit, Parmam clarissimam esse Romanorum colonsam, & quod pleræq; ibidem familiæ ab Romanis originem duxerint, tum quod Parma ingeniis excellat, sit soli vbertate lætâ, cœli clementia salubris, & situ iucunda, quam neq; hyems, neque æstas affligat.

SENA.

SEna nobilis Hetruriæ ciuitas, Polybio teste, à Gallis Senonensibus ædificata, & veteranis militibus, quò vitam ibidem quietè finierent, adscripta fuit. Iacet in colle præcelsis cincta crepidinibus tophinis, frequentia nobilium ædificiorum nitens. E quibus ædes maxima B. Virgini matri sacra, splendidis ac sumptuosis, quæ tota Europa sunt, fanis annumeranda, siue pretium marmoris, ex quo toto constat, siue excellentiam operis, ac artificii, quo facta spectes. Præterea sunt ædes amplisſ. quadrato lapide structæ, Pii II. Pontific. opus, aliaq; multa pernobilia ædificia. Est item amplissima domus hospitalis, miserorum insigne & periucundum refugium, spatiosum ornatumq; forum. Fons insignis Branda semper nitentibus aquis copiosus. Est hic denique omnium disciplinarum Vniuersitas, quamobrem excellentes viri hic plurimi extitere, qui non modo patriam, sed vniuersam Italiam illustrarunt

PANHORMVS.

PAnhormus, vulgo Palerma, Siciliæ metropolis, vt celebris, ita etiam vetustissima vrbs, dicta à nauium applicatione, quæ vndique illuc conueniunt: ὅρμος enim portum, seu nauium stationem sonat. Fœlix in præsens vrbs, omniumq; maxima Sicilienſium, in amœna ac iucunda valle sita, ad Septentrionem spectat, pelagoq; abluitur Tyrrheno, muris septa perquam altis, quod opus est Frederici Regis. Tres antiquæ ciuitatis portæ, & veteres muri multis cum turribus lapide quadrato constructi, & nunc manent, vbi lapides literis inscripti inueniuntur, quibus Noe tempore fuisse Panhormum plane constat. In pallatio sacellum est marmoreum ædificium totum, S. Petro dedicatum, pulcherrimum & religiosum, miroq; opere crustatum. Templum quoq; est ingens, cuius exteriores parietes pulcherrimi à Gualthero Archiepiscopo, Wilielmi Regis affine dedicatum, opus sane cunctis spectabile, vbi Siciliæ reges sepulti iacent: Prope est ad Orientem fermè celebre hospitale. Altera ex parte locus est, vbi veteri consuetudine aureas coronas Reges accipere consueuerunt. Insignis erat Panhormi Regia, nunc in mercium horreum mutata, vbi portitores ad Regis vectigalia exigenda disponuntur. Curia item est prætoria pulchra, & prope sanum vetus, vbi virgines plures Deo perpetuò dicatæ. Hæc Cl. Marius Aretius in Siciliæ Chorographia, apud quem plura.

DREPANVM.

DRepanum, vrbs est Siciliæ trans Lylibæum promontorium, non procul ab Erice monte. De qua hunc in modum Cl. Marius in Siciliæ Chorographia scribit: Sub Erice monte Drepanum existit, quam ab Lilybæo promontorio, decẽ circiter & octo milliaria sepositio, Acinthius amnis diuidit, qui ex duobus in loco Marcanza nomine, vbi pons est, vnus fit. Nomen nõ à Saturni falce deductum, quod fabulosum est, sed a curuo littore, veluti Rhium promontorium in Peloponnenso, quia curuum Drepanum vocatur. Medio loco inter vtrunq; caput S. Theodori, antiquitus Egitharsus promontorium in Sardoo pelago protensum: Ptolemæus nomen quoq; ciuitatis fuisse ait. Igitur in falcato posita littore, quo portus efficitur vastus, pulchra vrbs ac diues, etiam spectat ad occidentem. Insulæ in prospectu, quæ veluti munitiones ad portus augmentum seriò factæ maximè surgunt, quatuor sunt, parua vna atq; propinquior, Columbaria vocata, vbi inexpugnabilis arx. Reliquæ Probatia, Eguſa, & Sacra, hodie Fauignana, Meretimum, & Leuasum vocatæ: Ea & portu, & salsis stagnis, quæ solis ardoribus desiccata, incredibilem salis emittunt copiam, prope consepta, expugnatu est valde difficilis.

UVA. BHSC. BU 03856

P A R M A.

S E N A.

PANHORMVS. Palermo volgarmente, nobile, & Metropolitana Sicilie urbs, quam præter antiquitatem, edificiorum nitorem, & templorum magnificentiam, trucidatum Gallorum præsidium nomini celebritate famaq; stabilire. Vnde tritum sermone proverbium est natum; Gen qui miserum interitum cupit, ut Vesperos Siculas commemorer Sil. de L. Marinei Siculi lib. xi. de Arogonæ Rebus.

P A L E R M O.

D R E P A N V M.

Cum Privilegio

VIA BIBLIOTECA 05656

UVA. BHSC. BU 03856

MESSANA.

MESSANA, præclara ac vetusta Siciliæ, doctissimis multorum scriptis illustratæ ciuitas, Thucydidi, Straboni, & alijs, ob incuruatam loci flexionem, quæ falcis repræsentat figuram, priùs Zancle vocata fuit. Siculi etenim, vt Polybius, Thucydidesque scripserunt, falcem, atque res curuas, Zanclam vocabant. Diodorus Siculus, Zanclorum Regem, ibidem regnantem, Messanam de suo nomine, Zancle appellasse, narrat. Qua de re Thucydides lib. 6. Existimant & fabulantur alij, ab occulta Saturni falce, vel denique à Zanclo gigante, hanc Zancle denominationem fluxisse. Pari quoque ratione Messanæ primordium in diuersa historici trahunt. Strabo prima eius initia Messenijs Achaiæ populis tribuit, vnde ciuitatis incolæ primùm Messanenses dicti. At verò cùm Mamertini, natio Campana, eò transmisissent colonos, ipsi quoque Mamertini potius, quàm Messanenses sunt vocati. Hinc Martialis: Amphora Nestorea, tibi Mamertina senecta, Si detur, &c. Macrobius primam Messanæ fundationem Anaxilæ, siue Anaxilao, Cretenei filio, Rheginorum tyranno, adscribit. CL. autem Marius Aretius, in Siciliæ Corographia, Anaxilas, inquit, vrbem diripuit, nouamque erexit, deque suæ patriæ nomine, Messanam appellauit. Messana vrbs Achaiæ promiscua linguaque inter Doricam & Ionicam, frequentem reddens. Messana igitur, ciuitas hodie satis prospera, fatisque pollens, ab Italiæ finibus Charybdis freto, portuque, non humana industria, sed natura ipsa facto discernitur. Ad maris littus, librata planicie, venustè extenditur versus orientem: ab occasu autem collibus munitur. Iuxta littus, quod arcus obtinet formam, Charybdis est, fretum nauibus exitiosum, inter Messanam & Rhegium, quo breui spatio Sicilia à continenti reparatur. Tritici messem non habet, quia montibus ac pelago clauditur, nemoribus abundat, sed tota propè eius messis in mororum foliis consistit, probatissima enim à Messanis lana serica in multas Europæ partes mittitur. Quando autem hoc artificium in Siciliam, & primùm in Panormitanam vrbem sit allatum, Munsterus ex Aretio Syracusano refert. Præstantissimis antiquitatis monumentis illustratur Messana. In ipsa etenim ciuitate pars antiquissimi aquæductus ante ædem B. Francisci apparet. Fons etiam perennis, atque saluberrimę aquæ iuxta portam, quem Leonis puteum ipsi vocant. Ac etiam insignis pila, nec ante patrum nostrorum memoriam facta, quò potum equos agùt, omnibus, quæ in toto ferè orbe, pulchrior. Effigies lapideę duæ, Scipionis, & Annibalis, antiquitate fere corrosæ, in maioris templi porta visuntur. S. Prophoniæ templum, Castoris & Pollucis, vti ferunt, antiquitus fuit. Extra verò vrbem Veneris ædiculam, quæ prope portam, gentilium mœnium nominatam, in radicibus montium, Sanctæ Veneræ religio dicauit Christiana. Ac etiam fama est, Neptuni id fuisse templum, quod B. Nicolai, in lingua Phari ruinis propemodum affectum hodiè vocant. Domusque erat regia, tribus millibus passuum ab Messana ad meridiem, cuius adhuc extant vestigia, locum Regis Castagnitum vocant, vbi fons. Latus vrbis, quod vergit ad meridiem, amœnis, ac locupletissimis pagis stipatur. per Valeriam viam, author est Strabo, Messana Lilybæum pergebatur. Fuit Messaneus quidam ciuis homo nobilis, maximè locuples, minimeque auarus, cuius domus erat optima Messanæ, quam modò vetustate affectam, contra propemodum Antistitis palatium, est videre, & in ea sacrarium perantiquum, in quo signa pulcherrima quatuor, vnum Cupidinis marmoreum, Praxitelis opus: parte ex altera, Hercules, egregie factus ex ære, quem Myronis fuisse fama vulgabat. Erant præterea duo signa ænea, non maxima. verùm eximia venustate virginali habitu, quæ manibus sublatis, sacra quædam reposita in capitibus sustinebant, Canephoræ ipsæ vocabantur. Sacrarium hodie vetus est ædicula B. Michaeli dedicata. AEdes in ea vrbe, vt suprà memorauimus, sanctæ Mariæ, quæ proximis annis pulcherrima columnis, celebrique pauimento exstructa insignis Archiepiscopi sedes. Florentissima etiam Vniuersitas multò illustriorem Messanam reddit, quam Raphaël Volaterranus, magnam Siciliæ Scholam vocat. Ex qua velut ex equo Troiano complures doctissimi viri prodierunt.

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

CALARIS.

ARDINIA, maris Mediterranei Insula, frumenti ferax, vtcunque populosa, ciuitates non paucas habet, quarum Calaris, vulgo Cagler, sita in monte iuxta mare, Africam respiciens, magnum & pulcherrimum habens portum, in quo semper varia nauium genera inueniuntur vltro citroq; in orientem & occidentem volitantia, merceſque portantia. Diuiditur in quatuor partes: media, quæ fortiſſimo ſepta eſt muro, proprie vocatur Calaris: ea vero quæ orientem ſpectat, nouum oppidum: quæ vero meridiem, la Gliapo, ſeula Marina: & quæ ad occidentem vergit, Stam pax nominatur. Reſidet ferè ſemper in ea Prorex, vnà cum Baronibus, Comitibus, & multis diuitibus. Habet autem ciuitas ipſa ſuam Reipub. adminiſtrationem, in quam nec Rex Arragoniæ, neque Prorex eius ſe intromittit, ſed ex ipſis ciuibus quotannis ſorte quinque eliguntur conſules, qui ſoli Rempub. adminiſtrant, eiuſq; reditus, qui multi ſunt, diſpenſant pro ſua prudentia, vtentes ciuium conſilio. Habent in quibuſdam caſibus legum condendarum poteſtatem, poſſuntque pœnam mortis, & mutilationis membrorum ſtatuere. Hæc ex deſcriptione Sardiniæ Sigiſmundi Arqueri, apud Munſterum.

MALTA.

MAlta, olim Melita, medio ferè pelago inter Lilybeũ Siciliæ promontorium & Cercinnam Africæ inſulam tanquam clauis ponitur, qua in Siciliam & Africam patet introitus. Eiuſdem nominis oppidum, & valde munitias habet arces, nimirum S. Elmi propugnaculum, iuxta quod oppidum nouum poſt Turcicum bellum ædificatum eſt, Burgum S. Angeli, & S. Michaelis munitionem. Quem admodum autem S. Paulo, facto naufragio, ita & Hieroſolymitanis equitibus, capta à Turcis Rhodo, hoſpitium præbuit. Qui ſummis viribus potentem Turcarum claſſem, anno partę ſalutis M. D. LXV. ab hac Inſula fugarunt. Cotoni, roſarum, cumini, omniumq; Italicorum fructuum ferax, nunquam glaciem aut niues vidit: Serpentes non habet, nec Scorpio in ea lædit veneno. Nihil ædificiorum indulget ſplendori, humilioribus contenta caſis, ob lignorum inopiam, vnde carduis arefactis, ignem in ea ſtruunt, & boum edito ſtercore arefacto. Plura apud Quintinum Heduum, qui accuratiſſime Melitenſem inſulam deſcripſit, inuenies.

RHODVS.

RHodus vrbs diues, munita, & populoſa, triplici ſepta muro, inſulæ nomen dedit, à Phoroneo Argiuorum rege condita, & à roſæ capulo illic inuento, appellata perhibetur. Eximio portu, multiſque ornamentis tantopere cæteras ſuperauit, vt ei nulla ex ſententia Strab. putaretur æqualis. Legum præſtantia, & naualis rei peritia adeo ualuit, vt annis multis maris imperio potiretur, & piratarum latrocinia ſuſtulerit. Gymnaſio etiam, & potiſſimum oratoria facultate multo tempore claruit, in quo Poſſidonius Philoſophus Stoicus, & Tarſullus Mathematicus, aliiſque doctiſſimi viri floruerunt, quos Pompeius Magnus Rhodi audiuit, vt ex 2. Tuſculanarum quæſt. patet, & Tiberius Imperator, quo etiam multi Athenienſes ſtudiorum gratia confluxerunt. Et M. T. Cicero, filium ſuum in hanc ſcholam tranſmiſit. Percelebrem hanc vrbem cum vniuerſa inſula anno Chriſti M.D.XXII. Turca inuaſit & occupauit.

FAMAVGVSTA.

VRbes Cypri, quæ Inſula late mediterraneo mari protenſa inter Ciciliam & Syriam ſita eſt, & nunc Regni titulo, nec non opibus claret, duæ, vtipræcipuæ, Nicoſia nimirum & Famagueſta nominatur. Veruntamen eo Famagueſta præcellit, quod & Regiæ potior ſedes ſit, & Cathedralis Eccleſiæ nomen ac ius obtinet. Eo accedit, portum, id quod caput eſt, ipſam efficere, à quo nobiliſſimum inſulæ totius emporium redditur. Porro, ita terra ac mari natura loci, & à Venetis arte, munita eſt, vt inſultantem hoſtem, eumq; præpotentem ſuſtinere poſſit. Vtramq; Selymus expugnauit, Venetiſq; eripuit, vnà cum reliqua Inſula, fracto, ob ſolam dominandi libidinem, quod idem mortuo Solimano patre iurarat ſolenni more. Capta enim Nicoſia an. Chriſti M.D.LXX. die vero 7. Kal. ſext. Muſtapha belli legatus, 13. Kal. Octob. proximè ſequen. Famaguſtam obſedit. Selymus interim, ne laboranti vrbi Veneti ſuccurrerent, trecentarũ nauium claſſem, prædandis Hadriatici ſinus littoribus, inſtruxit. Veneti fortiſſimos tres viros ei tutandæ præfecerant, M. Antonium Bragadinum, Aſtorem Ballionium, & Ludouicum Martinengum. Poſtquam igitur iſti eam menſes vndecim, & aliquot dies defendiſſent, tandem rerum omnium ad ducendum bellum inopia coacti, & ſpe fruſtra expectati auxilii penitus deiecti, quarto Nonas Sext. ſubſequentis anni, ea conditione Muſtaphæ Legato eam dediderunt, vt vrbi ſibi ac militi, ſaluos ac liberos, cæteriſq; diſcedere liceret, vnà cum bonis & armis. Barbarus tamen, victos concidi tres illos præfectos militares, cum quinquaginta veteranis, qui ipſos comitati fuerant, dum claues in illius caſtra ac tentorium, vrbis tradendæ ipſi tuliſſent præcepit, Bragadino nares & aures tantum truncauit. Nam viuum ad infamiam reſeruabat. Vrbem ingreſſus, viuo pellem detrahi, & eam haſtæ adligari, & militaris ſingni vice geſtari iuſſit. Laurentium Tepolum, quem Alexandriæ conſulem norat, è furca laqueo iugulauit, &c. Communicauit hæc nobis generis, doctrinæq; ſplendoribus clariſſimus vir, D. Ioannes Matal, Metellus, Sequanus. Iuris Doctor conſultiſſimus.

VVA. BHSC. BU 03856

Cum Priuilegio.

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

CONSTANTINOPOLIS.

QVANQVAM incredibilis huius vrbis magnificentia, multo sit amplior, quam vt vel calamo comprehendi, vel tenui facultate mea dicendi, explicari queat, ne tamen à nobis tantæ ciuitatis celebritas silentio videatur suppressa, id, quod ex veterum monumentis de ea eruere potui, breuitate Laconica referam. Cõstantinopolim, quæ quondam Byzantium, nunc Græcis Stimhoili, Turcis Stambol, hoc est, ampla & regia ciuitas, dicitur, vrbem maximam omnium Thraciæ fuisse, Herodianus testatur. Conditam autem Stephanus atq; Eustatius, memoriæ prodiderunt, à Byzante Ceroesse, & Neptuni filio, vel ab eo, qui classis Megarensium Coloniam deducentium, Dux fuit, nomine βυζῆς. Quod autem apud Iustinum scriptum est, à Pausania Spartano, Byzantium conditum, ita intelligendum existimo, vt qui Sycam, quam hodie Galatam vocant, à Genuensibus fundatam esse affirmant, & Constantinopolim à Constantino, qui aut reædificarunt, aut amplificarunt, non autem primi ædificarunt. Fertur primis eius fundatoribus, Pythium Apollinem consulentibus, vbi conderent vrbem, redditum oraculum esse, quærerent terram, cœcorum terris aduersam. Eam ambage, Chalcedones monstrabantur, quod priores aduecti illuc, præuisa locorũ vtilitate, peiora legissent. Est enim tam commodo loco, vt nemo vltro, citroque traiectiones Asiæ, Europæque facere possit, inuito Byzantio, cum sit velut pons, ac porta vtriusq; orbis. Tribus ex partibus alluitur mari ex aquilone sinu, cornu nuncupato, quem in Europam insinuat Bosporus: Ab oriente, cingitur Bospori extremis faucibus: à Meridie Propontide: Ab Occidente terra Thracia. Forma eius ab omnibus ferè triangula dicitur: quanquam tamen ob lacertum curuaturas, quarum duo extrema cornua arcum efficiunt, veriustricornis habebitur. Peninsulam occupat, septem colles complectentem. Hinc Scholarius Patriarcha Constantinopolitanus, in enarratione vaticinii, de Turcici regni interitu, τὴν ἑπτάλοφον, eam nominat. Laonicus Chalcondilus, in historia quam scripsit de Othomanis, tradit Constantinopolim circuitu complecti centum & vndecim stadia. Muri adeo tenui iunctura erant, vt Herodianus testetur, nemini compositum opus, sed ex vno perpetuoq; lapide, visum fuisse. Ruinas ipsorum, reliquasq; Herodiani temporibus, qui videbant, mirabantur eos, vel qui construxissent, vel qui deleuissent. Ex parte continentis, valde excelsi, maritimi, humiliores erant, sed bene crassi, atq; turriti. Omnium rerum ad hominum vsus necessariarum, carnium, lignorum, & maximè piscium, tanta est hic abundantia, vt sine reti sæpe manibus, ex continenti eos capias, atq; adeo, cum verno tempore, in pontum ascendunt densi gregcs, iactu lapidis, velut aues ferias: Ex fenestris quoq; vrbis, calathis, ex corda appensis, mulieres piscentur, hamisq; piscatores sine esca, pelamydes capiant tot, & tantas, vt sufficiant toti Græciæ, & magnę parti Asiæ, Europæque. Optimarum ostrearum, tantam multitudinem capiunt, vt sufficiant tot dierum ieiuniis, quibus Græci, piscibus sanguinis participibus, non vescuntur. Hanc vrbem Constantinus, anno ab imperio Augusti trecentesimo, sexagesimo secundo restituit, nuncuparique nouam Romam Constantinopolitanam, lege sanciuit, quemadmodum literæ, sub equestri eius statua scriptæ indicabant. Quæ tamen appellatio vrbi non mansit: subditi namq; ob singularem erga Dominum, ac Principem suum obseruantiam, Imperatoris tamen accedente consensu, Constantinopolim, hoc est, Constantini ciuitatem eam vocarunt. Porro, cum Constantinus indigenas ciues, nõ existimaret sufficere magnitudini vrbis, iuxta fora sparsim ædificauit domos, quas Senatoribus habitandas dedit, atque illustribus viris, quos secum duxerat ex vrbe Roma, atq; ex aliis gentibus. Fora constituit, alia ad vrbis ornatum, alia ad vsum ciuium. Hypodromon sacris ædibus, fontibus, porticibus instruxit, & senatu, quem habere voluit eundem honorem, quem Senatores Romæ habere solebant. Regias ædes condidit, non multo inferiores Romæ regiis ædibus. Denique in omni ornatu, similem, æqualemq; Romæ efficere studens, in eam magnitudinem perduxit, vt Sozomenus tradat, hominum multitudine, & diuitiis, maiorem Constantinopolim esse, quam Romam: vtq; non immerito Rhodoginus lib. 18. capit. 25. sicut Romam totius orbis epitomen, ita Constantinopolim κόσμου κοσμον vocet. Fuit & hic Academia, præstantissimis omnium artium professoribus exornata. In qua summo in honore fuit, XII. virorum collegium, qui publicis Imperatorum impensis, ad studiorum conseruationem, honorificè alebantur. Autor est Zonaras, lib. 3. annalium. Plura de augustissimis templis, & interiore vrbis ornatu desideranti, Petrus Gillius, libris 4. abunde satisfacict. Vide etiam Procopium de ædificiis Iustiniani, Georgium Cedrenum, Ænean Syluium, Hugonem Fauolium, cæteros q; eiusdem classis scriptores. Quantò autem amplior Byzantii magnificentia, eo maiore dolore Christianis, ab immanissimis Mahometi cultoribus, tantam vrbem esse ereptam recordamur, non sine eximia Reipub. Christianæ calamitate, atque adeo cum summa Christi Iesu, rerumq; sacrarum ignominia, anno à Christo nato M. CCCC. LIII. die 29. Maii, Duce Mahomete II. Turcarum Imperatore VIII. Damus hic quoque studioso Lectori, veram Ottomanorum designationem, ex clarissimi viri Adolphi Vernerii Epitome, de rebus Turcicis, quam non ex aliis scriptorum riuulis, sed ex ipsis Turcarum annalibus, studiosè collegit: vnà etiam eorundem vultus, quemadmodum Venetiis accuratè incisi habentur.

VVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

IEROSOLYMA.

MELCHISEDECVM, Chananæ Regem, & summi Dei Sacerdotem, eo tempore, quo Abrahamus in Chananæa peregrinabatur, prima huius vrbis fundamenta iecisse, in eaque sui regni sceptrum collocasse, & fanum quoddam ibidem constituisse, à Iosepho & Ægesippo, historicis antiquis, memoriæ proditum est: qui & tum eam Solymam & Ierosolymam nuncupatam asserunt. Post Melchisedeci tempora, cùm scilicet Iudæi promissionis terram fuissent ingressi, Iebusæi, posteri Iebusi filii Chanaanis, Ierosolymam tenuere, Iudic. 1. eamque Iebum appellauere, Iosue 18. Iudic. 19. Hi tantum vrbis fidebant potentiæ, vt claudis ac cæcis, muros & turres committerent, atque Dauidi per contemtum nuntiarent: Non ingredieris huc, nisi abstuleris cæcos & claudos, 2. Sam. 5. Cùm autem Dauid in Regem Iuda & Israël eligeretur, opera & auxilio Ornan, Iebusæi; primum inferiorem ciuitatis partem obtinuit, tum Iebusæos occidenti, præmium proponens Ioab, arcem Sion inuadit. Deinde Iebusæis, præter Ornan, profligatis ac pulsis ciuitatem hanc, totius Iudææ prouinciæ metropolim fecit, eamque deinceps Iuda, Luc. 1. & Hierusalem nominauit, 2. Reg. 5. Quam in Iudææ, totiusque vniuersi medio, velut centrum, in altissimis montibus constitutam fuisse, non modo Cosmographi, verum etiam antiqui historici, atque adeo euidentissima, sacrarum literarum monimenta declarant. Hæc dicit Dominus Deus, ista est Hierusalem, in medio gentium posui eam, & in circuitu eius terras, Ezech. 5. Et: Operatus est Deus noster salutem in medio terræ, Psal. 73. De montium situ, idem constat. Quemadmodum enim, qui in hanc ciuitatem tendebant (Marc. 10. Matth. 20. Luc. 2.) ascendere, ita, qui ex ea se quopiam conferebant, descendere dicuntur, Luc. 10. Pluribus distincta vallibus, agros fertiles, ac cisternas multis in locis limpidas habebat, trino muro circundata erat, nisi, quà vallibus inuiis cingebatur, ex ea namque parte, vnius muri habebat ambitum. Ex ipsa quidem initio super duos colles, Sionem & Acram erat condita, contrariis frontibus semet inspicientes, interueniente valle Tyropæia discretos. Contra Acram tertius collis erat (Moriach dictus) valle Cedrone, ab Acra diuisus, in quo templum, & Antonia fuere constructa. Foris autem ciuitatis, hi colles profundis vallibus cingebantur, & à tribus lateribus, obstantibus vsquequaque rupibus, adiri non poterant: Quin & quartus collis incolebatur, cui nomen est Bezetha, situs quidem ex aduerso templi, atq; Antoniæ, in Septentrionali plaga, fossis autem altissimis separatus. Hæc Iosephus lib. 6. de bello, cap. 6. Ædificiorum splendore, populi frequentia, religionis cultu, cæteras non modo Iudeæ, sed & totius vniuersi ciuitates superauit, adeo, vt ob summam felicitatem ciuitas sancta, Esa. 52. iustitiæ, Esa. 1. veritatis, Zach. 8. vocetur. Stupendæ magnificentiæ templo celebratur, à Salomone Rege, quinquaginta millium hominum opere, septem annorum tempore ædificato. Quod quidem continebat Sancta Sanctorum, cherubos, arcam, mensam, & candelabra aurea, exhædras, mare fusile, lauacra decem, columnas æreas, omnem ritū, omnemq; formam legis veteris Sacrificia, holocausta, hymnos & omnes deniq; ceremonias. Erant illic Sacerdotes, & Leuitæ, adyta & vestibula, & altare, & festa, celebresq; conuentus, preces, & auditiones. Tota denique Reipub. Iudaicæ forma illic consistebat. Illud vero maxime illustrauit hanc vrbem, quod Dominus noster IESVS in carne, & Euangelicæ doctrinæ splendore in ea apparuerit. At vero, cum Iudæi, & Reges, & Principes, & Sacerdotes (Hier. 32.) turpissimis sceleribus, ad iracundiam prouocarent Dominum, ideo frequenter in eam grauissime animaduertit; ac in truculentissimorum hostium manus, eandem deuenire concessit. Iosephus de Bello lib. 7. cap. 18. Vbi verò, eo immanitatis venerunt, vt visitationis suæ diem non agnoscerent, sed Dominum IESVM Christum, testes, ministrosque suos, quemadmodum ante Propheras, nefariè occiderent, Matth. 9. 24. Luc. 21. Ideò iustissimo iudicio Deus, ciuitatem hanc Tito Rom. Imperatori, diripiendam, exurendam, soloque æquandam tradidit. Contigit hæc deuastatio, post natum Christū, anno 72. Ac deinde, anno 120. Iudæi numero aucti, Betharæ in oppido Hierosolymæ vicino, seditionem contra Romanos concitant. Eam ob causam, Ælii Hadriani Imperatoris iussu, omnes penè, sedibus suis arcebantur, ac deinde ciuitas ista, ex Imperatoris cognomine, Ælia dicebatur. Quam ipse murorum ambitu reparauit, non tamen in monte Sion, vt ante, sed in monte Caluariæ, præcipitque, ne cui Iudæo introeundi esset licentia, Christianis tantum ciuitate permissa. Vnde magnitudo iræ diuinæ in peccatores conspici potest. Si enim peculiari suo populo, & naturalibus ramis non pepercit,
multo sanè acerbiùs in alienos scelerum
causa animaduertet.

VVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

ADEN.

ARABIAM triplicem historiographi statuunt, Petream, Desertam atq; Fœlicem. Huius metropolis, caput & celeberrimum emporium est Aden. De quo Ludouicus Romanus patritius lib. 2. nauigationis suæ Arabicæ, hunc in modum scribit: Hac vrbe non memini me vidisse munitiorem, in continenti præsertim haud inæqualis soli, geminum latus sepiunt mœnia, quod superest montibus occluditur, inq; eis quinæ sunt arces, in solo æquali est vrbs, ambitu sex mille ædium contenta: commercia in nundinis noctu hora secunda ob nimios qui æstuant interdiu æstus, exercent. Prope vrbem ad lapidis iactum mons est, inque eo arx sita est. Ad radices autem montis consident naues: vrbs profecto elegans est & totius Fœlicis Arabiæ vrbium pulcherrima. Illo, ceu ad famigeratum emporium, ex vtraque India, Æthiopia ac Perside exercentes mercimonia, nauali itinere confluunt. Itidem agunt, qui ad Mecham frequentes contendunt: verum simul ac liburnicæ portum appulerint, adsunt præfecti vectigalium, percontantes vnde solucrint, quidue conuehant mercium, quantumq; temporis subeundo maria absumpserint, & item quot homines singulæ celoces tulerint. His exploratis condicto malum, vela, & id genus armamenta asportant alio, vt illinc abeundi haud persolutis vectigalibus exempta sit occasio appulsis. Hactenus ille. Dominus huius vrbis Sultanus non nisi in Iunio, Iulio & Augusto hic residere solet, iis enim mensibus mercatorum aduenium naues, quarum omnino nullæ, quin ex montium summitatibus conspiciantur transcurrere possunt. Est rara huic vrbi pluuia, & dulci destituitur aqua, quam ex continenti allatam, cisternis ad quotidianos vsus conseruant. Quantum ex situ ciuitatis coniicere possum, inquit Munsterus, hæc ipsa est, quam in Arabia Fœlice Ptolemæus appellat Arabiam, aut Ocelim.

MOMBAZA.

MOmbaza, Ptolemæo, Tonica, insulare oppidum, elegans ac nitidum in finibus Africæ. Quod Christiani anno reparatæ salutis 1505. vi occuparunt: cum enim Franciscus Dalmaida nauigaturus in Indiam, tributum ab oppidanis Regis Lusitaniæ nomine exigeret, Afri vero armata manu tributi persolutionem recusarent, idcirco Christiani, oppidum deuastantes, totum exusserunt. Rex triginta stipatus viris fugę sibi consuluit, reliquis omnibus interemptis. Oppidum nunc ab Afris restauratum, & acerrimos Christianorum hostes habere dicitur.

QVILOA.

QViloa, Ptolemæo Rapta, pulchrā est in Africa ciuitas, in eiusdem nominis regno & insula posita, continenti vicina, Mahometicæ sectæ regulum semper habuit summum Christianorum inimicum. Ad hanc vrbem, cum Franciscus Dalmaida anno Domini 1505. cum Lusitanica classe peruenisset, Regem adse accersiri iussit, qui morbum simulans ad defensionem sese parauit. Itaque septingenti Lusitani, ad ciuitatis oppugnationem armantur, qui ciuitate deuicta, regeque in fugam conuerso, aliaque gubernationis administratione instituta, ciuitatem hanc Portugalliæ regi tributariam fecerunt. E regione insulam S. Laurentii habet.

CEFALA.

CEfala Africæ Insula, anno partæ salutis 1500. primùm est inuenta, cuius longitudo trium est miliariorum, latitudo verò vnius. Pagos habet duos, in quibus domus non pauce, & arx: Regi ciuitatis Quiloa quondam parebat, cæterum ab eo deficiens, peculiaris regis appellatione gaudebat. Anno Domini 1505. arcem, quam Lusitani tenebant, vehemēter obsidione incolæ oppugnarunt, adeo quidem, vt pertenuis euadendi spes Lusitanis appareret: qui noctu præter Afrorum opinionem erumpentes, Regem multosque proceres in cœnaculo suo opprimunt, eiusque caput hasta infixum, per arcis fenestram exponunt, eaque ratione ingens euadunt periculum, & tandem alium regis Portugalliæ nomine præfectum constituunt.

UVA. BHSC. BU 03856

ADEN, Arabiæ fœlicis emporium celeberrimi nominis, quo ex India, Æthiopia, et Perside negotiatores conueniunt: vrbs est magnifica, situ et structura bene munita, ædificiorum nitore atque frequentia celebris, muro et præcellis septa montibus, in quorum fummitatibus ardentes faces nauigantibus portum ostendunt. Peninsulæ formam quondam obtinuit, nunc autem hominum industria, vndique aquis ambitur.

Cum Priuilegio

MOMBAZA

QVILOA

CEFALA

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

CALECVT.

CALECVT, quondam Simyla Indicarum ciuitatum præcipua, in continenti sitâ Oli sipone maior. Malebarico pelago alluitur, vasta est admodum absque mœnibus, intus pluribus in locis vacat, domus haud sunt contiguæ, inuicem distantes plurimum, lapidibus & calce exstructæ sunt, interiores ædium partes sculptæ: pro imbrice palmis vtuntur, illis tegunt suas ædes. Fores prægrandes habent, miroque artificio fabrefactas, has muro incingunt instar pomœrii. Ibi visuntur arbores innumeræ, stagna & fontes complusculi, nam stagnis libenter immerguntur, lotionibus enixè gaudentes. Fonte plurimum lætantur. In vrbe vero lacus visuntur complures, quibus immersi gregarii ac proletarii, omnisque ignobilior vulgus, ter vel quater interdiu lauantur. Rex idolorum latriæ est addictus, cui incredibilis seruitus exhibetur à subditis. Cum egreditur, carpento vehitur, id est curru, quem bini viri ferunt, omni lapidum genere condecoratum. Carpentum stipant chorauiæ, præcones, buccinatores, & id genus complusculi. Patritii vero & eminentiores suæ ditionis omnes sequuntur, enses denudatos & clypeos teretes gerentes: saggittarii etiam, ac velites præcedunt, itinera explorantes: conopæo; id est tentorio tegitur, cùm incedit. Ad regem propius quis non accedit, quam ad tres, vel quatuor passus, cum verò aliquid porrigunt, ac si stipem darent elephanto, ab ipsis tremebundis, id ramo porrigitur; quoniam regem tangere apud eos nefas ducitur, &c. Ditissimi & innumeri sunt in hac vrbe mercatores, quorum commercia sunt aromata omnis generis vndequaque importata. Ibi sunt panni ex serico omnium generum, & auro intertexti plurifariam, æra autem fabrefacta & stannea vasa plurima comperies. Et vt tandem finiam, nihil ibi desiderant, quod ad humanum cultum pertineat. Hæc ex Aloysii Cadamusti nauigatione, apud quem multo plura. Vide etiam nauigationes Lodouici Romani patritij.

ORMVS.

ORmus, Persicæ Armuza, Persiæ inclyta ciuitas, & eiusdem nominis insula, situ elegantiore, ac vnionum copia, nulli vrbium est secunda, sita est in faucibus maris Persici, & maritimis vrbibus præferenda omnibus, abest à continenti spatio duodecim mille passuum, aquarum potu suauium, annonæque mira caritas, inuehuntur fermè omnia, quæ victum cultoribus suppeditant. Illinc itinere trium dierum leguntur conchæ, quæ pariunt margaritas venustiores, grandioresque cæteris baccis. Expugnauit hanc vrbem, Franciscus Dalboqueric, Anno salutis M. D. VI. eamq; Lusitaniæ Regi ingens pendere tributum annuatim coegit.

CANONOR.

CAnonor, vrbs Indiæ ad mare, haud procul à Calecut, pulcherrimarum rerum præstantiâ celeberrima. Ibi Portugalliæ Rex munitissimam habet arcem. Vrbis Rex idola colit cum subditis, hi solem, lunam, vaccasque adorant. Portum vrbs habet, illo conuehuntur equi Persæ, sed immania sunt horum vectigalia, nam penduntur pro equo singulo aureorum vicena & quina milia. Agrum habent aromatum, maximè vero gingiberis feracissimum. Omnes has Indiæ, Asiæ, Africæ, & Persiæ ciuitates ante nunquam celatas, vnà cum enarrationibus manu scriptis communicauit nobis magnificus ac nobilis vir, D. Constantinus Liskirchius, amplissimæ Peipub. Colonien sis D. Consul dignissimus, vnicus studiorum, & studiosorum hominum patronus, singularisque Mecœnas.

MINA.

MIna, vel S. Georgii oppidum, ad mare positum, in Guinea, Æthiopiæ regione, priscis Aldea, quod Iberis villam, aut diuersorium denotat, duarum partium, quod hic duorum regum Lusitaniæ nempe, & Caramansæ, eius tractus, fœdus ictum sit, Anno salutis M. CCCC. LXXXVI. Deinde Lusitanus propugnaculum eò loci extruxit, contra incursiones hostium aurifodinas impedientium, & S. Georgii del la Mina, ab eius tutelari Deo, cui locum sacrauit, nomen imposuit.

UVA. BHSC. BU 03856

CALECHVT CELEBERRI-
MVM INDIÆ EMPORIVM.

Cum Priuilegio

ORMVS.

CANONOR.

S. GEORGII Oppidum MINA nuncupatum, quod Lusitaniæ Rex iussu D. Ioannis II. Anno Salutis 1532. in Guinea extruxerat est, atque Mauri mercatores aditum in solitum opportunum recipientes à Christianis, rubrum, ac flauum, item lanum pannile, & omnes quæ grates, omnemque merces.

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

CAIRVS.

CAIRVS, & Alcairo à noſtris: Mazar, aut Mizir Arabicè: Maſſar Armenicè, Alchabyr Caldaice: Meſraim Hebraicè: Latinis Babylon, Ægypti maxima ciuitas, ex libello anonymo, qui Poſtelli eſſe putatur, oportuno loco ſita, ſubinimirum Nilus primum ſecatur, & δέλτα formam facit, vt vrbs tanquam in Nili clauſtro poſita, aditum præbeat, prohibeatque ad ſuperiora loca nauigantibus. Maxima ſunt circa Alchairum ſuburbia, quorum alia tria, alia duodecim domorum millia habent. Alcairam autem, quam hodie vulgus Alcahirum vocat, ad XXX. millia domorum habere tradunt, cum burgis. Sunt in ea amplæ priuatorum hominum ſtructuræ, ſunt & principum arces, & templa quæ vocantur Giuma, ſeu Gema, id eſt, Eccleſiæ ſeu congregationes: Sunt hoſpitalia, ſcholæ, & balnea, quibus ob præſcriptum legis, aſſiduè ad oblationes vtuntur. Cæterum domus iudiciariæ, æruſcationiſq; publicæ ſunt in immenſo numero: Sunt & Turbæ ſiue Turbiæ, ampla ædificia, magnatum ſepulturis conſecrata. Solent enim in Alchairo tyranni, ſic ante actæ vitæ maculas diluere, cum circa ſepulchra, inſignes prouentus, & ædificia aſſignant pauperibus, peregrinis, ſtudentibus, Morabitis ſeu Heremitis, & variis ſectis, quibus ea regio abundat. Ita, vt ad 60. millia aureorum annui prouẽtus, non pauca loca habeant ex teſtamento, ſic vitam æternam inſtituunt Tyranni. Etſi Nili aqua, ad ſingulas vrbis neceſſitates, ſemper decurrat, potiſſimum ad piſcinas renouandas, ad ablutiones, & Dioryges nilos, & Euripos: excreſcente tamen Nilo tanto cum impetu admittitur, vt tota vrbs ſit ſolis lembis peruia, & ſuas vias tunc habeat inſtar canalium Veneticorum, ita vt ſit veluti mare. Scribitur de hac ciuitate, quod anno Chriſti 1476. graſſante peſte, in ea ad tres menſes, aliquoties mortui fuerint vno die, viginti hominum millia, vnde magnitudo vrbis, populiq́ue multitudo æſtimari poteſt. Sunt circiter octo millia hominum in ea, qui cum Camelis aquam ex Nilo in vrbem deferunt, vt illam in vſum hominum vendant, & ad ſpargendum in plateis, & ad ſopiendum puluerem pauimenti. Itinerarium quoddam Ægypti, ſic habet: Alchaira pulchra eſt ciuitas, quæ Lutetiam Pariſiorum magnitudine quinquies ſuperat. In ea aliquot, & ea quidem pulchra Chriſtianorum templa inueniuntur. In plateis tanta eſt hominum, mulorum & equorum multitudo (omnes enim tam viri, quam fœminæ communiter equitant) vt ſine impedimento nemo plateas tranſire queat, in quibus etiam artifices, ante ædes opificia ſua exercent. Pauci neceſſaria ſibi domi parant, ſed ea à cocis, qui per vicos omnia circumferunt, emunt. Horum autem plures in hac vrbe inueniuntur, quam 30. millia. Quamplurima ſunt infidelium fana, valde magna, palatiorũ inſtar, à quorũ ingreſſu, ſub pœna capitis, Chriſtiani arcentur, niſi fidē Chriſti abnegent. Habentur hic quoque fornaces, in quibus oua artificioſo fouentur calore, vt pullos ex ſe producant. Fœmoralia quemadmodum & viri, ex holoſerico gemmis, & lapidibus pretioſis confecta, hic induunt fœminæ. Earum etiam pluralitas viris conceditur. Hactenus itinerarium. Ab Alchairo inſulam ſeparat Nilus, Cerbicum dictam, quam & Mechias, id eſt menſuram vocant, vt vult Ioannes Leo Afer, eò quod hodie menſura aquæ ibi obſeruetur. Hanc autem rationem adfert: cum enim in multis Ægypti locis olim eſſent columnæ, ad obſeruationem incrementorum poſitæ, potiſſimum circa Memphim, vt res in religionem, & æruſcationem verteretur, curarunt Muſſulmanni, ſeu religioni Iſmaelis addicti, vt adacta in terram foſſa quadrata, eximiæ magnitudinis templum, in Inſula conſtructum, ad 18. pedes in profundum veniat, & per aquæductũ ſubterraneum, aquas admittat: in foſſæ medio columna eſt totidem pedes alta, in qua dum creſcit Nilus, notantur incrementa, & quotidiè quam diu creſcit, mittuntur in vrbem pueri, peplis croceis capite redimiti, qui quantitatem denuncient, vt ſiue deficiant, ſiue exundent aquæ, à modo fertilitatis, hortentur ad pœnitentiam, ſi bene habeant ad lætitiam, acceptis à populo munuſculis, pro læto nuncio. Inde à columna menſoria, nomen eſt vrbi, Michias, & Menchas. Zelimus Turcarum Imperator, longe maximam hanc ciuitatem expugnauit, arcemq́ue ingreſſus eſt 25. Ianuari, Anno ſalutis 1517. Cepit autem Tomumbæium, tunc temporis Sultanum, in palude inter cannas & iuncos latitantem, XI. Aprilis, iuſſitq́ue, vt mulo per totam vrbem vectus, affixum collo laqueum gereret, ac tandem in ciuitatis porta ſuſpenderetur.

VVA. BHSC. BU 03856

CAIRVS, QVAE OLIM BABYLON; AEGYPTI MAXIMA VRBS

Pyramidis hic in Aegypto nihil aliud fuerunt, quam Regum prauitae otiosa ostentatio. Cupiebant enim reges, aut potius bestiae coronatae, hoc modo nomen suum in terram serere, & longissimo sui relinquere memoriam, cum tamen nullius rei famae se in mundo tenuiore. Nam aut quis Architectus fuit, aut quas rex insanus aliquam pyramidem erexerit, non constat.

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

TINGIS.

TINGIS, quæ Lusitanis Tangiara, ampla & antiquâ ciuitas, non procul à freto Herculeo, Septæ cœpit parere domino ab eo tempore, quo Gothi Granatensibus imperabant, donec in Mahumetorum potestatem Arzillâ peruenit, vrbana semper, nobilis, beneque exculta fuit, structurisque sumptuosissimis varii generis admiranda. Ager non admodum fœlix: nec frugibus ferendis valde accommodus: cæterum valles habet proximas, quæ fontibus assiduis irrigatæ, omnium generum fructibus fœcundissimam reddunt. Reperias quoque extra vrbem vites aliquot, verum in solo arenoso. Incolis frequentissima permansit ad ea vsque tempora, quibus à Lusitanis expugnata fuit Arzilla: tum enim ciues rumore bellico perterriti, collectis rebus omnibus, Fessam profugerunt.

SEPTA.

SEpta, quæ Latinis ciuitas, Lusitanis autem Seupta appellata, secundum classicos authores à Romanis in faucibus freti Herculei ædificata, olim totius Mauritaniæ metropolis fuit, quare Romani eam nobilitarunt, fuitque in ea summa vrbanitas, & ciuium frequentia. Deinde à Gothis occupata, principem in ea constituerunt, remansitque apud eos principatus, donec Mahumetani Mauritaniæ fines ingressi, hanc quoq; vsurpauerunt. Frequentia habuit templa & studiosorum collegia, ciues literatissimos, & quæ æneis operibus, singulari artificio fabricatis, cæteros excellerent, cuiusmodi sunt candelabra, pelues, calamaria, aliaque id genus ex ære confecta, quæ perinde elegantia habebant, ac si argentea vel aurea fuissent. Habent Itali & in huiusmodi rebus conficiendis non parum gratiæ, verùm nihil omnino, si hæc respicias. Extra ciuitatis mœnia, amplissima sunt rura, eo præsertim loco, qui vitium frequentia consitus, vinetum dicitur: verùm ager sterilis & asper est, quare magna semper illis frugum caritas.

TZAFFIN.

TZaffin, elegans Africæ oppidum, muro ex montibus septum, arcem turribus firmam, ædificia frequenti numero nitide culta, & miræ altitudinis turrim ostentat. Anno salutis redemptæ 1508. septima die Iulij, Regis Emanuelis præfectus, Drego Dasambusa, oppidum hoc Mauris eripuit

ARZILLA.

ARzilla, Africanis Asella, spatiosa ciuitas Africæ ad Oceani littus extra Herculis columnas à Romanis ædificata, à quibus distat septuaginta plus minus passuum millibus, à Fessa vero circiter centum, & quadraginta. Paruit quondam Septæ principi Romanis tributario, tum à Gothis capta fuit qui per ducentos viginti annos eam seruarunt, donec ab Anglis fœlici marte expugnatur, qui captam vrbem, ferro & igne ita deleuerunt, vt vnus vix saluus effugerit, ac triginta ferè annis incolis vacua remanserit. Postea verò temporibus Pontificis Cardouæ (qui Mauritaniæ imperabat) rursum reparari, modisque omnibus augeri, ditari, ac munitior reddi cœpit. incolæ fuerunt locupleres, docti, armisque exercitatissimi. Ager & frugibus ferendis, & omnis generis leguminibus producendis est percommodus, sed cum à montibus decem fere distet milliaribus, magnam ferunt lignorum penuriam, verum carbonibus Haraide aduectis vtuntur. Anno Domini 1471. 27. Augusti, ex improuiso à Lusitanis, & oppugnata & capta est, incolis omnibus in Lusitaniam abductis, inter quos Mahumetes fuit Fessanorum rex, qui tum septem annorum puer, vnà cum sororcula eiusdem ætatis, pariter captus. Hæc Ioannes Leo Africanus.

SALA.

DVplex eius nominis oppidum amnis interfecat, vetus, & nouum, quod non ita procul ab Herculeo freto remotum, Septam respicit. Vetus, anno post Christi aduentum M. D. XIIII. multarum ædium structura, & mercaturæ commodis, admodum auctum, arcem habet amplam, & eminentiori in loco turrim, Summatassem dictam, quam eo potissimum nomine ædificarant Saraceni, vt inde in Granatæ oram paterer prospectus. Castrum huic ciuitati vicinum conspicitur, in quo magnifica est Regum Fessæ sepultura. Hæc manu scriptum exemplar suppeditauit.

UVA. BHSC. BU 03856

Cum Priuilegio.

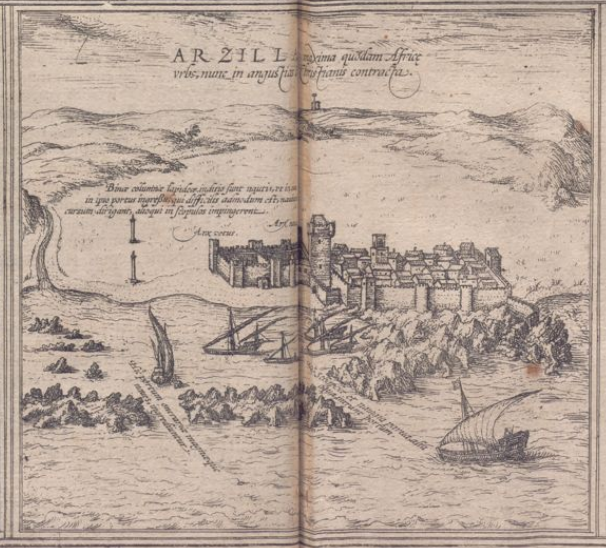

UVA. BHSC. BU 03856

UVA-BHSC-BU 03856

ANFA.

NFA, ab aliis Anaffa, amplissimum oppidum, à Romanis in Oceani littore extructum, cum omnibus Africæ ciuitatibus situ lociq; amœnitate certare potest. Planities illi (præterquam in Septentrione, nam ea parte mare respicit) patet in longum octuaginta ferè passuum millibus. Templa quondam habuit mirifice extructa, officinas complures, palatia insignia: cuius rei facilè fidem facient, quæ in hunc vsque diem relicta sunt monumenta. Spatiosi illis fuere horti, è quibus & magna fructuum copia decerpitur, melonum præsertim, ac citrioli: quæ omnia maturitatem medio aprili attingunt, quare incolæ suos fructus Festam deferre solent, quod multo citius matura colligantur, quam Festæ. Vestitus illis cultus est atque ornatus, fuitque summa eis semper cum Lusitanis, ac cum Anglis consuetudo. Eruditorum hic copiosus est numerus. Verum duas ob causas huius loci ruinam euenisse volunt. Primo, quod supra modum libertatem ambiebant: secundo, quod myoparones in portu habebant, quibus Gades, atque Lusitanos miris indies vexabant incommodis. Quare tandem Portugalliæ rex classem expeditissimam quinquaginta nauium ad eos misit, quæ incolis tantum terroris intulit, vt illi arreptis secum quæ poterant bonis, Rabatum, nonnulli, alii Selam confugisse dicantur, hostibus eam vrbem depopulandam relinquentes. Qui autem à rege totius classis dux missus erat, fugæ omnino ignarus, suas copias accuratè instruit. Postea vero quæ gesta erant, à quibusdam intellectis, milites in vrbem introduxit, quam vnius diei spatio sic vastarunt, domos incendio deleuerunt, atque muros multis locis solo æquarunt, vt in hunc vsque diem habitatoribus vacua remanserit. Expugnatum est hoc oppidum, anno salutis 1468.

AZAAMVRVM.

AZaamurum Duccalæ oppidum, Afris conditoribus ad Oceani littus eo ipso loco, quo flumen Ommirabih initium habet, extructum ab Elmadina, miliaribus ex Meridie plus minus triginta distat. Spatiosum est atque amplissimum, habitatoribus copiosissimum, familias numerat circiter quinquies mille. Hanc perpetuo Lusitani mercatores habitant. Incolas habet ciuiles, habituque admodum ornatos. Populus in duas diuisus est partes, & tamen perpetua illis pax est. Frugum atque leguminum maxima illis prouenit copia, etsi nihil quicquam horti, præter ficus producant. Piscium his tanta est affluentia, vt inde singulis annis aureorum aliquando sexies mille, nonnunquam & septies mille prouentus redeat. Piscandi autem tempus, ab Octobri mense, ad finem vsque Aprilis est. Solent pisces in Sartagine cum aliqua olei portione frigere, atq; inde tantum pinguedinis colligunt, vt non facile quis credere possit: hanc lychno pensili infundunt, non enim aliud habent huic rei aptum oleum. Huc semel in anno confluunt Lusitani, ac tantam piscium copiam auchunt, vt illi iam dictam enumerent aureorum summam. Hinc factum est, quod Portugalliæ rex, spe prædæ allectus, non semel ad eos classes miserit instructissimas: quarum prior propter ducis imperitiam, in ipso gurgite dissecta, ac propemodum omni ex parte submersa fuit. Post hæc rex ducentarum nauium classem expeditissimam misit, qua conspecta tantum intulit ciuibus terrorem, vt omnes in fugam sint redacti, tanta cum portas ingredientium strepitu atque turba, vt in ea ciuium plusquam octuaginta fuerint interfecti. Anno post Christum natum 1513. die 2. Septemb.

DIV.

DIV, veteribus Alambater insula, eiusdemque nominis pulcherrima & populosa ciuitas ad ostium Indi fluminis in mari Malabarico, Regi ciuitatis & ditioni Gambaiæ quondam parebat. Sita in fronte sinus Cambaiæ, Indicum respiciens mare. Quam Christiani nauali prælio, classe 230. nauium, omni armorum genere instructissima, non sine maxima difficultate expugnauerunt. Nam oppidanis rex Cambaiæ, Adensium, & ciuitatis Calecut, auxilio fuerunt.

GOA.

GOA, vrbs admodum in India potens, in regno Decam prouinciæ Malabar, in insula maris Malebarici seu Calecutici sita: De qua plura in indice.

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

CVSCO.

LA noui orbis pars, quæ meridiem magis respicit, quam Hispani terram firmam appellitant, Brasiliam Peruuiamque comprehendit. Huius metropolis, & præcipua est ciuitas Cusco, ea amplitudine, fortitudine & magnificentia, vt cum pulcherrimis etiam vel Galliæ, vel Hispaniæ vrbibus, inuicta arcis munitione, & hominum, potissimùm claro genere natorũ frequentia, & ædificiorum serie & dispositione, & situs amœnitate, haud immeritò contendere queat. Nulla in eam multitudo plebeia admittitur, sed nobilium, procerum, & maximorum principum, inclyta & magnificentissima sedes est, qui partim intra vrbis mœnia, partim in villulis suburbanis, ruri magno numero degunt. Inter quæ quidem præcipua sunt palatia procerum quatuor, qui huius Reipub. clauum moderantur, quæ superbissimè, sumptu propè immenso, marmoreis quadratisque lapidibus structa, atque depicta videntur. Plateæ cùm omnes sint rectæ, crucis formam plerisque in locis efficiunt, nulla autem est, per quam non amœnus delabatur riuulus, canali ductus, vtrinque lapidibus vestito. Forma ciuitatis quadrangula, in latere collis, exiliter, atque venuste deprimitur. In cliuoso & difficili montis ascensu, admirandæ pulchritudinis arx spectabilem, atque amœnam hanc vrbem reddit, cuius siue pulchritudinem, siue ingentem ædificii molem consideres, perpaucæ similes in vniuersa Europa illis sunt visæ, qui terras quam plurimas perlustrarunt. Habet ea in summo montis vertice turrim, rotundo opertam tecto, ex qua longè lateque prospectus panditur, ædibus paruis habitationi destinatis abundat, quæ omnes ex lapide viuo nitidissimè sunt ædificatæ. Etenim tam accurata, & plane noua iunctura, videndi sensum fallente, compositos habent lapides, vt non colligatum, sed perpetuum, ac fusum opus videatur. Quinque hominum millia, citra difficultatem recipiunt. Illud arcis latus quod nullis tormentorum viribus verberari potest, vnius tantum muri ambitum habet: vbi verò facilior est in collem ascensus, triplici muro gradatim ea ratione ambitur, vt prioris fastigio sequentis fundamentum respondeat, ac pari altitudine deinde ascendat, mediocri interiecto spacio, quod perpolitas continuo ordine domus continet, eaque est latitudine, vt coniunctim vehicula tria citra offensionem libere commeare queant. Tam firma hæc mœnia censentur, vt nec quassari tormentorum strepitu, nec occultis terræ cuniculis, cùm perrosæ rupi insistant, possint euerti. Perrumpentes sunt, ac validissimi lapides, ex quibus ea constant, quorum inusitata, immensa, ac rara magnitudo facit, vt humana industria huc eos esse congestos credi vix possit. Est in hac arce armamentarium oppidanorum armis refertissimum. Defectantur incolæ rebus depictis. Abundant panno, plumbi, stanniq́ue fodinis; argenti vim magnam, auri perparum habent.

MEXICO.

MExico, siue Temixtita, in Hispania noua, Mexicanæ Prouinciæ opulenta & celeberrima ciuitas, vliginoso & falso in lacu mirabiliter cõstitura, amplitudine Hispalim, aut Cordubam superat: via quæ ad illustrem hanc vrbem deducit, ampla est, & visu iucunda. Vici quoque omnes habent suos exitus, vt ab vno ad alium aqua permeare possint. Habent plurimas plateas, vbi assiduè sua habent fora, & commercia ad emendum & vendendum. Quarum vna est duplo maior foro Salamanticæ ciuitatis, vndique porticibus circundata, vbi quotidie vltra sexaginta millia hominum vendentium, ementiumque cernuntur. Est in ista platea permagna domus, in modum iudicii, in qua incidentes in foro contentiones diriműtur. Sunt etiam hic plurimæ Meschitæ, & Idolorum domus, quas religiosi incolunt. Est inter Meschitas vna suprema, cuius vix credibilem magnificentiam Cortesius copiosè explicat. Idola sua, ex farina & humano sanguine conficiunt, quibus multa hominum corda ex viuentium corporibus extracta, quotidie offerunt. Est & hic magnifica Regia potentissimi illius Domini Mutezuma, cui noui vrbis adeo multæ prouinciæ parebant, vt non esse alium in vniuerso terrarum orbe Dominum eius subditi crederent. De rata huius Mutezumæ magnificentia, & de aliis cùm harum ciuitatum, tum orbis nuper inuenti historiis, multa suppeditabunt illi, quos D. Abrahamus Ortelius, celeberrimus ille Geographus, in perillustri Theatro suo, fol. 2. noui orbis descriptores allegat.

VVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

GEORGIVS BRAVN AGRIPP. CANDIDO LECTORI S. D.

VTA In hac vrbium Topographia, candide Lector, Liberiore sermone, expatiari non licuit, sed pro capacitate loci, in altera picturarum facie vacui vrbium, oppidorumq; constr ngenda fuit descriptio, hinc factum, vt non ea, qua par erat, dignitate de eorum magnificentia differere potuerim. Itaque in ea, quam nunc appendice, iungimus, quæ simul & indicis vicem subibit, dum paulò fusius de quibusdam scribimus veram indicis rationem (quem breuem, angustisque limitibus comprehensum esse decet) minus obseruamus. Non quidem eo instituto, quasi ea omnia, quæ de vrbium primordio, ant qui-tate, conditoribus, situ, politica administratione, prærogatiuis, ac priuilegiis, de magistratuum, variisque fortunæ mutationc, conscribi poterant, in appendice hac comprehendere velim, hoc enim, vti laboris esset perardui, operisq; immensi, ita fallacis, incertæque inquisitionis foret. Eo, quòd de primis vrbium fundationibus, de originibus nominum, multa fabulis propinqua, scribantur, de mutarum etiam principio, & Historiarum inopia, & hominum incuria, perparum, aut nihil certi inueniatur. Quod, cùm de multis Germaniæ vrbibus, doceri facile possit, tum de totius vniuersæ domina, vrbe Romana, indubitatum est, quam aliqui à congregatione hominum, nomen habere, alij à Troianis, alij ab Euandro, cæteri à Romulo conditam, scribunt. De quibus autem certi quippiam, historiarum monumentis commissum, extat; ex his præcipua, tùm in ipsa enarratione, tùm in hac appendice, ac indice, delibaui, quibus etsi curiosis, non per omnia satisfiat, tamen candidis ingeniis, his, quæ non sine labore perquisita, candidè profero, ex parte me satisfacturum, omninò spero. Maximè quidem, dum auctorum in fertis nominibus, lectionem, fide dignam, reddimus. Quo etiam ipso, eorum obiectioni respondeo, qui in longinqua, minusque mihi cognita loca, me calamum transtulisse, obiicient. Si quid verò mihi in his, quibus auctorum destituor scriptis, ob rerum ignorantiam, aut imbecillitatem ingenij, fidei fortassè decedet, id, admiranda pictoris industria, artificiosa Hogenbergij manus, viuis vrbium deliniationibus, cumulatissimè compensabit, qui tanto studio, eas graphicè, accuratequè depinxit, earumque hoc libro imagines tuta ocularum lustratione, citra itinerum peregrinationisque pericula, vno, quiete fedentis intuitu (quod in ipso loco, non ita commode fieri possit) spectandas exhibet, vt etiam sine enarratione historica, earum situs, forma, structura, atque conditio, non incommodè perspici queat. Vale. Ex Musæolo nostro Agrippensi. Calend. Ianuarij. Anno partæ Salutis ɔIↃ. IↃ. LXXV.

A.

32. ADENA, vrbs est Arabiæ Metropolitica, & minutissima, in radicibus montis editi, qui in mari lingula procurrit, sita, & vtrinque fluctibus in sinus reductis alluitur, ita, vt peninsula fiat. Mons est adeò sterilis, vt nec arbores vllas, neque plantas efferat, nempe, qui sit saxo fus, & præruptis rupibus in altum prominet. Aquis cæret, raro admodum pluuijs irrigatur. Ex longinquo pago aqua, per aquæductum, in locum, qui ab vrbe quatuor millibus passuũ distat, deriuatur. Ex vrbis aquatio est. Annona & cibarijs importatis vtitur, quorum tamen est incredibilis copia. Est cincta muris, munita turribus, exculta mœnibus, & ad aspectum pulcherrima. In illam mercatores è Perside, & India, & Æthiopia, & ex multis Arabiæ regionibus sæpe commeant. Incolæ Mahometem colunt, colore candido, & specie liberali sunt. Homines nobiles armis exercentur, & militaris gloriæ decus ardenter expetunt. Rex alias ciuitates in mediterranea regione possidet, & milites non paucos stipendijs alit, & è suis tantum subditis, in præsium, cùm opus est, duo millia equitum educit. Vibi verò huic moderatorem, cuius vacuti multum confidit, præponere solet Hæc Odorius lib. IX. de rebus ab Emanuele Lusitaniæ Rege, gestis. Paulus Venetus autem, hunc in modum de hac vrbe, eiusque prouincia, scribit. Aden, inquit, optimo portu excellit, ad quem ex India plurimæ appellunt naues, aromata deferentes. Et negotiatores quidem Alexandrini, illic emenres aromata, ponunt ea in naues paruas, atque septem diebus per flumen quoddam ducentes, postea humeris camelorum imponũt, & triginta dierum itinere, per terram vsque ad fluuium Ægypti deportant, & rursus in naues exonerantes, tandem vsq; ad Alexandriam perducunt: Nec potest compendiosior haberi via ab orientis partibus vsque Alexandriam: Negotiatores verò illi ducunt secum plurimos equos, quando nundinandi gratia, in Indiam concedunt. Exigit autem Rex Aden ab illis mercatoribus, qui per regionem suam aromata & alias merces deferunt, vectigal maximũ, vnde plurimum diescit. Quum Sultanus Babyloniæ obsideret ciuitatem Aconensem, & eam expugnaret. Anno scilicet M. CCC. misit Sultanus Aden in auxilium eius triginta millia equitum, & quadraginta millia camelorum, non, quod vsque adeo illius cuperet augere felicitatem, sed quod omnes maluit exanctos Christianos. A porru Aden, eundo versus Septentrionem, sita est ciuitas Escier, quadraginta distans milliaribus ab illo portu, & habet sub se multas alias ciuitates & castra, sed quæ omnia sunt de dominio Regis Aden. Est quoque iuxta hanc ciuitatem optimus portus, à quo innumeri equi ducuntur in Indiam. Abundat hæc regio thure albo atque optimo, quod de paruis arboribus, absentibus famẽ similibus, stillat. Incolæ crebris incisionibus perforant harum arborum cortices, vt thus extrahant, tametsi calor quoque, qui ibi maximus est, plurimum eliciat liquoris. Habet quoq; Regio ipsa palmas cum dactylis, sed, præter modicum risum nullum producit frumentum, verum aliunde importandum est. Abundant autem piscibus optimis, præsertim tunais, qui ibi optimi habentur. Vinum nos habent, sed ex dactylis, riso, & saccaro, optimum faciunt potum. Verueces, qui in hac regione inueniuntur, sunt statura parui, auribus omnino catentes, sed loco earum, cornua parua habent. Equi, boues, cameli, atq; oues, vescuntur piscibus, qui quotidianus illorum sunt cibus, quum illic ob immensum calorem, herbæ & frumenta, & terra haberi non possint. Et autem tribus anni mensibus piscium capetur, scilicet, Martio, Aprili & Maio. tantusque illorũ capitur numerus, vt non facile explicari possit. Hos pisces siccant, & seruant, atque per totum annum animalibus edendos, pabuli loco, proponunt. Vescuntur autem animalia libentius de siccatis piscibus: quàm recentibus. Fiunt etiam ab incolis panes bis coctí ex piscibus, adque in hunc modum. Concidunt pisces minutatim, atque contundunt in modum farinæ, & postea commiscent, & subagitant quasi pastum panis, atque ad solem desicari faciunt, & viuunt ipsi, & iumenta ipsorum de illis panibus factitiis, per totum annum.

20. AMSTELREDAMVM, Hollandiæ Metropolis, de qua hunc in modum Hadrianus Barlandius. Hoc cæteris, quæ nominati recentius oppidũ, genus hominum incolit pecuniæ studiosus. Quocirca in remotissimis etiam terris, negotiantur, habentque rotos fere anno, exercitum, domi suæ mercatorem, præstat hoc illis commoditas portus. Sunt alia quædam non pœnitenda Hollandiæ oppida, Goricum, Gouda, Alcmaria, Rotterodamum, eximij illius viri Erasmi Rotterodami, vrbs nutricula.

46. ANCONA, Hadriatici mare, venustissimo, in Piceno sinu, superbissimoque porru, nobilitat. Agrum habet bonitate, fertilitate, ac vbertate multorum nobilium fructuum, & frumenti, præstantem, maximè verò celebrem, generositate vini, à Strabone Plinioque, laudati. lib. 14. cap. 6. Quod hodie nominatissimum Siroli esse puto.

57. ANFA, celebre quondam Africæ, multisque ædificiis nobile, oppidum, nunc habitatoribus vacuum, cuius ruinas, & desolatos ab omni cultore, hortos, cum Ioannes Leonis Africanus conspexisset: Vix, inquit, lachrymas tenere potui, vbi quorundam ædificiorum acq; templorum (quorum adhuc quædam extabant monumenta) miserandam ruinam ferio contemplarius fuissem. Horti, etsi nonnihil adhuc fructuum producunt, syluas tamen magis dicas, quam hortos. Nunc autem Fessanorum iniuria, ad tantam redacta est ea vrbs calamitatem, vt nulla prorsus spes sit, nouos imposterum colonos recipiendi.

UVA. BHSC. BU 03856

17. ANVERPIA, long? celebertimum in Brabantia Emporium dextram Scaldis ripam, longo tractu mœnibus & turribus coronatum, ab Oriente secundum flumen quindecim circiter milliaribus Brabanticis distat, quorum singula in terra tantum spacij complectuntur, quantum si expeditis pedes, statu & ordinario gradu, intra horam vnam absoluat, & laboris satis sit habiturus, & non minimum difficultatis. De huius vrbis situ, splẽdore ædificiorum, populi industria atque diuitijs, quorundam extant scripti belli. Est hoc nobile oppidum partim maritimum, Gallis, Germanis, Hispanis, Britannis, Italis frequentatum. Hodie diuino munere, & senatus prouidentia, sic floret mercimonijs; vt nec Londino in Anglia, nec apud Germanos Francofordiæ, nec in Gallijs Parisio cedere debeat: priuata hic domus affabrè constructa. Cerramen est in vrbe, quis elegantius ædificet. Grandia sunt templa, vnum Deiparæ Virginis augustissimum, cum turri altissima, ex candido lapide, Gentis mirum in opificijs acumen, domos extruunt altas magis, quam amplas, propter locorum angustiam, & ex Senatus edicto, ex lapide. Vrbs est quam optimè munita, mœnijs circundata altissimis viuo, sectoque ex lapide stupendis impensarum sumptibus Diuæ Mariæ Hungariæ Reginæ, &c. hortatu, Anno A. C. N. M. D. LII. constructis, quæ in ambitu propugnacula multa plana & summæ vastitatis, inuictisque moles offendant, in quarum aletta hæc exiniæ pietatis, S. P. Q. Antverpiensis nuncupatio legitur.

DIVÆ MARIÆ HVNG. REG. DIVI CAROL. V. CÆS. SORORI, PATRIÆ EX FRATRI AVCTORITATE TVTRICI, S. P. Q. A. HANC MOLEM EX EIVS NOMINE MARIANAM, NVNCVPANTES, PIIS VOTIS D. D. OVOD SOLICITO ILLIVS HORTATV, TANTÆ HÆC VASTITATIS MOENIA, GRAVISS. REIPVBL. IMPENSIS, VEL QVADRIMESTRI SPACIO AD MILLE PASSVVM LONGITVDINEM, IN SVPERIOREM V. Q. LIMBVM EXCITATA SINT. VNIVERSVMQVE VRBIS AMBITVM HAC PARTE COMPLERINT, MENSE AVGVSTO M. CCCCC. LII.

CONSTANT. HALMALVS, EQVES AVRATVS, HVIC MOLI PRIMVM IECIT LAPIDEM, DIE XVII. IVLII, M. CCCC. LII.

In altera mole, hunc in modum legitur.

IVSSV CAROLI V. CÆS.

IOANNES A CROMBACH, EQVES AVRAT. HVIVS VRBIS SENATOR, HVIC MOLI INDITO NOMINE, DIVI IACOBI, PRIMVM IECIT LAPIDEM, ANNO M. CCCCC. XLII. DIE III. IVNII.

Est hæc ciuitas vna omnium, quæ sunt hodie in Inferiori Germania, sactarum cæremoniarum studiosissima, veræque pietatis cultrix. Monasterium habet, Præmonstratense, & structura magnificum, & monumento Isabellæ Caroli Ducis Burgundionum Conjugis, nobile. Hæc partim ex Hadriano Barlando excerpsimus. De florentissimæ autem Antuerpianæ Reip. præstantia, dignitate, nomine atque origine, præter accuratissimam Guicciardini descriptionem, Anuerpianas etiam origines consule, Eruditissimi viri, Doctoris Ioannis Goropij Becani, quæ eas nouem libris, doctissimè complexus est.

22. AQVISGRANVM, Sacri Romani Imperij ciuitas liberæ, aliquot miliariis a Colonia Agrippina distans, a Grano Duce Romano, Neronis fratre, primæua fundatione constructa, ab eo, & ab aliquis calidis, plano in loco ibidem repertis; vti multi, incerto tamen authore perhibent; Aquisgranum cognominata. Deuastata ab Hunnis a Carolo Magno restaurata: muris quæ cingitur. Qui & primus religionis Christianæ prædotribæ, hic exstitit. Summamque ibidem Ecclesiam, auro, argento, perpetuis fundationibus, & præstantissimis sanctorum reliquijs, diuersis ex locis mirifice exornauit. Pallatio etiam, regia magnificentia conspicuo, huius vrbis splendorem adauxit. Quod Anno Christi D. CCCLXXXIX. a Nordmannis igni consumptum est. Eo eadem hæc vrbe Carolus, re & nomine Magnus, Anno partæ salutis, D. CCC XIV. ad felicem beatorum patriam emigrauit, ætatis suæ LXXIV. Imperij verò, anno XIV. Cuius tumulo, B. Virginis templum, quod paulò ante construxerat, inclarescit. Prodit ex hac vrbe egregium patriæ, & Agrippinensium decus, fumunus, ac Reuerendus vir, D. Theobaldus Craffelius, Theologica professione eximius, qui florentem Coloniensem Rempub. annos triginta, quemadmodum & hoc tempore, pari cum fructu, tum diligentia facit, verbi diuini administratione pauit: nunc verò Cyrenensis Ecclesiæ Episcopus, & Reuerendissimi Archiantistitis Coloniensis, Suffraganeus designatus, confirmatusque est.

23. AQVENSIS GRATVM, Elsatiæ Metropolis, sedes veterum Tribocorum siue Tribunorum, qui ante Iulij Cæsaris Octauij Augusti tempora, in hanc prouinciam cum reliquis Germanis trangressi sunt, posteaquam Romanis parere cœpit, ac vna cum Imperio, Latinum vocabulum habere meruit, inter ciuitates Rheni, quæ Teutrorum latissimè patentem Iurisdictionem agnoscebat, sub primis Romanorum Imperatoribus, haud obscuri nominis fuit, sub posterioribus Comitem habuit, qui Tractum Argentoratensem gubernabat, in Germania prima. Sequens ætas Alsatiam à flumine irrigante vocauit. Quo tempore subinde à Transthenanis gentibus Romanorum hostibus perpetuis, hæc vrbs infestabatur, donec sub Galliarum occupatoribus Francis indigenis illis, & veteribus Germanorum populis, Romanam administrationem, quoad fieri potuit, retinentibus, (id quod à Dino Theodericho Ostrogotho Cæsare, quem Veronensem appellamus, atque cæteris huius gentis primus inter Germanos Romanorum regibus, in Italia ac prouincijs id temporis obseruabatur) post deuictos Alelmanos, nouum & hoc nomen, vt etiam Francorũ, donec, inquã, Rege Ludouico Magno, fuit Clodouce iam Christiano facto, religio nostra publicè, & absq; metu pæsim ab omnibus susciperetur, atque pace firma confirmata, factio cæ dominatiõ illam domum, tantum non totam ex regia liberalitate dona acciperẽt, sacello etiã dilatato, Virginisque Matris Mariæ, titulo ad cõcripto. Quibus subsecuti Francorum Reges post ordinata pridem Scotorũ cœnobia rum Xenodochia, Gerontocomiaque, & Prochotrophia, adiunctis nosocomijs, instituto etiam Episcopo per totam Caroli Magni posteritatem, nihil non concesserunt. Deinde verò Duis Othonibus & Henrichis impertantibus, libertas ciuitati multò plenior cõgrit, vrbe iam pridem ita amplificata, vt partim nouam, partim antiquam, vulgus dicerẽt. Porrò Germani, vetus illud Romanum & prouinciale Argentorati vocabulum, ademtis prioribus syllabis, & Burgum adiicientes, in Stratis Burgum detorserunt. Hunis Attila duce, è Catalaunico illo conflictu domum reuertentibus, huius vrbis cœtũsonem Annales tribuunt. Hinc Sidonius Apollinaris Attilam Rheni hostem dixit. Hũiusmodi sunt vrbium & Regionum fata per vtramque fortunam, quando hic mundus nihil firmum & perpetuò stabile continet. Adiiciuis mutationibus obnoxius Argentoratum insuper, templo eleganti structura, & præcelsa turri conspicuo, illustratur. Quod haud immerito, inter totius vniuersi stupenda, octauum obtinet locum. Cœptum est autem angustissimum hoc templum, in fundamento, Anno Christi M. XV. Episcoparus Berengarij septimo. Anno autem Domini M. CC. LXXVII. sub Episcopo Conrado à Liechtenberg. Erckuinus à Steinbach, Architectus turrim extruere cœpit, & perducta fuit structura vsque ad quatuor testudines galeæ & fastigij turris, circa Annum Domini M. CCC. LXXXIV. reliquum vsque ad Coronam, beneficio Iunkerorum Praginensium, perfectum fuit, superema autem ista corona, in circumferentia hisce sexternis sacris Germanico idiomate, veluti gemmis quibusdam pretiosis decorata: versus orientem: Christus clarificat. Christus singulis sua dona largitur. Septentrionem versus: Christus in æternum coronat. Qua autem meridiem respicit: Christus Imperator Christus renouat omnia. Ad occasum denique: Rex Christus triumphat. Christus æterna in sæcula Rex, &c. Vide B. Rhenanum lib. 3. Rerum Germanicarum accuratissimè de huius Vrbis appellatione disserentem.

56. ARZILLA, potens quondam & ampla Africæ vrbs nunc à Christianis ob bellorum sæuitiam, angustioribus septa limitibus, Anno a Christo nato, M. CCCC. LXXI. in Lusitanorum potestatem deuenit. In qua expugnatione, Rex Mahometes, cum sororcula, captiuus in Lusitanam abductus est, vbi septem continuos transegit annos, intra quos exactissimè Lusitanum idioma didicit. Tandem ingenti numerata pecunia, pater filium è Lusitania reuocauit, qui ad regnum adscitus, propter consuetudinem, quam cum Lusitanis contraxerat; Rex Mahometes Lusitanos appellatus est, sæpenumerò postmodum vindictam de Lusitanis sumere, nec non Arzillam sibi ademptam, recuperare conatus est. Primo ciuitatem ex improuiso, cum omnibus copijs, adortus, fionam muri partem, solo æquauit, eamque ingressus, Mauros omnes in seruitutem redactos, liberauit Christiani se in arcem receperunt, Regi, post biduum, deditionem polliciti. Interim superueniente Petro Nauarro cum expedita classe, multatum nauium, perpetua bombardarum eiaculatione cogem, non solum ciuitatem dimittere, verùm cum toto exercitu abscedere coegit. Post hæc à pertinacibus, omnibus locis, communita fuit, vt prædictus Rex eam recuperare tentans, finistro semper pugnauerit Marte. Cùm in hac obsidione apud Regem stipendium mererem, è nostris vltra quingentos interfectos numerauit. Hæc Ioannes Leo Africanus.

23. ATREBATVM, ex voce Atrebates, qua Cæsar vniuersitatem accipit, recentiores Latinè scripturi, scribere efinxere pro vrbe & capite, gentis sed quam rectè, aliorum esto iudicium. Nos antiquitatis imitatione, Atrebatum, Augustum mallemus dicere, siue ciuitatem pro Repub, vniuersa, Iulius pure loquens, protulit. Vrcunque est, instantia nunc profequamur. Intra reli iactum inditem Scarpa præterfluit. Duaco, Ienis: Dorleno, octenis: Cameraco nouenis: & Ambianis, denis quaternis abest milliaribus, Vrbs ampla, augusta & spatiosa, imo dipolis. Nam pariete quodam interegerino, ac mediano scinditur, diuiditur ac secerniur, quarum parte altera ciuitas, antiftiti nimitum obnoxia, vulgò vocatur: altera autem, quæ dominum agnoscit, vulgo, malè, villa dicitur, vrbs est. Interim ciuitas, vt vrbe minor, angustiorq; tamen propugnaculis, mobilis

UVA. BHSC. BU 03856

I N D E X.

molibus, & opere firmissima est; & affabrè facta. Vbi cathedra', fama celebris, Mariana ac inibi bibliotheca manuscripta. Libri verò omnes Theologici, Omnium primum antistitem hic instituit D. illum Vedastum, D. item Remigius Rhemorum Archiepiscopus, anno D.XXXI. Procedente tempore, ea dignitas in Cameracensium, itidem antistitem transscripta est, sic vt ex gemino, vnus duntaxat, coalesceret Episcopatus. Atq; adeò ad multam ætatem, Attrebates huiusmodi dignitate frustrati. Fortè autem euenit, vt Samarobrini, siue Cameracenses, Henrico IV. Imperatori studerent, ac fauerent. Hunc ceperat inimicum Pont Max. Rom. Vrbanus II. hostemque Ecclesiæ Romanæ proscripserat, qui aliqua ex parte ita animaduertere volens in Cameracenses perduelles, ac Imp. iam dicti socios. Attrebatibus pristinum Episcopatus honorẽ restituit, Episcopumque creauit Lambertum ad Teruanam, tunc Archidiaconum, id quod contigit anno M LXXXXV. Egi ibi haud ita pridem antistitẽ, Antonius Perenothus, hodiè Cardinalis Granuellanus, insignis & fama notissimus, quo Episcopatum hunc abdicante, suffectus est in eius locum, Franciscus Ricardotus, vir spectatus & litteratus. Hic in sua ciuitate Attrebatum singulare habet imperium, hoc est, magistratus creat, leges irrogat, ius dicit vniuersè denìque tam profanarum, quàm sacrarum rerum Dominus, patronum tamen Belgarum principem, ac nominatim, Attrebatũ comitem, recognoscit, à quo electus est, & à Rom. Pont. confirmatus, vel inauguratus, Annuali Episcopatui tanta, quanta fuerit messis frumentaria, nempe quaterna, vel quina, ac interdum sena, scutatorum millia. Ibi ad D. Maria magna religione, & egregio cum peregrinorum lapidum apparatu, certum manna adseruatur, instar lanæ, quod D. Hieronymus, ætate sua, ad hanc regionem pluisse, suis in epistolis, refert, quod etiam certo & statuto tempore, nimirum in maxima aeris terræque siccitate, ac sideratione, ad eliciendam implorandamque è superis pluuiam cõmonstratur. Nec deest vrbi etiam sua religio. Nam illuc ad secundum cumpitum, summa cum ceremonia, in delubro lucerna custoditur διοπετὴς, vtpote quã rem sanctam, & cælitùs acceptam, antiquitùs credunt, cuius occasione, iam commodum in vrbem transmisimus. Ea ampla in primis, ac situ, & opere, arx habetur, quam nisi longinqua obsidione non facilè quis capiat. Plateæ heîc apertæ, Forum spaciosum, Vedastinorum sodalium cœnobium inibi, diuitijs, reliquas omnes monasticas sodalitates, longè antecellit, vti percunctatione didicimus. Vectigal ei immensum, nempe vicena ducatorum millia, & eo amplius. Deinceps multa passim templa, apprimè ornata & culta, Domicilia ciuium appositè facta & commoda, & eò magis admiranda peregrinis, quòd Hypogæa in omnibus, & ipsa affabrè facta, pauimento nimirum, aut lithostrato aut lateritio, eaque altè effossa, de industria, in quantum audiuimus. Necessitate enim, ea ratione, ac via ciues prouidi, suarum rerum consulunt, qua vrgente, sicuti aliquando vsu venit, Hypogęa illis sunt, quæ alijs cœnacula. Bello nimirum æstuante, & hoste mœnia tormentis concutiente, in subterraneis illis sedibus, dum extra telorem omnem sunt iactum, cum omni re sua incolumes, faciliùs ferunt, tolerantque obsidionem. Hanc gentẽ antiquitate, fortitudine, & virtute, vel vnus cohonestat Comicus ille Attrebas, summoperè ab ipso Cæsare commendatus. In instanti tempore, heîc præter cæteros, clarent, Christofforus Assonuillanus, in Consilium Regis priuatum adscitus, vir spectatus & doctus, ac deinde Nicolaus Bronius, Antistes designatus Atrebatum, cum rara doctrina, insignis orator, non inuenustus Poeta, & luculentus historiographus. Supremus heic sessitat prouinciæ senatus, vnde rectè Machliniam prouocare fas est, reo actoreque causa cadenti. Vrbs sic satis frequentata est Attrebatum, quorum alij mercatores, alij opifices. Horum sunt multa collegia, quorum maxima pars, lanariæ studet. Hinc leuedense & textile Attrebas nulla non in parte Europæ, & cognitum & acquisitum. Hoc iam inde ab ipso Cæsare caput numerosæ gentis, vti diximus fuit. Adhæc Carolo Caluo Imperatore, ac rege Franciæ, & multa post ætate vniuersæ imperabat Flandriæ. Verùm postquam Attrebatum, singularis institutis est comitatus, & à Flandriaco seiunctus, huius tantum populi metropolis, multis tamen nitens clientelis, est facta qua conditione etiamnum cernitur. Hæc ex Guicciardini descriptione.

39. AVGVSTA Vindelicorum, in Vindelicia, aut Rhetia vetustissimum Romani imperij municipium, vulgò Augspurgk Primum, nullius famæ aut nobilitatis vicus, ad Lichi flumen fuisse perhibetur. De primis autem huius vrbis initijs, atque progressu, hæc Argentinensium chronica, perhibent. Augustæ originem aliqui quam vetustissimam ostendere cupientes, Gentem Sueuorum à Iaphet descendentem, eam primò inhabitasse prouinciam, scribunt, ibique eam condidisse, vbi abundantia aquarum, salubris aer, & aliæ commoditates facilè haberi possent. Venientes enim Sueui ad Rhetiam, locum aptum considerantes, & ad tuendum, natura, munitum, ob concursum duorum rapidissimorũ fluuiorum, Vindi, & Lici, hanc vrbem primo ædificauerunt, eamque Vindelicam, à Vindo & Lico, appellabant. Ea enim regio, postea ad Alpes, Vindelica appellabatur, vniuersaque montana, pars in Orientem & Austrum vergens, à Rhetis Vindelicisque tenetur, vt Strabo scribit. Eam autem, more vetusto, vallo ac fossa cinxerunt Amazones, postquam Europam inuaserunt, Sueuos sub Marsepia, insuetis armis, & securibus præauctis, ex hac vrbe cedere, vsque ad Alpes coegerunt, & desolatã reliquerunt. Cùm hæc ante cladem Troiæ peracta sint, hanc ciuitatem; ante Troiam fuisse, existimant. Et temporibus exitus filiorum Israel de Ægypto, ante Romam quingentos & quinquaginta annos, conditam asserunt. Quam quidem à Troianis, ortam dicunt. Eligentes autem sibi deam Kizam, quã Cererem fuisse opinantur, à qua hæc vrbs Zizaria dicta, cuius templum vsque ad tempora Romanorum inuiolatum permansit iam vetustate collapsum, nomen collis seruauit, qui ab incolis, Eisenberg, hodiè vocitatur. Per Vindelicos inde ac Rhetos, florentissima cum muris ac propugnaculis facta. A Romanis plurima bella perpessa est, cùm libertatem semper optaret, se a Romanis Vindelici alienârunt. Ideò Diuus Octauianus Augustus, Titum Ennium Prætorem, cum legione Marcio, ac alijs ducibus, in eos misit, in qua Auar, Bogudis Regis filius, adolescens, in armis apud Græco Latinos peritus, & Varro, Tribunus militum, claruerunt. Hi ciuitatem in fine, æstatis, multitudine Romanorum obsessam, varijs affecerunt incommodis. In ea oppugnatione; Auar, Græcus, occiditur. Et in vico. Criechisaueron, vbi sepultus fuit, eiuscemodi epigramma reperitur:

His nomen terris, Bogudis dat regia proles.
Græcus Auar, pecudis, de Sueuis, more, litatus.

Perijt & Prætor cum legione Marcia, vt pauci superessent in ea clade, qui rem gestã recitarent. Locoq; cædis nomen dedit perdita legio, in media nunc ciuitate, Perleich, dicta. Ideoque heic legitur.

Indicat hic collis, Romanam nomine cladem.
Marcia, quo legio tota simul perijt.

Varro, quem verrem nominant, amne transmisso, in paludibus se occultans, lacui, Vernense nomen dedit. Is postea Consul Ciciliæ, infœliciter obijt. Et vt Suetonius refert, quòd Octauianus Augustus, omnes graues ignominias, cladesque duas omnino, nec alibi, quam in Germania accepit, Lolianam, atque Varrianam. Varrianam penè exitiabilem tribus legionibus, cum duce legatisque, & auxilijs communibus, cæsis. Deinde Augustus per Tiberium Neronem (cùm Drusus frater eius Rhenales regiones aggressus est) post Varrianam cladem, effluxo triennio. Vindelicos deuicit; atque vrbem eorum immunitam reddidit, & vt verba Strabonis libro 4. affirmant. Tribus Romanorum militibus, Cæsar Augustus missis, vrbem Augustam habitandam tradidit, quo in loco; Varro castra iam habuerat, Claudius Drusus tamen eam postea instaurauit muris ac turribus ampliauit. Cumque auspicijs Augusti victa & aucta erat, in honorem Augusti Octauiani, Augustam appellauêre. De his bellis Horatius in odis mentionem facit. Videre Rheti bella sub alpibus, Drusum gerentem, Vindelici. Quibus mos, vnde ductus perenne tempus Amazana securi dextras obarmaret, &c. Cũ autem Sueui, qui potentia & hominum frequentia, reliquos antecellunt, hanc vrbem pertutissimè elegerunt: Deinde in Romano imperio stabilis ac fidelis permansit, magnum incrementum habuit, ac multa priscæ vetustatis monimenta in ea relicta sunt. Anno autem salutis quarto & quinquagesimo, supra nongentesimam & vltra, Vngari Germaniam & Sueuiam vastantes, Augustam obsederunt: varijsque cladibus Noricos, Rhetos, ac Sueuos afflixerunt. Otto primus Imperator, aduersus eos pluribus diebus decertauit, eosque tandem, ad internecionem, prope Augustam, deleuit. Tres quoque in eo prælio eorũ regulos captos, à militibus suis ad eum perductos, cùm ob clementiam seruare conaretur, Sueui (eo nolente) suspendio necârunt. Cecidit in eo bello Diopoldus comes, frater Sancti Vdalrici, & Regniboldus, filius sororis suæ. Deinde diuus Vdalricus Episcopus vrbem illustriorem fecit, & Ecclesiam Sanctæ iustaurauit, quæ olim ab Attila, & nunc ab Hunis læsionem sensit. Et Ecclesiam sancti Ioannis & sancti Stephani construxit. Ornaturque hæc imperialis ciuitas publicis & priuatis ædificijs pulcherrimis, & præsertim Basilico Episcopali ampla, beatæ Mariæ virgini dicata.

57. AZAMVRVM, Africæ oppidum, expugnatum est à Christianis Anno salutis, M. D. XIII. Quo tempore venerat huic oppido in auxilium Princeps quidam, qui vt suæ saluti consuleret, se ex alia vrbis parte fune demisit. Mox variè huc, atq; illuc dispersi sunt incolæ: hic nudis pedibus, ille equo fugit. Nec potuisses, scio, à lachrymis continere, si fœminas, sic senes atq; pueros, capillis passis, nudisque pedibus fugere vidisses. At, priusquam Christiani cum Iudæos aliquod sint prælium auspicatis, qui relicti erant à fuga ciues, eo pacto sunt in gratiam recepti, vt Lusitanus, nullis inuitis, portisque vndique patentibus, illarum rerum potiretur, quæ ciuitatis erant: proinde nulla præterea inferretur ciuibus iniuria Hunc in modum cœperunt Lusitani eam incolere regionem. Iudæi verò, partim Salæ, partim Fessæ, adierunt regnum. Nec puto aliam ob causam ad illis à Deo opt. Max. fuisse illatum, quàm propter horrendum illud Sodomitarum crimen, cui ciuium pars maxima tam fuit addicta, vt iuuenem vix non corruptum, à se dimitterent.

B.

5. BARCINO, omnium vrbium citerioris Hispaniæ, florentissima, pulcherrimaque, quam Lucius Marineus Siculus, lib. XIII. de Arragoniæ regibus mirificè commendat. De Bacinone etiam

UVA. BHSC. BU 03856

I N D E X.

comitibus, & eorum origine, alio loco scribit. Anno salutis M. D. XXXXVI. in hac vrbe, societate Iesu, Collegium a pijs quibusdam auitæ religioni deditis viris, inchoatum est, qui pietate & zelo Christiano, R. D. Patris Araoz. qui aliquandiu in ea vrbe commoratus est, moti, amplissimas, in eiusdem collegij fundationem eleemosynas, contulerunt.

32. BASILEAM ciuitatem amplam, clarissimamque, in loco regio extructam, temporibus Imperatorum Gratiani & Valentiniani, qui simul imperio præfuerunt, Anno scilicet Christi, CCC. LXXXII. in rerum natura fuisse, conuincit Ammianus Marcellinus, tricesimo historiarum libro: Meminit autem Gratianum construxisse fortalicium quoddam contra Germanos, non procul à Basilea, (sic vocat Basileam) quod incolæ, Robur vocant. Itaque ante Gratiani tempora Basileam extitisse, apparet Ita enim Felix Malleolus in viridario Imperatorum, & Regum Romanorum scribit, Tempore Arnolfi Imperatoris, irruentes Vngari magna vi in Germaniam, destruxerunt Basileam, quæ tum Augusta magna vocabatur. Sed Henricus Rex, pater Ottonis primi, rursus eam vrbem excitauit, transtulitque in eum locum, quem hodiè Basilia occupat. Fundauit quoq; ibi Ecclesiam Episcopalem, & alias Ecclesias, magnificeque dotauit. Hæc ille. De nomine huius vrbis quidam, sed tamen sine probatione scribunt ipsum a Basilisco deductum. Fuerunt alii, qui, priusquam omnes Ammiani Marcellini libri, qui extant, euulgarentur, Basileam sic dictum putabant, à passagio & traiectu, qui in eo fuit loco, antequam ciuitas extrueretur, vt scilicet inde rectius Passel, qu m Basal, primum fuerit vocata. At Ammianus irritam hanc coniecturam reddit, qui ciuitatem illam Græca voce βασιλέαν quasi Regnopolim, seu Regiam vocat. Alluitur Rheno, qui eam penè mediam diuidit, nisi, quòd ponte vnitur. Habet vrbs ipsa commoditatem magnam à Rheno, quia ad eam plures sunt nauigationes, magnisque potest adiri oneribus. Agrum habet amplissimum, extra & intra muntana, qui frumenti & vini ferax est. Passa autem est ante ducentos annos, multos & graues terræmotus, sed rursum est instaurata, & nostris ferè temporibus bonarum artium Gymnasio ornata, à Pio, eius nominis Pontifice secundo, instituto. Cæterùm, situs ciuitatis Basiliensis, omnibus modis commodior est, quam situs Augustæ Rauracæ, quòd in libero terræ spacio, & planicie condita sit, vbi aer est saluberrimus, solum terræ fœcundum, scaturigines multorum fontium, concursus multorum amnium, præsertim Rheni, Birsæ, Wiesæ, Byrsa ex Iure Monte, per multas conualles, Basileam vsque deuoluitur, plurima secum deferens ligna, & lignorum rates, Wiesa verò fluuius, ab opposita parte a Nigra sylua segregatur, adferunturque per eam plurimæ trabes, ædificijs aptæ, ac deinde in minori Basilea multis inseruit officinis. Nam serrantur eius beneficio, mola versatili, arbores in asseres, commolitur frumentum, acuuntur fabrilia instrumenta, ducuntur in bracteas terreæ massæ, multisque alijs conducit vsibus præter id, quòd habet nobiles pisses, præsertim turtas. Et quanquã minor sit opposito fluuio Byrsa, est tamen eo piscosior, plurimisque officinis inseruit, etiam si Byrsa non modica quoque exhibeat ministeria molitoribus, & papyri confectoribus, qui aliquod insignes habent officinas iuxta hunc fluuium, aut potius iuxta riuulum ab eo segregatum, & ad mœnia vsque maioris Basileæ facto alueo, deductum

1. BETHLEEM, Lusitaniæ vicus, situ tam opportuno excellens, vt quasi vallum ac propugnaculum sit Olisiponẽsium portus, à potentissimo, inuictissimoque Emanuele, Lusitanorum Rege (de cuius virtutibus, rebus magnificè gestis, Hieronymus Osorius Algarbiorum Episcopus, duodecim libros, eruditè conscripsit:) peraugusto fano, D. Virgini dicato, magna celebritate illustratus, qui & locum illum Bethleem appellari voluit, nomine ab ea ciuitate desumpto, in qua Christus, ad humani generis salutem natus est. Asciuit autem homines singulari religione, qui se D. Hieronymi institutum sequi profitebantur: quos in illius templi custodia, poneret, qui sacra conficerent, & numen diuinum religione placarent, & omnes nautas atque vectores, qui ex varijs partibus eò commeare solent, sanctis disciplinis erudirent, Eum verò locum, sepulturæ sibi delegit Arcem deinde in rupe, quam marini fluctus circumfluunt, non longè à templo, occasum solis versus, instituit munitissimam, quæ prohiberet portus Olisiponensis aditu naues omnes, quæ non se pascificas esse, signo nautis vsitato significarent.

23. BREMA, amplissima Westphaliæ vrbs, episcopatu insignis, multo tempore cum vicina ciuitate Hamburgensi de primatu contendit. Habet sub se Episcopatus Lubecensem, olim Aldeburgensem, Suerinensem in Meckelburga, Lebussinensem, Schlesuicensem, Racemburgensem, Hamburgensem, vbi olim Archiepiscopatus fuit omnium Aquilonarium prouinciarum. Bremenses gloriam suam ducunt, Danorum gentem, à se ad Christum esse conuersam

21. BRVVERSAVIA, Zelandiæ haud ignobile oppidum, eamque huius prouinciæ insulam, quæ à præterlabente Scalde, Schaldia cognominatur, situ occupat.

16. BRVGÆ, Flandrorum oppidum ad Oceanum in æstu marino situm, amplitudine spaciosum, ædificiorum magnificentia tam priuatim, quàm publicè, platearumque nitore ac latitudine, spectabile, canonicorum & monachorum collegijs, frequens, maiestate ciuium & splendore, cultuque venerandum, populi gratia elegantiaque, & hospitalitate nobile, doctis viris ingenijsque, & omnis generis artificibus excellens, supra quam dici potest. Pleriq; Louanio Grudios. quorum Cæsar meminit, asscripserunt. Sed Doc. Becanus, lib. 1 Atuaticorum, Grudios Brugenses fuisse, confirmat, in quorum oppido hactenus est domus Gruthusa nominata, id est, Domus Grutia, à qua nobilis quædam Flandriæ progenies, & nomen, & Gentilitatis originem accepit Cùm autem Cruiten, siue Ruiten, canales, seu fossas ad ciuium commoditates deductas, Belgis significent, constare hinc potest, plurimis olim canalibus, ad diuersos vsus, hoc oppidum nobile fuisse. Atque hinc ciues Grutios, siue per mediam litteram, Grudios, cepisse nominari. Eadem autem ratione pòst Brugij, siue Brugenses sunt nominati, propterea, quòd pontibus, quos Bruggen, nostrates dicunt, pluribus abundarent. Vbi enim plurium est canalium, ad naualem vecturam, illic ad pedestre & equestre iter, quamplurimis opus est pontibus, ita, vt Brugij, cum Grudijs, optimè quadrent. Ossa Ludouicia Viuis, in hac vrbe, terræ commissa iacent, qui quidem viri, quàm benè de re literaria meritus sit, cùm doctissima ipsius, variorum argumentorum, scripta, tum vel sola illa commentaria, quib. II. & XX. D. Augustini, de ciuitate Dei libros, illustrauit, non obscure demonstrant. Hoc anno M. D. LXXIV. amplissimum, in hac vrbe, Collegium, societati Iesu, ab Episcopo eiusdem loci secundo, erigitur, cuius prima fundamenta, summus & Philosophus, atque Theologus, R. D. Franciscus Costerus, Mechlinensis, iam hoc tempore ponit

14. BRVXELLÆ, Regia in Brabantia sedes, incredibili aeris, situsque amœnitate, cæteras Brabantiæ ciuitates, superant, lympidissimis abundat fontibus, quorum septẽ hic publici inueniuntur, (priuati alioqui in ædibus, & ciuium hortis, complures habentur.) totidem portæ, totidemque deducentes in forum plateæ. In quo & septem sunt ex ordine domus amplissimæ, pari, elegantique structurâ, conspicuæ, quæ à Senatu, honestis ciuibus, priuatum in vsum, elocantur. Sunt etiam hic septem patrochiales Ecclesiæ, septem denique in hac vrbe obstetrices inueniuntur, quæ mulierum parturientiam curam, suscipiunt. Quæ quidem, cùm eius artis, admodum habeantur peritæ, & Senatui iuramento sint obligatæ, tam tenuioris, quàm splendidioris fortunæ matronis ex Magistratus edicto, vsui, & auxilio esse coguntur.

23. BRVNSVICVM, Vrbs Imperialis superis Saxoniæ centrum, à plerisque statuitur Hinc Duces Brunsuicenses, tota Germania nobilissimi, nominantur. Generosa Othonum soboles, Onacra, fluuio irrigua, cœpta est primùm ædificari à filijs Ludulphi Brunsuicensium Ducis, deinde verò à Brunone nomen obtinuit, vt Brunsuicum, nominaretur.

41. BVDA, Hungarici regni caput, in Pilissiensi Comitatu, in quo vinum nascitur sulphureum, ebietatem vetans. Suntque ibi aquæ sulphureæ calidissimæ, quibus lanij vtuntur ad depotandos porcos. Ranæ multæ in Balneis, olim Sicambria dicta à Sicambrorum Legione, id est prima auxiliatrice, quæ ibi locata fuerat. Hanc cùm Atthila fratri Budæ, mandasset instaurandam, & de suo nomine vocandam, is contra, proprium imposuit nomen, vnde iratus Atthila, germanum suum, regnique consortem, proprijs manibus nefariè interemit, ac in Danubium præcipitari iussit. Et auic vrbi nomen Atthilæ imposuit. Alemani, qui eius iugum ferebant, Ethelburgk, vocârunt. Alij Offen, à fornacibus calcis, quarum olim complures ibi inueniebantur. Alij in vetitum nisi sunt. Sunt etiam qui Buda nomen, à Budinis populis, quorum Herodotus meminit, descendere existimant. Eius vrbis, ea est conditio, vt nec quicquam munitius, nec certè amœnius, in tota ferè Hungaria inueniri possit.

9. BVRDEGALA, nobilis ac illustris Galliæ ciuitas, optimo iure, caput est totius Aquitaniæ, non propter antiquitatem tantùm, sed etiam propter insignem eius magnificentiam. De cuius origine referunt, quondam, Gallia nimirum populi multitudine abundante, Bellouesum, & Sigouesum, Biturigum principes, vt patriam quasi exonerarent, binos copiosos exercitus collegisse, quorum alterum, in Italiam, alterum, in Germaniam miserint, deinde in Aquitaniæ fines extendisse, & hanc vrbem ad mare fundasse. Multo tempore, libertatem suam tutata, nemini paruit, à tempore videlicet Tarquinij Imperatoris, vsque ad Traianum, ac diu etiam post. Tandem Galliæ Reges, sibi imperium in eam vendicârunt, hactenusque retinent, ac tertium ibi regni sui Parlamentum, constituêre. Bis amplificata est. Primò quadrangularis fuit, longior tamen, quàm lata, primo amplificationis circulo continetur, quicquid est intra fossas, quæ in ipsa vrbe sunt; & forũ, quod est ante palatium, versus castrum, du Ha, vel du Fa, dictum. Inde, quicquid est vsque ad extrema mœnia, id totum habetur pro secundo augmento. Varias in ea videre est antiquitates, inter quas in primis numeratur Palatium tutelæ, vulgo, Pallais Tutele, quod est ædificium quadratum, octo columnis in longitudine, & sex in latitudine, innixum. Id existimant quondam prætorium fuisse, vbi caussæ dici, & per prætores ac prouinciarum præfectos, ac gubernatores, iustitia administrari solita fuit Extra vrbem, versus portam Sancti Germani, aliud extat valdè quoque antiquum ædificium. Id Galieni palatium appellant, vulgò Pallais Galliene. Dubium non est eiusmodi

UVA. BHSC. BU 03856

modi reliquias esse amplissimi cuiusdam theatri, vbi publicè ludi exhiberi, agique soliti fuere. Hoc ambitu clauditur etiam Ecclesia Metropolitana, D. Andreæ sacra: item arx, quam Trompettam nominant, plurimaq; alia altissima, ac sumptuosissima ædificia. Portum habet in crescentis Lunæ modum, appositissimè constructum, à qua forma, illi quoque nomen Lunæ inditum est, nauibus recipiendis, vti commodissimum, ita receptis tutissimum. Hæc ex Antonio Pineto excerpta sunt.

6. BVRGOS, antiquissima Galleciæ prouinciæ in Hispania vrbs, situ est partim plano, partim montoso, arce in culmine montis, vetustatem structura indicante, decorata machinarum & tormentorum æneorum apparatu, quæ ex Germanico bello, eo translata sunt, instructissima. Iuxta vrbem Burgensem Carthusianorum cœnobium est longè amplissimum, celebri templo, & præcellenti stuctura nobile, vulgò, Mille flour, nuncupatum. Habet in hac vrbe, societas Iesu, Collegium præstans, cui quidem instituendo, Franciscus Mendoz, eiusdem loci Episcopus, ac S. R. E. Cardinalis, præclaram occasionem dedit, anno salutis M. D. LI. Quod R. D. Franciscus Strada, multum deinde doctissimis suis concionibus illustrauit.

18. BVSCVMDVCIS, firmum Brabantiæ oppidum, ludoliterario & pugnaci populo, nobile. Horum arma superioribus annis haud semel Geldrij sensere, cum qua gente vario certatum est euentu nostris hominibus. In hac vrbe templum est Deiparæ sacrum, opus visendo apparatu. Hæc Hadrianus Burlandus.

C.

54. CANOR, Vrbs Indiæ maxima, & præstantissima, cuius Incolæ pane non vescuntur, sed oriza, pisce ac carnibus, necnon iuglandibus, quas fert regio. Inibi cœpta sunt inueniri zinziber, piperque, mirobolanum, cardamomum, cassia, & id genus aromata complura. Vrbem mœnia haud circundant: ædes sunt despicabiles. Illic reperiuntur fructuum complura genera, nostris absimilia, verùm longè suauia: Regio est propè inaccessa, ob frequentiores specus, vi extructos. Regi sunt in armis ad quinquaginta nobilium millia. Heros, ipsi appellant. In præliis vtuntur ense, clypeo obrotundo, hastis ex arcubus: nunc verò tormentis etiam vti consueuerunt. Nudi incedunt, obscœna tantum velari: iis apertum est caput, nisi, vbi ad bella contendunt, tunc caput subrutilo galero tegunt, eoque bis inuoluunt, vittaq; nescio qua, vinciunt. Equis, mulis, asinisque non vtuntur, minusque camelis, quos dromidarios passim vocitamus, Elephantis tantum vtuntur, non tamen præliaturi.

54. CALECVTH, in India celeberrimi nominis emporium, in quo opulentissimi inueniuntur mercatores, qui Regem tum muneribus, tum ingenio sibi conciliant, ac ferè pro libitu cuncta gubernant. Habent Moscheam in foro, vbi mercimonia exercent sua, plerunque sunt Mauri, viri acres & exercitati mercimoniis. In vrbem itaque Calecuth comportant aromata ferè omne genus, videlicet cinamum, piper, gariophylum, zinziberim, thus, lacham, Sunt & syluæ sandalij condensissimæ, non tamen huiusmodi aromatum genera ibi nascuntur: sed ferè vndequaque importantur, ab insula præsertim, quæ abest ab vrbe Calechut, eò itur terrestri itinere 20. dierum spatio: incolitur à Mauris, neque Christianis Mauri dominantur, & inde plura aromata Calechut exportantur, quoniam ibi est emporium & eorum statio. Portugalenses in hac vrbe Calechut commorati sunt, à die decimo nono Maij, vsque ad diem XXV. Augusti. Et per id tempus viderunt innumeras naues, vtputa supra mille ac D. quæ vltro citroque commeant, commercij gratia, & præsertim aromatum. Inter has naues, quæ magnitudine alias excedit, non est capax CC. doliorum: earum sunt magnæ quædam, nonnullæ verò paruæ, vnum tantum malum habent: nec nauigant, nisi ventum habeant in pupi, adeoque æstibus maris interturbantur, vt nonnunquam semestri ferè continuò, vt tranquillum fiat mare, expectent: submerguntur plurimæ, & miro artificio sunt fabricatæ: sunt tamen debiles, perinde, vt armorum pariter ac tormentorum sint impatientes: quæ verò contendunt ad insulas, vt inde comportent aromata, omne genus fundi sunt per quàm mediocris, adeo vt paruo ad nauigandum alueo, egeant. Aliæ sunt, quæ idcirco absque ferro sunt, quoniam vim Magnetis pauent: nam is lapis visitur supra dictas insulas, qua iter ipsi faciunt. Dum vrbi appellere vsu venerit, illarum statio est in terra, in luto tamen. Id enim curant ex composito, vt tutius degant in ardo: quum increscit mare, dant operam, vt eius æstu naues impleantur in siccum, & ibi tantisper manent, donec finitis commerciis, soluere illinc complacitum fuerit: mare ibi crescit & decrescit singulis sex horis, vt apud nos: visuntur aliquando in sicco naues quingentæ, vel DC. quæ res propè est incredibilis. Regia Principis Calechut, patet non minus mille passibus, si ambitum spectaueris. Paries parum consurgit, ob instabile solum, quo fundamenta iaci nequeunt, mox aquis scaturientibus. Structuram affabræ elaboratæ trabes superimpositæ coniungunt; torreutico opere, intercusantibus dæmonum figuris. Quas verò margaritas, & id genus pretiosos lapillos, rex cultus circumferat, præ magnitudine explicari non potest, omnem enim æstimationem planè excedunt. Ab omni morticinio Rex abstinet, quemadmodum & reliqui aulici, & primores ferè omnes, nihil quod mortem patiatur, edũt: Promiscuus autem populus, canibus, mure, ac piscibus sole exustis vescuntur. Præstantiora tamen animalia, vti boues, non necant, eosque benedictos nuncupant, quos cùm prætereunt, contingunt manibus, & deosculantur. Rex proinde & proceres, lacte, butyro, oriza, & similibus, quæ terra ex se fundit, victitant. Humi absque stragulis, inter edendum recubant. Discumbentem sacerdotes circunstant, nusquam propius, quam ad paternos passus accedentes, regis verba reuerendissimè obseruantes. Palmarum succo, pro vino vtitur, è vase argenteo bibit, ita tamen vt vas labra non contingat. Suspenso itaque vase, instar crateris vinum dimittit guttatim, & ori infundit. Prius Rex cibum sumpturus non discumbit, quàm quaterni sacerdotes regias dapes Dæmoni (cuius sacellum & simulcharũ domi, miro apparatu habet) peculiari ritu, obtulerint. Vbi verò rex esse desierit, actutũ sacerdotes, quicquid dapum superfuerit, in locum quendam transferunt, & in nudo humo collocant: quo facto, rursus & iterum manibus complosis, excitant, corniculas, aues nigrantes, quæ ad hoc vnũ aluntur. hæ enim signo huius modi assueuere; propterea veluti tessera data, ilicò aduolant, regiasque reliquias depascuntur. eas volucres nefas est lædere, ac proinde tutò volitant, quocunque libuerit. Ducturus rex vxorem, prius thorum inire non consueuit, quam a digniori sacerdote, noua nupta, deflorata fuerit. Nec id minus vltrò subeunt sacerdotes, stupri à Rege pretium constituitur quingentorum aureorum. Hũc morem præter regem Calechut, nemo obseruat. Exempto, rebus humanis, Rege, si superstite, sunt mares liberi, aut germani, aut fratrum filij, ij minimè regno succedunt: nam filio sororis, ex gentis instituto, sceptra debentur: qui si nullus foret, regno succeditis, qui arctiore coniunctione regem contigit, non alia, aiunt, de causa, nisi quod Bramini sacerdotes, regiam deflorauerunt. Peregrè proficiscente, aut exeunte in venationes Rege, sacerdotes, vel vigesimum annum tantùm nati, reginam domi asseruant, illi assistentes: nihilque gratius Regi contingere posset, quam vt reginæ per stupri conciliationem assuescant. Propterea exploratum habet Rex, vt vulgatam Reginæ pudicitiam, ex ea susceptam prolem inter liberos collocandum, minimè fore. At sororis natos, velut sibi, iure sanguinis, coniunctissimos, adscire in imperij partem consueuit. Regi defuncto, regni indigenæ omnes barbam ponunt, capiteque tonso desiderium regis testantur. Nec omnibus est, idem mos, aliis menti partem nouacula nudantibus, aliis verò capitis partem solum tondentibus, vt sua trahit quemque voluptas. Per id tempus etiam, quo Regem funerantur, qui piscatu vitam trahunt, per speciem mœroris a piscium captura temperant octenis diebus, & vbi ex coniunctis Regis quempiam mortem occumbere contigerit, itidem seruant, quod Rege defuncto seruari memorauimus. Patritij ac negociatores mutuo consensu, arctioris amicitiæ conciliandæ gratia, vxores commutare solent, pignora verò priorem parentem sequũtur: Aliis verò sacerdotibus, & idolorum cultoribus longè sunt alij mores: nam femina septenis nubit viris, qui in concubitu noctes alternant. Vbi autem pepererint mulieres prolem, delegant ad quemcunque ex septem coniugibus voluerint, à quarum assertione nulla est prouocatio.

55. CAYRVS, quondã Babylon, Ægypti maxima ciuitas, ad Nili flumen, incredibili populo frequentia clarissima. Arcem intra mœnia habet haud minorem ciuitate Vlmensi.

1. CASCALE, elegans Lusitaniæ oppidum, maris vicinitate clarum.

2. CASSVLA, Ptolomæo Stereontium, vrbs Hassiæ elegans, vbi Landgrauij arcem habent, validis propugnaculis munitam, & aquis propè instructam, hortum etiam odoriferis consitum herbis & opere topiario, more Italico, apprimè ornatum.

53. CEFALA, Africæ non admodum lata insula, cuius incolæ, ex annuo dactylorum prouentu victitant, vilesque inhabitant casas, ex palmis compositas, quod ligni genus, cum vibrosum magis, quam solidum sit, minus ædificiis conuenit.

58. COLONIA AGRIPPINA, Suetonio, in Ottone, Agrippina dicitur, ab Agrippa, genero Octauiani, vnde Agrippæ meminit Strabo lib. 4. Et ad vlteriorem ripam prius consedisse, hos ab Agrippa reductos scribit, vt manifestè in Cæsare videtur. Sichardus verò, Cremonensis ab Agrippina Claudij vxore, hanc vrbem dictam existimant. Marlianus illam, primo ab Agrippa ædificatam asserit, & tempore Iulij Cæsaris Marchionatum Cleuensem sortitos fuisse Agrippinenses, quos Ptolomæus lib. 2. cap. 8 tabula 3. Agrippinenses appellat. Conuincit hanc ciuitatem Agripinæ nomen assumpsisse Peutinger authoritate Cornelij lib. 12. historiarum, Ab Agrippa Claudij vxore. Plinius lib. 4. cap. 17. Agrippinam Coloniam hanc facit, similiter Rhegino, Ammianus Marcellinus lib. 15. hanc in secunda Germania, ampli nominis vrbem esse putat. Sextus quoque Aurelius, Agrippam esse asserit, nobilem Galliæ vrbem. Strabo lib. 4. hos Vbios, & Vibios dixit. Vbios Cornelius Peutinger, Cæsar, & Ptolomæus. Plinius verò lib. 4. nat. histo. illos Incubos vocat. Hermolaus Barbarus ad hodiernum diẽ, ait, vicum ibi Vbium dictum, à quo forsitan dicti sunt Vbij, videri dicitur Colonia ex sententia Sicardi Cremonensis à quodam Traiano colono. Alij Coloniam Romanorum dixerunt, vt Peutinger & Chrono. Argentinensia tradunt, ab Hilderico Rege, qui huc Romanos deduxerat, vt & Otto scribit lib. 4. ca. 32. Hi Rhenum ingressi, vt eos

UVA. BHSC. BV 03856

arcerent, non vt custodirent. Est autem ad ripam Rheni sita vrbs illa lunæ similis imperfectæ. Otto lib. 7. Chron. c. 12. Coloniam magnitudine, ædificiis, omnibus Galliæ & Germaniæ ciuitatibus prætulit, ex quo Treueris deficit. Cæsar lib. 4. florentem & amplam ciuitatem testatur, & caput Germanorum. Paulus Patauianus L. vlt. ff de cen. Agrippinenses in Germania inferiori, iuris Italici esse scribit. Germaniæ inferioris metropolim eam nominat. Auctor est Sextus Aurelius Victor, Traianum imperium apud Agrippinam nobilem, Galliæ Coloniam, suscepisse. Franciscus Petrarcha Florentinus: Agrippina, inquit, situ & flumine clara, mirum verò quãta populi ciuilitas, quæ vrbis species, quæ virorum grauitas, quæ munditıes matronarum. Peruetustum gentis Coloniæ ritum esse vulgò persuasum, præsertim fœmineo. Porrò insigne spectaculum in vigilia Ioannis Baptistæ, Petrarcha se vidisse scribit. Cùm sol ad occidentem vergit, omnis ripa præclaro & ingẽti mulierum agmine tegitur, & incredibilis sine offensione concursus erat, vicissimq; alacres pars herbis odoriferis intinctis, reductisque post cubitum manicis, candidas in gurgite manus, & brachia lauant, & tradunt omnem totius anni calamitatem imminentem, fluuiali istius diei ablutione, purgari, & deinceps lætiora succedere. Itaque lustrationem esse annuam, inexhausto semper studio cultum colendumque. O nimium fœlices Rheni Accolę, quorum ille miserias purgat Germaniæ superioris, nec Hister, nec Albis Italicorum, nec Padus vnquam valuit purgare, nec Tiberis pigriora sunt hæc flumina. Hæc ille, Vrbs Coloniensis, scribit Franciscus Irenicus, nomen beatæ sibi asciuit, quia reliquiis nulla profectò sãctior ciuitas est. Hic enim S. Gereon sub Maximiano & Diocletiano martyr euadẽs, coruscat. Hic D Vrsula, cum virginibus pro Christi fide occisa, quiescit. Huc & tria Magorum corpora translata sunt. Huius vrbis etiam Antonius Pius meminit. Et Vlpi. ff de censibus lib. vlt. vbi & Glossa, Volateranus, & multi Panegyricorum: Hæc ille. Mantuanus etiam florentissimæ Coloniæ laudes litterarum monumentis commisit. Quemadmodum & ex recentioribus Hermannus Buschius Flora sua docto, & eleganti carmine, eandem descripsit. Præstitit hoc idẽ simili dicendi genere, Rodolphus Langius: Ioannes Murmelius Ruremundanus: Antonius Liberius: & Petrus Rauennas, Iuris quondam, in Vniuersitate Coloniensi Professor. Soluta verò oratione clarissima, passim extant grauissimorum virorũ, huius vrbis encomia, Æneæ Syluij: Antonij Robergij in Chronicis Norinbergensibus. Erasmi Roterodami: Hadriani Barlandi: Guilhelmi Insulani: Francisci Irenici: D. Iacobi Middendorpij, S. Theologiæ & Iuris L. doctissimi, qui hanc vrbem, ipsamque Vniuersitatem, in libris suis de Academiis totius vniuersi omnium accuratissimè descripsit. Anno post CH. N. M. D. LV. in florentissima hac Coloniensi vrbe, Societate Iesu nouum, trium coronarum collegium, ab amplissimo Senatu concessum est, primo eius instituti, in hanc vrbem introductore, Patre Leonardo Hesselio Louaniensi, primoque Gymnasij Regente, R.D. Ioanne Rhetio, patritio Agrippinensi, Theologo, omnis humanitatis, pietatis & mansuetudinis nitore, ornatissimo, cuius quidem præstantissimi viri, miseranda cædes, quia à multis tam integrè, quàm adulterinæ Religionis hominibus, non vno modo narratur, placuit verissimam eius rei historiam huic paucis subiungere.

Accidit Coloniæ hoc anno 1574. 26. Octobris, tristis & acerbus casus, cæde trium Sacerdotum, ex Societate Iesu, quorum duo, nõ solùm in illa ciuitate, seu & per Germaniam, atque adeò per exteras Europæ gentes, præsertim inter Societatis homines, celebres habebantur. Primus enim Leonardus Kessel Louanij natus, in vrbem Coloniensem, Societatem, non solùm inuexit, sed & inter multa aduersa sine vlla dotatione, diuino potius, quam humano consilio, in summa paupertate administrauit, & sustentauit. Quanto autem cum fructu spiritali, vt nihil dicatur priuatim de singulorum profectu, qui sub eius magisterio didicere declinare à malo, & facere bonum, nihil etiam de studiis litterarum, quæ in antiquissima & celeberrima Coloniensi Academia, hac occasione excitata, refloruerunt; vel ex eo perspicuè intelligere licet, quod pleraq; per Germaniam, Poloniam, nonnulla etiam in Galliam Societatis collegia, de Coloniensi potissimum seminario, aut nata sint, aut amplificata. Secundus, Ioannes Rhetius Doctor Theologus, ex clarissima & consulari familia, Coloniæ ortus, tum in patria, tum apud externos principes de pietatis & literarum studiis, deque Catholica Religione, egregiè meritus, vbiq; se, & semper fortissimè, aduersariorum conatibus obiecit, eorumque occulta, & perniciosissima consilia inuestigauit, patefecit, & vt dissiparentur, perfecit, multisque annis disertissimis concionibus, & prudentissimis consiliis, populum Coloniensem instituit. Tertius, Nicolaus Faber, Leodiensis natione, Ministri & Procuratoris munere, diu cum diligentiæ & industriæ laude functus, perutilem Collegio, & conuictorum familiæ, quæ sub optima & sanctissima disciplina, in literis, & pietate informatur, operam nauauit Hi tres breuissimi temporis spatio, ac veluti momento, indigna morte quam longinquis peregrinationibus, pro Christi gloria susceptis, sæpè effugerunt, domestica sunt securitate perempti Nam quidã Gerardus Peschius Kempensis, quod oppidum est Diœcesis Coloniensis, ante annos plus minus 14. ad probationem Societatis Iesu est admissus, vbi cùm in studiis Rhetoricæ, Philosophiæ, Theologiæ, neq; modo Latinæ linguæ, sed & Græcæ, & Hebraicæ enituisset, tandem ante quatuor annos, occulto & iusto Dei iudicio, in mentis errorem lapsus, cùmque hominis phrenesis, & illi, & aliis periculosa, iudicaretur, consilio Consulis & Medici, in domesticam custodiam est inclusus. Sed insania, quo magis coerceretur, eò magis cœpit exagitari, vt laceratione vestium, diurnis nocturnisque clamoribus, non modo Collegium, sed & viciniam perturbaret. Quamobrem cùm per interualla se furor remitteret, & ea interdum diceret, ac faceret, quæ disciplinam viderentur nonnullam admittere, maximè, quod esset animaduersum, virgarum comminatione, posse eum commoueri, & ad officium, aliquo modo cogi, laxata est custodia, & paulatim eò est adductus, vt refectorij cura suscepta, etiam ad mensam legeret, & nonnihil operis aliquando faceret. Atque hoc modo sine cuiusquam iniuria, ac sine omni maleficio, ad triennium, inter fratres liberrimè versatus, ad arcularios, qui tum forte in eo hypocausto, in quo ipse, ante quadriennium inclusus fuerat, ad hiberna studia, & ad refectorij vsum accommodando occupati erant die supra memorato, nempe 26. Octobris, circa horam 4. pomeridianam accessit, & ab iis, propter nugas & ineptias, vt solet, repulsus, molestè id tulit, præsertim cum alter arculariorum, se ad Ministrum Collegij eum delaturum, minaretur: Ministrum enim & omnes superiores, ob id videbatur odisse, quod iis obtemperare cogeretur, & cùm se summum Pontificem & Imperatorem esse persuasum haberet, præter se superiorem neminem agnosci volebat. Itaque commotus, propter hanc comminationem & ministri factam mentionem, adeo, vt responderet arculario, si ita loqui pergeret, breui futurum, vt humi iaceret (iis enim verbis, Germanicè vsus fertur) atque ita reuerendæ memoriæ, D. Leonardum, cum D. Ioanne Rhetio, Gymnasij Regente, in horto proximo inambulantem, & literas legentem, accessit, eique minas arcularij renuncians, & responsum, non quale volebat, referens, solet enim præcipere, & Ministro se præberet obedientem, siue, vt ipse, magistratui interroganti, postea respondit, quod eo die, quo feriatum esset à studiis, non fuisset cum magistris, & discipulis extra Collegium egressus, quod tamen à toto quadriennio non fecerat: siue denique, nam certo constare non potest, quod videret laborari in eo hypocausto, in quo se ante annos. 4. circa illud tempus, inclusum esse meminerat, & paulò antè, apud arcularios narrauerat. Sed quicquid fuerit, vel ab eo dictum, vel à D. Leonardo responsum, illud satis constat, escarium cultrum, ex iis, quorum vsus fuerat in refectorio, in latus sinistri sub costis, circa cor, ab eo adactum, tanta vi, vt intestina paulò post sequerentur, & tam occulto vulnere, vt eum vulneratum, nemo ante animaduerteret, quam ille paululum progressus, defluentibus à manibus literis, in terram corrueret. Interea fortè interueniens Minister, hominem furiosum in se conuertit, & dum clauibus paulisper se defendit, crebris ictibus, cultro in costis, circa cor fracto, deinde fronte cruenta, paulò post concidit etiam ipse. Tertius, Doctor Rhetius, cùm eodem ferè loco adhuc esset, in quo cum P. Leonardo legerat literas, & cerneret Ministrum sanguinolentum, accedit ad hominem insanum, blandè ilum, vt sæpe consueuerat, cohibiturus In quo officio ipse quoque vulnus simile accepit in pectus lethale: Et tamen, dum conuersus, vidit clarissimum suum P. Leonardum concidisse, ad illum festinans, in quo conatu, animi & corporis viribus deficiens, & paulò post ex aceto recreatus, in propinquum hypocaustũ defertur, ibiq; confessionis, quã propter quotidianam, salutaris victimæ, dispensationem, non multò ante fecerat, desiderium testatus, antequam ea fieri, & chyrurgis accersiri posset, inter pias suas, fratrumque voces & manus, spiritum ad Deum, cum reliquis patribus festinantem reddidit, caducamque & momentaneam hanc vitam, cum immortali commutauit Hic exitus fuit optimi & sanctissimi viri, Patris Leonardi, vitæ corporalis ab eo, quem ipse in Societatem, ad vitam spiritualem receperat: talis finis reliquorum patrum, inter quorum vulnera, vix tantum temporis intercessit, quo psalmus Miserere pronunciari potuisset. Aderat fortè eo tempore medicus, Echtius iunior, fratri cuidam hydropico, qui dum funestam hanc tragœdiam, per fenestram aspicit, ne homo effrenatus passim discurrens, plures sterneret, nam quemcunque videret, aut forte obuiam haberet, eum, num suis, an ab aduersariorum partibus stare vellet, interrogauit, fratres Laicos (alij enim in suo quisque officio aberant) quoscunque potest, hortatur, vt simul accurrant, & hominem furientem, quacunque ratione possint, vinculis iniectis compescant Jnter eos Dominicus Leodiensis coquus, à tergo illum adortus, tam graue vulnus, sub sinistro brachio accepit, vt post 10. dies, præcipui ciuitatis chirurgi vocati, certam vitæ spem promittere non auderent Nam is, cuius ad id temporis opera fuerat vsus, cùm sibi non confideret, cæteros cupiebat quoq; in consilium adhiberi. Miserandus sanè & inauditus Coloniæ casus; tam præstantia Ecclesiæ lumina, summosq; viros, vna hora funesta vnius manu extingui. Qui quidem viri, infinitis laudum elogiis, & sempiterna memoria digni, tanto bonorum omnium mœrore ac luctu, Reipubl. Coloniensi sunt erepti, vt non existimem mortuos alios, qui tantum pietatis virtutumq; suarum memoriam, apud Catholicam plebem reliquerint. Nam dum ipso Apostolorum Simonis, & Iudæ die solenni pompa, vniuersitate, clero, & Reipubl. proceribus cum incredibili frequentia populi in funera prodeuntibus, terræ mandarentur, videre erat alios multis lachrymis, suspiriis, atque gemitibus suum declarare dolorem. Alios, præ impotenti

mœrore

UVA. BHSC. BV 03856

mœrore, animæ deliquium perpeti. Alios, vlulatus, ac lamentabiles edere voces, quibus innocentum necem deflebant. Ego, non modò præceptorum meorum lamentabilem casum defleo, sed & alios acerbissimo luctu, nihil huic malo mederi, & parum proficere, doleo.

36. CONFLVENTIA, oppidum elegans, inter Moguntiam & Coloniam, Episcopo Treuirensi paret, a Mosellæ & Rheni confluxu sic dictum existimant. Meminit eius loci, Antonius Pius, in Itinerario.

51. CONSTANTINOPOLIS, Metropolica Thraciæ vrbe, Byzantium, & Agros prius appellata, à Lacedæmonijs, duce Pausannia, condita perhibetur. Constantinum verò Imperatorem, cognomine Magnum, cùm statuisset Imperij sedem ex vrbe Roma in orientem transferre, quò facilius Parthorum excursiones compesceret, tradunt Ecclesiastici scriptores, in Troiadem profectum, ibi Regiæ vrbis fundamenta iecisse, vbi quondam Agamemnon; cæterique Græciæ Principes, aduersus Priamum Regem fixêre tentoria: Sed admonitum in somnis, Christo saluatore, locum alium designante, cœptum opus, cuius diu mansere vestigia, infectum reliquisse, atque in Thraciam nauigantem, Bizantium petiuisse, cumque sibi locum diuinitus ostensum dixisse, mox vrbem ampliasse, noua mœnia erexisse, sublimes excitasse turres, magnificentissimis, tum priuatis, tum publicis operibus exornasse, tantumque illi decoris adiecisse, vt altera Roma non immeritò dici posset. Scriptores vetusti, qui florentem vidêre, deorum potius in terris habitaculum, quam Imperatorum putauerunt. Nomen vrbi nouam Romam, Imperator indidit. Sed vicit obstinatio vulgi, vt à conditore potius Constantinopolis vocaretur. Hæc Pius II. Tanta huius vrbis magnificentia est, vt non videatur opere & manu confecta, sed etiam conspirantibus elementis, naturæ felicitate munita. Prouidentia ergo diuina, tot futurorum hominum domicilijs consulente, longo tractu, in promontorij qualitatem spaciosior terra, faucibus Pontici maris opposita, sinuosis portuosa lateribus, augustior latitudine, circumflui maris tutela vallatur. Hoc quoque spacium, quod solum apertum, maris circulus derelinquit, duplici muro acies turrium extensa, custodit. Et, vt summatim præcipua Constantinopolitanæ vrbis ornamenta referam; habet ea palatia quinque, Ecclesias quatuordecim, Domus diuinas Augustarum VI. Domus nobilissimas III. Thermas VIII. Basilicas duas Fora IV. Senatus II. Horrea V. Theatra II. Lusoria II. Portus IV. Circum I. Cisternas IV. Nymphea IV. Vicos trecentos XXII. Domus IV. millia trecentas octuaginta octo. Porticus quinquaginta duas. Balneas priuatas centum & quinquaginta. Pistina publica XX. Pistina priuata centum XX. Gradus centum decem & septem. Macellos V. Curatores XIV. Vernaculos XIV. Collegiatos quingentos sexaginta. Vicomagistros sexaginta quinque. Columnam purpuream. Columnas intra se peruias duas. Colossum vnum. Tetrapylum aureum vnum Augusteum, Capitolium, Monetam. Scalas maritimas tres. Habet sanè longitudo vrbis a porta aurea, vsque ad litus maris directa linea, pedum quatuordecim millia septuaginta quinque. Latitudo autem pedum sex millia, centum quinquaginta. Sed hæc tanta, tamque præstans ac nobilis Respubl. Anno, qui ab ortu Saluatoris Christi secundus & quinquagesimus supra millenum quadringentesimum effluxit, à Mahumete immanium siluestriumque Turcarum Imperatore, expugnata est. Funestus is annus, fœdus ac lugubris Christianis fuit. Perenses, vetus Colonia Genuensium, qui & Galatæ nuncupantur, cognita Byzantiorum clade, priusquam rogarentur, Mahumeti deditionem fecere. Muri vrbis diruti, multorum bona contra fœdus direpta, fœminæ, puerique ludibrio habiti.

58. CVSCO, Amplissima Peru regni, in nouo orbe, summæ dignitatis ciuitas, incolas nobilitate conspicuos tantum habet, situ, & ædificiorum præstantia, multis Christianorum vrbibus, anteferenda. In eo anno Christi M. D. LXXIII. beneficentia Philippi Hispaniarum Regis catholici, Societate Iesu Collegium erectum est, primo eius Rectore inclitæ nobilitatis viro, R. Domino Bracamonte.

D.

57 DIV, Regni Cambaie, in India ad solis occasum, Insula parua, exiguo freto à continenti disiuncta: eiusdem nominis oppidum continet, quod ob maximam portus bonitatem, multos vndique Mercatores ad commercia allicit. Ita, vt sit emporium valdè celebre, opibusque multis opulentum. Albuquercius in ea insula arcem ædificare cupiebat Et, vt ea potestas sibi fieret, multis officijs animum Regis ad suam amicitiam pellicere contendebat. Verum Melichiazius, vrbis illius Præfectus, in eo verti gentis libertatem, & salutem iudicabat, & idcirco impedimento fuit, ne Rex Alboquercio, arcis construendæ potestatem conderet. Hæc, & plura, Osorius libro IX de rebus ab Emanuele Lusitanorum Rege domi militiæque gestis.

48. DREPANVM, Nobilis & fructuosæ Siciliæ elegans, & oblongum oppidum: Saturno è manibus falcem in Siciliam excidisse fabulantur Poetæ, vnde huic oppido nomen euenisse existimant, quippe Græci δρέπανον falcem nominant.

28. DRESA, Florentissima Misniæ vrbs, ad Albim flumen, Illustrissimorum Saxoniæ Ducum inclita sedes.

E.

5. ECIIA, Florentissimæ Hispaniæ oppidum nitidum, iuxta auriferum Darri flumen, cuius incolæ, ob incredibilem agri cœlique clementiam, ex lanæ distractione, quæstus peringentes faciunt.

29. EGRA, Vrbs in primo Bohemiæ aditu sita, à fluuio Egra cui adiacet, nomen consecuta putatur, olim Imperio Romano, hoc verò tempore, Bohemiæ Regno subiecta Tota ornatissima, tota pulcherrima est. Intus pulchris ædificijs, ciuili, vrbanoque populo, magnificis, & eximia virtute præstantibus viris, illustris. Foris verò, amœnissimis ac fœcundissimis hortis & agris, varijsque pomorum & fructuum generibus, atque piscoso flumine luxurians.

25. ERDFVRDIA, Amplissima Thuringiæ vrbs, eius in regionis medio posita, vbi Gera fluuius, eam illabitur. Optimo gaudet agro, & Sandicis herbæ fullonum opificio pernecessariæ, feracissimo. Pecorum etiam pascuis abundat Anno sexagesimo sexto, supra millesimum, muro cincta, turribus & propugnaculis est munita. Ab Henrico III. à multis est labefactata incommodis, ob importunam decimarum exactionem, à qua Erfurdia immunis semper ac libera fuit. Itaque exorto Saxonico bello, auitam libertatem ferro armisque defendere, quàm insolito decimarum iugo ceruices submittere maluit, idque tanto animorum ardore, vt & vitæ, & fortunis Augusti, extremum immineret periculum. Plura de hac vrbe, in Chronicis Norinbergensibus.

F.

50. FAMAVGVSTA, Vrbs Cypri (quæ insula latè Mediterraneo mari protensa, inter Ciciliam & Syriam sita est, & nunc Regni titulo, ac opibus claret (in qua duæ) vti præcipuæ, Nicosia nimirum & Famagusta, nominantur: Veruntamen eo Famaugusta præcellit, quod & Regiæ potior sedes sit, & Cathedralis Ecclesiæ nnmen, ac ius obtineat. Quo accedit, portum, id, quod caput est, ipsam efficere, à quo nobilissimum, Insulæ totius, emporium redditur. Porrò, ita terra ac mari, natura loci, & à Veneris arte munita est, vt insultantem hostem, eumque præpotentem sustinere possit. Vtramque Selimus expugnauit, Venetisque eripuit, vna eum reliqua Insula, fracto, ob solam dominandi libidinem, fœdere, quod idem, mortuo Solimanno patre, iurârat, solenni more. Capta enim Nicosia anno Christi M. D. LXX. die septimo Kalendas Sextiles, Mustapha belli Legatus tertiodecimo Kalendas Octobris, proximè sequentes. Famaugustam obsedit. Selimus interim, ne laboranti vrbi, Veneti succurrerent, trecentarum nauium, partim triremium ac biremium, partim lintrium ac Celocium, classem, prædandis Hadriatici sinus littoribus, instruxit. Veneti, fortissimos tres viros, ei tuendæ præfecerant, M. Antonium Bragadinum, Astorem Bellionium, & Ludouicum Martinengum. Postquam igitur isti, hanc menses vndecim, & aliquot dies defendissent, tandem rerum omnium ad ducendum bellum inopia coacti, & spe frustra expectati auxiij penitùs deiecti, quarto Nonas Sextiles subsequentis anni, ea conditione, Mustaphæ Legato, hanc dediderunt, vt vrbe sibi, ac militi, saluos & liberos, cæterisque discedere liceret, vnà cum bonis & armis, Barbarus tamen vinctos concidi tres illos præfectos militares, cum quinquaginta veteranis, qui ipsos comitati fuerant, præcepit; dum claues in ipsius castra ac tentorium, ipsi vrbi tradendæ, tulissent, Bragadino nares & aures tantùm truncauit, nam vinum ad infantiam reseruabat. Vrbem ingressus, viuo pellem detrahi, eamque hastæ alligari, & militaris signi vice gestari iussit. Laurentium Tepolum, quem Alexandriæ consulem notat, furca laqueo iugulauit. Quam crudelitatem & contra ius gentium violatæ pacis perfidiam, Deus opt. Maximus sexaginta quatuor pòst diebus, vltus est. Nam Christiana Pontificis, Philippi Regis, ac Venetorum fœderata classis, Turciam ad Echinadas, Ithacamúe adgressa. Nonis Octobribus, Imperatore Ioanne Austro Philippi Regis fratre, funditus vndique, cæsis omnibus Turcis euertit, depressit, atque profligauit, tanta victoria, quāta mari contra Turcas quisquam consecutus dicatur: Exemplo quidem posteritati perpetuo, perfidiam atque nimiam crudelitatem, Dijs & hominibus, non solùm displicere, verùm etiam seuerissimè puniri.

44. FLORENTIA, nobilissima, inclyta præcipua Hetruriæ vrbium, cuius primordium asserente Kobergio, Sillanis militibus, (quibus is ager à Silla assignatus erat) adscribitur, (negat tamen Volateranus) Et, quia primas hi sedes ad Arni fluenta cœperunt, Fluentiam primum hinc dictam, existimant. Itaque Plinius populos Arno oppositos, Fluentinos nuncupat Hinc plerique colligunt, Anno ante natum C octuagesimo tertio, Florentiam cepisse initium. Quæ quidem vrbs, fœlicibus fundata auspicijs, vicinas passim vrbes dignitate, atque præstantia excellere, mirisque modis imperium propagâre cœpit, vt Florentia nomen non immeritò consecuta putetur. Gothorum furoribus multis est agitata incommodis. Totila siquidem immunitam ipsam, desolatamque reddidit. Quam Carolus deinde Magnus restauratam, & ampliore murorum ambitu ornatam, immunitatibus, & priuilegijs plurimis decorauit. Atque ita temporis successu, ad annum vsque salutis quartum, & vigesimum supra millesimum, opibus, ac gloria, mitan-

UVA. BHSC. BU 03856

mirandum in modum est aucta. Quo item anno Henricus primus Imperator Ecclesiam S. Miniatis ad Florentiæ muros ædificauit. Præter cætera porrò Florentiæ ornamenta, quæ superiore enarratione pauci deliberamus, præclarissima, etiam ædes sacra incredibilioris vtilitatis loco, S. Ioanni Baptistæ dicata, habetur, quam Baptisterium vulgò nuncupant. Cuius valuæ, ex solido ære conflatæ, nil ac vetere instrumenti historias, mirabili opere sculptas, continent. Florentia denique, cùm ob pulchritudinem ædificiorum, & ob tam incolarum vrbanitatem, omnium Italicorum vibium flos nuncupetur. Tum summos etiam viros tam mutos produxit, qui natale hoc solum doctrinæ splendoribus illustrarint, vt profitentis tantùm gratia, eos recensere non libeat. Hos fere omnes, quemadmodum & reliquas Florentiæ laudes, Leandreæ curatissimè complexus est, & ante eum Leonardus Aretinus, Landinus, Nicolaus Matelauellus, qui historiam Florentinam conscripsit. Consecuta est Societas Iesu, amplissimum in hac vrbe Collegium, Leonoræ Duris, Ferdinandi Imperatoris benignitate, anno ab orbe redempto, M. D. LI.

31. FRIBVRGVM, oppidum apud Nicitones situm in Vehtlandia, a Conrado Zeringensium duce ædificatum. Regnante Sigismundo Lothario, Anno Christi M. C. XXVII. Guilielmus Vehtlandiæ Comes, mortuus, quo tempore ab Imperatore Lothario, Vehtlandiæ Conrado Zeringensi Principi committitur. Qui cùm vivere desisset, quartus eius filius Bertholdus vtriusque Friburgi Brisgoiæ & Vehtlandiæ fundamenta posuit, anno post natum Christum M. C. LII. non sine priuilegiorum amplissimorum donatione. Quemadmodum & subsequentes eo ordine Imperatores, vtriusque oppidum, non minore fauore subleuauerunt, quàm si Imperij membra essent. Anno deinde Domini M. CC. XVIII. Bertholdo Quinto Zeringensium Duce, è viuis sublato, Friburgum Vehtlandiæ priuilegijs omnibus illæsis, ad Comites Kiburgenses deuenit. Anno verò Christi M. CC. LX. Eberhardus Comes Habspurgensis, illius vrbis habenas tenuit. Anno salutis M. CC. LXX. Regi Rudolpho ab Habsburg, peinde genti pecunia suum, in hanc vrbem, ius, venditit. Hinc æneas Syluius Friburgum nobilem Austriæ domum nuncupat. Incolæ tandem earum mutationum pertæsi, non sine maxima pecuniarum vi, libertatem ab Austriæ domo redemerunt. Itaque hoc tempore, Helueticiuris est. Eiusce modi in Friburgensi muro epitaphium inuenitur:

Dum bis sexcentis ter senis iungitur annus,
In Friburg moritur, Bertholdus Dux Alemannus.

40. FRISINGA, ciuitas episcopalis, Bauariæ, sita in colle, vbi Mosacus amnis Isaræ commiscetur. Illic B. Corbinianus in cella habitasse, annalium memoria perhibetur, & a Gregorio creatus Episcopus, per Tridentinam vallem descendens, a Tassilone Duce susceptus, montem Frisingensem occupauit, ibique Ecclesiam S. Benedicti constituit, & monasterium amœnissimo loco, vbi Ysara & Ambra fluminibus interclusitur.

51. FRANCOFVRTVM, ad Mœnum, maximum & clarissimum totius Germaniæ Emporium, quasi Francorum fur, id est, vadum, & a Francorum dignitione Michael Ricius, libr. 1. de Franciæ Regibus nuncupat. Otto enim Frisingensis Carolum Saxones debellantem, hæc Francos deduxisse tradit. Gunthero Francofurtum Ceiti, libro odarum tertio Francophora. Ligurino, Francofordia dicitur.

Rapido quæ proxima Mœno,
Clara situ, populo, frequens, virisq; decora:
Sed rude nomen habet. Nam teutonus incola dixit:
Francone furt licet sermone Latino
Francorum dixisse vadum.

27. FRANCOFVRTVM, ad Oderam, Marchionatus Brandeburgensis oppidum, Anno Christi C. XLVI. Initium nonemque a Francis perhibetur cœpisse, qui eo tempore iuxta Rhenum ostia sederunt. Nunc vniuersitate, & emporio celebre, varios fortunæ casus, temporum iniuria, pertulit. Nam anno post natum Christum 1524. Rodolphus Saxoniæ Dux, Magdeburgensis Antistes, Bernatus, Dux Stetinensis, Et ab Anhalt Principes validis coniunctis viribus, Ludouico, Ludouici Imperatoris filio restituerunt. Cui cùm patrem Marchionatum Brandenburgensem, hæreditatio iure tradidisset, oppidum hoc Francofordianum grani obsidione cinxerunt, quorum conatus, tanto animorum ardore, incolæ fregerunt, vt expectatione delusi, obsidionem soluere coacti fuerint. Anno salutis 1432. seditiosa Hussitarum factio, magnanimitate atque constantia ciuium, a mœnibus Francofordianis ipsis primis hussitismique miruelibus arcetur. Paulò grauiora incommoda, anno ab orbe redempto 1457. à Ioanne Duce ab Sagen, oppidum hoc remisit, qui pontem ligneum, quo veraque Oderæ ripa coniungitur, acerues, ibresque lignorum ante ipsam ciuitatem igni perdidit, abductisque secum pecoribus agrum vicinum vastauit. Quem quidem, dum manu armata ciues prosequuntur, hostiles copias fundent ac dissipant. Duxque ipse susus peracti scelcris pœnas luit.

23. FVLDA. eiusdem nominis oppidum atque cœnobium, de quo hunc in modum, Centuria prima Monasteriorum Germaniæ, Caspatus Bruschius scribit. Fuldæ, fuit Fuldense Monasterium, auctore Caroli Magni diplomatibus repetitur. Monasterium S. Salnatoris, in sylua Buchonia situm: potentissima ordinis & instituti D. Benedicti Abbatia in Buchonia Germaniæ tractu, inter Hassiam, Franciam orientalem, & Wederoviam sita, ad eiusdem nominis amœnissimum & pisculentissimum flumen, & intra eiusdem nominis præclaram cinctatem, amœnissimo loco fundata, & constructa est. Anno Domini 744. sumptibus Carolomanni, & Pipini Galliæ & Franciæ Regum, a S. Bonifacio, fuit Vinefrido Anglo, primo Archiepiscopo Moguntino, qui ibi in præclara Basilica D. Bonifacij, Anno Domini 791. condita honorifico Mausolæo terræ patenti redditus, & sepultus est. Scribitur, eo ipso die, quo S. Bonifacij a Frisijs occisi cadauer, Fuldam est allatum, omnes Cœnobij campanas, sua sponte, absque omni hominum patiter ac instrumentorum ope, agitatas, amœniorem, & tutiorem locum sedem reddidisse. Habet præterea Fuldensium hoc cœnobium extra ciuitatis mœnia, circa se quatuor alia magnifica Monasteria, in altissimis montibus sita, & ab Abbatibus Fuldensibus fundata, videlicet D. Ioannis montem, Nouum montem, S. Petri montem, ac Frauenburgum, quali Dominarum. vel nostræ Dominæ, id est, B. Virginis montem, & parrochiale templum S. Floriani: in quorum monasteriorum medio quasi, sita est, Fuldensis cui tas, tum Abbatia, altarum omnium Germaniæ Abbatiarum illustrissima Domina ac Regina, Bus loci Abbas Principes est Romani Imperij, virus ex quatuor Imperij, aut Cathedræ potius Imperialis Abbatibus, sic dictis a Carolo quarto, quòd ad Cæsaris pedes in publicis Imperij statuum conuentibus sedere soleant. Sed & omnium non Germaniæ solum, sed & Galliæ Abbatum primus, & Romanæ Imperatoris Archieancellarius: sicuti Magdeburgensis Archiepiscopus Episcopatum Germaniæ primus. Moguntinus verò Imperatoris Romanorum Archieancellarius, antiquitus dictus, natus, hæc etiamnum tempestate habere solet. Cubat in Fuldensi templo honorificentissimè tumulatus Romanorum Imperator A. Conradus I. Francorum Dux, nouissimus ex nobilissima posteritate Caroli Magni, Imperatoris Ludouici tertij, ex Contado Isatre, nepos, qui obijt Anno Domini 918. Habet huc cœnobium, præter cætera ornamenta, insignem & incomparabilem Bibliothecam, primum a Rabano collectam & institutam, auctum verò & in ordinem redactam, postea ab Hildeberto, Monachis & Abbatibus Fuldensibus, literis, & vitæ integritate conspicuis, tandem ad Archiepiscopatus etiam Moguntini gubernationem ob insignem virtutem, ac vitæ honestatem euocatis: de quibus plura leges in primo nostro Episcopatuum Germaniæ tomo Fuldense oppidum S. Rabanus, cognomine Magnentius Maurus, ortu illustrant, qui ex Fuldensi monasterij Abbate Archipræsul Moguntinus creatur, vir in diuinis ac philosophicis literis exercitatissimus. Gymnasij Parisiensis olim Professor, Philosophus, Rhetor, & Astronomus, iisque temporis Poetarum nulli secundus, cui nec Italia simulem, nec Germania peperit æqualem. Quibus rebus argumento sunt tot ac tanta volumina, ipsius diuini ingenij monumenta. Bibliothecam Fuldensem tanta librorum copia ditauit, vt eo potissimum nomine, monasterium etiam hoc tempore inclaruerit. Renouatur nunc in Fuldensi oppido, honesta literarum studia, respirat ibidem, hactenus fere suppressa, religio Christi, ope & auxilio Societatis Iesu, cui anno salutis M. D. LXXIII. Collegium assignatum est, a R. D. Balthasaro, Abbate Fuldensi, Imperij Romani Principe, Abbatum per Germaniam & Galliam primate, Augustæ Archicancellario.

G.

2. GADES, Hispaniæ insula & oppidum, templo, & Herculis peregrinatione nobile, vbi exiguo interuallo Granata & Mauritania ab inuicem distant, & Oceanus, per angustias, quas fretum Herculeum, & Sreicum Sybillæ, nuncupant, ingreditur. Vtrumque fretilatus altissimo monte, in Mauritania quidem Abila, in Hispania verò Calpe, claudituc. Hos quondam solidum fuisse montem, & rupes perpetuo iugo coniunctas, & ab Hercule separatas tradunt, quò liber Oceano pateret ingressus Scribunt alij in Gaditano hoc Herculis templo, binas fuisse columnas æreas: iuxta quas nautæ, vota, deuotionis ergo soluerent, quia salui & incolumes hunc in locum, quem extremum totius vniuersi finem existimabant, peruenissent. Hinc Gaditanus Hercules cognominatus, cuius non inerudita descriptio & templi, & sacri legitur apud Silium Italicum, libro Punicorum tertio, quo deuicta Sagunto Annibalem Seitatum oracula iussse describit, & munera attulisse. Ita enim canit:

Vulgatum, nec cassa fides, ab origine fani
Impositas durare trabes, & solua, per ævum
Condentum nouisse manus, hinc credere gaudent
Consedisse Deum, seniumq; repellere templi:
Tum queis fas & bonos alyes penetralia nosse,
Fœmineos prohibent gressus, ac limine curant
Setigeros arcere sues, nec discolor vlli
Ante aras cultus, velantur corpora lino,
Et velusiaco profulget flamine vertex

Discinctus

UVA. BHSC. BU 03856

Discinctus, mos thura, atque è lege parentum
Sacrificam lato vestem distinguere clauo:
Pes nudus, tonsaq; coma, castumq; cubile
Irrestincta focis seruant altaria flamma,
Sed nulla effigies, simulacrave nota deorum.

Atque hactenus Silius, qui & ærumnas, & labores Herculis ibidem paucissimis verbis describit:

Has columnas Herculeas, Magnus ille Cæsar & semper Augustus Carolus Quintus Monarcha inuictissimus, in extremo Hispaniæ & Aphricæ littore, iam dudum erectas, iure optimo Symboli loco, habuisse videtur, cum & fortunæ, magnanimitatis, atque potentiæ suæ ornamenta, non huic tantum freto, sed & vniuersæ Europæ, Asiæ, Aphricæ atque Americæ perspecta & cognita fuerint. Quibus quidem partibus mundi, fato quodam, tanquam Hercules datus, pacem atque iustitiam, & Mineruæ & Martis tempore summa æquitate administrauit. Habet etiam in Gaditano hoc oppido Societas Iesu Collegium.

15. GANDAVVM, vrbs Flandriæ celeberrima, & amplissima, à Iulio Cæsare condita, atq; à suo nomine Caio denominata, Brabantinorum Chronicis perhibetur. In confluẽtia Lisæ & Schaldis sita, ex Liuia quoque anni commoditates haud aspernandas percipit. Incolas, opulentos, & natalium splendore claros, egregia etiã opificum, collegia habet, inter quæ Laniorum & Nautarum, primatum obtinent.

44. GENOA, Ligurum rigina ac domina, Italiæ vrbs celeberrima, totius Ligustici sinus emporium nobilissimũ, quo non modò vicini, sed & remotissimarum nationum mercatores confluunt, vbi etiam diuersorum, & longissimè dissitorum Regnorum negociatores, certa domicilia ac sedes suas habent. Portu atque tutissima nauium statione, ædificiis superbissimis, cæterisque nitidissimarum vrbium ornamentis, cæteras Italiæ ciuitates maritimas (præter Venetias) longè superat. Atque adeo etiam naualis belli peritia, semper floruit, vt præstantiores, aut etiam æquales, eius belli gerendi Duces perpauci inuenti fuerint, qui tam multas vrbes expugnarint, tam multas insulas ac barbaras nationes subegerint, tam frequenter hostium spolia, ac naues triumphantium specie, in patriam læti adduxerint, ita, vt de Genuensium Republ. idem iure optimo dici posse videatur, quod de Scipionum gente, scriptores antiqui perhibent. Eam fuisse stirpem, vt ipsi loquuntur, fatalem, ad hostes mari vincendos. Vrbem hanc præclarissimis laudum elogiis Leander immortalitati consecrauit. Idem Augustinus Iustinianus, Nebiæ Episcopus ingenti volumine, de Genuensium rebus lingua vernacula condito, præstitit, Iacobusque Bracelius, qui loca situmque Liguriæ diligenter persecutus est. Magnificum in hac vrbe collegium habet Societas Iesu, opera R. Domini Iacobi Lanies institutum, Anno partæ salutis M. D. LIV. Quod quidem collegium, cum aliorum ciuium, tum verò Pauli Doriæ insigni liberalitate & beneuolentia auctum est, & amplificatum.

54. S. GEORGII oppidum. Locus hic prius dictus fuit, Aldea (quod Hispanicè villam, aut diuersorium significat) duarum partium, quòd hic duorum regum Ioanne Lusitaniæ, nempe, & Caramansæ eius tractus, fœdus ictum sit Anno M C C C C. LXXXVI. postea Lusitanns hoc propugnaculum eo loci extruxit, nomenque dedit S. Georgij della Mina, ab eius tutelari Deo, cui locum sacrauit, & auri mineris: quibus locus diues est. Ad mare situm in Guinea, Æthiopiæ regione. Ex Ioannis Barrij Asiæ decadibus.

32. GLARONA, vulgò Glaris, Heluetici fœderis vallis ac Regio, altissimis vndique montibus cincta. Attingit superiorem Griseam ligam, in qua prior Rhenus originem sumit, ac deinde Vranorum montana. Ad occasum verò solis, terminatur ad Suicerorum montes. Porrò ad septentrionem fuit olim clausa muro extenso per transuersum vallis, à monte ad montem. Huius regionis iurisdictio, vnà cum quibusdam prouentibus, fuit tempore S. Fridolini per comitem quendam donata monasterio Seckingensi, tẽpore scilicet, (vt Fridolini legenda ostendit) Clodouei primi Francorum Christiani Regis, nempe Anno Christi 500. qui primus Francorum Rex fuit, qui in Rhetia, Alemania, & Heluetia imperauit. Consecuta est hæc terra posteris temporibus suam libertatẽ, & propriam iurisdictionem, confœderauitque in reliquis Heluetiis Anno Christi M. CC. LII. Viuunt incolæ lacte, caseo, butyroq;, & carnibus. Ibi inter angustias montium nulli, aut pauci seruntur agri, raræ plantantur vires. Hortos pomiferos habent, & prata lætissima. Vinum & frumentum aliunde inuehuntur. Pisces lacus ministrant, Aues, carnesque ferinas montes syluosi suppeditant. Patriam hanc Henricus Loritus Glareanus, & Egidius Tschudus, doctissimi viri, ortu nobilitarunt.

57. GOA, Insulæ & vrbis commune nomen. Fluuius ingens in duas partes in mare influentes diuisus, insulam efficit. Ambitus illius millia passuum circiter viginti tria continet. Vrbs erat cincta muris, & munita turribus, & tormentis permultis, atque variis instructa: ædes amplæ, Cæli temperies & regionis amœnitas, & portus securitas multos mercatores inuitabat, vt libenter in ea domicilia collocarent. Emporium erat valdè frequens, & opulentum. Vigebant in ea armorum studia, multique milites, partim equites, partim pedites, Zabaimi stipendiis alebantur. Vestigiis namque patris insistens, omnes, quos in bello virtutis specimen præbuisse nouerat, ad se congiariis vberrimis alliciebat. Insula multò maiorem, quàm pro illius magnitudine, hominum multitudinẽ sustentare potest. Est enim densis arboribus valdè fructiferis vestita, abundat variis fructibus, pecora innumerabilia nutrit, variaque alimenta profundit, & aquas multas atque perennes habet. Templa ritu Mahumetano erant maximis sumptibus ædificata, & prouentibus etiam, quibus Sacerdotes alerentur, opulenta. Nemini autem licebat in insulam ingredi, prius quam in aditu aliquo, nomen suum & patris, & patriæ scripturæ magistris in quinque locis, in quibus in insulam facilior erat transmissio, constitutis exponeret: qui etiam hominis colorem, & staturam, & signa literis consignabant. Accidit porrò, postquam insula in Lusitanorum potestatẽ peruenit, vt dum Lusitanus quidam, domus altiora fundamenta iaceret, crucem ex ære factam, reperiret, quod maximo argumento fuit, eam fuisse olim à Christianis habitatam, &c. Hæc Osorius Lib VII. de rebus Emanuelis Lusitaniæ Regis. Habet hoc oppidum, primum Societatis Iesu, in India Collegium, quod D. Pauli appellatnr, à Francisco Xauerio institutum Anno Domini M. D. XXXXII. seminarium omnium Collegiorum Indiæ, liberalitate Regis Lusitaniæ Ioannis III. amplissimè dotatum.

21. GORICVM, Schonhouia tribus distans milliaribus in dextra fluminis ripa, quod eo loco, Vahalis dicitur, positum erat, vbi commodum Linguæ ostium cernitur, honesta ciuitas, cui non inuenusta arx coniungitur. Ex templi, quod inest, turri, viginti duas ciuitates, mœnibus clausas, quæ omnes Philippo Regi parent, præter innumera castella, vicos, & villarum pulcherrimum aspectum, videre est. Hanc annonam Belgicam, non malè dixeris, quippe, heic indies caseum, butyrum, & omnem aliam humani victus speciem nundinari, cuiuis integrum. Eo in portu, in horas rerum omnium infinitas, nauibus imponitur, in multas orbis vicini partes, transmittenda, ac præcisè Anuerpiani, ideoque luculenta res familiaris, & fortuna ciuium, qui simul mercaturam, simulque nauicularìam faciunt Hinc ortus Henricus ille Gorichemus, vir Theologices peritissimus. Edidit eadem ciuitas Ioannem Harium, qui etsi non esset valde litteratus, virtutis tamen, rei librariæ, & pietatis, quàm studiosissimum fuisse accepimus: præclaramque semper posuisse operam, in bibliotheca instruenda, quod etiam perfecit. Vndique enim, non minore labore, quam sumptu, ingentem multiplicium librorum suppellectilem sibi comparauit. Is cum Vrbano sacerdotiò præcelleret, liberalitate Cæsaris ampliatus est beneficio Hagensis curiæ, ibique itidem creatus est Canonicus, quo cum immensam voluminum conquisitorum copiam transmitteret, admiratus populus, tantam librorum multitudinem, ratusque vix toto orbe tot libros reperiri, Ioannem librarium, vulgò **Johann met den Boeken** appellauit Vixit Hagæ diu, locupletandæ semper bibliothecæ suæ, mirè intentus. Tandem anno M. D. XXXII. in fata concedens, Cæsari bibliothecam, testato reliquit. Haud procul à ciuitate, etiamnum locus est, quo castra olim ferunt posuisse Herculem Alemannum. ex quo circumstans plaga, luculentis aliquot imperans municipiis, ad hanc diem vsque, Hercule nomen retinet, vulgò, **Dat Landt van Arckel.** Ex Lodouico Guicziardino.

25 GOTHA, perantiquum Thuringiæ oppidum, cuius prima fundamenta à Gothis posita, nomen ipsum videtut innuere. Sub Saxoniæ & Weimariæ Ducibus castro munitissimo inclarescere cœpit, quod nunc ob ortam nuper in Germania seditionem Grumbrachicam, omnino dirutum iacet.

4. GRANATA, siue Gar Natæ, Illiberis etiam & Illibera, amplissima, potentissimaque Regni Granatensis ciuitas, Regia quondam Maurorum sedes fuit. Hoc vero tempore pallatio omnium elegantissimo, aurifero etiam Darro amne, plurimas Hispaniæ vrbes præcellit, partim montosa, partim etiam librata, ornatur planitie. Altissimus in ea mons, La sierta del sol, lingua vernacula nomen habet, cui in vertice multa ætate fere collapsum est Maurorum Fanum, quod nunc S Helenæ dicatum Ad quod ferè omnes, qui hanc vrbem; visendi cupiditate illecti, adeunt, conscendere solent, vt eius fani muro suum, & patriæ nomen, inscribant. Id quidem ea vulgi opinione receptum est, vt is Granatam non existimetur vidisse, qui huic consuetudini non satisfecerit. In eodem hoc monte Maurorum Regibus olim horti, vario herbarum ac florum genere, ad voluptatem & recreationem decenter vestiti fuerunt, quorum nunc etiam satis manifesta supersunt indicia. Iuxta, cisterna est publica, imbribus colligendis, à Romanis quondam parata In qua, præterquam nullum omnino putredinis incommodum aqua sentiat, medicam etiam eandem esse, Hispan. longa sunt experientia, docti, nam pota, periculosum ventris fluxum sedat. In latere eiusdem montis, ædicula sacra est, multa antiquitate & veneranda martyrum memoria, nobilis. Los martyres, vulgo, vbi putei & antra, in rupibus excisa, & scapellis cauata videntur, quorum vt supernè ingressus augustior, ita infernè latioris sunt spatij, in quæ Christianos, quos fre-

*** quenti

UVA. BHSC. BU 03856

quenti numero captiuos tenebat, noctu protudere, & fumibus solebant dimittere quos mane pioru instar, diurnis conferebant laboribus. Sempiternæ horum martyrum, quos atherorum diuturna crudelitas tyrannis, nhemotiæ, facellum hoc ædificatum est: potissimum verò, rarę pietatis Episcopo, qui multo tempore, in squalido terroque antro detentus, cum libertatis spe, priuatis, & his quidem longè maximis, impensarum sumptibus, muro ex lapide viuo constructo, Granatensem vrbem cinxillet, Maurum Granatæ regé, qua in multorum Christianorum, ex misera seruitute & captiuitate libertatem ac diffusionem, tantum opus mereretur, roguit: Numerum expectatione maiorem, libertate & donatorum Manrus respondit modo Episcopus ipse, in sua potestate remanerer captiuus. Pius ac religiosus Episcopus, communitati magis, quàm priuato commodo studens, dum perpetuis cruciari carceribus, quàm solus (aliis permultis Christianis in summa seruitute degentibus) libertate frui maluit, diuturnum ac voluntarium martyrium, incolumitati multorum præposuit. Atque squalore tandem carcere is enectus, ad felicem æternam que beatorum patriam emigrauit. Is locus Hispanis Mafmorra dicitur, Anno à Christo nato M.D. L. V. prælarum Societati Iesu, Collegium, in florentissima hac Granatensi vrbe institutum est, ad quod stabiliendum, plurimum iuuit Petrus Guerrerius, eius vrbis Archiepiscopus, P. P. Societatis Iacobi latinis, & Alfonsi Salmaron, vita & eruditione, in Concilio Tridentino, cui interfuit, commotus. Qui instituti Collegij amplificator deinde fuit.

21. GRYNINGA, vrbs summæ dignitatis in Frisia, Ptolomæo Phiuium, à viriditate pratorum nuncupatam existimant, cuius primordium ac nomen, Alij Gruno Francorum Duci, Alij Priamo, Antenoris fratri, alij verò Grunio cuidam Troiano attribuunt, eiusque initium in annum, ante Christi aduentum, trecentesimum, septuagesimum septimum, reiiciunt Hunc eundem Troianum, templum in hac vrbe, mirandi operis, condidisse, tradunt, vndique quondam peruium, & multis subnixum columnis, nunc verò muro clausum. A Saxoniæ Duce graues olim calamitates, Gruningæ pertulit.

H.

24. HAMBVRGA, quasi Hammonis Burgum, vel, vt Celses, Hammonipolis, Thietmarsis, Holsatis, & Stirmatis quondam Metropolis, in Wagria regione Wandaliæ sita, nunc inferioris Saxoniæ vrbs præclarissima, vbi Pipinus, cuiusque filius, Carolus Magnus, vicatim semper administratorem habuerunt. Quem Pomerani, ac Dani eiicientes, vrbem ipsam inuadunt, ac igni tandem perdunt. Collapsam deinde, ac vastam, Carolus Magnus restaurat. Plura de hac vrbe Krantzius in Saxonia sua & Wandalia. Doctor Becanus verò in originibus Anuerpianis hûc in modum de Hamburgo scribit: Quidam à Ione Hammone (quem villosum atietina facie, Gregorio Gyraldo asserente, depingebat antiquitas nomen Hamburgo datum credunt, quod in ea vrbe hæc effigies ad Caroli visque ætatem, à quo sit euersa, manssiet, Hammonis equidem nullum apud Cymmeriorum colonos cultum fuisse, satis scio, atque idcirco neque vrbi inde nomen datum: quæ qua de causa, Hamburg sit dicta, non facile sit in tanta scriptorum inopia explicare. Saxo ab Hama quodam pugile, quem tarcarterratis illic deiucerit, vocatam dicit, sed eam fabulam plus quam anilem mihi non persuasit. Ham, vt alias paries aliquando molis alicuius cibariæ signat, ita, dum diximus Boheram, quo pars panis inducto butyro significatur: ita pernis salitis & fumo siccatis, ob excellentiam maximè, frequentissimeque nomen hoc est attributum. Quamuis igitur omnes cibariæ molis partes significet, de porcina tamen carne maxime est in vsu. Arnulfa gens est, quam equidem noui, apud quam carnis porcinæ infumatæ, plus absumatur, quam in illa inferiore Saxoniæ parte, in qua Hamburgum princeps & antiquissimum oppidum fuisse, ex Caroli historia satis est apertum, qui totius Septentrionalis, & Transalpinæ Germaniæ metropolitanam hic sedem collocauit. Suspicor igitur hic olim celebernimum falsamentorum & carnis porcinæ fumo duratæ, emporium fuisse: atque hinc omnes Saxones maritimos & insulares, & vicinos etiam populos littorales, nauibus suis, quibus mare infestum plerumque habebant, commeatum & cibaria ad diuturnas nauigationes necessaria petiuisse: quæ, quod carne porcina infumata, quam hue vndique venalem huitimi portabant, maxime constarent, locum huius mercatus Hamburg nominarunt, id est, oppidum petrarum sue petasonum. & cæterarum porci partium sale fumoque ad longos visus conseruatarum. Qui regionis illius naturam, & viuendi consuetudinem, & ritum Hamburginorie, atque ea ad antiquas Saxonum & Francorum, qui vicinerant, piraticas & alias nauigationes contulerit, non dubito, quin statim huic meæ coniecturæ fit assensurus. Hucusque verba & coniecturam Doct. Becani retulimus.

34. HEIDELBERGA, iuxta Neccarum & Hirceinium, Ptolomæo Budoris, Germaniæ Heidelberg, à nigrorum vaccineorum vel brunorum, teutonicè Heidelber, multitudine, olim Vangionum imperio subdita fuit: Palatini vero comites partes ab his sumpserunt, adeoque creuerunt, & eorum iuri nunc adscribatur. Est & florentissimum Heidelbergæ Gymnasium, à Marsilio primo Rect. initio institutum, & à Roberto Palatino, Anno M. CCC. XXXXVI. multis priuilegiis donatum.

37. HERBIPOLIS, vulgò Wirtzburg, Franciæ Orientalis vrbs inclyta, quam Moganus fluuius ex Bohemiæ montibus ortus, perlabitur, in qua Diana, vsque ad tempora B. Kiliani martyris colebatur, qui Duci Gotzberto, ac vniuersæ ditioni fidei Christianæ pedotriba fuit, eius filius Heranus, in monte Herbipolensi B. Mariæ Virgini, primam dicauit Ecclesiam. A Prolomæo Arctauium dicitur, alii Manopolim, teste Abbate Spanhemio, vocant Plura de hac vrbe in Chronicis Argentinensibus. Hæc vrbs eo nomine felix, quia Societatis Iesu collegium habeat, à Friderico Episcopo Herbipolensi Franconiæ Duce, institutum, cui deinde eius successor, Iulius, ex nobili Echiterorum familia, Academiam ipsam vniuersam, adiecit.

2. HISPALIS, Seuilla Taraphæ, celebre & peruetustum, in Hispania Beticæ prouinciæ in ripa Bethis fluminis emporiū, quod Gaditani maris litrus, amœnissimo situ illustrat. Hanc vrbem, inquit Marineus Siculus, ab Hispano, Herculis nepote conditam, vulgus asserit, cuius ego sententiæ nec accedo, nec refragor: incertum est enim, quod nec autore, nec ratione probatur. Verùm enimuerò, cuiuscunque sit autoris, vrbs est maxima, & opulentissima, meoque iudicio, multis Hispaniæ ciuitatibus, & etiam nonnullis, anteponenda. Est enim ambitu magna, forma rotunda, visu pulchra, templis celebris. Sacerdotibus exculta, multis equitibus nobilis, ciuibus plena, domibus insignis, piscis & vicis hilaris, hortis & fontibus amœna, tuta propugnaculis, mœnibus cincta, defensa portus & turribus, campis iucunda, agrorum frugibus abundans, oliuetis & magnis oliuis, oleoque felix, mercatorum commeriis diues, artibus adornata mechanicis, & liberalibus studiis illustris. Plena multis piscium generibus, & magnis citreis, palmetis & palmulis, & arborum fructibus exuberans. Ostio maris, & nauigabili flumine, ponteque admodum delectabilis Tanta denique rerum omnium copia excellit, vt in ea multo viuatur melius, quam in alia, quantumlibet vrbe, totius orbe ditissima. De cuius templo maximo, & nauigiorum numero, scripsimus alio loco. Cuius vrbis nomen barbare Maurianæ gentes, deformarunt, quoniam P. litteta carebant, eius loco B. posuerunt, & cæteris mutatis litteris, Sibiliam dixerunt. Hucusque de Hispalensis ciuitatis felicitate, Marinæus Siculus.

I.

25. IENAM, Florens Thtingiæ oppidum, Musæ atque vineta commendant.

52. IEROSOLYMA, Turcarum hoc tempore colonia, olim regni Iudaici Metropolis, vrbs omnium ob Christi mortem & incolarum celebertima, fan ciissimaque, & vario successu, euentuque temporum, diuersis designata nominibus, quæ hoc versu breuiter sunt comprehensa

Solima, Iusa, Bethel, Ierosolyma, Iebus, Helia,
Vrbs sacra Ierusalem, dicitur atque Salem.

L.

11. LEODIVM, Eburonum Augusta, vrbs Germaniæ inferioris, quam & secundam vocant, maxima, nomen habet à Legione Romana, cum quinque cohortibus ab Ambiorige, Eburonum Regulo, in ea valle, vbi nunc est vrbs Leodium, cæsa, & eodem in loco hybernante, quemadmodum id Thomas Leodius, commentariolo de Tungris & Eburonibus confirmat. Quo tempore Q. Cicero cum altera legione, à Cæsare ad Varucam remissus, atque ibidem à Germanis interceptus, ac penè deletus est. Distat Legia à Varuca, vix amplius dimidio miliari germanico, in magna conualle, in qua vici sunt quidam, de nomine eiusdem ibi ducum Romanorum, adhuc in presentia nuncupati. Interfluit Legiam fluuiolus, pueris in vrbe notus: adde, quod Romanè adhuc hodie Leodienses loqui dicantur, etiamsi sermo illorum ad Gallicam linguam magis inclinet. Sunt item non procul à Varuca, viri complures, Romanam originem, nomine referentes. Visitur inde Latinus pagus, Volsci, Vercellæ, Pasfasij, Berceiij viri doctissimi patria. Item Antium, nimirum ab Antiatibus, in quo vico, Legia fluuiolus ortum habet, & Corte fons limpidissimus, qui dum in hibernis erat Cotta, oblectabatur, aut propè illum funda traiectus fuerit, Est & Ciceronis fons, in vrbe notissimus, & aquis maximè vber, quem Riceronis fontem, male lecta littera, nuncupant, scaturit è monte Petrosio retrò ædes fratrum, quos minores appellant. Atque hæc quidem Thomas Leodius. Quanquam alij sint, qui existiment, Varucam castellum esse, vbi nunc est Iuliaeum oppidum, quod Ducatus Iuliacensis titulum præbet, inter Coloniam & A quigranum, Germaniæ vrbes, Cisthenanas, quod à Iulio Cæsare conditore, nomen habere putant. Leodium igitur, à Romanorum

UVA. BHSC. BU 03856

norum ibi legione cæsa, denominatum, è Germanis non valentibus Romanam, siue Gallicam exprimere vocem, in Lugich, deinde Ludich id nominis detortum. Dictiones autem huiusmodi germanicè à Lud, incipientes, quando latinas facimus, in, Leo, conuertimus, vt Ludger, Leodegarius: Ludpolt, Leopoldus, hinc quoque Ludich, Leodium appellatum, conuincitur. Sunt, qui altius Leodij inquirentes primordium, eius denominationem à Leode Oenopis filio deducunt, non ob soni tantùm, sed ob eius etiam & Leodiensium vitæ conuenientiam. Leodes enim, vel ob morum, vel ob cantus lenitatem ita dictus sacerdos fuit, hoc vitæ genere cum Leodijs ita consentiens, vt secundum Romam, vix vsquam plures sacerdotes reperiantur, vnde Franciscus Petrarcha, insignem clero locum, Leodium nuncupat. Hic Leodes interim Ithacæ inter Penelopes procos, magno crateri, è quo cyathizabant, semper assidebat, vel, quò facilius & promptius sibi hauriret, vel ne veneno, vt quidam volunt, vinum inficeretur. Et quamuis hanc poculorum suauitatem sequeretur, solus tamen, inter procos fuit, cui sociorum vita, proteruiæ, iniuriæ, contumeliæque plena displiceret. Sed, cùm sciret meliora, probaretque, sinebat tamen se à recto deduci, impotenti, ad potationes, commessationesque procliuitate, & spe fortassis aliqua fore, vt Penelope potiretur. Iam verò in eo, quam non degenerent Leodiensis filij, vel ipse Hubertus Leodius testabitur. Nemo crederet, inquit ille, quàm dediti sint poculis Leodienses, & quàm sint supra modum bibaces, quod ipsum libenter de gentilibus meis reticuissem, nisi scirem artem egregiè bibendi, hodie non inter vitia, sed inter primas virtutes annumerari, nec bonus vir habetur, nisi qui pocula euacuare, & vno anhelitu, multum vini ingurgitare nouerit, quod, qui egregiè præstiterit, ab omnibus amatur, colitur, & huius consortium appetitur. Contrà frugi, & modico vino vrentem auersantur omnes fugiunt, irrident, & magni alicuius mali conscium clamant, qui se inebriari reformidet, vereaturque, ne ebrius, sua prodat flagitia. Hactenus ille de suis Leodijs. Hæc igitur Leodis, & Leodiensium allusio, etsi non conuincat Græcos, eius conditores fuisse, quippe, cum Doctore Becano in Atuaticis adserente, satis fit manifestum, Vlissem extra fretum, Herculis columnis insigne, nunquam nauigasse, tantum abest, vt Leodium quisquam è socijs condidisse, affirmari queat. Literarij tamen vsus, & exercitij causa, eam considerationem reijciendam non esse, ibidem confirmat; vbi & copiosius de Leodiensium origine disserit. Vrbs ipsa Leodiensis quam optimè munita, altissimis circundata mœnibus, vestitos viribus montes, carbonarijs fodinis præstantes, libratamque planiciem, murorum ambitu, comprehendit, piscosis irrigua fluuijs, ædificiorum & publicorum & priuatorum magnificentia planè regia, viarum ac platearum nitore & amplitudine præcellens: ita, vt vniuersus Leodij situs, videndi sensui oblectando, gratæque animorum recreationi destinatus videatur. Siue enim quis montibus oblectetur, habet, quocunque se vertat, in quibus expeditissimus quisque defatigetur. Si quem planities, & prata iuuant, meditullium vrbis, hæc affatim dabunt. Gaudes nauigio, Venetam vrbem habebis, nisi, quod hic riui fluminis, & lympidissima fontium aqua, multò iucundior sit, quàm apud Venetos fœtidum mare. Si quis religioni, & diuino est cultui deditus, habet hanc vrbem amplissimis templis, Canonicorum, Monachorum, & sacratarum Deo virginum collegijs, ita frequentem, vt deleto Bizantio, alterius Romæ cognomen sibi meritò vendicet. Politica etiam incolarum ciuilitate, hospitalitate, & elegantia ciuium nobilissima, doctissimis denique viris, varioque artificum genere ornatissima, Musarum etiam vnica alumna ac sedes, scholas enim, & studiorum palæstras complures habet, ex quibus doctissimi viri, qui rei literariæ scriptis sunt ornamento, magno frequentique numero, velut ex equo Troiano prodierunt. Et, quod de sua Burdegala testatur Ausonius, clementia hic cœli mitis, & larga indulgentia terræ. Etsi enim ad austrum bona ciuitatis pars spectet, illius tamen flatus Arduenna sylua, totius Galliæ maxima, quæ altior est, frangit & mitigat. Et habent, qui ab ortu spirant venti, liberum accessum, continui etiam ex natiuis carbonibus ignes, crassiorem perpurgant, & extenuant aerem. Tanta Leodiensium felicitas, a Carolo Burgundiorum Duce, grauissimis, ad internecionem ferè tam vrbis, quàm nominis, est labefactata incommodis. Huic non satis fuit, supra centum puberum, & impuberum hominum millia, vna die expugnata vrbe, trucidasse, nisi totam propemodum incenderet, mœnia disijceret, nauibus ciues impositos, pertuso fundo, submergeret, omniaque faceret, non in vrbe solum, sed per totam ditionem, quò nullæ gentis superessent reliquiæ, sed dijs gratia bene habet, floret rursum vrbs Leodium, & Leodiorum nomen, æternumque, Deo propitio, florebit, dum ille Nancy hostili terra, captus adhuc, & putridus iacet. Sed iam plurimarum rerum commemoratione omissa, quæ de Leodiensium magnificentia, de opulentia, de incolarum vrbanitate, de eorum magnanimitate, & rebus præclarè gestis, copiosè recenseri poterant; celebres illustresque viros, qui scientiarum splendoribus non huic tantùm vrbi, verùm adeò vniuersæ Europæ lucent, breuissima enarratione, recensere libet. Eorum verò, quos fata eripuerunt, perpaucis recordebimur, non enim breui enarratione, horum virtutes & laudes, comprehendi possent. Inter eos autem principem, summumque dignitatis obtinet locum, illustrissimus Princeps, Antistes Reuerendissimus ac Dominus, D. Erardus à Maca, Cardinalium ordini allectus, qui immiti morte sublatus, summum sui desiderium, apud omnes bonos reliquit, & in choro summæ huius vrbis Ecclesiæ, æreo ac deaurato tymbo, præcellenti opere fuso, placidè quiescit. Nihil hic de Illustrissimis Principibusque viris, D. Georgio ab Austria, D. Roberto à Bergis, nihil item de generoso viro ac Domino, D. Guilhelmo à Pictauia, maioris Ecclesiæ præposito longè dignissimo referam, qui regia stirpe natus, præmatura morte, cum ingenti omnium mœrore ac luctu, Ecclesiæ Leodiensi ereptus, sempiternam pietatis, prudentiæ, bonitatis, virtutumque suarum famam, atque memoriam relinquens, Grationopoli, terræ commissus, iacet. Quid verò Reuerendissimum & Illustrissimum Principem, ac D. D. Gerardum à Grosbeck commemorem, qui hoc tempore Leodiensis Ecclesiæ clauum, rara prudentia moderatur, ac regit, vir tanto vsu, & summa æquitate instructus, vt ad Rempubl. gerendam consummatus, & à Deo optim. Max. natus esse videatur, doctorum etiam hominum, & præstantium ingeniorum, insignis Mecœnas. Multis etiam laudum elogijs, æternaque memoria digni sunt, R. D. Gregorius Syluius, Tagastensis Episcopus, & Ecclesiæ Leodiensis D. Suffraganeus dignissimus, & concionator facundus. R. D. Henricus Natalis Leodiensis, D. Laurentij, extra vrbis mœnia, in monte amœnissimo, & suburbio Cœnobiarcha longè dignissimus, vir vetere & admiranda probitate, ac morum integritate præditus, & ob summas ingenij dotes, vario literarum nitore perornatus, cunctis charus ac notus, œconomus vigilantissimus atque industrius, magnoque cùm in ipsa Eburonum Augusta, splendore, tum in vniuersa ordinis sui societate summa dignitate atque existimatione est, qui maxima animi acerbitate vidit, vniuersum ferè monasterium suum, operosis, atque magnificis ædificijs splendidum, ab acerrimis ecclesiasticæ vnitatis hostibus Hugenotis, vulcani rabiei exponi. Quod quidem Reuerenda sua dignitas, ex nobili Namurcensi lapide viuo, ad regulam secto, non minore artificio, quàm sumptu restaurauit: Eximiam tintinnabulorum turrim, multis campanis exornauit, quarum dissoni toni, summa arte conferti, harmoniam, audiendi sensum oblectantem, reddunt Bibliothecam magnificentissimam in ipso cœnobij ambulacro construxit, & incredibili librorum, tam Græcorum, quàm Latinorum copia, summis impensarum sumptibus conquisita, exornauit, adeò quidem, vt non collapsum ac vetus cœnobium restaurasse, sed plane aliud, ac nouum extruisse putetur, vt conditoris proinde nomen iure optimo mereatur. Ioannes Visburcius Brugensis Canonicus, Græcæ linguæ peritus, & insignis historiographus, ingenij subtilitate & varietate doctrinæ clarus. Eximiæ item, & piæ recordationis vir, D. Carolus Langius, cathedralis Ecclesiæ Leodiensis Canonicus, vniuersæ humanitatis nitore, omniumque artium, stirpium, atque herbarum cognitione præcellenter cultus. Cui quidem præstantissimo viro, cum non immeritò iungo, quem in postrema Oecomenica Tridentina Synodo, Anno M. D. LII. gratissimum iucundissimumque collegam habuit. Reuerendum virum, D. Remaclum Lymburgium, apud D. Paulum Canonicum, & Medicæ artis professione clarum, omnis virtutis, omnisque scientiæ amantissimum, quem summum esse hominem, & præstantissimarum scientiarum studijs perpolitum, maximè plantarum & piscium, exoticorumque simplicium, scriptorum suorum monumenta non obscurè comprobant. Clari quoque nominis sunt apud Leodios, Andreas Fabri Canonicus, Illustrissimo Bauariæ Duci à consilijs, eiusque Germanus Godefridus, D. Francisci instituti, Ecclesiastes exercitatissimus. Arnoldus à Wachtendonck Canonicus S. Bartholomæi, summi nominis antiquarius D. Gildebertus Lymburch, artis Medicæ scientia præstantissimus, eoque, multorum Principum atque Antistitum ἀρχίατρος, vir ob egregiam vitæ probitatem, summa castitate conditam, memoria nunquam intermoritura, dignus, qui primus omnium experientia percepit, acidos Arduennæ fontes, ad varios corporis morbos curatu difficiles & contumaces, propulsandos, valere. Sed eo tandem morbo, quo Antipater Medicus Romanus, apud Galenum lib. 4. cap. 9. de locis affectis, magno totius Reipubl Leodiensis, & omnium optimorum hominum dolore fatis concessit. Antonius Ghenardus, vir pietate eximia, & facultatis Theologicæ professione eximius. Ioannes Laridus, S. Audomaro, Franciscanus, Theologus summus, qui verbi diuini pabulum, Eburonibus magna & pietate, & facundia, & felicitate subministrat. Ioannes Brel Cruciferorum Leodiensium Societatis Prior vigilantiss. vir egregia pietate & doctrina clarus, insignis studiosorum promotor. Nec breuiter porrò commemorari possent, præstantes huius patriæ ciues politissimi, ac Iuris cognitione florentes viri, quales sunt Ioannes Racietius: Franciscus Trepontinus Puteanus: Petrus Horanus: Iacobus Iokir: Henricus Weum: Ioannes Fresennius: Petrus Corcertus, Ioannes Hogennius, multique alij viri, dignitatibus clari, & morum grauitate conspicui.

31. LINDOIA, Insulare imperij oppidum aquis Acrom lacus circumfusum, de cuius origine, aut primis incolis, nihil exacti,

UVA. BHSC. BU 03856

historiarum penuria, haberi potest. Coniectura tamen, ex Strabonis geographia colligitur, Romanos sub tempore Octauiani Augusti, insulam hanc post deuictos Rhetos occupasse, præsidio propugnaculo sibi & suis, contra Vindelicos communijsse. Extat enim adhuc fortissima, vetustissimaque, ac semi diruta turris, ex quadrato silice, à dextris, mox pedestri itinere oppidum ingredienti, constructa, vulgò, murus gentilium (Die Heyden maur) dicta, quæ testatur, Tiberij, Neronis, vitrici sui legati, & non barbarorum industria, opus illud exædificatum. Subsequentibus tempestatibus quid rerum hic loci actum sit, iterum planè nescitur, non ambigendum tamen, Traianum, Aurelianum, Constantinos duos, & reliquos Romanos Imperatores, quibus cum Rhetis & Alemanis ad Brigantinum lacum, negotia haud incruenta fuere, insulam præfatam, tanquam inexpugnabile refugium, facilè vllo pacto deseruisse, donec inclinante imperio, Germanicæ nationes omnia regna vastare cœperunt, etiam insulam hanc, Romani nominis odio, in solitudinem versam, vix gauijs & mergis incubandi nidum esse permiserunt. Posteriori dein æuo, quum D. Albertus, Caroli magni cognatus, & Palatij Comes, ab vndarum periculosas procellas, quibus in lacu amplo obrueretur, D. Virgini Mariæ in eum portum, quocunque saluus adpulisset, ædem & monasterium extructurum se deuouisset, fortè fortuna accidit, vt vento propitiore, in insulam hanc, quæ diu iam vicinis tantum, anserum pascua erat, naui deijceretur, ibi protinus pius vir, aream purgans, phanum promissum erigi curauit, simul ac cœnobium nobilibus virgunculis, de suo fundauit, portum quoque istum, à voto & euentu deinceps, Lendoam, vel, vt antiqua instrumenta habent, Lendaugiam nouo nomine, quo nimirum etiamnum proprio idiomate propinquioribus Rheni accolis vocatur, adpellari fecit. Quàm rem non multò post Imperator Lodouicus secundus Anno Domini 856. certis immunitatibus confirmauit, necnon & Comites à Borbach, dictum monasterium dotarunt, vt incrementa non parua acceperit. Sed & ingruentibus ad D. Virginis templum hoc votiuis peregrinationibus denuo tam locuples fieri, hominum deuotione donisque cœperit, vt non modò Abbatissæ loci illius cum cæteris Romani imperij ecclesiasticis Prælatis principis obtinuerint dignitatem, verumetiam palatij sui præfectis (qui Hydropirgi olim residebant) modum præscribere coactæ, ob illorum prodigalitatem sunt, ne videlicet hi, dum Lendoiam proficiscerentur, vltra duodecim equites secum adducerent amplius. Defunctis simul Anno Domini 1051. Lindoense & Buchcaimense, abbatissæ referente H. Contracto, Iuota nobilis & religiosa vidua, ab Imperatore Henrico III. vtrique domui restaurandæ, præfecta est. Vestales dicti monasterij, nobilitatis ipsarum stemmate, ab vsque proauis ostentant, nec Moniales, sed Canonicæ, nostro seculo, appellari gaudent, habitu non vtuntur monastico, nec cœlibatus voto obligantur. Horas canonicas consuetis in Ecclesia horis, decantat. Augustum est ipsius cœnobij templum atque magnificum, cuius pilæ, seu testudinem fulcientes columnæ, singulæ è singulis saxis integris coagulatæ sunt, nec pluribus lapidum iuncturis constant. Oppidum paulatim ex villa, Cœnobij fœlicitate erecta, excreuit, totius podamici lacus nominatissimo portu, illustre. Id circa eam ætatem, qua duces Sueuiæ, Romani imperij habenas moderabantur, in aduocatiam & Mundiburdium (sic tunc tutela, id est, Castvogtei, dicebatur) susceptum, dexteritate & obedientia ciuium, multa vtilia ac digna laude priuilegia, etiam haud aliorum imperialium liberorumque municipiorum prærogatiuis minora, aut viliora vnà cum superioris, siue capitalis iudicij administratione, cudendæ monetæ facultate, nec non tiliæ viridis, in albo clypeo imaginibus Reipubl. suæ apud succedentium Romanorum Cæsarum, ac Regum clementiam impetrauit. Hæc partim Achilles Gassarus apud Munsterum, partim Gasparus Bruschius, de Germaniæ Monasterijs.

28. LIPSIA, Ostlandiæ quondam Metropolis, nunc Misniæ adscribatur, vrbs aquis irrigua, ex eiusdem nominis pago, in vrbem, summæ dignitatis excreuit. Quam Henricus II. à Dietmaro IV. Mersburgensi episcopo, Anno Salutis M.XX. liberè donauit. Cuius pomœria murorum ambitu Otto Marcgrauius Conradi II. A. filius extendit. Succedente verò tempore, à Friderico I. eiusdemque nominis secundo A. A. Anno Salutis, M. CCXV. & Theodorico, Misniæ Marcgrauio, sociali bello diuturna obsidione cincta, expugnata, militum libidini & direptioni data, murorum propugnaculis spoliatur, eò, quòd Ottonis IV. Imperij tum dignitate priuati) & Alberti a Kirchbergio Archiepiscopi Magdeburgensis, Thuringiæ Lantgrauij tutelæ & protectione Lipsiacæ conaretur committere. Deinde, vt est varia horum temporum, & mundi vicissitudo, sic huic vrbi læta fortuna arrisit, vt inter Misniæ oppida, florentissimum ditissimumque habeatur. Quod superbissima ædificia, & peraugusta ciuica domus, nitore & magnificentia sua, satis manifestè declarat. Ter annuatim nundinis frequentatur: Musarum etiam inclyta sedes existit. Hæc Wolfgangus Iobsteinius, de vrbium, arciumque origine.

A. LONDINVM, vrbs Angliæ, maxima in Cantuariensi prouincia, profluentem Tamesim, regio situ illustrat, celeberrimo negotiatorum emporio, superbissimis ædificijs, regioque Palatio, maximè illustris ac nobilis. Quò non insulares modò Anglos, sed & remotissimarum Gentium negotiatores, lucri dulcedo pertrahit. Plura de Londinensium tum origine, tum dignitate Gaufridus Monumetensis: Gildas: Ponticus Virunnius: Polydorus Vergilius, & Hunfredus Lhuid commentariolo de rebus Britannicis ad D. Abrahamum Ortelium præscripto. Paulus Iouius. Et alibi.

18. LOVANIVM, Vrbs Brabantiæ primaria, non tam comitibus suis vetustis, quàm insigni Academia, & omnium artium liberalium vniuersitate nobilis, nomen habet, non à laudando, vt quidam prodiderunt, non à Leuacis, vt alij sunt suspicati, eò, quòd hi Neruiorum, non Eburonum fuerint clientes, sed à situ vrbis, qui talis est, vt mœnia vetusta, quæ, vt illa tulit ætas, fuerunt firmissima, ex albo nimirum lapide, ad normam constructa, ex alto descendant ad loca humilia, & aquis obnoxia, quas Tila fluuius maior, & Vorta riuulus siue torrens, extra ripas suas euomere quàm frequentissimè solent, & longè lateque omnes campos, & intra muros, & extra, in stagna & plaudes permutârunt. Altum autem illud, è quo descendunt, Lo, vocatur: è quo mons ascendit syluosus, à Lo, nominatus Lobtech, id est, altioris loci mons. Iam stagna omnia, & loca aquis exundantia, nostrate sermone, Ven, dicuntur. Hinc igitur vox composita, Louen, id est, quòd altum locum, & stagnantem complectitur. Nec citra causam de hoc situ nomen fabricârunt, eò, quòd nihil amœnis sit, quàm vtramque faciem terram habere. Louanium certè, & intra vrbem & in suburbanis vbique campos habet aquis obnoxios, & ijs altioris loca incumbentia: è quibus & colles assurgunt, alijs vitibus consiti, alij siluis horridi, alij pomarijs vberes, alij per decliuia segetibus læti. Sunt hæc quidem, inquit Doct. Becanus libro 1. Atuaticorum, Louanio & Romæ communia, sed sic, vt si meo iudicio sententia ferenda sit, longè latèque loci amœnitate, Roma superetur atque vincatur à Louanio. Nusquam, ita me Phœbus amet, terrarum, locus est, qui magis videatur mereri, vt sit sacrarum Musarum domicilium. Conferantur omnia, quotquot sunt literarum Gymnasia, vel in Italia, vel in Hispania, vel in Gallia, vel in Germania, nullum inuenietur, quod huic par dici queat. Vixi Parisijs, Aureliæ, Pictauij, Lugdum, Burdigalæ, & in loco Galliæ amœnissimo Andegaui: vidi Ticinum, & in eo domum enneophonum: vixi Bononiæ, Patauij, Mantuæ, Florentiæ, Romæ & Neapoli. Germaniam partim vidi, partim de auditu cognoui, sed, quæ equidem vidi, oppida, nulla sunt Louanio comparanda situs iucunditate, cùm tamen viderim præcipua, & inter cætera, Monachum, Augustam, Vlmam, & Coloniam Agrippinam, vt taceam inferiora. In Hispania Salamanca scholarum magnificentia longè omnibus in Europa præstat Gymnasijs, sed situ, & locorum facie, à Louanio superatur. Vallis Olitana extra vrbem non est inamœna, præsertim in Visurgis ripis, secundum quas frequenter Cimancam vsque corporis exercendi, & animi recreandi causa, soleo, dum illic viuerem, deambulare, & habet duo collegia quibusuis regijs ædificijs conferenda, sed omnibus inter se comparatis, nihil ad Louanij amœnitatem. Gymnasium hoc Louaniense, scribit Hadrianus Barlandus, vnum habet caput, vnum principem, cui omnes in eo parent, hunc Rectorem vocant, cuius officium est, ius dicere, priuilegia tueri, & maleficij reos scholasticos pœnis afficere. Cùm in publicum prodit, ante eum præcedit Accensus, quem Bedellum, recepto illic vocabulo, vocant, pone sequuntur famuli. quantum autem honoris huic dignitati habeatur, hinc apparet, quòd Consules, Magistratus, & clarissimi quinque viri, denique omnium dignitatum gradus, Academiæ Principi assurgant, & decedant è via Exeunti ad comitia, quę certis anni temporibus indici solent, plures Accensi anteambulant, singuli manu auratum gestantes baculum, insignia honoris amplissimi. Est hæc semestris dignitas, quemadmodum apud Romanos olim dictatura fuit, sed duntaxat mensium. Sunt & alia quædam Louanij non indigna spectatu loca, Xenodochium dotatum amplissimè, vbi nunquam non assistunt ægrotis mulierculæ, solatijs refouentes singulos, atque adferentes, quod cuique è valetudine esse constiterit. Est alio loco digna duce, digna principe domus, quam extruendam curauit summus Pontifex Hadrianus sextus, cùm adhuc in minoribus ageret. Intra mœnia visitur & cœnobium Carthusianorum, loco ab omni tumultu, ab omni frequentia semoto, ita vt nec eremi solitudinem in vrbe magnoperè desiderent monachi. Hoc ædificio nil ex familia vidisse se quicquam splendidius ingenuè fatentur quiuis exteri, &c. De magnifica, & ampla hac vrbe Guicziardinus auido lectori abundè suppeditabit, quæ admiretur. Habet etiam Louanium societatis Iesu collegium inchoatum ab Adriano Adriani, Antuerpiano, Anno salutis humanæ M. D. L V. Huic D. Helias Schorc, consilio Brabantiæ à secretis, vir bonus, & ob pietatem, ac maximam in pauperes, largitatem, æterna memoria dignissimus, amplas ædes donauit. Cui etiam volens prodesse D. Gualterus Runselius D. Petri Canonicus, S. Theologiæ Licentiatus, ac societatis institutũ, quod consilio diu fouerat, beneficio etiam iuuare, Anno Domini M. D. L X V. domum suam, quam habebat, non modò donauit liberaliter, sed veterum, & sanctorum PP. exemplo, ad eius partem se recipiens,

UVA. BHSC. BU 03856

cipiens, curauit, & ſenatus authoritate comprobante, Societas etiam hanc hæreditatem adiret.

24. LVBECA, Inferioris Saxoniæ vrbs Imperialis maritima, ſupremum, perauguſtæ Hanſeaticę ſocietatis caput, vulgò, Lubeck quaſi angulus laudis, Celte, & Ænea teſtibus, a Viceboldo duce condita, à Vandalis Baccena nominatur, à Kitto Principe aucta, Anno Chriſti 1104. Bractuſa & Trauo fluminibus irrigua. Epiſcopatus originem ibi habuit anno 1152. Multa vrbs hæc, diuerſitate principum, pertulit. Celtes.

Inde vrbs clara nitet de lumine nomine dicta,
Et Lobicum Codani fama decuſq́; ſui.
Angulus hac laudis dicta eſt vrbs nomine priſco,
Angulum in hunc fertur fluuius Drauenna per æquor.

Æneas Syluius, in ſua Europa, cap. 32. Lubecenſium inquit, ciuitas potentiſſima eſt, ſine cuius auxilio, vix vnquam Daciæ reges continere ſuos ſubditos valent. Duodecim viri Reipubl. præſunt, quos conſules appellant, quorum perpetua poteſtas eſt, & in equeſtri dignitate conſtituti, popularibus, niſi vocentur, nulla de regimine vrbis conſulendi facultas, nec tamen ſeruire plebs videtur. Sua cuique ſubſtantia tuta eſt & libertas, ſaluis legibus, vt velint viuere. Æquum iudicium conſules agunt. ab his Cæſar, ſi exceſſerint, appellatur: plura de hac vrbe apud Cranzium: Munſterum: Hermannum Bonnum: Wolfgangum Iobſteinium. & in Chronicis Argentinenſibus, inuenies. Eandem etiam carmine eleganti deſcripſit Petrus Vincentius Vratislauienſis.

32. LVCERNA, Heluetiorum ciuitas, ſatis amœna & elegans, dignitate & opibus par multis, commune confœderatarum vrbium emporium, vbi deponuntur merces, quæ ex Germania in Longobardiam, & Liguriam transmittuntur, & per lacum magnum, ad cuius finem Lucerna eſt ſita, ſpatio quinque miliariorum, in Vraniam deferuntur, atque inde dorſo equorum, per montes & valles alpium, Mediolanum vſque tranſportantur. Habent autem Lucernates, maiorem verò commoditatem ex lacu, quam ex adiacente ſolo, tametſi eximia quoque habeant prata, & pabula pecoribus nutriendis idonea. Confœderata eſt hæc vrbs tribus pagis anno ſalutis M. CCC. XXXII. vocaturque hæc ipſa confœderatio, Fœdus quatuor ſyluanorum locorum.

10. LVGDVNVM, vrbs Tranſalpinæ Galliæ maxima (quæ generoſi Leonis Gallicum nomen, ingentes animos, & nobile ſtemma gerit) ſic nunc eſt fortibus prudentibuſque viris munita muro, foſſa, vallo, & omnibus propugnaculis cincta, geminique fluminis ambitu, rupium clauſtris, & ipſa loci natura inexpugnabilis: vt Celticæ arx Galliæ in ipſis regni faucibus iure dici poſſit. Nomen habet, ſi D. Becano credendum, à tumulis, Dunen, vocabulo, quo omnia loca montoſa & accliuia, Belgis vocantur, cuius ſignificatio & perpetuus apud eos vſus, multa priſca vocabula interpretatur. Quæcunque enim oppida huius vocis terminationem habent, intelliguntur in locis accliuibus, aut collibus extructa fuiſſe, vti eſt Lugdunum, quo collis bonæ fortunæ, ſiue proſperitatis ſignificatur. Eiuſmodi arenaceis montibus, ſiue tumulis maxima pars Flandriæ, & Hollandiæ, & Zelandiæ quædam partes ab Oceano defenduntur. Hanc Lugdunenſem vrbem ad Rhodani ripas, & Viennæ finitimam Seneca in epiſtola ad Lucilium refert, fatali igne, ſuo tempore exuſtam, quam inter celtas adſcribere, quibuſdam placet, quoniam omnes eius ſuffraganei, & pars vrbis, Eccleſiaque ipſa, matrix in Celtis ſunt. Hinc Plotius, qui primus Romæ Rhetoricam docuit in Latinum, ortus eſt, à quo Romæ ſe puerum cum Q. fratre latinè primùm doctum eſt, Cicero refert. Huc Pilatus ſub Claudio à Caio accuſatus, in exilium miſſus, vitam magna cum infamia, finiuit, vt non modo in futura, ſed in hac quoq; vita, iuſtas ſceleſtiſſimæ iniquiſſimæque latæ ſententiæ pœnas exſolueret.

23. LVNEBVRGVM, præclara Saxoniæ vrbs, quæ, quia ſalinis vberrimis præſtat, Salineburgenſis quibuſdam, non ineptè dicitur. Eas autem Salinas Luneburgenſes, Ænea Syluio teſte, Abbatibus, aliiſque Eccleſiaſticis viris, eripuerunt. Harum prima origo fuit non procul à monte Calcario, olim inuenta, puteo incluſa, viris fortibus, qui aquam diu noctuque exhaurirent, deputata, atque ex æquo diuitibus & pauperibus diſtributa. Nec hic in hunc vſque diem, vlla vetuſtatis eſt facta immutatio. Durat adhuc antiqua columna, quæ ſuſtinet trabem, cui magna adhæret vrna, aquam è profundo educens, Canales, ſeu fiſtulæ, per quas ſalis aqua deriuatur, pulchro ordine diſtribuũtur, ſunt autem numero quinquaginta, ad ſingulorum caſas, habetque vnaquæque caſa quatuor ſartagines, ex plumbo factas, quadrilateras; latas duabus vlnis, & tranſuerſa manu profundas, quæ vſu detritæ, renouantur abſque vlla liquefactione. Duabus autem horis ſol coctum, & ex ſartagine ſublatum, in varias illius terræ, & longius diſſitarum regionum partes, deportatur.

7. LVTETIA, inter Celtas eſt, Prouinciæ Senonenſi adſcribitur, oppidum erat Pariſiorum, poſitum in inſula fluminis Sequanæ, quod perpetua palus influit, proximum Bellouacis, Agendico oppido, & Senonibus, & Meloduno oppido finitimum: nunc vrbem Pariſienſem eſſe dicunt. Ciuitas eſt Epiſcopalis in Francorum regno ſita, in quam Cæſar ſe concilium tranſtuliſſe, & patrum ſuorum memoria Pariſios cum Senibus ciuitatem coniunxiſſe, ſcribit B. Rhenanus libro tertio rerum Germanicarum, hæc, quæ ſequuntur, coronidis vice adiicit; Lutetiam, inquit, Pariſiorum Caſtellum vocat. Ammianus Marcellinus his verbis, Matrona & Sequana amnes, inquit, magnitudinis geminæ, fluentes per Lugdunenſem poſt circunclusum ambitu inſulari Pariſiorum caſtellum, Lutetiam nomine, conſociatum meant, meanteſque protinus prope Caſtra Conſtantia funduntur in mare. Hactenus illius verba retulimus. Vnde liquet, Lutetiam exiguum oppidum olim extitiſſe, quippe quam inſula tam modica, totam fuerit complexa. Proinde duæ illæ ciuitates, quæ in vtraque Sequanæ ripa ædificatæ, Lutetianam inſulam cingunt, ſuburbana illa ſunt, in quibus Iulianus Cęſar, quum apud Pariſios ageret, Decentio Tribuno & Notario electiſſimam Auxiliarium, Herculorum, Batauorum, Tenchateriorum, Celtarum, & Iouinorum manum, illac ad Conſtantiũm Auguſtum contra Parthos bellaturum, ducenti, ſalutabundus occurrit, vt eſt apud eundem auctorem. Crediderim autem eam vrbis partem, in qua hodie Scholæ ſunt, altera multò vetuſtiorẽ eſſe. Quod indicat antiquum illud ædificium, hortum penſilem geſtans, firmiſſimæ teſtudini ſuperimpoſitum. Id adhæret nouis ædibus Abbatis Cluniacenſis, quas ingenti ſumptu proximis annis ædificauit, Romanorum olim Principum haud dubiè domicilium. Sed Lutetiam & Sequanam fluuium præfluentem elegantiſſimè deſcribit Iulianus Cæſar, in oratione, cui titulus ἀντιοχικὸς ἢ μισοπώγων. Vbi criminationibus quorundam reſpondens, qui ipſi comeſſationes & vomitus obiecerant: oſtendit, qua cauſa ſemel Lutetiæ coactus ſit cibum reiicere, tum videlicet, cùm Galliæ conſuetudinis impatiens, qua cœnacula per fornaces calefaciebant, illatis in cubiculum viuis carbonibus, eo nidore ferè extinctus eſt. Quæ nos docebit narratio, obiter, vſum hypacauſtorum, qui Germaniæ peculiaris eſt, olim apud Gallos fuiſſe receptiſſimum. Alioqui, ſi ſumarium habuiſſet ille locus, in quo Iulianus dormiebat, nihil mali ſenſiſſet, & notum eſt, qui Græcis ſignificet, κάμινος. Sed aiunt, veteris architecturæ periti, fumariorum vſum, priſcis ignotum extitiſſe, qui tubulos habebant, parietibus inſertos ad cœnacula, vel calefacienda, vel refrigeranda. Hæc ille. Anno ſalutis M. D. LV. in Lutetiam Academia primum in Gallia, Societati Ieſu Collegium conſtitutum eſt, à R. D. Guilhelmo de Prato Clareniſtano Epiſcopo.

M.

63. MAGDEBVRGVM, Imperialis & Metropoliticæ dignitatis in Saxonia vrbs. Archiepiſcopalis ſedes, cuius Antiſtes omnium Epiſcoporum Germaniæ primas eſt. Hic in honorem S. Mauritij, ex quadrato lapide, diues templum, Othonum nobile opus, & in eo S. Florentij corpus. Credunt quoque vnam è ſex hydriis ibi eſſe, in quibus vinum ex aqua factum à D. Saluatore, Euangeliſtarum tradit hiſtoria, hanc plebibus oſtendunt materia marmorea eſt, ac pellucida, vini capax, quantum equus ferre poſſet. Alteram, ac minorem, apud Hildemenſes affirmant. Tertiam, Coloniæ Agrippinæ ex candido marmore, in perauguſto D. Vrſulæ phano, aliquoties vidi. Vexillum quoq; S. Mauritij Magdeburgi quotannis oſtenditur. Magiſtratus vrbis ius ciuile Romanorum abbreuiatum, & Saxonica lingua conſcriptum, non ſine reuerentia cuſtodit, quod Magni Caroli auctoritate firmatum, tradunt, eoque in deciſione cauſarum circumuicinæ gentes recurrunt. Magna & venerabilis earum legum auctoritas habetur.

2. MALAGA, in Hiſpania, Bercæ prouincia, digna Epiſcopo ſedes.

50. MALTA, commune inſulæ in Mediterraneo mari ac oppido, probè munito nomen.

26 MARTPVRGVM, quaſi Martis caſtrum, vrbs Haſſiæ metropolis, olim villa, vt hiſtoria B. Elizabeth tradit, in cuius honorem Eccleſia dedicata eſt. Lanus præterfluit, Abbas Spanheimenſis Marcburgum à Marcomero Marcomeri viceſimi ſexti Regis Francorum filio, nominatum, & erectum fuiſſe. collegit: meminit & illius Hunibaldus. Ptolomæus hanc Amiſiam nominauit.

18. MACHLINIA, elegantiſſima Brabantiæ vrbs Archiepiſcopi ſedes, diſtat Bruxella, Louanio, & Anuerpia miliaribus quatuor, ſitu & opere munitiſſima. Præterquam enim propugnaculis, mœnibus ac foſſis circundata eſt, vicina decliuiera loca, aquarum ſeptis recluſis ſtagnantur, vt hoſtibus nullus ad eam aditus pateat. Hæc orbs ob præſtita in obſidione Noueſienſi (oppidũ eſt ad Rheni ripas infra Coloniam Agrippinam) Carolo Burgundionum Duci officia, multis priuilegiis, etiam ad inuidiam vſque vicinorum eſt dotatum, vectigalium maximè in Brabantia, immunitate, Qua Anuerpiam itur ad portam Cathariniariam, vrbi Mechliniæ coniunctus eſt ampliſſimus circus, caſtelli inſtar, muro clauſis, domiciliis plenus, vbi celebre etiam templum cernitur. D. Alexio, vt tutelari numini dicatum, quo loco in frequentiſſimo mulierum conuentu plus minus ſeſquimille, omnium ordinum fœminas, ſemper reperias, quæ religionis ergo, commoratum eò conceſſerint, omnes verò, quatuor primis, vniuerſæ parent & obediunt, in quibus ſunt, quæ de ſuo luculentè viuunt, longè verò

UVA. BHSC. BV 03856

maxima earum pars, lana ac tela victum quæritat. Sed hic non modò lubet, dumq; ita res postulat, extra septa egredi, verum etiam contradicente nemine, quando si visum fuerit, nubere licet. Machliniensibus, ne omnem antiquitatem, ab Aboriginibus excutiamus, quondam imperarunt Bertholdi, gens vndiq; spectata, & illustris, ac vbi eius familiæ stirps vtraq; excidit, nouissimè post diuturnum bellum, litigiosamq; contentionem, pars eius vrbis Eburonum Antistitem, pars Gelriæ Comitem agnouit. Sed illi ipsi (vt Meyerus attestatur) postremo iure suo credere, Annoq; M CCC. XXXIIJ. Ludoico Niuernensi Flandrorum Comiti, vniuersam dominationem diuendere, in quod ancipitis belli seminarium extitit. Recusabat enim Ludouicus Brabantiæ Ducis clientelare beneficiū, quod maiores aliquando, vt ferebatur non abnuerant. Tandem verò post longissimam, eamq; inutilem litigatorum altercationem, Ludoicus Maleanus, iam dicti Ludoici filiorum natu maximus, Margaritam Ioannis III. Brabantinorum Reguli filiarum alteram duxit vxore, cuius matrimonij ratione, vt confectum bellum restinctum nō sit, ad extremum rebus compositis, Flandriæ Brabantia coniuncta est. Philippus autem cognomento bonus, subinde singulare huius vrbis imperium constituit, quale etiamnum manet. Inde secundo lapide, præclarum occurrit municipium Heista, colli impendens, cum appendicibus septem castellis, Machlinensium territorio circumscriptum, ceteroqui per se liberum, & omnium rerum immune. Habet insuper hæc vrbs (vt scribit Barlandus) suas minimè vulgares dotes, aeris multam clementiam & salubritatem, incolas sermone blandos, moribus mansuetos, comes, ciuiles, bellicosos etiam, cùm res exigit: placet in hac vrbe virorum multitudo, placet mundicies, habet Concilium regium, & ædes sacras complures decenter ornatas, Vrbem hanc Machliniensem multò celebriorem nunc reddit Illustrissimus D. Cardinalis Granuellanus, nouæ scholæ institutione, quam velut seminarium quoddam morum ac literarum ex Concilij Tridentini præcepto, magnifici viri, non modo de hac vrbe, sed de vniuersa Brabantia eò ipso benè meriti, instruere nunc moliuntur. In qua pueris, quibus parentes ob fortunarū angustias, necessarios ad studia sumptus suppeditare nequeunt, Illustrissimi C. Cardinalis munificentia, ad victum & cultum necessaria, perpetua fundatione concedentur.

42. MEDIOLANVM, vrbs apud Insubres omnium potentissima, metropolico honore, situque conspicua, scribit enim Alexander Quintus, eius nominis Pontifex summus, hanc vrbem physico ac naturali situ, ab incendiis caumatum, & frigorum rigoribus æqualiter abesse, & locum totius orbis temperatissimum, aeremq; serenissimum, & aquarum in puteis, ac fontibus salubritatem obtinere Quodq; lacus pulcerrimi decem, & septem, & sexagita quatuor flumina, terræ superficiem irregantia, in illius agro reperiantur Porrò, quantum templorum magnitudine, regalium domorū amplitudine, clarissimarum ædium nobilitate, & vicorum nitore, nec non & omnium artium præstantia floruerit, nostraque ætate floreat, tum potentissimorum dominorum, Ducis maiestati obsequentium : tum vtriusque sexus contubernium religiosorum inhabitantium, ac caterua huius vrbis equestris ordinis virorum, ac doctorum, nec non & armorum, & pannorum, & omnifariam vestimentorum officinæ, & mercatura declarant. Est & Mediolani Societatis Iesu Collegium, a R. D. Cardinale Boromeo, auctum & amplificatum.

49. MESSANA, florentissima Siciliæ vrbs, de qua in ipsa descriptione plura. Haud parum huic vrbi, tum vetustatis, tum vtilitatis accedit ex optimè constituto Societatis Iesu Collegio, quod Pontificis Maximi iussu, eò missi, erexerunt, M Hieronymus Natatalis Hispanus: Andreas Frusciùs Gallus: Petrus Canysius Germanus, Benedictus Palmus Italus, atque nonnulli alij ex variis nationibus, domo, magistratus benignitate, commodè instructa, Anno Domini M. D. XLVIII.

51. MEXICO, Regia in Hispania noua sedes, de qua hunc in modum Ferdinandus Cortesius scribit : Mexicana ciuitas, adeò ampla est, & admirabilis, vt magnitudine & populi frequentia, Granatensem vrbem superet, & patriis rebus multò sit abundantior, vt pane, auibus, piscibus, tam ex fluminibus, quam lacubus, & his quæ in venatione capiuntur, rebusque aliis, quibus pro ipsorum victu fruuntur optimis. Hac in ciuitate est forum, in quo quotidie cernuntur vltra triginta hominum millia ementium & vendentium, vltra alia plurima parua fora, quæ in ciuitate reperiuntur. Hoc in foro habentur omnia genera indumentorum venalia, quibus illi vti consueuerunt. Sunt ibi loca disposita, vel vendendum aurum, argentum, lapillos, aliqua genera emblematum & plumarum, tam benè comptarum, vt in nullis foris aut plateis vniuersi terrarum orbis, ornatores reperiri possint. Sunt illic venationes adeò aptæ, vt nullis optimis in Hispania cedere debeant, venduntur holeta, & herbæ medicinales, ligna, carbonesque in bona quantitate, habentur balnea, & denique inter eos viget aspectus cuiuslibet boni ordinis ac regulæ, estque natio multæ rationis, qua in Africa non posset inueniri melior. Legum rigore maleficos puniunt. Quidam enim Cortesio aurum furtim abstulerat, quod cum huius vrbis Magiscacin resciret, depræhensum, in foro, per preconem primo proclamante delicto, malleo ligneo occidi iussit. Ciuitas hæc in lacu constituta, in qua optimæ sunt domus & turres, & maximè aquas ipsi domini inhabitant, & sacræ ædes eorum, quas Meschitas appellant, vbi suas fundunt orationes, & deos collocant, & pro qualibet necessitate homini incumbenti habent propria sua idola more priscorum gentilium. In istis Meschitis versantur homines, qui pro religiosis more suo habentur, & cōtinuà ibidem resident, omnes illi, idolorum cultores, nigris vtuntur vestibus, nec capillos minuunt, aut pectunt a die ingressus religionis, donec exierint. Filij omnes ferè primatum ciuitatis & dominorum eo habitu in religionibus versantur, a sexto, & septimo anno, donec eos parentes matrimonio iungant, & hoc frequentius accidit in primogenitis, & in iis, qui in hæreditate succedunt, quā in cæteris. Morantes in illis locis accessum ad mulieres non habent, nec ad eos domos mulieri patet accessus, abstinent à cibis quibusdam, sed vno tempore plus alto. Et inter Meschitas est vna suprema, in cuius circuitu quadraginta sunt turres altissimæ, quæ omnes sunt sepultæ dominorum istius prouinciæ, & capellæ in eisdem constructæ, singulis suis idolis consecrantur. In hac ampla Meschita, sunt tres latissimæ aulæ, in qua sunt plurima idola miræ altitudinis, variis figuris & artibus sculpta, tam in lapidibus, quàm in tecto & dictis aulis insunt alia parua sacella, angustis portis constructa, quæ nullam cœli claritatem continent : in ea sacella, ex religiosis certi aliqui, minimè tamen omnes admittuntur. In his Meschitis, vnius Temixtitanæ vrbis, (horrendum dictu) olim dis fusis annuatim, vltra viginti millia puerorum, puellarumque corda sacrificarunt. Ex lacu in quo ciuitas hæc posita est, maximas salis copiam conficiunt. Quatuor tantum habet vrbs ipsa à continenti ingressus, stratis manu fabricatis, viis latis, quantum extenditur lata Hispanica equestris lancea Illius præcipui vici amplissimi, & recto tramite procedentes cernuntur, quorundam media pars est in aquis, media in terris, per quos canois incehuntur Vici quoque omnes habent suos exitus, & ab vno ad alium, aqua permeare possunt. Habet insuper præclara hæc vrbs plurimas plateas, vbi quotidie sua habent fora, commerciaque exercent. Venduntur res ex auro argentoque, plumbo, cupro, aurichalco, lapidibus, ossibus, conchilibus, corallis, & ex plumbis. Venditur calx, politi lapides, & non politi, lateres crudi & cocti, ligna dolata variis modis, & non dolata. Est vicus in quo venduntur omnia genera auium ad aucupium, vt gallinæ, perdices, coturnices, anates, turdi, fulicæ, turtures, palumbes, passeres arundinibus collo astricti, psitaci, milui parui, asciones, tinunculi, accipitres, falcones, & aquilæ, & aliquæ ex istis auibus rapina viuentibus, cum pulmis, capite, rostro, & vnguibus. Vendunt cuniculos, lepores, ceruos, canes castratos paruos, quos comedendum educant. Sunt vici ad herbas vendendas, sunt ibi omnes herbæ & radices medicinales, quæ nascuntur in tota prouincia. Sunt domus pharmaca vendentium, tam potabilia, quam ex vnguentis & emplastris. Sunt barbitonsorum domus. Sunt etiam habitationes, vbi conueniunt ad bibendum & comedendum pro pecunia. Sunt ibi etiam plurimi baiuli, vt in Hispaniis, qui merces emptas ad incolarum ædes deferunt Sunt plura ligna, carbones, focularia, floriæ variæ ad lectisternia. aliæ subtiliores ad sedilia ornanda, cameras & aulas. Sunt omnia olera, & præsertim cepe, porri, allia, nasturcium tàm terrestre, quàm aquaticum, caules, acerosa, cardus Sunt ibi fructus varij, inter quos sunt cæresa, pruna, quæ sunt simillima Hispanis. Sunt poma, vuæ, & alij fructus plurimi, quos exquisitissimos ipsa prouincia producit. Vendunt melapum, ceram, & mel arundinum, ex Mayz, quæ quidem arundines tantum mellis habent, & sunt adeo dulces, quemadmodum illæ, ex quibus zaccarum conficitur. Vendunt mella ex arboribus quibusdam, quas in reliquis insulis Magneas vocant, & sunt dulciora musto decocto. Vendunt etiam vinum rude confectum. Vendunt vltra genera fili omnium colorum in suis corollis, & est similis vico, vbi Cranatæ venduntur res ex serico, sed in maiori quantitate. Venduntur ibi colores pro pictoribus, & omnia genera sicut in Hispaniis, & adeo illustria, vt meliora fieri non possent. Venduntur coria ceruina optimè aptata, villosa, & sine pilis, alba & tincta coloribus variis. Venduntur fictilia multa, & optima vernice suffulta. Venduntur dolia maxima, & parua, Oenophora, ollæ, & alia vasa fictilia. Vendunt multum Mayz, tam solidum, quam coctum, & in panem conuersum, & de eo habent magna commercia, & in solido, & in pane. Vendunt artocreas ex auibus & piscibus recentibus & salsis, cudis & coctis. Vendunt oua gallinarum, & anserum, aliarumque auium maxima in copia. Vendunt placentas ex ouis. Et denique, vendunt in dictis foris, quicquid gignitur & crescit in illis prouinciis, quæ vltra ea, quæ exposui, sunt talia, & tam diuersa, vt ob prolixitatem, & quia eorum omnium nomina non teneo, recensere nequeam. Et genus quodlibet mercium habet vicum proprium, nulla data alia mercium commixtione. In hac ampla platea, est domus magnifica, in modum Iudicij, vbi semper morantur decem, aut duodecim personæ, quæ iudicant, & constituunt omnia, quæ in dicta platea eueniunt, & dubia, quæ insurgunt, malosque & delinquentes puniri iubent, versantur in dictis plateis aliæ personæ, quæ assiduè diligenter explorant, quid vendatur, & mensaras. quibus venduntur bona, inspectant, atque explorant. Iam verò,

UVA. BHSC. BV 03856

INDEX.

ſi de magnificentia, diuitijs, & domeſtico apparetu atque obſequio, ipſius Muteezuma huius vrbis, & vicinarum regionum ſupremi domini, de palatijs ſuis, vinarijs & hortis, in ipſa ciuitate, & extra eam voluptatis gratia ædificatis, de pontibus, aquæductu, vijs, & nobilium arcibus, omnia commemorare voluero, veritatem ipſam narrationem, excedere multis videbitur. Ex varijs tamen hoc ſaltem vnicum referam. Præter alia ampliſſima ipſius Domini Muteezuma palatia, vnum eſt, in quo pulcherrima erant viridaria, quibuſdam proſpectulis eidem inſidentibus, marmora, reliquaque ornamenta erant ex iaſpide optimè elaborato. Huic palatio inerant habitationes, quibus poſſent hoſpitari duo magni principes. cum ampliſſima familia, ibique erant decem ſtagna, vbi habebantur omnia genera auium aquatilium iſtarum prouinciarum, quæ ſunt multa & varia, & omnium aquatilium, & ad vſum volucrum, quæ mari aluntur, erant ſtagna ſalſæ aquæ, & ad vſum in fluminibus verſantium, erant aquæ dulces, quas quodam conſtituto tempore emittebant, vt ſtagna emundarent & cuilibet ſpeciei volucrum impartiebantur cibum, qui eis erat proprius. Ita, quod volucribus piſces edentibus, ducentæ & quinquaginta libræ, quotidie exhibebantur. His alendis volucribus dabant operam trecenti viri, nulli negotio vlterius incumbentes. Erant præterea alij ad auibus præſtanda medicamina præpoſiti, cuilibet ſtagno pro ſpectacula imminebant, & de ambulatoria egregia, & ſumptuoſa, quo dictus Muteezuma ſolatij gratia, ſecedere ſolebat. In huius palatij particula, tenebat homines, pueros, fœminaſque à natiuitate candidos in facie, corpore, capillis, ſupercilijs & palbebris. Habebat aliam etiam domum ampliſſimam & munitiſſimam, in qua erat latum periſtylium, pauimento ex cruſtis marmoreis egregijs ornatum, in modum latruncularię tabulæ, & domus erant profundæ, quaſi ad ſtatum hominis cum dimidio, & ad magnitudinem ſex paſſuum in quadrangulo, & in medio quarumlibet iſtarum habitationum cernebatur volucris rapina, vitam quærens à tinunculo, vſque ad aquillam, quotquot comperiuntur in Hiſpanijs, & plura genera, quæ nunquam in Hiſpanijs viſa ſunt, & in quolibet genere magna copia. Et in qualibet iſtarum erat lignum, vbi volucres reſidebant, & aliud extra, infra rete, & vni inſidebant aues nocturno tempore, cùm pluuioſum erat tempus, in altero verò poterant eſſe exeuntes ad ſolem, & aerem, dum aliqua ægritudine laborant. Iſtis omnibus volucribus, gallinas impartiebantur pro cibo, & non aliud. In eodem palatio inferius quædam aulæ magnæ, plenæ ſunt magnis caueis, & grandibus lignis fabrefactæ, & coniunctæ, & in eis, vt plurimum, continebantur leones, tygrides, lupi, vulpes, cati varij, & omnium horum animalium, tam volantium, quam quadrupedum erat maxima copia, quibus ad ſaturitatem gallinas apponebant, & ad hortum animalium cuſtodiam erant alij trecenti viri. Erat inſuper & alia domus, vbi plurimos viros & fœminas monſtroſas, pumiliones, gibboſos, & adulterinos, & alios maximæ deformitates viros habebat, & genus quodlibet monſtri, ſuas obtinebat ſeparatas habitationes, & præerant eorum infirmitati electi homines. Reliquas domus voluptatis gratia conſtructas, in dicta ciuitate Mexico, prætermitto, cùm & plures ſint, & diuerſimodæ. Hæc ex narratione ſecunda, Ferdinandi Corteſij excerpſimus, apud quem multò plura de magnificentia rara & inaudita huius vrbis, & de regio ac domeſtico obſequio ipſius D. Muteezuma lectu digna inueniuntur. Habent etiam in Mexicana hac vtbe Domini de ſocietate Ieſu collegium, Regis Catholici Philippi Auſtriaci benignitate, inſtitutum atque dotatum, Anno à Chriſto nato M. D. LXXIII.

37. MOGVNTIA, vulgò Meintz, à Celte, Prutingero, Ligurino, ac Ottone dicitur: Moguntiacum, vel, vt Pirckemerus, Mocuntiacum, Hermolaus, D. Hieronymus, Ammiānus libro 16. Et Tacitus vocant, Ptolemæus Neomagum libro 2. cap. 8. tab. 3. appellat. Eſt & ciuitas apud Antonium Pium in iterario. Nouiomagum inter Argentoratum & Bingam, quam doctus autor, Moguntiam coniectauit. Licet alij Nouiomagum in Gelria poſuerint. Nomen habet Moguntia à Mœni fluuio, quem alij Moganum, alij Mogum vocant, oritur in orientalis Franciæ montibus, & Francofordiam, nobiliſſimum Germaniæ emporium, prælerlapſus, apud Moguntiam Rheno miſcetur. Hunc fluuium, ſunt, qui Obrincum eſſe putent. Non enim parua diſputatio eſt, quis ſit fluuius Obrincus, quem Ptolemæus ſupra Moguntiacum ſtatuit. Quidam enim illum Naum, qui iuxta Bingum in Rhenum defluit, eſſe putant. Alij etiam Rhenum transgreſſi, Rhenum eſſe cenſent. Sed procul dubio Moſella eſt, licet Ptolemæus ex eius ſitu (forſitan ex aliorum relatione) deceptus videri poteſt. Equidem, ſi Naus eſſet, ſequeretur, quòd Moſella penitus à Ptolemæo fuiſſet obmiſſa, quod planè incredibile eſt, quod fluuius adeò inſignis, fuiſſet neglectus, & longè minor, Naus nimirum, recenſitus, qui & ipſe non ſupra, ſed infra Moguntiacum labitur. Mœnum verò per Obrincum deſignari, planè ineptum videri poteſt, quod in deſcriptione ſuperioris Germaniæ, & inferioris, tranſcenſo Rheno, Mœnus deſcribi, & quaſi humeris, vltra Rhenum tranſportari deberet. Autor eſt Pirckeymerus, cuius verba retulimus. Sed nunc ad Moguntiam, clariſſimam Germaniæ vrbem reuertimur, à Tacito memoratam, qui hic etiam molam à Druſo ad remorandum Rhenum fluuium inchoatam refert, & à Paulino Pompeo Romanorum Legionum in Germaniam Duce ſub Nerone Imperatore perfectam. Pons quoque ligneus, apud Moguntinos à Carolo, trans Rhenum conſtructus fuit, qui paulò pòſt vulcani rabiei litatur. Anno ſalutis D. CCC. XLVIII. (autore Sigiberto in chronicis) Godeſcalcus hæreticus, adulterina deprauataque doctrina, vrbem, ac ditionem Moguntiam corrupit atque infecit; Coacto igitur Moguntiæ, concilia à Rabano Archipræſule, Moguntino (cuius quidem viri pietatem & eruditionem, omnes bibliothecæ, permultis ab eo libris conſcriptis, paſſim commendat) erroris conuictus, damnatur. In hac vrbe ars Typographica, circa annum ſalutis M. CCCC. LIII. per Ioannem Fauſtum inuenta eſt. Vniuerſitate denique Moguntia inclareſcit, quæ quidem vti Pipino, eiuſque filio, Carolo Magno primordium ita Reuerendiſſimo Archipræſuli Moguntio, Danieli, in Electorum ordine primo, per Germaniam Archicancellario, omnem ſuum nitorem, & reſtaurationem debet. Cui Illuſtriſſima Celſitudo ſuæ, Anno verbi incarnati, M. D. LXVI. Dominos de ſocietate Ieſu præfecit, qui dum mitiora artium ſtudia, tum etiam philoſophicas & theologicas ſcientias, maxima & dexteritate, & fœlicitate tradunt, Moguntiam ſuperiorisque Germaniæ iuuentutem, doctrinæ, pietatisque nitoribus expoliunt.

53. MOMBAZA, oppidum Africæ, habens in portu arcem munitiſſimam, armis & telis, varijſque tormentis referam, firmiſſimisque præſidijs, atque ſingulari vigilantia defenſam. Tellus abundat fructibus, oleribus, & frugibus, & pecorum, & armentorum gregibus & aquis dulcibus. Vtitur præterea mira cœli temperie, homines viuunt admodum lautè, & domus Luſitanorum more ædificant, tectoriaque varijs coloribus depicta parietibus inducunt. Hæc Oſorius lib. 1. de rebus Emanuelis Luſitanorum Regis virtute geſtis.

40. MONACVM, vrbs ad ripam Iſaræ ſita, inter ciuitates Principum in Germania præclariſſima, & Bauariæ nominatiſſima, ædes habet pulcherrimas plateas amplas: & baſilicas ornatiſſimas. Ioannes Auentinus, diligens rerum Bauariæ ſcrutator lib. 6. hiſtor. ſuarum, ita de Monaco oppido ſcribit: Henricus duodecimus Bauariæ Dux, oppidum Monacenſe conſtruxit, in fundo Monaſterij Schefflarn, atque inde Monacum eſt dictum, habetque Monachum pro inſignibus. Fuit autem eo tempore oppidum quoddam aliud, Vering nomine, infra Monacum, ad ripam Iſaræ ſitum, vbi pons erat vltra fluuium, quo omne ſal, quod ex Reichenhal deferebatur, tendebat: traijciebatque pontem, vnde Epiſcopatus Friſingenſis, cuius erat oppidum illud, magnum habuit quæſtum. Hoc autem oppidum Dux Henricus exuſſit, pontem fregit, dixeritque viam an Monacum, eaque ratione vniuerſa negotiatio, & vectigal ſalis ad ſuam ciuitatem peruenit. Eſt hoc tempore Monaci ſocietatis Ieſu collegium celebre, ab Alberto vtriuſque Bauariæ Duce informatum, & dotatum.

22. MONASTERIVM, vrbs epiſcopalis, totius Weſtphaliæ Metropolis, Ptolomæo Mediolanum, Anabaptiſtis verò noua Hieruſalem dicta, qui poſt longam obſidionem ab ea expulſi ſunt, in natali S. Ioannis Baptiſtæ, Anno Domini M. D. XXXV. Ioannes verò Leidanus ex ſacrorum opificio primus ipſorum Dux, quęcunque ſcelera ipſis facem præferens, quem Regem Iſrael & Sion eſſe dicebant, viuus caueæ ferreæ incluſus, è faſtigio turris S. Lamberti ſuſpenſus, inedia perijt.

8. MONS PESSVLANVS, in Narbonenſi Gallia oppidum, tam ſitus opportunitate, quàm vniuerſitate ampliſſima, admodum celebre.

13. MONTES, vrbs in Hannonia probè munita & elegans; metropolica dignitate conſpicua.

N.

47. NEAPOLIS, vetuſta, præclara, atque lautiſſima Campaniæ vrbs, ipſi maris littori & amœniſſimorum collium radicibus appoſita. Neapolim Strabo, Plinius, Mela, Liuius, Solinus, Antonius, Tacitus, Silinus, Appianus, breuiter omnes ſcriptores nominant. Antea tamen Parthenopem appellatam Strabo, Plinius, Solinus, Virgilius, itemque Silius auctores ſunt, ab vna Sirenum. Parthenope, quæ cùm omnes, vti eſt in fabulis, pro dolore, quòd Vlyſſem, eiusque ſocios cantu decipere haud potuerant in mare ſe præcipitaſſent, hoc in loco ſepulta eſt, vbi deinde Cumani vrbem condiderunt, Parthenopenq; ab ea virgine, vel, vt alij dicunt, ſcorto, denominarunt Indicat id etiam Silius his verbis:

Sirenum dedit vna tuum memorabile nomen;
Parthenope, muris Acheleias, æquore cuius
Regnuêre diu cantus, cùm dulce per vndas
Exitium miſeris, caneret non proſpera nautis.

Vrbs hæc Neapolitana, non otij modò & quietis, ſed delitiarum voluptatiſq; domicilium priſcis temporibus Romanis ſemper fuit. Tanta ſiquidem hoc loci, ſitus hortorum, fontiúmq; amœnitas, tanta fructuum præſtantiſſimiq; vini vbertas: tanta rerum omnium non ſolùm ad hominum, animaliumque neceſsitatem, ſed etiam ad voluptates, atque delitias peropportune deſeruientium affluentia,

UVA. BHSC. BU 03856

& copia: tanta denique placidissimi aeris salubritas, vt Tellurem matrem, hanc sibi in mundo locum, delegisse, non immeritò dici queat, in quem omnes naturæ dotes incredibili abundantia & amœnitate effunderet. Tanta loci opportunitas, cùm olim doctrina claros (quorum in ipsa descriptione meminimus) & natalium splendore illustres viros, in hanc vrbem inuitauit, tum nostra quoque ætate, Principes summique viri non minori frequentia, Neapolim concurrunt, qu m quod Strabo scribit, olim solebant. Etenim vniuersi ferè regni, quod inter Adriaticum & Tyrrhenum mare, ac amne Truento & Fundis, vsque ad Fretum Messanæ continetur, partem Samnitium, totam Apuliam, Calabriam, Lucaniam, Campaniamque fœlicem amplectens, Principes & Reguli maiorem anni partem, hac in vrbe exigunt, ædesque splendidissimas fermè omnes habent. Diuorum etiam phana ornatissima, ac splendidissima, arcesque penè inuictæ heic conspiciuntur. Inter hęc præcipuum est D. Claræ templum, sacra virginum societate, & clarissimorum hominum sepulturis nobile. Dein est insigne B. Dominici fanum, vbi simulachrum crucifixi visitur, quod D. Thomam Aquinatem his verbis affatum est, Bene scripsisti de me Thoma. Seruantur in eius sacrario Alfonsi primi Arragoniæ, Hispaniæ, Siciliæ, Neapolitisque Regis: Ferrandi, item primi eius filij: Ferrandi secundi; Isabellæ Ducis Mediolanensis: Ferrandi Dauali Marchionis Pischariæ belli fulminis aliorumque multorum Principum, & illustrium hominum ossa. Est & augustissimum Fratrum montis oliueti, delubrum, modico in templo D. Ioannis in Carbonia fratrum Eremitarum, magnificentissimum Roberti regis, & Ioannæ primæ sororis monumentum, ex marmore candido, cum eorum imaginibus artificiosè factis, supra summam aram conspicitur. Post id, exiguo in sacello Nicolai Caraccioli, qui magister equitum maximus in regno quondam fuit, sepulchrum item perlegans ex candido marmore, prætereaque sacellum aliud in propinquo ornatissimum apparet. Paria celebritate sunt hic templum Cathedrale, quod Episcopium vocant Item D. Laurentij, fratrumque minorum, D. Francisci, cum alijs, quæ omnia recensere nimis longum foret. Venerantur hic plurima sanctorum hominum corpora, præcipueque D. Asperem Episcopi, item Agrippini, Eufemij, Athanasij, Seueri, Ioannis Gaudiosi Episcopi, Ianuarij Antistitis Puteolani martyrio coronati, Auelli Abbatis, Restitutæ virginis & martyris. Item Candidæ viduæ D. Petri discipulæ Si quis autem claros & eximios homines, qui non modò huic vrbi, sed & orbi vniuerso decori ornamentoque fuerunt cognoscere, imperij etiam, gubernationisque huius Reipubl. formam scire desiderat, is Campaniæ descriptionem Leandri Alberti legat, & quo auiditati suæ abundè satis fiat, inueniet. Est in hac vrbe Anno salutis, M. D L I. peraugustæ societati Iesu, ornatum exædificatum collegium, opera M. Alfonsi Salincrom.

9. NEMAVSVS, vrbs Galliæ Narbonensis perelegans, quam antiquissima & magnifica veterum ædificia admodum celebrem efficiunt. Eam Ioannes Poldo, vernacula lingua, libro de hac vrbe conscripto, cui ædificiorum ruinas, artificiosè delineatas, coniunxit, copiosa enarratione illustrat.

40. NORDLINGA, Rhetiæ inferioris oppidum, trito incolarum sermone Nereling, Exteri eam Nordeling, nuncupant, Aræ Flauianæ, inde Ptolomæo dicitur, quod circa annum Christi septuagesimum secundum, Flauius Vespasianus Germanos oppugnans, atque parta victoria triumphans, hoc loco aras extruxit, atque dijs gratias agens, nouum & gentilitium ciuitati nomen imposuit. Nec id Flauio Claudio adscribi potest, qui tricesimus fuit in ordine Cæsarum, atque circa annum Domini ducentesimum septuagesimum est rerum potitus. Ptolomæus autem longè ante, nempe circa annum Christi centesimum sexagesimum tertium huius nominis mentionem facit, quando Flauiorum Romæ familiæ, adhuc recens erat memoria, & tres Cæsares, Vespasianus, Titus, & Domitianus Flauiani fuerint. Quod autem aliqui per Aras Flauianas alia loco, qu m Nerolingam intelligere volunt, cum illis contendere nolumus, hoc tamen certo certius scimus, in tota regione non esse, aut olim fuisse locum aliquem commodiorem, & mansioni humanæ conuenientiorem, quam Nerolingæ sit area, & circumiacens ager. Situ enim perquā amœno excellit, fontibus, & ijs, quæ ad hominum victum ex se terra producit, abundat. Sed quia nihil firmū & perpetuum est in terra, omnisque conatus humanus nihil præualet contra Dei prouidentiam, & quando ille non custodit ciuitatē, frustra vigilat, qui custodit eam, factum est anno Christi, M CC. XXXVIII. vt tota ciuitas, cum ingenti ciuium damno, igne conflagrarit, vt non modò ædificia, fortalitia, possessionesque omnes amiserint, verùm & diplomata, instrumenta, literas contractuum, regalia, priuilegia, immunitates, iura, & leges. Ilico tamen, & eodem anno, succurrente beneficio Clementissimi Imperatoris, Friderici secundi, cœpta est ciuitas reædificari, singularique eius fauore, atque filij eius Conradi Regis & reliquorum successorum beneficentia, liberata fuit aliquandiu, donec respiraret, & ab omni exactione, seruitute & contributione, & post instaurationem suam, immunitate, & magnis gratijs, & priuilegijs donata: Sed, quia primus restitutæ ciuitatis circus, non multum amplius fuit, nec capax omnium eorum, cui temporis successu, vel nati, coloniam adepti fuerunt, factum est posterioribus annis, imperantè Ludouico tertio, Anno scilicet M. CCC. XXVII. vt omnia suburbia, vnà cum oppido ipso in vnam contraherentur circumferentiam, mœnibusque nouis, & amplioribus cingerentur, & ciuitas ipsa iam duplo maior fieret, quàm antea fuit, omninoque in orbem disponeretur, vt sui similes, non multas in Germania alias, inuenias. Habuit ab antiquis temporibus patricios, & multos nobiles, atque diuites familias, insignesque alios ciues, quos & ob egregia ipsorum facinora, domi forisque gesta, Cæsares magnis prosequuti sunt beneficijs, ac gratijs. Quàm varias porrò oppidum hoc Nerolingense calamitates, Bellonæ, Vulcanique rabiem senserit, Wolffgangus Vogelmannus, copiosè apud Munsterum prosequitur

31. NORINBERGA, Ptolomæo, Segodunum, præstantissima Germaniæ vrbs, summæque nobilitatis Respub. non quæ veterum imaginibus constet, quæue maiorum opinione tantùm nitatur, aut sanguine propagetur, cui nihil, vel parum cum virtute commune est: verùm quæ propria virtute paratur, & ex proprijs egregijs facinoribus constet. Quæ enim genus, & proauos, & quæ non fecimus ipsi, Vix ea nostra volo. Viget illis Respubl. nulli Germaniæ vniuersæ, conferenda, cuius laudi accedit, quod hæc non sutoribus, quibus vltra crepidam non licet, consita sit, verùm viris partim, quibus rerum cognitionem experientia, ac longa peregrinatio peperit; partim, qui sese nobilioribus doctrinis, totos destinauerunt, & qui à primis cunabulis, aut tenerioribus annis, multorum hominum mores viderunt, & vrbes Illic itaque Senatores administrandæ, conseruandæ, propagandæ Reipubl causa nati. hoc vnum agunt negotium, hoc vnum curant, vt egregiè Reipubl. consulant, nullis alijs occupati negotijs. Ambiguum esse arbitror. an vrbs Senatui, an Senatus vrbi præponatur. vna illic omnium mens, vnus animus, vna denique μοναρχία. vidimus ante multos in nos, nullas partes aut simultates, inter ciues ac Senatores obortas, Senatus plebi congruit, plebs primatibus conuenit: & demum res illa non aliam habet rationem, nisi quòd vno alteri auscultante. beatissimam & locupletissimam, ex ciuitate ignobili, erexerunt vrbem, tantis opificibus præditam, vt quod multis alijs priuatis vrbibus proprium, cuilibet vni soli concessum est, tantum huic vrbi diuinitùs relatum, ac veluti in vnum fascem, complicatum esse videamus Si verò, quicquid hominum manibus elaboratum, & quod natura homini concessit, inuestigare in animo tibi est, huc concede, patebunt tibi ædificia, non tantùm in foro, verùm in modestissimis vicis, ac triuijs vrbis, omnium vrbium Germaniæ honestissima, plus tamen in recessu, quàm fronte pollicentia. Nec diuinus illic cultus delitescit, tot delubra, tanta sacerdotum corona, tātas etiam delitias pratum, Hallerense dictum, præ se fert, tot consitum lilijs, tot coruscans fontibus, cœlestis loci speciem, de se præbet: illic latam ac diffusam planiciem, natura effinxit, graminibus & fluminibus, speciosissimis, irriguam, Siphunculi horrent plures, à quibus clara, aquarum multitudo, scatet, quæ à canato lapide rursus, grato murmure resonante, suscipitur. Post altissima mœnia, & propugnacula profunda, ac lata fossa, cingitur: turres quinque & sexaginta, supra trecentas, intra ipsam vrbem colligit, octo & sexaginta molas versatiles, fluuio inhærentes, intra ipsa mœnia habet: plateis exornatur viginti octo, vltra quingentas: Fora decem sunt, quæ nundinis propemodum quotidianis frequentantur. Est pręterea tanta mercatorum stipatio, tanto negotiatorum numerus, quibus India, ac vltima Thulæ cognita est: tanta etiam opinio rerum familiarum de ijs obtinuit, vt, si sapientem virum, siue diuitijs præditum definire voluerimus, de Norinbergensium ordine profectum esse, iudicemus. Horum amplitudinis argumentum, natura loci expressit, qui vrbi huic sedem profectionis, hoc est, medium, ac vmbiculum totius Germaniæ tribuit. Non est in tota vrbe, quod contemnas. Ne tamen ab huius vrbis origine recedamus, cætera, quæ requiruntur, annectemus. Vrbs illa, dum Vngari Germaniam inuaserunt, à vicinis condita dicitur, vt Germani, eo loco tuto, ad transuehendas res, vterentur. Alij, dum millesimus supra centesimum, quadragesimus annus agebatur. Ecclesiam ab Henrico Bauariæ duce constructam, Norenbergæ, in honorem S. Egidij, cum ciuitatis erectione, tradunt, ac opus ciuitatis, anno ab illo decimo, fuisse completum. Tunc autem, vnica tantùm arx, muris circundata. superfuit. Cunradus Cæsar, sui nominis secundus, anno salutis 911. ad imperium hanc ciuitatem detulisse, fertur, Henricus autem tertius, ipsam graui obsidione angustauit, accepit, ab incarnationis sæculo millesimo, ac vigesimo sexto: filius huius Cunradi, dum contra partem mouerat, Norenbergam penè deleuit. Henricus etiam filius Friderici secundi, nuptias illic celebrauit, qua tempestate, sex ac quinquaginta viri, tres ac viginti mulieres, aqua absorpti sunt Seditio tantùm vna inter ciues oborta legitur, Caroli quarti Imper. æuo. Et tunc in manus patritiorem, omnia ciuitatis iura, peruenerunt. Hæc ferè omnia, lib. 3. Exegeseos, Germaniæ, Francisci Irenici, excerpsimus, plura in Norinbergensium chronicis & Pij secundi Europa, studiosus lector inueniet.

O.

1. OLISPO, vrbs totius Lusitaniæ primaria, summa loci amœnitate, celeberrimo emporio, perangustis templis, & magnificis Regu-

UVA. BHSC. BU 03856

INDEX.

Regum domiciliis nobilitata. Quæ cum Rege Alfonſo regnante, Anno ipſius Chriſti natalis M. C. XXXXVII Maurorum faucibus eriperetur, permultis ædificiis, rei ſacræ dicatis, deinde exornata fuit. Siquidem, non multis, poſt expugnationem, diebus, corpus D. Vincentij Leuitæ & Martyris, in ipſam vrbem Oliſiponem, ex ſacro promontorio, vbi diu latuerat, relatum eſt, & in fornice ſummi templi, ſumma cũ reuerentia, hodierna die aſſeruatur. E regione cuius monumenti, Alfonſi quarti Regis ſepulchrum extat, eius, inquam, qui anno Chriſti M. CCC. XXXX. Alfonſo Caſtellæ regi ſuo genere luculentum, contra Albuacem Maurorum potentiſſimũ Regem, ſubſidium tulit, cruentiſſimoq́ue ad flumen ſalſum prælio aduerſum eundem Alboacem præfuit, & glorioſè victor, cognomen, Ad ſalſum victoris, vulgò obtinuit. Ad radicem verò iſtius ſummi templi, paulò inferius, occidentẽ verſus, interpoſita platea, ſacellum D. Antonij, quẽ Paduanum vocant, admirabili ſtructura, & mira elegantia elaboratum, ſeſe nobis offert, olim ipſius D. Antonij parentum habitaculum, in quo quidem ipſe natus, educatuſq; fuit. Ex cuius natalibus, non mediocriter ſeſe, & meritò quidem, Oliſippo extollit. Super eius ſacelli epiſtylium, domus ciuica, ſeu vrbana curia conſtituta eſt. Ab hac parte, qua meridiem Oliſippo reſpicit, vetus regia, ampliſſimo, magnificoq; opere pulcherrima, ſplendidam eam reddit, quam ad ſanctos nuncupant. Nomen inditum loco, quod longo temporis ſpatio, corpora ſanctorum martyrum Veriſſimi, Maximæ, ac Iuliæ ibi recondita fuerint, donec ſub Ioanne Rege, eius nominis ſecundo, translata alio fuere. Inde obliquo agere, ad veſtalium templum, cui D. Mariæ ſpei nomen eſt, per cliuum ſenſim depreſſum itur: vndè rurſus eadem via aduersũ montem conſcenditur, cuius in tergo, ſacellum D. Rocho nuncupatum conſpicitur. Eodem deinceps tractu, in vallem amœniſſimam, mœnibus vrbis contiguam, hortiſque vndique conſitam, eſt deſcenſus: quæ à ſacello Eremitarũ, D. Antonio conſecrato, nomen olim ſumpſit. Nunc verò iis excluſis, ab annunciatione angelica Deiparæ Virgini facta, nomen habet, & à Veſtalibus, Dominicani inſtituti, inhabitatur. Mox pari accliuitate collis naſcitur denſiſſimo olïueto obſitus, vt non facilè introrſus inſpici poſſit. A ſuperiori verò parte apertus, & ſacello D. Annæ, recens dicato, ornatus, quod ſumma cum religione & reuerentia, magna item populi frequentia, ab omnibus hodie viſitur & colitur. Ab hoc ſubinde per agrum compaſcuum, leproſaria, foroq; boario interiectis, in aliam vallem, non minus fertilem, iucundamq́ue peruenitur. Quæ Mauruſia nuncupatur, ex eo, quod poſt recuperatam de Saracenis vrbẽ eo loci permiſſi ſunt Marui habitare. Cuius ſiniſtram parte, quæ ad Septentrionem vergit, vbi campi D. Barbaræ incipiunt, angelorum ſacellum diuidit. Supra vallem hanc orientem verſus, mons excelſus imminet, recto, difficilique aſcenſu, à quo Fanum D. Marię Montanæ, quod in ſummo montis culmine ſitum eſt, nomen accepit. Ab hoc præterea modico flexu, vtcunque directo itinere, ad vrbem reditur, ſtatimq́ue obuium fit templum vetuſtiſſimum. Auguſtinenſium monachorum, D. Virgini gratiarum ſacrum, introrſus, eidem vrbis muro adhærens. Exinde porrò, præteritis ditiſſimo cœnobio Vincentio Leuitæ & Martyri dicato, Canonicorum D Auguſtini, atq Gymnaſio non ita pridem celebri, antequã Rex Ioannes Tertius Conimbricam tranſtuliſſet ad ripã illud Tagi decurritur, quæ aquilonare vrbis cornu, ab ea parte efficit. Qua parte ampliſſimum, nobiliſſimumq; veſtalium D. Claræ cœnobium, ad fluminis crepidinem fermè attingit, indeq́ue auerſo itinere, ſacelloque D. Virginis Paradiſiacę interiecto, ad primam vrbis portam, quæ Crucis dicitur, iter eſt. Ab illo aũt S. Claræ templo ad Regiam veterem, quam ad Sanctos antea appellari diximus rectus margo, ſecundo mari, ab oriente, æſtiuo, incipiens, in meridiemq; excurrens, millia paſſuum tria fermè efficit Certam aũt huius vrbis formam, deſcriptionemq; facilè delineari poſſe non arbitror, cum in ſolo montoſo, aſperoq; ſita ſit. Quòd ſi ſolum omnibus ex partibus planum eſſet, à lateri terreſtri formam aruis demonſtraret. Interioris verò vrbis amplitudo, & magnificentia tanta eſt, vt cũ cæteris omnibus Europæ vrbibus, & hominũ multitudine, & ædificiorum pulchritudine, & varietate meritò contendere poſſit Domus & publicæ & priuatæ, adeò magnificè extructę videntur, vt etiam parietes intrinſecus, forniceſque ligno ſarmatico vndique veſtiti, vermiculato opere, auro, variiſq; coloribus adhibitis, exornentur. In littore fontes quam plurimi, ex diuerſis vrbis partibus, per ductus ſubterraneos oriuntur. Eorum vnum Regium nominat, marmoreis fornicibus ac columnis eximiè conſtructum, ſexq́ue fiſtulis, antea aquæ copia profluentem, vt vnus, vniuerſæ hominum multitudini potum penè ſuppeditet. Hic autem ſaporis & ſplendoris, & lenitatis præſtantia, omnium fontium, quos vnquam me videre meminerim, aquam, aut æquat, aut ſuperat. Tepidam enim cùm effundat, paruoq; ipſa poſt temporis momento reſederit, tum puriſſima, frigidiſſimaq́ue ſuauiſſimè bibitur. Duo præterea fontes, haud ita procul emergunt maximis aquæ ſcatebris, in mare, breui admodum fluxu prorumpentes. Quod ſi longiori diſtarent è mari interuallo, multæ frumentariæ molæ, tanta aquarum vi, atq; impetu, quouis anni tempore facilè agerentur. Cæterum lotricibus, alutariis, fulloniciſque opificibus, plerunque ſeruiunt. Non multò deinde interiecto ſpatio, portam crucis verſus, fons alius, aut vt verius dicam, ſtagnum emergit, qui Equorum dicitur, propterea, quod per ænea ſtatuarum equeſtrium labra, aquam ori affatim vomentium, inſtar fluuioli, curſum tenet. Sunt denique diuerſarum aquarum ſalientes fontes, puteiq́ue diuerſi, in omni parte vrbis, magnam ciuibus commoditatem afferentes. Porrò, vt antiquam, in ſumma arce regiam, quæ in editore vrbis parte poſita eſt: (opus ipſam antiquitatem verè repræſentans:) omittamus. Oliſipo ſeptem inprimis ingentibus ædificiis, ſingulari Regum noſtrorum conſilio, ſumptuq́ue incredibili magnificentiſſimè exſtructis, hoc tempore illuſtratur. Ea verò, cùm in præcedenti deſcriptione, ſummatim ac breuiter deliberauimus, nunc à peculiari earundem enumeratione, ſuperſedendum nobis exiſtimaui. Hoc tamen minimè ſilentio inuoluendum videtur. Si recto itinere, ab ea domo publica, quæ exterarum gentium, regumq́ue legatis hoſpitium præbet, ad litus ire perrexeris, relictis ad dexteram in loco eminentiore cœnobiis Carmelitanorum, Franciſcanorum, ac ordinis S Trinitatis, magnifica, ſumptuoſiſſimaque ſtructura nobiliſſimis, regiam nouam plateam, anagliptariis, annulariis, cælatoribus, vaſculariis, fabris argentariis, & ærariis, aurariis item, argentariiſque refertiſſimum. Præteriens in aliam eodem pariter nomine, nouam mercatorum, continuò flectẽs ad læuem, deueniens; cæterarum omnium longè latiſſimam, ædificiiſque pulcerrimis, vtrinque exornatã. Illuc omnibus ferè ex partibus orbis, & gentibus quotidiè mercatores certatim conueniunt, maximo hominum concurſu, atque frequentia, propter commerciorum portuſque opportunitatem. Eademq́ue via contra ſeptentrionem progredienti, ad læuam, portorium vetus obiicitur: vbi pro mercibus importatis, publica Regi vectigalia, nuper pendebantur. E regione huius portorij, forum, quod veteris pali vocatur, apparet, in quo ſemper non pauci homines, menſis aſſidentes repe ies, quos notarios, vbi librarios vocare poſſimus, nullis tamen ciuitati miniſteriis obligatos. Hi omnes ex hoc vitæ genere ſibi alimentum ſuppeditant, quod omnium accedentium, menteſq; ſuas explicantium, ſenſum aſſequãtur, ordineq; in eodem ipſo loco, ſubitò ſchedis, ſribant, petentibuſq; dato, pro ratione materiæ prætio, tradant, in tantum, vt literas, epiſtolaſq; amatorias, elogia, orationes, epitaphia, carmina, laudes, parentalia, petitiones, ſyngrapha, & cuiuſcũque generis alia, quæ ab eis poſtulaueris, ad ea habeant diſpoſitum ſcribendi ſtylum. Quod nullibi in totius Europæ vrbibus, fieri vidi. vnde Oliſiponis magnitudinem & hominum frequentiam, facilè quis iudicabit. Eſt & in hac vrbe ad latus, quod orientem, hybernũ reſpicit, ad mare Piſcarium, atque cupedinis forum, in quo cetarij, ſartores, cupedinarij, lanij, panifices, dulciarij, quotidiè gregatim concurrunt, omnia quæ ad vrbem veſcendi cauſa afferuntur, vendentes. Præterea propalarum, inſtititorum, caponum, ſtabulariorum, linteorumq; tabernæ ibidem inſtructiſſimæ viſuntur. In hoc verò piſcario foro, certa quantitas corbium depoſita eſt, magiſtratuum edicto, quibus cymbis piſcatoriis appulſis, piſces a mediaſtinis in forum ad venditrices aduehuntur. Hi quidem corbes, ſingulis annis, à magiſtratu, piſcatoribus, plus minus duobus millibus ducatorum locantur. Piſcario hoc foco, à tergo relicto, mercatuq; panificum, holitorium, fructuum venditorum, aucupumq́ue interiecto, nec non macello, domus, quem noſtri Septenſem nominant, ſita eſt, in qua regij præfecti negotia, ad bellum Africanum ſpectantia, expediunt. Huic loco, Epilogi inſtar, nonnihil in laudem Eccleſiaſticæ muſicæ adiiciam, idq; veriſſimum compertiſſimumq; inter omnes ciues habetur. Nempè, quod in pra c puis annis feſtis diebus, ex ipſa vrbe Oliſipone, vltra triginta abſolutos cantorũ choros ad ſacra modulato cantu, in pagis villiſque circumuicinis canenda, vna die cuncti exeant, omnibus vrbis templis, in quibus muſica modulato canitur, ex eo nihil detrimenti, ad ſuas celebrandas feſtiuitates capientibus. Societates verò, quas confraternitates vocant, C. XXXI. ſunt, in quarum vſum ingens à ſodalibus quotannis cõflatur pecunia, quæ in pauperes, & alios vſus neceſſarios, ſummo ordine elargitur. Quod autem ad loci ſituſq; ſalubritatem, & aeris temperamentum attinet tanta certè ſoli, cœlique clementia, & amœnitas eſt, vt nullo ferè vnquam anni tempore, nec æſtas, nec hyems immoderata ſentiatur, quo factum eſt, vt multi mortales, ex diuerſis nationibus, terriſq remotiſſimis, cæli puritate perlecti, illuc commigrarint: derelictoq́ue ſolo natali, in patriæ cura poſthabita, perpetuam ibi ſedem, vitæq́ue domicilium poſuerint. Hæc eò prolixius, ex acuratiſſima Oliſiponis deſcriptione, a Damiano a Goe, Equite Luſitano, ſingulari bello comprehenſa deſumpſimus, quo magis deſiderauimus, vt tantæ vrbis magnificentia, exteris quoque hominibus, innoteſceret. In cuius enarratione nec id ſilentio inuoluendum erat, Societati Ieſu Collegium & Profeſſorum domum in ea Anno ſatutis M. D. LII. aſſignatum eſſe.

54. ORMVS, Perſiæ oppidum, vnionum gemmarumq́ue opulentia nobile. Has qui colligunt, vecti cymbis in mare iactum faciunt prægrandis ſaxi, dependente fune, idq́ue fit ab gemina Cymbæ parte, vt vtrinq; iactis in profundum lapidibus, conſtabiliri nauis, non aliter, quam ſi in ancoris foret, poſſit. Firmata ſuo pondere cymba, alius, cui id munus obtigit, in æquor iacit funem, ſaxo dependente In naui media aliis mantica in pectus, tergumq́ue dependente, aligato pedibus lapide, ſe vibrat in pelagus, ſubtuſque aquas Vrinantium more, natat, actuſque in profundum ad paſſus quindenos, tantiſper vrinat, donec legit conchas, in quibus deliteſcunt vniones, ac margaritæ: collectas manticæ indit, lapidemq;

***** protinus,

UVA. BHSC. BV 03856

protinus, quo pedes grauabantur, abiicit, funique innixus, in superiora euadit: ibi quandoque ad trecentum fermè, nauigiorum genera, comperiuntur, quæ vndecunque contendunt. Eius vrbis Sultanus Mahumetis est initiatus fide. Hæc Ludouicus Romanus lib. 3. rerum Persicarum.

22. OSSENBURGUM, Insigne Saxonia oppidum, Caroli Magni clementia, splendore haud exiguo, illustratum.

P.

48. PANHORMVS, feracissimæ Siciliæ vrbs Metropolitica dignitate illustris, situ fœcundo excellit, pelagoq; Tyrrheno abluitur, muris septa perquā altis, quod opus est Frederici Regis. Plures, quibus cæmentitios aggeres latis fossis cinctos augmento, ac ciuium securitati addiderunt. Secundum mare arx est, quod Castrū ad mare nominant. Huius Castri quondam Præfectus Hieronymus Fuxa Panhormita, homo patricius, qui dies octo ęstiuo tempore sine potu agere potuit. Tres item antiquæ ciuitatis portæ, & veteres muri multis cum turribus lapide quadrato constructi, & nunc manent. Patitillorum vna, vbi lapides literis inscripti, quibus Noe tempore fuisse Panhormum planè constat. Obscura altera nominata. Tertia est, quæ Bosuemis porta ab iis nuncupatur, ad eā vergens vrbis regionē, quam Brigariam, Vulgariā antiquitus vocant. Supra murum ad Occidentem Rogerius Comes Tancredi filius, victis Pænis turrim Rubeam, quā vocant, faciendam curauit: Alteram Chirimbrim nomine, Vilielmus Rex, cognomento Malus: Tertiam demū (Turrim Pisanam hac vocant) qua palatium perfectum, Vilielmus filius, quem bonum appellarunt. Intus sacellum marmoreum ædificium totum, diuo Petro dicatum, pulcherrimum & religiosum, cuius parietes Porphyrite Barioq; marmore, vermiculatis ad hominum, & animalium effigies crustis punctisq; aureis vestiti, pauimentumque structum. Jbi subterraneus carcer, quo primariæ nōnullæ mulieres, anno millesimo post Christū ducentesimo, quadragesimo secundo mense Martio, quod plurimi reguli tumultū fecerant, ab Frederico Imp. coniectæ, nec vnquā deinde visæ, quæ antiquo vulgi prouerbio, Donnæ, quæ malè venerunt, vocatæ sunt. Ducentos post atque nonaginta quinq; fere annos, quū locum fabricandi gratia, homines confoderent, tria earum cadauera, nulla putredine vitiata, integris cum vestibus, sericisq; Calanticis inuenta sunt. Templū quoq; ingens Panhormi, exteriores parietes multò pulcherrimi, a Gualterio Archiepiscopo Vilielmi Regis affine dedicatū. Ibiq; quatuor sūt ex Porphyrio marmore Sepulchra, opus sanè cunctis spectabile, Siciliæ Reges, in quibus sepultos aiunt, quorum mediū locum tenet marmoreū quoddam, vbi Constantia regina condita. Sacellum itē D. Christinæ parietibus marmoreis, atq; auratis laquearibus extructum. Ipso in templo cautum est in statuis, ne priuatorum quisquā sepeliatur. Regibus namq; duntaxat, & Episcopis concessum. Propè est ad Orientem fermè, celebre Hospitale, nec multum ante Patrū nostrorū memoriam ædificatū. Cuius ministris curandi ægros, atq; infantes alendi, quos vel paupertas, vel mulierum verecundia clam exposuerit, maxima cura. Altera parte est locus, quod Toccum appellatur, vbi aut vetere consuetudine, aut regia gratia, aureas coronas reges accipere consuescere, ipsi Panhormitæ euulgant, adducuntq; illos, qui ibi regio diademate donati, Rogerium, vtrumque Vilielmum, Tancretum, Henricum Imp. Cæsarem, Fridericum filium, Manfridum, & Petrum Aragonum Regem. Insignis erat Panhormi regia ab Andrea Claramonte tempore, quo plures reguli à regia fide defecere, ipsius defectionis auctore, extructa (Sterium tū vocarunt) quæ nostra ætate in mercium horreū, Doanam hodie appellant, vbi portitores, ad Regis vectigalia exigenda disponuntur, mutata est. Cu ia item est præto ia, vbi duæ statuæ ex marmoræ antiquissimæ, nec cui quidem dicatæ, scire possumus. Sūt enim nudæ atq; altera manu, mortaliū incuria mutilæ. Et propè fanū vetus, sacrū, è marmore, punctisq; aureis, licet vetustate deletis, factum. Marturanā Panhormitæ vocant, vbi virgines plures Deo perpetuò dicatæ. Auctæ postea ciuitati, Tancredus primi Vilielmi spurius pomerium protulit. Et Rogerius Comes ædem, quæ D. Ioanni sacrata est, eorum hospitium, quæ Elephantia vitiati, trans Oreti amnis hostium, (flumen migralæ Panhormitæ vocant) vbi pons est lapideus insignis, ędificauit. Flumen in Panhormita valle oritur, inq; agro Parco nomine. Ipsa Panhormi vallis, pluribus irrigatur fontibus. Huc vsque Cl. Marij Aretij verba & descriptionem retulimus. Celebrem ac perpetuam nominis gloriam & hinc oppidum hoc Panhormitanum consequitur, quòd cùm superbum, insolens, ac libidinosum Gallorum præsidium, à Siculis in vniuersa Insula delerentur eius cædis, ac proinde huius quoq; prouerbij, quo vesperas Siculas commemoramus, occasio fuerit, cuius rei si quis accuratam historiam quærat, is Thomam Fazellum libro suæ historiæ Siculæ octauo, & nominatim de vesperis Siculis eodem lib. cap. 4. legat. Et L. Marineum Siculum lib. 11. de Aragoniæ Regibus. Panhormitani ciues, Anno Christi M. C. XLIX. Ioannis Vagæ Siciliæ Proregis consilio & authoritate, atque adeò, pio Messanensis Collegij fructu incitati, Collegium Societati Iesu, erexerunt.

48. PARMA, antiquissima Lombardiæ ciuitas, omnibus omnium sæculorum ætatibus nobilium, & egregiorum ciuium flore, vti nunc quoq; maximo fuit, vetus Romanorum Colonia, quàm Leander, variis aliorum enarratis sententiis, à Tuscis conditam, & à principatu Coloniarum denominatam, arbitratur. Hæc aūt vrbs amne intercurrente, irrigatur, qui ex Apennio supra Beluiderium oriens, inde interrupta via Æmilia, Parmaque vrbe, à suburbiis diuiisa, huc in Padum defluit. Eius ager, vti optimus, rerumq; præstantissimarum fœcundus, ita & ipsa Parmensis ciuitas celebres homines, & cùm literarum, tum aliarum virtutum armorumque gloria claros abūdè tulit: in quo catalogo Cassius Poeta, item Macrobius, qui in Somnium Scipionis à Cicerone descriptum, elegantissimè commentatus est: prætereaque Saturnalia scripsit, quanquam non desint, qui negent eum Parmæ genitum. Iunguntur his Blasius Pelacanus excellens Philosophus, & Astrologus: Albertus Calleottus, Iureconsultus, qui multa literarum monumenta reliquit, nominatimque Margaritam quæstionum, Bernardus Parmensis, Canonicus in D. Petri Bononiæ, vbi & sepultus, qui apparatum ad Decretales concinauit: Guilielmus Aremundus, Iurisperitissimus, qui circa M. CCC XXXVI. à C. N. annum floruit, vt Corius auctor est, Iacobus Arenanus, qui in codicem, multaq; alia docta scripsit, Ioannes olim Generalis minister ordinis Minorū, cum alio itē Ioanne, ex sodalitate prædicatorum, ambo summi Theologi, vti editis scriptis probauere Gregorius Anselmus, optimus Medicus atque Philosophus, Anthonius Camaldulensis Græcæ Latinæque literaturæ summè gnarus, cuius rei in Constantiensi Concilio documenta dedit amplissima, Franciscus Marius Grapaldus, qui de partibus ædium Lexicon itemque Syluam collegit: Thadeus Vgalettus, Nicolaus Brucius, qui Bononiam, libro edito celebrauit: Franciscus Carpesanus, qui peruenustè, nostrorum temporum historiam conscripsit. Alia item ingenia summa, hac vrbe orta, nostrum habet sæculum: quæ partim Leander in sua Italia commemorat, partim etiam aliis celebranda relinquimus. Est etiam in hac vrbe præclarum Societatis Iesu Collegium, ab Octauiano Farnesio Parmæ & Placentiæ Duce inchoatum atque dotatum.

30. PARTHENOPOLIS, vide Magdeburgum.

3. PINCIA, aliis, Vallisoletum, Hispanis, lingua, vulgari Valladolid. oppidum totius Hispaniæ celeberrimum, Regis Catholici, summorumque hominum illustrissima & inclyta sedes. Est hic amplissimum Societatis Iesu Collegium, cuius fundamenta iecerunt Petrus Faber, & Antonius Arooz, qui in comitatu Mariæ Ioannis III Lusitaniæ Regis filiæ, quæ Hispanor. Principi nupserat, ex Lusitania in Castellam profecti, Pinciæ commorātes, insigne hoc Collegium instituerunt, quod initio quidem tenue, & perangustum, ita postea amplificatum est, vt propter eius oppidi magnitudinem ad Collegium etiam Professorum domus addita sit.

8. PICTAVIA, oppidum Episcopale Pictonum in prouincia Burdegalensi, Pictiers communi Gallorum lingua.

29. PRAGA, Regni Bohemiæ Metropolis, vrbs amplissima, Principum, Regum ac Præsulum inclyta sedes: Bubienum, & Marobudum, Auentino, Casturgis, Ptolomæo dicitur. De qua in ipso opere plura, quæ verò in eo, vbi loci angustiā, omisimus, hæc sunt. Non longè à Cathedrali Pragensi templo, versus Orientem solem, situm est Monasterium Deo dicatarum Virginum, toto regno vetustissimum. Nam à Duce Vratislao, S. Venceslai patre erectum est, D. Georgio sacrum, in quo templo ipse Vratislaus, cum matre sua S. Ludmilla, & nepote Bohuslao Pio quiescit Sacerdos huic cœnobio pręfecta, pastorali baculo vtitur, & Principis defungitur honore, quin etiam ipsius præsentia requiritur, in coronanda Regina. Est & ab alia arcis huius templi parte, aliquantò remotius monasterium, vulgò Strahovv, alias mons Sion dictum, quod iuxta ipsa vrbis mœnia, in admodum arduo colle, Petrzin dicto, ædificatum, sepultura Vladislai primi Bohemiæ Regis, qui ipsum condidit, celebre est & clarum. Nec silentio prætereundus est Regius hortus amœnissimus, iuxta fossam arcis altissimam situs, variis arboribus, ac stirpibus, non tantùm domesticis, sed & peregrinis ex Italia, Hispania, & aliis longinquis regionibus, huc allatis, & plantatis instructissimus, opereq; topiario fragrantissimus. Hic videas mala Punica, Citria, Limonia & Aurantia, non infeliciter prouenire, olera & herbas exurgere intra laminas ferreas, instar literarum formatas, & apto contextu orationem dominicam exprimentes. In hoc hortu aluntur Leones, intra ligneos cancellos inclusi, nec non mirandum ex India animal, quod anteriore parte ceruam, reliquo corpore camelum mentitur, adeò vt clarissi. D Andreas Mattheolus græca voce Ελαποκάμηλον rectè appellari posse, testetur. In penitiore huius viridarij secessu, habetur domus elegantissima saxea, ad refectionem, deambulationem, & omnem prospectum concinnatissima, nam duos habet ambitus, inferiorem & superiorē. Inferior est porticus, columnis teretibus æquali interstitio circumquaque positis. Superior est subdialis, cuius extremitates sunt continua series lapidum, in quibus variæ imagines, ex veteribus historiis & Poetis artificiosissimè excisæ, iucundissimum præbent spectaculum. Ab hoc horto vnius stadij interstitio, extat viuarium Regium, muris longo circuitu septum, sed non est conferendum ad nouum illud, quod Serenissimus Archidux Ferdinandus quatuor à Pragensi Castro stadiis dissitum, condidit, & spaciosissimo murorum ambitu cinxit, in cuius meditullio magnificentissimum, cultissimumq; stat palatium, ad figuram stellæ fabricatum, vnde ei nomen datum. Pauimentum habet ex marmore tessellato, nitidissimum.

UVA. BHSC. BV 03856

I N D E X.

simum, & conclauia multa picturis elegantissimis ornata. Quin etiam illud, Pragentium ornamentis adnumerandum est, quod Collegium societatis Iesu habeant, institutum Ferdinando Cæsare A, qui pietatis, & eruditionis fructu, ex eiusdem societatis Collegio Viennensi, promanante, commotus etiam Pragense instituit, & dotauit, cuius prima initia, & fundamenta iecit, D. Petrus Canisius, Eximius societatis Iesu Theologus. Varios huius vrbis fortunæ conditiones & casus, quos temporis successu, sub Regibus Principibusque diuersis pertulit, breuitatis causa omitto. Eos Georgius Handscius à Limuso, ex Pragensium Annalibus, ex quibus & hanc descriptionem excerpsimus, admodum diligenter collegit.

Q.

43. QVILOA, oppidum Africæ, Lusitaniæ Regi tributarium.

R.

40. RATISBONA, Clarissima vrbs, Danubij ripam in Bauaria sita, à Tyberio Nerone condita, anno quo Christus Iesus pro salute humani generis passus est. Baioriæ olim metropolis. Hanc regionem antiquitus Norici tenuêre. Cuius adhuc portio, trans Danubium sita, Noricum appellant. Noricis autem Baioarios successisse, & cùm reperiam vetustissimos codices, hanc Baioariam appellant, quam Moderni Bauariam dicunt, & à Bois Baioaricum nomen descendisse, persuasum est. Cui Strabo vires adhibet, Romani Baios Gallorum gentes è finibus eiecerunt. Inde migrantes circumiacentes Histro loco, cùm Thauristis habitârunt. Constat igitur eos in Pannonia consedisse, & inde facilè in Noricum continuam regionem migrasse. Quanquam olim deserta, & Strabo tradit, nunc cultissima est, magnas & ambitiosas ciuitates habens, & oppida nobilissima. Ratisbona verò ornatu cæteras excellit. Pontificiales vrbes in ea quinque sunt: quarum nunc Metropolis est Salcemburga. Ratisbonensis autem Episcopatus olim clarissimus fuit, cui tota Bohemia subiecta erat, hæc vrbs septem nominibus insignita fuit, quibus in suis iuribus & libertatibus claruit. Primò, à sui conditore Tibernia vel Tiburnia dicebatur, Tiberius enim Liuiæ, Augusti vxoris filius, & ipsius Augusti priuignus, quem cùm Augustus in filium adoptasset, mox magno exercitu comparato, contra Noricos & Vindelicos misit, qui eos in prælio superauit, & hanc vrbem apud Noricos ædificauit. Secundò, vrbs quadrata, longo tempore dicta, cùm ad quadratam figuram & quadratis lapidibus magnis, muro circundata fuit, vti in reliquijs veterum murorum, retro S. Paulum cerni potest. Tertiò hyatospolis, vel hyaspolis ob ruditatem populi agrestis, qui ore hiante, vt rurales finitimi faciunt, verba hiantia proferebant: vel, ab hyantium aquarum prope ciuitatem confluxu, cùm Danubius, Naba, & Imber, & cæteri fluuij, in latere aquilonari confluant. Quartò, Germensheim, à populo Germaniæ, qui eam frequentare solebant, vel à Germanico, qui ciuitati præfuit. Quintò, Regniopolis, ob frequentes conuentiones Principum & Regum, vt hodie areæ, turres, ac excelsa ædificia magnatium ostendunt. Sextò, Imbripolis à fluuio, cùm Imber fluuius, Septentrionem versus, in Danubium fluit, & vernacula lingua, hoc nomen Regenspurg, adhuc seruat, cùm in tali fluxu olim ciuitas incepta fuerit. Septimò, Ratisbona dicitur, cùm rates ob mercimonia, & tempore Caroli Magni ad bella ibi confluebant, & tanquam firmiter sita, & ædificijs roborata: hodie Ratisbona appellatur. Basilica decoratur episcopali, summo in honore tandem S. Petro dicata, prius ob fraternitatem canonicorum Ratisponensium, & Remensium Ecclesia S. Remigij appellata, opus præclarissimum in vrbe nondum completum. Et cœnobio S Emmerammi, ordinis S Benedicti amplissimi, Monasteriaque dominarum plura habet, præcipuè superius Monasterium virginis gloriosæ, Inferius, in quo D. Erhardus episcopus quiescit. Plures etiam domus consecratas & ecclesias, & proprios sacerdotes. Arnolphus autem Imperator, qui hunc locum, præ cæteris imperij locis, summè dilexit, murum ampliauit, & Monasterium S. Emmerammi inclusit, & plurimum adornauit. A cæde enim Nortmannorum rediens in Baioariam, ossa S. Dionysij Ariopagitæ in fine suæ ætatis cœnobio tradidit, cum libro Euangeliorum ornatissimo, ac literis aureis perscripto, & demùm apud eos sepultus. Fuit autem hic sanctus Dionisius Atheniensium Episcopus, qui vnà cum Apollophane Sophista, in Ægypto Heliopoli, quando Christus Iesus passus est, solem vidit præter naturam obscuratum, & terram noctem subitò terris obductam, cognouitque mox verum omnium Deum, eodem Sophista respondente, (vt ipse ad Polycarpum scribit) rerum has diuinarum vicissitudines esse. Ornatur & Ratisbona glorioso martyre S. Emmerammo Episcopo. Et S. Wolffgango, eius loci vndecimo Antistite, qui monasterium S. Pauli construxit. Albertus quoque Magnus omnium doctrinarum peritissimus, apud eos episcopatum rexit. Hæc ferè omnia Argentinensium Chronica suppeditarunt. Quòd si porrò Ratisponensium Archiuis credendum, constat eam vrbem, florente Romano Imperio, populi frequentia potentissimam totius Imperij atque Germaniæ fuisse. Cincta enim erat suburbijs admodum latè patentibus, quæ Perbingam, Pruelam, Pruefeningam, & Wentingam vsque frequentibus ædificijs extendebantur: Alere hæc vrbs potuit vnum & viginti annos supra quingentos, delectorum peditum sex, & equitum millia quinque, quibus ditiones vicinas armorum terrore & defendebat, & in populi Romani officio & obedientia retinebat. Hi quartam legionem Italicam constituerunt. Lapideo denique ponte, decem & quinque arcubus fornicato, vtraque Danubij ripa, hoc loci coniungitur, cuius prima fundamenta, Anno Christi M. C XXXV. posita. Et XI annorum tempore, ea pulchritudine, & amœnitate, tam vastum opus perfectum fuit, vt vel ea tantum moles, Ratisponam commendabilem reddat. Quòd si quempiam ea disputatio iuuet, qua probabiliter vtranque in partem disputatur, an D. Dionysij Atheniensium Antistitis reliquiæ, in Gallia, secundo lapide à Parisiensium vrbe, an verò Ratisbonæ contineantur, is Conradi Peutingeri, Conuiuales de Germania sermones, consulat,

50. RHODVS, Mediterranei maris insulæ & oppidi, validè muniti, nomen prius, Ophiusa, deinde Staclia, ac demùm Telchin, Ænea Syluio asserente, cognominatum: septuaginta in altitudine cubitorum solis Colosso, perpetua est memoria clarum. Quæ quidem incredibilis magnitudinis moles, inter septem stupenda naturæ, non immeritò posita, post quinquagesimum sextum annum terræ motu prostrata, etiam iacens, videntibus (Plinio asserente) miraculo fuit: Paucis pollicem eius amplectentibus, maiores erant digiti, quam pleræque statuæ, vasti specus, defractis membris, hiabant, spectabanturque intus magnæ molis saxa, quorum pondere, ingeniosus opifex, id librauerat opus. Sultanus Ægypti cùm Rhodum insulam inuasisset, ex ære huius statuę, quam confractam offenderat, nongentos camelos onerasse, & in Alexandriam terrestri itinere transmisisse fertur. Is enim anno post natum Christum 655. Christianis hanc vrbem eripuit. Quam ordinis, religionis, militiæque fratrum hospitalis S. Ioannis Hierosolymitani Rhodiorum, modò Melitensium Equitum societas, anno salutis 1308. recuperatam restaurauit. Eamque ad annum Domini 1522. mirificè cultam retinuit. Quo tempore sic permittentibus superis, in immanissimam Turcarum potestatem deuenir, cuius etiam nunc tyrannidi patet. Plura de hac vrbe Æneas Syluius in Europæ descriptione. Quàm præstans ac nobilis Rhodiorum Academia fuerit, ad quam non Romani solùm, sed sapientissimi etiam Athenienses ingenium, scientiarum splendore exculturi confluxerunt, D Iacobus Middendorpius, suis de vniuersitatibus libris, doctè ac copiosè prosequitur.

45. ROMA, Vrbs tota orbe celebranda; rerum domina in Latio, ad amnem Tyberim sita, à Romulo conditore nominata. Et vndecimo Ezechiæ Regis Iuda, Anno intercidente Assyriorum regno, secundo aut octauæ Olimpiadis, condita perhibetur. Ambitum eius ex traditionibus Augusti, Plinius scribit, millia passus viginti. Flauius Vopiscus tradit, Aurelium Imperat. ambitum vrbis ad triginta millium passuum ampliasse. Quod si vrbem ad nostræ ætatis consuetudinem metiri volemus vix passuum millia quatuordecim, omnis Romæ, & Ianiculæ, siue Transtyberinæ regionis, & Vaticani ambitus, implebit portas suburbiorum & vrbis, in vniuersum numero XXIV. fuisse refert Plinius. Liuius tamen, vt passim in illius historia legere est XXVII ponit. Portæ autem vrbis, quæ ad præsens extant, hæ sunt. Ac primum quidem ab Occidente, Popolaris. Deinde, per radices collis Hortorum, spatio P. mille Pinciana, piscis, Collatina dicta. Tum senis stadijs, abest Salaria, quæ olim Quirinalis, Agonensis, item Collina & Quinquecepis, vt Varro tradit, nominabatur. Exortum solis æstiuum, spectat porta D. Agnetis, hęc olim Viminalis, Figulensis etiam, tum & Nomentana; appellabatur. Sequitur D Laurentij, stadijs XII. à D. Agnetis, olim Tiburtina & Taurina dicta. Succedit porta maior, olim Neuia dicta. A maiore, stadijs XII. versus hybernum solis exortum, porta D. Ioannis sequitur, olim quidem Cælimontana dicta. Ab hac stadijs V. Gabiusa quæ nunc clausa est. Proxima Latina. Ab hac stadiis, à superiore V. semper id nominis retinuit Sequitur, spatio paulò amplius, D P. S. Sebastiani porta, veteres Capenã, Camæniam; & Appiã dicebant, nec desunt, qui & Triumphalem, deniq; & Fontinalem dictam tradant. Est deinde D. Pauli spatia ab Appia P mille, meridiemq; similiter, vti & illa spectat, veteribus, vt quidã existimãt, Trigemina, & Ostiensis vocitata. Transtyberim, intra stadium medium, Ripensis, ad vernum Occasum est, olim Portuensis dicta. Hinc paulò minus, mille P. in Ianiculo D. Pancratij sequitur, antiquis Aurelia. Versus Septentrionem deinde, occurrit, Septimiana; quam aliqui Fontinalem, ab initio dictam volunt. Succedit porta Turrionis, aliter etiã Pusterula dicta. Sequitur deinde pertusa, pauloq; vlterius, iuxta nobilissimos hortos, ædesq; Beluiderij, splendidissimas, Iulia. Postrema hinc, Castello S. Angeli vicina Castellana, quæ prius Æneia vocabatur, & hæ nostris temporibus, vltra, citraq; Tyberim vrbis Romæ portæ sunt. Tiberis ripa, octo quodam, pontibus, iuncta fuit, quos ita P. Victor recenset Miluius, quẽ vulgus nunc perperam, Mollem vocat. Ælius nunc pons Castelli S. Angeli dicitur. Vaticanus, qui & Triumphalis. Ianiculus, qui hoc tempore pons Sixtus est, Fabricius, vulgò de Quadro Capi, seu Quadricepis, Exquilinus: item Cestius, nunc S. Bartholomæi. Succedit deinde Senatorius, & itẽ Palatinus: Iam D. Mariæ Ægyptiacæ appellatus Infrà deinde locus apparet, vbi pons vltimus extitit, quem

UVA. BHSC. BU 03856

I N D E X.

tota ſcriptorum cohors, Sublicium, & Æmilium nominant. Colles ſeptem, citra Tyberim Romæ ab auctoribus deſcribuntur, quorum nomina hæc ſunt, Capitolium, Palatinus, Auentinus, Cælius, Exquilinus, Viminalis, & Quirinalis. Trans Tyberim alij duo ſunt, Ianiculus, & Vaticanus, Capitolium ab initio, Saturnij nomen habuit, poſtea Tarpeium, denique Capitolium vocari cœpit, humano capite, in Iouis templi fundamentis, reperto. Diuidebatur in partes duas, Arcem & Capitolium. Arcis ornamenta cunctis Ægyptiorum miraculis erant anteponenda. Circa Capitolium turres erant delubra, ſimiliaq; loca, numinibus conſecrata, plus LX. Mons, noſtra ætate, propemodum vacuus & inanis, vix enim nunc ibi Senatoris, & conſeruatorum prætoria, nullius ferè momenti, cum Aræ cœli, familiæ Minorum, monaſterio, cernuntur. Palatinus mons ſequitur, in quo, vt Cornelius Tacitus perhibet, primũ, vrbs Roma ædificata eſt. Et in eo Reges, deinde Conſules, poſtea Imperatores, maiori ex parte ſedem habuerunt. Qui plurima atque magnifica in eo extruxêre ædificia, quæ etſi iniuria temporum penitus ſunt collapſa, eorum tamen ruinæ tot tantæque ſunt, vt paſſim ab omnibus, ſumma cum admiratione conſpiciantur. Habuit is mons Græcoſtaſin, locum, vbi nationum maximè Græcorum ſubſiſterent legati, qui ad Senatum miſſi eſſent: Concordiæ ædem, Senatuum, & ædes Victoriæ, Iunonis hoſpite, Penatium Orci, Fidei, Apollinis, & plurima alia ædificia, quæ Marcianus in topographia vrbis Romæ, Leander de eiuſdem vrbis antiquitatibus ſtudioſè deſcribunt. Liuius quoque inquit, Matrem Magnam Deum, ex Græcia aduectam, in ædem Victoriæ, quæ eſt in Palatio pertulêre. Fuit & in Balatio, teſte Plinio, Phanum, Febri dicatum, & templum D. Auguſti, deinde incendio conſumptum, C Calicula, ſuper templũ hoc, ponte tranſmiſſo, palatium, capitoliumq́ue coniunxit, cuius & reliquias adhuc conſpicere licet. Idem Cæſar Auguſtus, templum Apollinis, in ea parte excitauit Addidit porticus, cum bibliotheca Latina & Græca, quo in loco, iam ſenior, ſæpè Senatum habuit. Nunc præter S. Nicolai Eccleſiam a Calixto Pontifice ædificatam, nullum, is celeberrimus mons ædificium habet. Qualis autem & quantus olim fuerit, peringentes ædificiorum ruinæ indicant. Nunc ad Cęlium montem veniamus, in quo Veſpaſianus templum D. Claudij ædificauit. Fuit & in eo phanum Veneris, & Cupidinis, item Paris, aliorumq́ue deorum ædes, aræ, & templa, quorum omnium ruinæ ita confuſæ ſunt, vt paucis certum locũ aſſignare liceat. Macellum magnum, Antrum Ciclopis, Lupanaria, cohortes quinque vigilum, Caſtra peregrina, & Armamentarium. Medio in eius dorſu, binæ Aquæductus, ſuperbiſſimi operis conſpiciuntur Nunc Eccleſijs Chriſtianis, mons totus perornatus, conſpicitur. Qua ad Palatinum vergit, Monaſterium D. Georgij ſuſtinet, ex ædib. paternis, ab eo conſtructum. Inde Sanctorum, Ioannis & Pauli, Eccleſia viſitur, vbi quondam Curia Hoſtilia extitit, in qua Tullius Rex Regiam ſedem, Liuio aſſerente conſtituit. Sequitur hoſpitale Saluatoris: & Eccleſia B. Mariæ in Dominica, alteraque S. Stephani Eccleſia circnlari forma, multis per ambitum columnis, adornata, olim Fauno ſacrata, vt ex titulo quodam, ibi reperto, omnes conſentiunt. Cernitur ad huius montis ſiniſtram SS. Quatuor coronatorum Eccleſia, & Eraſmi monaſterium. Proximum noui operis, in monte Cęlio, eſt Xenodochium Lateranenſe, & in eiuſdem montis extremo Baſilica Lateranenſis, ſic cognominata, quòd in Lateranorum nobiliſſimæ gentis ædibus, ædificata fuerit. Ea, ſanctiſſimis Apoſtolorum capitibus, venerabilis, & nobiliſſima ſtructura, toto orbe celeberrima, à Conſtantino data B. Syluestro, Conſtantiniana Baſilica, appellatur, Pontificum Romanorum primaria ſedes. Viſitur quoque in monte Cælio, porta maior, Neuia dicta. Et Amphitheatrum à Statilio Tauro Auguſto poſitum, ſemidirutum. Et alia S. Crucis Baſilica, ab Helena Conſtantini matre conſtructa. Eo loco, vbi templa erant Veneris & Cupidinis, coniunctumq́ue eſt monaſterium, quod Carthuſienſibus nunc incolitur. In Auentino monte, lociſq́ue circumiectis, multa cùm templa celebria, tum alia ſummi ſplendoris ædificia, fuerunt, videlicet, Ara Herculi, ab Euandro poſita, phanum Iunonis, Dianæ, Mineruæ, & Lucinæ. Et in vertice, Lauretum, Ioui ſacratũ eſt, Libertatis ædes. Nunc B. Sabinæ Bonifacij & Alexij monaſterium habet, alioquin totus vinetis contectus. Exquilinus mons ſequitur, quem Varro duas in partes diuidit, nobiliorem eſſe ſcribens eam, quæ à foro, poſt ea Traiani vocato, nunc à turre Comitum, ac Militiarum incipit, & per montem Cabellinum, perq; Thermas Diocletiani, ad D. Laurentij portam vſque protenditur. Altera pars, ea loca continet, quę inter Diocletiani Thermas, & Marij Tropheos interſunt. Et ea celeberrimã Eccleſiam, S Mariæ maioris ſuſtinet. Habuit Exquilinus olim ędes, cùm Deorum, tum hominum ampliſſimas & magnificentiſſimas. A turri militarium aſcendendo, ruinæ Thermarum Conſtantini cernuntur, & ingentes ſeminudorum marmoreæ ſtatuæ. Inde loco penè contiguo, Caballi marmorei, quibus viri ſeminudi, lora tenentes, inſident, magno artificio, facti, quorum alter, Praxitecletiani, & aliorum clariſſimorum virorum Thermæ. Fuit in eodem colle Macellum, vbi nunc Eccleſia S. Viti conſpicitur, cuius vicinus eſt Arcus triumphalis Calieni. Plurimæ ſunt in hoc monte Eccleſiæ veterum ædificiorum ruinæ, quę omnia abſque tædioſa verboſitate, referre minimè poſſumus. Collis Vimianis, Aram Iouis Viminei, quondam habuit templum Syluani, Lauacrum Agrippinæ matris Neronis, Thermas Olimpiadis & Nouati, in eo loco, vbi nunc D. Pudentianæ eſt templum. Et Bibliothecam Vlpiani, in qua libri lintei, atque elephantini, Principum geſta, & S. C. eruci continentes ſeruabantur. Alijs inſuper ædificijs, hunc montem exornatum quondam fuiſſe, ingentes ruinæ teſtantur. Mons Quirinalis, longitudine, Viminali eſt ſimilis, at amplius in latum patet, ſunt enim qui collem illi alium, inter portam Collinam, & Collatinam adiungant, vbi characteribus Ægyptijs inſcriptus, Lunæq́ue quondam, vt nonnulli prodiderunt, dedicatus, iacet obeliſcus. In valle Quirinali fuit fortunæ publicæ, ædes. Paulò altiùs, Turris Militiarum, in qua Traiani milites olim ſtationem habuere. Thermæ Cõſtantini Domus Corneliorum, Domus Pomponij Attici, fuit in ea Quirinalis parte, quæ ædi tunc D. Vitalis incumbit Templũ Quirini: Horti Saluſtiani Campus ſceleratus, in quo Veſtales, incæſtiræ, viuæ defodebantur. Habuit & plurimas alias ædes ſacras hic mons, ſed quo in loco fuerint, non ita exploratum habetur. Poſtularet nunc ordo, vt vrbis quoque planæ ædificia & celebriora loca diligentius perſcrutaremur, cæterùm cùm ob incredibilem, tam publicarum, quàm priuatarum ædium frequentiam, commodè id fieri nequeat, quin in immenſum, lectorum etiam tædio, excreſceret oratio. Itaque Publ. Victorem ſequuti, Laconia breuitate, quæ ab alijs integris etiam libris, pro rei magnificentia deſcripta ſunt, recẽſebimus. Aquæ, & Aquæductus per varias vrbis regiones XIX. inueniuntur, Tabernæ XI. Amphiteatra & Theat. III. Curiæ XXXV. vt D. Auguſt. in Pſal. 121 Circi III. Obeliſci. VII. Arcus marmorei XXXVI Campi VIII. Fora XI. Bibliothecæ XXIX. Obeliſc. V. Viæ XXIX Capitolia II. Coloſſi duo Columbæ cochlides duæ. Macella II. Ludi IV. Naumachiæ V. Nymphea XVI. qui magni XXIII. Deaurati LXXX. Eburnei LXXXIV. Ædes CCCC. XXIV. Vicomagiſtri DC LXXII. Vici CCCCXXIV. Caratores XXIV. Inſulæ per totam vrbem numero quadraginta ſex millia ſexcentæ duæ. Domus M. DCC. LXXX. Balnea DCCC LVI. Lacus M. CCC LII. Piſtrina CC. LIV. Lupanaria XLV. Larinæ puplicæ. XLIII. Cohortes prætoriæ X. Vrbanæ IV. Vigilium VII. quarum excubitoria XIV. Vexilla communia II. Caſtra equitum, Salgamariorum, peregrinorum. Quàm multis autem, magnificis, ac penè immortalibus ædificijs, multo labore, ſumma arte, & infinitis ſumptibus vrbs Romana exornata fuerit, explicari vix poterat. Quæ, etſi maiore ex parte, iniuria temporum (vt in hominum vita nihil eſt perpetuum) interiere: reliquiæ tamen, & ruinæ illorum, quæ hodie extant, adeò ſunt immenſæ, & mirandum in modum ſe extollunt, vt ab extremis orbis partibus, plurimos ad ſe viſenda iugiter, & alliciant, & attrahant, qui eas contemplantes rerum magnitudine ita obſtupeſcunt, vt ab illorum contemplatione, vel inuiti abſcedant, contendantq́ue, fieri non poſſe, vt, aut ciuium Romanorum opera, aut Regum potentia, aut vllis principum diuitijs, ſed vel gignantum manu, vel diuina potius virtute, ædificia illa fuerint excitata. Quæ cũ Georgius Caſſander, anno ſalutis M. D. XLIII. cum ſtupore videret, hoc ex tempore carmen luſit.

Qui miſeranda videt, veteris veſtigia Romæ,
Ille poteſt meritò dicere, Roma fuit.
At, qui celſa noua ſpectat pallatia Romæ.
Hic poterit meritò dicere, Roma viget.

Præterea alia plurima, religioſorum hominum, ampliſſima cœnobia, iam hoc tempore habet in vrbe Romana veneranda, nominis Ieſu ſocietas, domum Profeſſorum, ipſius ſocietatis quaſi parentẽ, ex qua velut ex matrice quadam ciuitatẽ, P. Ignatij, primi ſocietatis inſtitutoris opera, & conſilio, Coloniæ ſunt, in diuerſas mundi nationes deductæ, & propagatæ. Tum etiam eiuſdem ſocietatis collegium, eſt Romæ, Franciſci Borgiæ, Ducis Gandiæ impenſis, primo Anno Domini M. D. LI. inſtitutum. Deinde Pij IV. Pontificis auctoritate & hortatu, à nobiliſſima D. Victoria Tolfia, Pauli IV. ex ſorore nepte, Anno ſalutis M. D. LX. magnificis eſt amplificatum ædibus. Quinetiam eiuſdem ſocietatis alumni, Germanico, in vrbe Collegio Anno Chriſti M. D. LII. præficiuntur à Iulio III. Pont. inſtituto, & poſtremò à Gregorio XIII. Pont. Max. Anno ab orbe redempto M. D. LXXIII. fundatione D. adoleſcentum ſtudioſorum, Germaniæ nationis, adaucto. Domum inſuper nouitiorum S. Andreæ, in vrbe, eadem Ieſu ſocietas habet, ſub Pio IV. liberalitate Illuſtriſſimæ Duciſſæ Columnenſis dotatam. Et pœnitentiaria domus, S. Petri Romæ à Pio V. Societati eſt attributa. Seminario denique Romano, ex inſtituto Concilij Tridentini, à Pio IV. magnificè dotato, Domini de ſocietate Ieſu præficiuntur.

27. ROSTOCHIVM ducatus Megapolenſis, Saxoniæ finitimum, celebreq́ue oppidum, optimarum artium Gymnaſio, quondam florentiſſimum.

36. ROTENBVRGVM: Franconiæ oppidum, ad Tubarum amnem ſitum.

9. ROTOMAGVS, Normandiæ Metropolis.

S.

56. SALA, Mauritaniæ oppidum, Regum feſſæ ſepultura illuſtre.

31. SALZBVRGVM, vetuſtiſſimum Norici oppidum, nunc cultiſſimæ Bauariæ Metropolis, Iuuania dicta, à iuuando, eò quòd

UVA. BHSC. BV 03856

INDEX.

quod sal iuuet. Alij à Iuuaro fluuio, Teut. die Saltz, vnde Otto lib.5.c.3. Virgilium quendam vocat Episcopum Iuuauiensem. Dicitur & Petreia: Ptolom. Gamanadurum nuncupatur. Hanc ciuitatem Iulius, victis Germanis, ac secundũ aliquos, arcem ibi, Teut. Helffenburg / condidit. Attila hanc destruxit, verùm à Ruberto eorum Episcopo: Anno Domini octuagesimo supra quingentesimũ instaurata est. Hic Episcopus, quem Patriarcham nos vocam⁹, residet, & altare, cuius simile non videri credunt, cernitur AEneas Iuuauietensem, & Atnimensem dici, ait. Metropolicam insignem inter Bauaros, opibus & authoritate memorabilem vrbem, Antoninus pius, in Itinerario, huius ciuitatis meminit, eam Iuuauiam dicendo, alij etiam hanc vrbam Budacum dictam fuisse, asserunt à Ptol. Hæc Franciscus Irenicus, lib.11.exegeseos Germaniæ

32. CAPHVSA oppidum, ad dextrum Rheni latus, iuxta Hercineam syluam, agro admodum fœcundo gaudet, excisisque Nigiæ syluæ arboribus, plantatæ sunt in earum locum vites frugiferæ. Ex solitudine factus est Paradysus amœnus Siquidem occupat hęc ciuitas, locum omnibus modis commodissimum. Ad meridiem Rhenus inclusus alluit mœnia, & à tergo versus Septentrionem, lenis ascendit mons, qui æstiuo tempore virescit hortis & vineis Est autem vinum loci illius insigne, quum mons vitifer respiciat Meridiem. Loco traiectus naualis, hodie est ligneus pons. Parum infra ciuitatem Rhenus, varijs montium impedimentis incitatus, cum rupibus coartatur, terribili fremitu eluctuat, tandemq; ingeniti impetu per præceps alititudine 40. aut 50. cubitorum, ruit. Habet tamen cataracta illa primum in rupibus gradus quosdam, ac deinde tanta vehementia in imum delabitur, vt tota aquarum moles in spumam & nebulam resoluatur: Ego nunquã sine horrore potui videre stupendam istam Rheni præcipitationem. Incolæ vocant cataractam illam, den Lauffen quod significat cursum Ibi nullæ possunt descendere naues, alias in mille frangerentur partes, nec possunt huius saxi altitudinẽ superare quicunq; pisces etiamsi essent Morsi aut Rosmari, qui aduncis suis naribus, nullam non possunt conscendere petram, hic enim obstat aquæ impetus. Cæterũ Rhenus sub oppido Lauffenberg petris artatus, spuma apparet albissima præ fremite, & collisione. Tandem atrox spumam, amplo gurgite ad Augustam Rauricam deuoluitur. Fuit autem Schafhausia, tẽpore Friderici II. ciuitas imperialis, & deinde sub Ludouico Bauaro, circa Annum Christi, 320 vnà cum Rheinfelden, Nevvenburg & Brisaco impignorata Duci Austriæ. Deinde verò, tempore Concilij Cõstantiensis, anno scilicet. 415. fuit rursum libertati suæ restituta, erepta Friderico Duci Austriæ. Postea, eadem ciuitas, inijt fœdus cum Heluetijs, ad certos aliquot annos, atq; tandẽ perpetuo fœdere obligauit se illis. Habet quoq; ciuitas ista vetustũ & opulentũ Monasteriũ, quod olim construxit comes Eberhardus ex ueuia, appellatumque est ratione naualis traiectut, Nauium domus, Germanicè Schiffhausen, id quòd expressè in vetusto Codice, a sancto Georgio, Monasterio Nigræ Syluæ, huc Basilæam allato inueni. Fuit aũt Monasterium illud magnis instructum impensis, adductæq; sunt ingentes colũnæ lapideæ, quarum adhuc 2 in templo visuntur, habentes singulæ in longitudine 7. pedes, & in cõplexu. 9. Cõsecrauit Monasterium istud Papa Leo nonus consanguineus memorati Comitis Eberhardi, Anno C. 052. Hæc est Munsteri Cosinographia

6. S. SEBASTIANI, portu & tutissima nauium statione, Hispaniæ, in regno Guipazcoa, insigne oppidum.

37 SED VNVM, Primarium Valesiæ oppidum, arte & natura munitum bifido monte ab Oriente ceu propugnaculis defensum, arcibus binis, & cathedrali, Valeria Ecclesia illustre, incolæ vtriusq; linguæ ob Gallicarum & Germanicarum, orarum confinia callentissimi. Quam fertilem agrum habeant, dici nequit, Nobilius vinũ, & meliorem panem non licet circumquaque inuenire. Habet hortos & pomaria, atq; prata, valde bona. Apes recõdunt apud eos mel in tanta copia, vt per integrum annum illis suppetat mel ex aluearиis. Abundat quoque regio illa, præsertim circa Sedunum, valdè pretiosis caseis, habẽt & optimos pisces in Rhodano, maximè teurtas, easq tanta magnitudine, & pondere, vt adæquentur interdum triginta libris vulgaribus Parant quoq; multas salitas & exiceatas carnes, præsertim a pinguioribus ouibus, & castratis arietibus. Non fumo indurant carnes, sed salitas exiccant in aere, & postea reponunt in stramine. Delectantur huiusmodi carnibus ouillis magis, quam ijs, quæ fumo macerantur. In præcipitijs verò altissimorum montium, venationem habent copiosam ibicum, capricornorum, murium alpinorum nobilissimarum auium, puta Phasinorum, Gallorum syluestrium, Parnisarum, Perdicum, item Vulturum, Fulicarum, &c. Habent autem omnes alpes communem cum Valesianis hanc venationem ferarum & auium.

48. SENA, Peramœnæ Italiæ oppidum elegans, pulcherrimarum vrbium decore præstans, veluti pernobilibus, magnificisque ædificijs, augustissimo templo, spaciosis ornatisque foris, fontibus, ac hospitali amplissimo (quã misericordiæ domũ, non immerito dixeris in quo præter ædium augustam formam, magnus ordo ægrorum votis seruientium, conspicitur. Incolæ, Christianæ religionis cęremoniis admodum sunt addicti, ciuilitate, comitate, ac moribus elegantissimis insignes. Christi Seruatoris Euangelium ciuitati primus tradidit D. Ansanus, Tranquilli Romani F. quem ad Arbiam amnem Calendarum Decembrium die Lysias Proprætor ob fidem in Christum, securi percussit. Concilium hic generale Nicolaus II. Pont. Maxi. egit, centum & triginta Episcoporum, quo statutum, quòd in Decretis Patrum tertia & vicesima distinctione legitur, Põtificis Romani eligendi ius, penes Cardinalium Collegium esse tãtũ oportere. Viros illustres Sena, quorũ virtute, nõ solùm per Italiã omnem, verùm etiã alijs orbis partibus inclyta est. & qui beatorum ordini sunt adscripti, plurimos edidit Pontifices etiã Romanos, Sena dedit Alexandrũ III. quem sanctitate vitæ, patientiaq; singulari Pseudo Pontifices quatuor, aduersum se à Friderico Ænobardo suscitatos, gloriosissimè superasse, Platina, Blõdus, & Sabellicus, tradunt. Præterea duos pios, alterũ & tertium ex eadem Picolominea familia. Horũ prior Aeneas Syluius ante dictus, vir eloquens & doctus fuit, excellentiq; virtute, viam sibi ad illã dignitatem muniuit. Opera litteraria multa, cùm elegantia, tum erudita reliquit, nominatim aliquot epistolarum libros, orationes, opusculum, quanquã imperfectum, quo de Constantini donatione disputat, cum descriptione Europæ, ac historijs quibusdam. Vitam eius Platina perscripsit, ac item alius auctor quidam, admodum exactè. Posterior pius huius nepos fuit, vir doctus ac prudens: sed haud diu in Pontificatu superfuit, magno sui, apud omnes desiderio relicto. Situs vterq; est, in sacello D. Andreæ apud D. Petrum Romæ. Cardinales Sena plurimos habuit. Præterea tam multos Ecclesiæ Præsules, alios videlicet Archiepiscopos, Episcoposque, tam multa deniq; clarissima doctissimaq; ingenia, hæc vrbs genuit, vt omnes memorare nimis longũ foret. Agrum habet bonũ, amœnum, fructiferumque ac frumento, cæterisque frugibus vberem. Qua in mare vergit, maritima regio, dictus vulgo, copiam frumenti maximam præstat, quanquã infrequens colonis, præcipueq mensibus æstiuis, & autumno propter cœli vitiũ, ijs enim temporibus, homines hic frondium propè virentiũ colore sunt, propter morbos corporum, qui maligno aere generantur. Est in hac vrbe societati Iesu collegium inchoatũ Francisci Mendozæ Cardinalis opera, Anno Salutis, M. D. LV.

56. SEPTA, Vrbs Mauritaniæ maxima, opulentissima, munitissimaq; in ora maritima, freti Gaditani, ea propinquitate sita, vt inde amœnus in Granatæ oram pateat prospectus, atque hinc animalia dinoscantur, quòd eius interualli latitudo 1.. tantũ sit miliarium. H.c vrbs a Ioanne eius nominis I. Lusitaniæ Rege, ope atq; industria filij sui Henrici expugnata, maximam Christianis, & potissimum quidem Lusitaniæ incolis, occasionem dedit armis latius euagandi Cùm enim Heroica Henrici virtus, admodum clara in Septæ expugnatione appareret, hoc institutum, quò Christianorum pomeria latius extenderet, prosequi longius voluit. Classes igitur ædificauit, quibus Africæ littora, & eas Mauritaniæ regiones, quæ extra fretum, ad Austrum pertinent, infestas redderet Deinde, cupiditate incensus, terras ignotas explorandi, dedit operã, vt ij, quos classibus præficiebat, multò longius progrederentur. Quo studio factum est, vt partim hominum fortium industria, partim variæ tempestatis euentu, non solùm bona pars Africæ, quæ ad Aethiopiam pertinebat, verùm & insulæ permultæ, in Oceano, sub imperium Lusitaniæ subiungerentur. Quo autem terræ, ad quas nostræ naues appellebant, erant magis longinquæ, maioraque in illis monstra versari dicebantur, eò magis animus Principis optimi flagrabat studio remotiora peruestigandi Fuit enim Henricus, vir animi maximi & religionis sanctitate clarissimi. Neque tantum elaborabat, vt nomen suum clarum redderet, quam vt Christi religionem propagaret ad quod nihil magis vtile putabat, hac nauigatione, vt possent Christi nomen apud barbaras nationes, à situ nostro disiunctissimas, ad omnium salutem prodi. Hæc Hieronymus Osorius Algarbiorum, in Lusitania, Episcopus, lib. 1. de clarissimis Emanuelis Regis facinoribus.

32 SOLOTVRVM, Quasi solis turris Heluetiæ, oppidum, mira antiquitate celebrę, vbi S. Vrsus de legione Thebæorum, vna cum LX. socijs, quam ex Augauno Valesiæ oppido veniret, sub Cæsare Diocletiano, pręsidi autem Hyrtaco, capite truncatus est, pro Christi nomine Illi verò, singuli decollati, acceptis capitibus suis, vt Legenda illorum habet, gestauerunt ea ad spatium, centum, aut amplius passuum, vbi & sepulti sunt à fidelibus in littore Altolæ præterfluentis fluuij, qui locus postea mœnibus ciuitatis est inclusus, habetque hodie sacellum, quod ad S. Petrum vocatur. Producit huius vrbis ditio, sicut & Tygurienfium, Curiensium, & Glarensium terra, arborem Taxum appellatam, quam ob vsurpatum officium, Græca voce, Oplon quoque vocãt, quod scilicet optima sit, pro balistis ligneis & arcubus faciendis, quibus potissimum nostro æuo, Angli vtuntur, & ex Heluetia, in magna copia ad eos deferuntur Germani hanc arborem (Yben) vocant, estque abieti, aut potius larici similis, quantum attinet ad virorem, quem hyeme tamen, non vt larix, abijcit. Sed non crescit in tantã proceritatem, vt abies, quin magis instar piri diffluit in latum. Finditur truncus arboris in plurimos palos, qui deinde adaptantur arcubus. Habet autem arbor sub cortice duplicem regionem: exterior est alba, & interior rubea, nec vna sine altera valet pro arcu faciendo. Alba in arcu habet superficiem conuexam, rubea verò concauam. Quod si ex solo ligno rubeo faceres arcum, ille extensionem ferre nequiret, sed illico frãgeretur, sicut è contra, alba ligni pars, flexuram quidem, quantumlibet magnam, patitur, & impetum iaculo non confert, sed dũ curuatur, prohibet fractionem & rubeum vim suppeditat excusso telo. Crescit etiam hæc arbor in Austria, Vngaria, & Dania, sed Heluetia dicitur illis præstare, amaturque ab Anglis. Fert autem arbor ista baccas rubeas, quibus læthale inesse dicitur venenum præcipuè in Hispania Nutriri dicuntur hoc fructu Feræ syluestres, vnde & Maximilianus Cæsar ægrè tulit huius arboris refectionem. Fumus eius dicitur necare mures: Munsterus.

****** 34. SPIRA,

UVA. BHSC. BU 03856

34. SPIRA, Ciuitas episcopalis Germaniæ, ampla, quàm Rudigerus tricesimus eiusdem vrbis Episcopus, ciuitati addidit: alij verò altiorem originem afferunt. Conradus II. Ecclesiam ibi fundauit, & filio suo Henrico, ad perficiendum reliquũ opus reliquit. Et aũt hęc ciuitas penè ab omnibus Imper. dotata: multi etiam Imperatores illic sua ossa cõdiderunt: veluti Henricus, Conradus, Rudolphus, & alij, quorũ memoria in quadam tabula choro infixa, prorogatur, & ab Ottone Frisingensi in Chronicis adducuntur. Lotharius hanc vrbem obsedit, anno 1126. authore Sigeberto, Ecclesia illic, post mortẽ Ottonis Episcopi Frisingẽsis, igne populabatur, vt collegit Radeuicus, l. 2. c. 1. de gestis Friderici. Plura præterea, de eius flagratione Aeneas Syluius protulit. Cõradus II. Ecclesiã Guidonis construxit, priùs ad S. Ioannẽ dictã, & reliquias eius huc traduxit: autore Episcopo eorũ Sigibaldo. Est & illic Ecclesia S Germani, cuius canonici olim in Sintzheim Wormatiẽsis diœcesis residebãt, a Dagoberto constituti, hos Ioannes Episcopus Spirensis huc traduxit. Venit tẽpore Conradi III. S Bernhardus ad Spirẽses, cuius vestigia in Ecclesia adhuc supersunt. Recens autem nomẽ est Spira, & quod nulli veterũ constabat ante Henricorũ & Ottonũ tempora. Otto enim Frisingensis l. 7. c. 16 & Ligurinus inter antiquissimos referuntur, qui Spiræ mentionẽ fecerunt: priscorum enim omnes Spirẽses, Nemetes dixerũt, quemadmodum Cæsar in primo, Cornelius Marcellinus l. 6 Pl. l. 4 c. 17. Ptol l. 2. c. 8. Strabo: etiam recẽtiores, veluti Orosius, Eusebius, Hieronymus dist. 12. epist. 1. Nunc verò Spira, vt Peutinger asserit, a mola nuncupatur, vnde Sebastianus Brant:

Inter Germanos quondam celeberrima Spira,
Quondam hæc à molis, nomen habere studens.

Vnũ, quasi inter mundi miracula, recensendum adducere placuit, vt opus in Germania non alibi visum Olìueti montem, Christi passionem referentem, quod planè tanto sumptu indigebat, quanto olim aliquod paruũ oppidum. Huc vsq; Frãciscus Irenicus. Est in hac vrbe societatis Iesu Collegium, à Capitulo Canonicorũ cathedralis Ecclesiæ institutum, atq; dotatũ. Cuius hoc tempore Rector est D. Petrus Agrippinensis, scientiarũ & literarũ nitoribus perpolitus

40. STRAVBINGA, ad Danubij ripas Bauariæ oppidum

32. SVLTIA, Heluetiæ vicus, libertatis amantissimus, ad confœderatam Suitensium societatem, contra effrenatam nobilium insolentiam, Anno Christi M. CCC. XV. recipitur.

32. SYLVANIA Heluetiæ vicus, eodem cum Suitia anno, ad Helueticum fœdus admittitur.

T.

56 TINGIS, ampla Mauritaniæ ciuitas, ridicula quorũdam Historicorum opinione, conditorem habuit Sedded, Had filium, qui, vt aiunt, totius mundi imperium gerebat. Huic in mentem venisse dicunt, vt vrbem exstrueret, quæ pulchritudine cum Paradyso terrestri certare posset: Muris igitur æneis vrbem cinxit, domib. tecta addidit aurea & argentea, in quorum structuram maxima a totius orbis ciuitatibus tributa exegit Classici verò Historiographi à Romanis in oceani littore, ijs temporibus conditam affirmant, quibus & Granatæ regio subacta fuit. Distat à Freto Herculeo triginta ferè milliaribus, a Fessa autem, centum & quinquaginta.

3. TOLETVM, in medio Lusitaniæ prouinciæ; quod cæteras Hispaniæ regiones vbertate soli, cælique serenitate superat, in alto atq; aspero loco situm, vrbs admodum est diues, multis & magnis mercatorum cõmercijs, quę hinc ad omnes ferè populos Hispanię deferuntur. Quæ res causa est, vt hæc ciuitas rebus omnibus abundet, quas afferunt multi, qui veniunt, vt res alias venales, ad alios populos deferant. Hac itaq; rerum cõmutatione, continuoq; commercio, res Toleti vilius venduntur, quam in locis vnde vehũtur. Est aũt ciuitas diuisa in regiones tres & viginti. Quas nobilitat & illustrat amplissimũ & pulcherrimum templum. Quod, meo iudicio sacras omnes ædes, & forma cõspicua, & magnis ædificijs, sacerdotumque ministerijs, & ditissimis ornamentis antecedit, in quo templo, fenestræ speculares cõplures, & imagines pulcherrimæ, varijs colorib. admirablies & antiquas historias referentes, cõspiciuntur. Vbi perlucida specula septingenta, quinquaginta numerauimus. Est præterea templum non solùm magnũ, pulchrum, splendidũ, sed etiam opulentũ. In cuius sacellis, quæ capellæ vocantur, & sunt numero plures, altaria sunt ornatissima. Est operæ pretium, & res admirabiles videre singulis diebus, & præcipuè festis, huius Ecclesiæ sacerdotes supplicantes, nunc aureis, nunc argenteis, modo sericis, aliquãdo purpureis, & nonnunquam gẽmatis ornamẽtis & pretiosissimis indutos, rem diuinam celebrantes, & horas canonicas cõcinẽtes. Huius Ecclesiæ antistes, in Hispania, secũdus est à Rege, nõ dignitate solùm, & authoritate, verùm etiam populis, vectigalibus, & potentia. Sub cuius imperio, præter alios minores populos, oppida nobilissima, ac memorabilissima septendecim gubernantur. Ex quibus magnus Ecclesiæ Toletanæ redditus exigitur. Cuius summa est, vt accepimus, anno quolibet ducẽtorum millium ducatorũ. Sunt in hoc sanctissimo tẽplo, portæ, numero sex, tres ad Occidentem, duæ ad meridiem, & vna ad Septentrionem. Quæ sunt omnes grandes & pulchræ, laminis æreis adornatæ, multisq; sanctorum simulachris & imaginibus, & antiquis historijs cõspicuæ. Sunt & pulpita duo pulcherrima, atq. ditissima. Est altare, in quo D Illephonsus celebrauit, acceptis ornamentis ad sacrificandum necessarijs, à virgine Dei genitrice. Sed quid præterea dicã de sacrario, & de magnis diuitijs, & sanctorum reliquijs, quæ in eo sunt admirabiles? Quid de sacellis, & altaribus huius tẽpli, quæ capellę vocãtur, adornatissimis? De ea præsertim, quã Cabildum vocãt, aureo tecto & omni Pontificum, qui hactenus huius Ecclesiæ fuerunt, imaginib. ornatissimæ. Distribuũtur in hac Ecclesia, multæ pauperibus eleemosynæ singulis diebus, & octo minæ cocti panis hominibus probis, & inopia laborantibus, qui mendicare erubescunt. Antistes pręterea triginta pauperibus quotidie largitur alimenta. Qui magnas etiam confert eleemosynas viduatis, pauperibus & orphanis, virginibus maritãdis, cæterisq; multis hominibus, necessitate coactis. Facit & Toletũ, fœlix ac opulentum Tagus amnis, diues ac amœnus, qui Toletanis pisces optimos propinat, hortos irrigat, materiam multam è nemoribus longè distantibus, euehit. Cuius aqua, quę per aureas arenas defertur, est valdè salubris, & Toletanos hortos irrigans, causa est, vt fructibus & herbis hortensibus tota ciuitas abũdet, vtraq; siquidem ripa fluminis, Orientẽ versus, hortis & arboribus ad passuum millia ferè quinque, fertilissima est, & ad Occidentem tantundem. Ad Meridiem verò, & Septentrionem, præter vineas multas, sunt etiam amygdalorum & aliarum arborum, quasi nemora iucundissima, seruiunt Toleranæ ciuitati, tanquam dominæ, multis ac varijs rebus, oppida multa, pagorumque maximus numerus, qui quidem Toletanam hanc vrbem diuitem faciunt, & omnibus rebus abundantem, &c. Hæc ex Marinæo Syculo descripsimus. Multi etiã alij viri doctissimi de huius vrbis magnificentia, eruditissimè scripserunt. Anno salutis 1551. Accersiti sunt domini de societate. Iesu ad vrbem Toletanam, atq; in nobilissimã, & amplissimam domum, quam olim Ioannes Siliceus, eius vrbis Episcopus, exædificauerat, & in Clericorum vsum instruxerat, sunt recepti.

19. TRAIECTI nomine, duo oppida vocantur, alterũ, inferius, apud Batauos, alterum superius. in Thungris. De illo, hunc in modum Aeneas Syluius: Nec desunt, qui Traiectum nobilem vrbem in Hollandia sitam dicant, nobis haud alienũ esse videtur, aliquando Phrysiæ Traiectenses, aliquando Hollandiæ traditos esse, vt sæpè regionum terminos dominantium imperia mutant Nostra quidem ætate, neque Phrysiæ, neque Hollandiæ dantur. Principatus Ecclesiæ. Traiectensis Imperatori tantum subijcitur, latamq; possidet terrã, diuersis Rheni meatibus interclusam, cui ab Oriẽte Phrysij, à Meridie Westphali iunguntur. Hollandia Septentrionem excipit, ab Occidente a ducatu Gelriæ, Rheno flumine disiungitur. Imperitissimè verò, ne dicam fallacissimè, nonnulli ætate nostra, Traiectum Gallicæ nationis ciuitatem esse dixerunt, cùm de Pontificis ageretur electione. Nam quo pacto Traiectum Galliæ dabimus, trans duo Rheni brachia situm, quando & qui cis Rhenum habitant, Colonienses, Cliuensesque, constat esse Germanos? Traiectensium quippe situs, mos, sermoq; Germanicus est. Traiecti diues & populosa ciuitas est. Episcopus vrbis II. millia pugnatorum si quando necessitas ingruit, educit ad bellum, forma viris ac mulieribus egregia. Ab exterorum incursu, & aquarum inundatione, & propria virtute defenduntur. Potus genti ceruisia, vinum mercatores afferunt. Hucusque Aeneæ Syluij verba retulimus.

36. TREVIRIS ad Mosellam flumen, vrbs primaria Galliæ Belgicæ, miram antiquitatem redolens, hoc rempore amplissimo Archiepiscopatui Treuirensi appellationem præbet. Treuirorũ ciuitas, authore Cæsare, longè plurimum totius Galliæ valebat equitatu, magnasque habebat copias peditum. Pomponius mela, clarissimos Belgarum tradit esse Treuiros, & horum opulentissimũ oppidum Augustam Treuirorum vocari, cuius & Ptolem. meminit, Cor. Tacitus, Coloniam Treuirorum subinde nominat. Scribit Cæsar, Treuirorum ciuitatem propter Germaniæ vicinitatem, cottidianis exercitatam bellis, cultu & feritate, non multum Germanis absimilem fuisse, neque imperata vnquam, nisi exercitu coactam, fecisse. Paulini Treuirensis Metropolitani Galliarum Episcopi, qui contra Arrianos egregiè pugnauit, Theodoritus meminit, in Historia tripartita. Hic etiam Athanasius Alexandrinus exulauit. Vrbem Treuirorum Ausonius Burdegalensis hoc epigrammate celebrauit.

Armipoteus dudum celebrari Gallia gestit,
Treueriaq; vrbis solium quæ proxima Rheno.
Pacis vt in media gremio, secura quiescit.
Imperij vires quod alit, quod vestit, & armat.
Lata per extentum procurrunt mœnta collem
Largus tranquillo præ labitur amne Mosella,
Longinqua omnigenæ vectans commercia terræ.

Litterarijs nunc ornamentis hæc vrbs mirificè decoratur, idq; larga Reuerendissimi Treuirensis Archiantistitis D. Ioannis a Petra munificentia, & liberalitate, qui collapsæ propemodũ Vniuersitati, Dominos de societate Iesu maxima, & studiorum gloria, & iuuentutis Treuericæ vtilitate, & haud pœnitendo denique religionis cultu, præfecit. Cuius quidem instituti fructu Reuerendissimus, Illustrissimusque eius Successor, D. Ioannes ab Els, eiusdem vrbis Archiepiscopus incitatus, Collegij fundationem auxit, atque dotauit.

32. TVGIVM, Germanicè Zug, regionis eiusdẽ nominis primariũ oppidũ, Heluetico fœderi, incarnati verbi, an 1352. adsociatum

8. TVRO, Galliæ Turonensis ciuitas Metropolitica

32. TIGVRVM, vulgò Zurich, vetustissimum Heluetiæ oppidum, de quo plura Munsterus in sua Cosmographia.

56. TZAFFIN, munitissimum Aphricæ oppidum,

V.

43. VALISOLETVM, vide Pincia.

43. VENETIAE, vrbs in intimo maris Hadriatici sinu, nostro æuo omnium celeberrima, opulentissimaque, cuius tanta magnificentia ac dignitas, vt etiam illi, qui hanc perlustrarunt, admirari eã potiùs, quã dignis laudem elogijs, celebrare queãt. Cui quidẽ vr-

bium

UVA. BHSC. BU 03856

INDEX.

bium omniũ reginæ ac dominæ, cùm id optimo iure ac merito detur, quod Macrobius in I. Saturnal. de Marone his verbis ſcribit: Eius, inquit, gloria hæc eſt, vt nullius laudibus creſcat, nullius vituperatione minuatur. Cumque doctiſſima, eruditiſſimorum virorum ſcripta, de ampliſſima Venetorum Rep. literarum monumentis ſint tradita, à longiore eius enarratione nunc abſtineo, auidumq; Lectorẽ ad Leãdri Italiã, ad Egnatium, & ad Danielis Barbari Commentaria, quib. Vitruuij de Architectura libros illuſtrauit, remitto. Qui hunc in modum de Venetorum vrbe ſcribit: Erant, inquit, olim in vrbe Romana Theatra, & Circi, & amphitheatra, nunc vrbes ipſæ totę theatra ſunt, & Circi, & amphitheatra. Videbantur illæ moles ingentes, quoniam magnitudo illarum videntibus imminebat. At oppida & munimẽta noſtrorum ideo maiora illis, & prę̃ſtãtiora sũt, quia vel animo metiuntur, vel ambitu, & circumitione menſurantur. Cæterùm, me ab his nationib. auocat amplitudo Venetorum naualis, triremium, & nauium apparatus, inſtrumentorum omnium copia, tormentorum & machinarum multitudo, munitionum, & armorum omnis generis theſauris infinitorum artificum ſeries, rerum ordo, facilis vſus, promptaq; ad omnes neceſſitates expeditio. Quæ omnia maritimæ rei præſtantiam, & excellentiam illis merito tradidêre. Nolo autem, quod illius loci admiratione capiamur, propterea quòd res mira omnib. aduenis, & hoſpitib. videatur, ſed propterea, ꝙ illa à re lõgè admirabiliori originẽ ducit, quã maximè optare nõ habentes, & ſumma cura ſeruare habentes debent. Diuturna, & inuiolata Reip. libertas eã peperit amplitudinẽ, vſusq; rerum maritimarum, & pręclarę occaſiones fecerunt, vt eæ copię cum ciuitatis. Genio quaſi ſuccreſcẽtes ad eã dignitatẽ, & maieſtatẽ peruenerint. Quare cõſtare omnibus illud debet, nulla vi, nulla facultate quippiam breui effici poſſe, in quo tempus ius ſuum exercet, vnde non tam magni & ampli Imperij, quã liberæ & perpetuæ adminiſtrationis opus illud eſt. Quòd ſi gladiatores & belluæ, in arenam, hiſtriones in ſcenam, quadrigæ in circos non inducuntur, in Venetorum tamen nauali acquirendarum prouinciarum & regionum tutandarum apparatus extruitur, & alijs illis nocendi voluntas cohibetur, & quemadmodum eius vrbis ſeueritatẽ diuina prouidentia architectata eſt, vnde nec mœnia, nec propugnacula, nec portus habet, ita, quicquid homines pulchri fecerunt, ab eadem prouidentia ducti, fecerunt. Acceſſit eò charitas, quã ciues erga patriã habuere, cùm in ea ornanda, & amplificãda, nulli periculo, nulli vnquã labori pepercerint. Vnde in eo loco, & rerum copiæ, & ordo mirabilis videtur, vt vno oculi ictu, quicquid ad inſtruendã iuſtam claſſem opus eſt, facillimè educatur. Vela, remos, funes, anchoras, tormẽta, machinas, organaq; omnia, vnico nutu in eductas triremes impoſita videres. Memorabile eſt, quod Egnatius l. 6. c. 5 de magnifico Venetorũ tẽplo prodidit: Veneti, inquit, Sebaſtiani Ciani Ducis auſpicio, cùm ex aliis orbis partib⁹ extruẽdis nouis ædificijs inſignes pręfectos, tum ex Cõſtantinopolitana vrbe, vnum ampliſſimis pręmijs inuitarunt, qui omniũ iudicio, omnib. alijs, ea tẽpeſtate, præferebatur, vt aureã D. Marci ædem, omnium quæcunq; extarent celeberrimam, ab ipſis fundamẽtis extruerent. Quod cum Græcus homo præſtiturum ſeſe polliceretur, ea tamen conditione, vt abſoluto ab ſe opere, ad æternam ſui memoriam, pateretur Dux ipſe ſenatuſq; in oculatiſſima templi parte, ſtatuam marmoreã ſibi poni: non dubitauit cianus Dux ipſe, & patres id pro certo polliceri: Inchoato igitur ab ſe opere, quum iam præcipuam templi partem abſoluiſſet, quum Dux & reliqui Patres adeſſent, nimia quadã ingenij leuitate, elabi ſibi ex ore paſſus eſt, ſe quidẽ multò celebrius templum ipſum fuiſſe extructurum, niſi inter ipſum opus occurriſſent plura, quæ illum prudentiorem feciſſent. Ad quem ſubridens Dux, Nec nos, inquit, contra, omnia, quæ de ſtatua petieras, integra tibi dabimus. Quare illi in veſtibuli fronte marmoream ſtatuã collocarunt, manu ad os obiecta', quaſi illum dicti ſui pœnitet. Illud interim, hoc in loco præterire minimè poſſum, templi ipſius apparatum tantum, talemq; hodie extare, vt nemo ſit, qui quum omnia diligentius perluſtrarit, non fateatur omnibns antiquiſſimis operib⁹ & recentioribus cum ipſa Tarpeia arce eſſet anteferẽdum. Quod etſi parergon videri multis poſſit, non dubitem tamen plures fore, quibus quàm gratiſſima templi ipſius ſit futura explicatio. Eſt igitur templum ipſum, non tam magnitudine, & vaſtitate ſua, vt pleraq; alia, quàm ornatu inſigne, & inprimis auguſtum. Quod ſi primum ingrediare, crucis figuram præferre videatur: cuius anguli in altiſſimas conſurgunt teſtudines. Quarum faſtigia, vt reliqua templi facies, plumbeis tegulis operta, ad centum viginti ſtadia, ex alto ad vrbem nauigantibus inter eminentiſſima vrbis ædificia occurrant. Superbiſſimi ad id fornices, mira inter ſe arte coeũntes, totam molem fulciunt. Illud non poſſum non vehementer admirari, vnde tanta vis auri Venetis ipſis adfuerit, quod tanto operi impenderent. Nam quicquid operis eſt, à media tẽpli parte puriſſimo fulget auro, quod muſſino opere, ita variatum eſt, vt quocunque oculos vertas, inſigne inprimis occurrat Recedunt tãtùm in ipſo teſtudinũ connexu Græcanici operis vetuſtiſſimæ imagines mœſta quadam venerabiliq; præſentia, horrorem cum religione mixtum, ſpectantium animis inferentes. Quòd ſi ad alias ſpectandas templi partes animum conuertas, marmoreæ vndiq; tabulæ, ad pauimẽtum vſq; ipſum, varij marmoris occurrent Quæ tãto artificio ſunt ſibi adinuicem compoſitæ, vt eædem inter ſe ſimiles videri poſſint. Sed ilia quoq; ipſa circumædem marmorea ita diſtincta, vt defatigato tibi iam cuncta perluſtranti, quietem & ocium parent, Hic tibi pauimẽtum liceat intueri, vermiculato opere, marmoreis fruſtis ita diſtinctum, vt tantum exſtruendi templi ſtudium, in cœlum merito tol as Columnæ verò complures parij lapidis, vel Tapſici aut Numidici tibi interim aſſurgant iure optimo admirabiles, cum duplici ſuggeſtu marmoreo, vnde Sacerdotes ſæpè emineant. Sic enim cautũ publico decreto fuerat, vt quicquid egregij operis Veneti ipſi nauigãtes, quocunque terrarum ambirent, non dubitarent idipſum Venetias deferre, ad æternam templi aurei memoriam, vtq; nulli impenſæ omnino parcerent. Quod ſi ex templo egrediare, veſtibulum ipſum ſubeas, quis per immortalitatem Deũ, ſtupor non te inuadat? Cuius aurei fornices trecẽtis & amplius fulciuntur colũnis, nõ magnitudine ſua magis, quàm colorum varietate conſpicuis: intercolumna, & quicquid in area ipſa operis eſt, cum ipſo pauimẽto marmoreis tabulis pro tectorio renitet. Quòd ſi ſuperiorem veſtibuli partẽ, ex area ipſa conſpicias, ecce tibi equi quatuor ænei, diuerſo ſtatu, varioque occurrunt: qui veteris operis inſignia planè referentes, ſtudium inſigne ciuitatis ipſius ſecum præ ſe ferant His operoſum templi ſupercilium incubat, ſenis ſeſe pinnaculis explicãs: quorum ſingula, in tabernaculi ſpeciem ſurrecta, ſingulas habẽt ex candido lapide ſtatuas, nudi genij: aliaque verò ſplendidiſſimi aſpectus ſimulachra, ſuo quæq; ſtatu operibus inſerta, miro quodam modo, ipſam primarum exornant intercapedinem. Idem opus excellentiſſimum, eandemque ſpecioſiſsimam materiam, tam dextrum, quàm læuum latus habet.

41. VIENNA, Pannoniæ, nunc Auſtriæ caput, atque illuſtriſſimorum Principum & Archiducum Auſtriæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniæ, Croatiæ inuictiſſima & inclyta ſedes. Ferdinandus Rom. Rex, vt Viennenſis Academiæ ſtudia repararet, atque hæreticorum paſſim graſſantium furorem compeſceret, Collegium ſocietati Ieſu ibidem erexit, atque dotauit, cuius redditus deinde Maximilianus Cæſar adduxit, Eius vrbis Topographiam D. Wolfgangi Larij apud Munſterum inuenies, qui deinde omnium accuratiſſimè eandem libris quatuor deſcripſit. Panegyricum etiam, ſiue encomium Viennæ a Ioanne Bock conſcriptum extat.

31. VLMA, Clariſſima Sueuiæ vrbs, ad Danubij ripas ſita Inter eas vrbes, quas villas Imperij nuncupant, non infimum dignitatis locum obtinet.

32. VRSELLA, Confœderatæ Heluetiorum ſocietatis, liberæ conditionis vicus.

32 VRSINA, vulgò Berna, elegans Heluetiæ oppidum, ad Arolæ amnem a Bertholdo Zeringenſium Duce, ob commodam loci opportunitatem conſtructum, atque ex venatione hoc nominis ferens Cùm enim is ſeſe oblectaret venando, recreationis ſuæ ſocijs dixit: Ciuitatem quam extruere in hoc opportuno loco deliberauimus, nominari volumus vocabulo beſtiæ, quæ nobis primum occurrerit & capta fuerit. Ceperunt autem Vrſum, quem Germani Beren vocant. Cumque in eo loco, vt diximus, plurimæ creſcerent quercus, vbi ciuitas erat conſtruenda, omnes ferè arbores illæ fuerunt pro domorum ſtructura inſumptæ. Vnde & operarij vulgo dicebant, quum reſecarent arbores. Holtz laſz dich hawen gern de Statt muſz heiſſen Bern/ Cuius rythmi hic eſt ſenſus: Arbores ſinite, vt ſecimini, libenter: Quoniam ciuitas iſta vocabitur Bern.

33. WELMARIAM Thuringiæ oppidum, ſitus loci amœnus, & caſtrum Saxoniæ Ducibus ſedem ac domicilium præbẽs, nobilitat.

22. WESALIA inferior, vrbs murorum ambitu, Rheni propinquitate, & Collegiata Eccleſia præſtans, cuius fundationem peruetuſta quædam ſcripta in annum Domini octingenteſimum, triceſimũ octauum, his verbis reijciunt. Luthardus filius Euerhardi Comitis Cliuenſium erexit, inſtruxitque duo collegiata templa. Alterum in Weſel, ſub ditione Cliuenſium in inferioi Germania, Alterum Nouesij Canonicorum & virginum: Quæ ciuitas tunc temporis Cliuenſium Comitibus parebat

27. WISMARIA, Ducatus Megapolenſis oppidum.

27. WITEBERGA, oppidum Saxoniæ.

34. WORMATIAM, Vangionum Metropolim ad Rhenum ſitam, quondam Borbetomagum appellatam, corruptè verò Vormatiam hodie dici conſtat, B. litera in V mutata, quaſi dicas Vormagium. De ea ita Munſterus ſcribit: Peruetuſta vrbs Wormatienſis, ſita ad Rhenum in loco amœno, habet in orbem fundum nobilem, qui & generoſum producit vinum, atq; frumenti copiã, habet circum circa plus minus ducenta oppida, & villas, quorũ incolę quotidie forum frequentãt VVormatienſe, eſculenta inferentes: Et qui ante Solis occaſum domum redire queant Populi, qui olim per circuitũ huius vrbis ad duo, vel tria militaria, verſus pagum Alczheimmenſem habitauerunt, dicti fuerunt Vangiones, fuitque VVormatia Metropolis eorum, magni nominis, tã apud Romanos, quàm apud Frãcorum priſcos Reges, atq; apud ſucceſſores eorum Germanorum Cæſares, qui & multa ibi celebrauerunt comitia, conſilia, nuptias, aut alios habuerunt ſolemnes conuentus, in quibus de magnis tractarunt rebus, id quod huius vrbis teſtantur annales.

(*⁎*)

FINIS.

UVA. BHSC. BV 03856

BOETIVS LIB. II. CONSOLAT. PHILOSOPHICÆ.

Quicunque solam mente præcipiti petit,
Summumque credit gloriam,
Latè patentis ætheris cernat plagas,
Arctumq; terrarum situm
Breuem replere non valentis ambitum
Pudebit aucti nominis.
Quid ô superbi colla mortali iugo
Frustra leuare gestiunt?
Licet remotos fama per populos means
Diffusa, linguas explicet,
Et magna titulis fulgeat claris domus,
Mors spernit altam gloriam,
Inuoluit humile pariter, & celsum caput,
Aequatque summis infima.

Vbi nunc fidelis ossa Fabricij iacent?
Quid Brutus aut rigidus Cato?
Signat superstes fama tenuis pauculis
Inane nomen litteris.
Sed quid decora nouimus vocabula?
Num scire consumptos datur?
Iacetis ergo prorsus ignorabiles,
Nec fama notos efficit.
Quod si putatis longius vitam trahi
Mortalis aura nominis,
Cum sera vobis rapiet hoc etiam dies,
Iam vos secunda mors manet.

(***)

COLONIAE AGRIPPINAE.

Apud Petrum á Brachel, sumptibus Auctorum · Anno reparatæ salutis humanæ. M. D. XXIII. Mense Martij.

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856

I...
Plut. 35
Seno 3
Numº 11

BU
Biblioteca de Santa Cruz
3.856

UVA. BUC. BU 03856

UVA. BHSC. BU 03856